

Magyar Képzőművészeti Egyetem
Doktori Iskola

**TEST-, MOZGÁS- ÉS MOZGÓKÉP REPRESENTÁCIÓ,
ÖNREPRESENTÁCIÓ**

DLA értekezés

Havasi Tamás

2025

Témavezető: Dr. Orosz Csaba DLA

Tartalom

Bevezetés.....	5
1. A téma kontextusai: Társadalom, képiség, értékorientáció, motiváció	8
1.1 Digitalizált kommunikáció, képkorszak:	9
1.2 A vizualitás elméletei, képiségelméletek	11
1.2.1 Kettősség	14
1.2.2 Széttöredezettség	15
1.2.3 Kisajátítás, appropriation art	17
1.2.4 A montázs elve	18
1.2.5 Illúzió-manipuláció.....	20
1.2.6 A néző.....	20
1.2.7 Szelfi és értékválság	22
1.2.8 Szociális fordulat	26
2. Reprezentáció és önreprezentáció	28
2.1 Általában a reprezentációról.....	28
2.2. A test felszabadításának illúziója, a test reprezentációja.....	29
2.3 A testkép, és képek a testünkről	32
2.4 A mozgás, mozdulat, gesztus reprezentációi.....	38
2.5 A mozgás reprezentációja mozgóképen	48
2.5.1 Preferenciafelméréseim összehasonlítása (mozgókép).....	51
2.6 A mozgókép reprezentálása állóképen	56
2.6.1 Az én motivációim a diákjaim motivációja	61
3. A médianevelés koncepciói (a motiváció, fiatalok igényei, projekt)	66
3.1 A médianevelés nemzetközi, hazai, elméleti keretei.....	66
3.1.1 Néhány gondolati kiegészítés Hartai László, Boda Edit, Bodóczy István, Lars Qvortrup említésével.....	70
3.2 Állandóságok keresése a folyamatosan változó média területén.....	74
3.3 Médiakompetenciát erősítő oktatási koncepció megjelenése a „Moholy-Nagy Vizuális Modulok – a 21. század képi nyelvének tanítása” elnevezésű projektben.....	79
3.4 Jól működő párhuzamos motivációk	80
4. A hallgatókkal megvalósított projektek.....	81
5. Összegzés	84
Irodalomjegyzék.....	87
Táblázatok, képek, ábrák jegyzéke és forrása:	93
Szakmai életrajz	96
Publikációk, említések listája	98
Mestermunka	120

1. Tartalom és koncepció.....	121
2. Előzményfeladatok.....	121
2.1 Gesztusszótár.....	122
2.2 Animáció és storyboard.....	124
2.3 Digitális montázsvariációk.....	129
3. „SZELF(I) INSPIRÁCIÓ 1.”	133
4. „SZELF(I) INSPIRÁCIÓ 2.”	140
5. A mestermunka összegzése	148
Felhasznált szakirodalom a mestermunkához	149

„Minden reprezentáció hamis. A hasonló szükségszerűen különbözik attól, amit reprezentál. Ha nem különbözne, akkor az lenne, amit reprezentál, és nem a reprezentációja. Az egyetlen igazán hamis reprezentáció az igaz reprezentáció lehetőségébe vetett hit.”

Wark McKenzie

(WARK, 2010: 104)

Tézisek

- I. A mai oktatás csak akkor lehet igazán hatékony, ha felismeri és figyelembe veszi a társadalmi igényeket, jelenségeket, az értékorientációk változását, a kommunikációs szokások átalakulását és az új technológiák térnyerését. A képi szemlélet előretörése (iconic turn) meghatározóvá vált mind a tudományos, mind művészeti területeken.
- II. A képkorszak és a digitális kommunikációs terek új önreprezentációs lehetőségeket kínálnak, melyek a személyes és kulturális identitás kifejezésének eddig kevésbé ismert formáit teszik lehetővé. Ezek értő használatához elengedhetetlen a vizuális és digitális szimbólumrendszerek ismerete és tudatos alkalmazása.
- III. A digitális terek szabadságának illúziója mellett valós veszélyt jelent a figyelem elvonása, irányítása, az információs túlterheltség, a manipuláció, a befolyásolás, valamint az álhírek és félrevezető tartalmak terjedése. A felhasználók médiatudatossága és kritikai látásmódja nélkülözhetetlen a digitális világban való biztonságos és értelmes, kritikus jelenléhez.
- IV. A reprezentációk értelmezése, tudatos használata, kiemelkedő fontosságú a digitális világ közvetett valóságában. A képi szimbólumok és az azokhoz változatosan kapcsolódó szövegek révén összekapcsolódik az online önreprezentáció és a fizikai testünk, testképünk, testsémánk, mozgásunk, testtudatunk és az éntudatunk.
- V. A test és mozgás képi reprezentációja – legyen szó álló-, és mozgóképről vagy azok újraértelmezett formáiról – fontos művészeti és oktatási eszköz. A reprezentációk reprezentációja (mozgóképek reprezentálása) külön izgalmas lehetőségeket rejt az alkotáson keresztül történő tudásátadásban, amelyhez saját alkotói tapasztalataim is szorosan kapcsolódnak.
- VI. A média szerepe napjaink oktatásában túlmutat a tantárgyak hagyományos keretein, így ez szükségessé teszi az oktatás és nevelés átgondolását. A médiaműveltség, médiakompetencia fejlesztése elsősorban a vizuális kultúra, a művészetek és a digitális kultúra területein integrálható zökkenőmentesen, de hosszú távon minden tantárgy részévé kell váljon.
- VII. A nemzetközi ajánlások (pl UNESCO) és a hazai gyakorlat összevetése szükségessé teszi a jelenlegi oktatási gyakorlat újragondolását. A gyorsan változó médiakörnyezet folyamatos kihívások elé állítja az oktatást, amely rugalmas és előremutató válaszokat igényel.

- VIII. Az általam javasolt témák és területek egyesítik a neves szakemberek gondolatait, saját gyakorlati tapasztalataimat. Ezek a médiaműveltség, médiakompetenciák széles spektrumát lefedik, kevésbé függnék a technikai eszközpark fejlettségétől, és érzékenyíthetők a társadalmi és kulturális változásokra is.
- IX. A mestermunkában bemutatott feladatok és projektek a középiskolai és felsőoktatási célcsoportokat tapasztalataim szerint erősen motiválják. A gyakorlatorientált megközelítés révén elősegíti az alkotáson keresztül történő ismeretszerzést, ugyanakkor szükségessé teszi a feladatok folyamatos frissítését, a tanítási célcsoport direkt, vagy indirekt visszajelzéseire és az önreflexióra építve.

Theses

- I. Contemporary education can only be truly effective if it recognizes and responds to societal needs and phenomena, shifting value orientations, changes in communication practices, and the growing dominance of new technologies. The rise of visual thinking (iconic turn) has become a defining force in both scientific and artistic fields.
- II. The era of images and the emergence of digital communication spaces offer new opportunities for self-representation, enabling previously lesser-known forms of expressing personal and cultural identity. A deep understanding and conscious application of visual and digital symbol systems are essential for engaging meaningfully with these possibilities.
- III. Despite the illusion of freedom offered by digital spaces, they pose real dangers such as distraction, manipulation, information overload, influence, and the spread of misinformation and disinformation. Media awareness and critical thinking are indispensable for safe, meaningful, and critical participation in the digital world.
- IV. The interpretation and conscious use of representations are of paramount importance in the mediated reality of the digital world. Through visual symbols and their interconnected texts, online self-representation becomes increasingly linked to our physical body, body image, body schema, movement, bodily awareness, and sense of self.
- V. The visual representation of the body and movement—whether through still or moving images or their reinterpretations—serves as a powerful tool in both artistic creation and education. The representation of representations (e.g., representing moving images) holds particularly rich potential for knowledge transfer through artistic practice, which closely relates to my own creative experience.
- VI. The role of media in today's education transcends traditional subject boundaries, requiring a rethinking of both teaching and upbringing. Developing media literacy and media competence can be most naturally integrated within visual culture, the arts, and digital culture, but in the long term, it should become a fundamental part of all subjects.
- VII. Comparing international recommendations (e.g., UNESCO) with current national practices highlights the need to revise existing educational approaches. The rapidly evolving media environment presents continuous challenges that require flexible and forward-thinking responses.

- VIII. The topics and areas I propose combine insights from renowned experts with my own practical experience. They cover a broad spectrum of media literacy and media competence, are less dependent on the level of available technological infrastructure, and are adaptable to ongoing societal and cultural changes.
- IX. The tasks and projects presented in my master's thesis have proven to be highly motivating for both secondary and higher education students. This practice-oriented approach supports knowledge acquisition through creation while necessitating the continuous adaptation of the tasks based on direct or indirect feedback from the target groups and the application of self-reflection.

Absztrakt

Dolgozatom középpontjában a reprezentáció, az önreprezentáció, a médiatudatosság, médiakompetencia, médiaműveltség, a képiség áll, a 21. századi művészeti-, médianevelés és oktatás kontextusában. A digitális képhasználat elemzése, valamint a test és az identitás összefüggéseinek feltárása során arra keresem a választ, miként alakítja a média a fiatalság énképét, vizuális önkifejezését, és önreprezentációját. A kutatás kiindulópontja saját tanári, alkotói és kutatói praxisom, melyben a kortárs művészet és az új médiumok integrálása, valamint a diákokkal közösen végzett projektmunka is központi szerepet kap. Az "képi fordulat", a vizuális kommunikáció térnyerése, a digitális hálózatok mindennapos használata új kihívások elé állítja az oktatást. A művészetpedagógia és a médiapedagógia feladata, hogy ne csupán technikai ismereteket közvetítsen, hanem a gyakorlati alkotáson keresztül segítse a tanulókat a tudatos médiahasználatban, az önreflexióban és a média üzeneteinek helyes értelmezésében. A mestermunka célja, hogy a képkultúra-központú, gyakorlatorientált nevelés eszközeivel hozzájáruljon a kritikai gondolkodás, az alkotókészség, az önkifejezés fejlesztéséhez és a személyes narratívák megerősítéséhez.

Abstract

My thesis focuses on representation, self-representation, media awareness, media competence, media literacy, and visibility, in the context of 21st-century art education, media education, and pedagogy. Through the analysis of digital image use and the exploration of the relationship between body and identity, I examine how media shapes young people's self-image, visual self-expression, and self-representation. The research is grounded in my own teaching, creative, and scholarly practice, in which the integration of contemporary art and new media, as well as collaborative project work with students, plays a central role. The "pictorial turn," the expansion of visual communication, and the everyday use of digital networks present new challenges for education. The task of art pedagogy and media pedagogy is not merely to transmit technical knowledge, but to support students—through hands-on creative work—in developing conscious media use, self-reflection, and the ability to correctly interpret media messages. The aim of this thesis is to contribute, through image culture-centered, practice-oriented education, to the development of critical thinking, creativity, self-expression, and the strengthening of personal narratives.

Bevezetés

Magamról és a disszertációmról:

Már a 90-es években, tanári-, oktatói-, alkotói pályám elején foglalkoztatott az új médiumok és a tradicionális képzőművészet viszonya. Ezzel összefüggésben érdekelt a felsőoktatásban tanulók identitás alakítása, az önreprezentáció bővülő lehetőségei, szabadságfoka és természetesen az általuk kedvelt alkotói folyamatok, és azok motivációi.

Ezeknek a témáknak az alkotással összefüggő gyakorlati oldalát és az oktatási, szocializációs, médiaelméleti, kommunikációs, filozófiai megközelítéseit először külön kezeltem. Végeztem a belülről és kívülről inspirálódó alkotói munkámat, hol a tradicionális, hol az új technikai eszközökkel, vagy azok kombinálásával, és beszéltem a diákjaimnak – a gondozásomra bízott tantárgyak keretein belül – a hagyományos alkotói eszközökről, technikákról vagy éppen a médianevelés-, a kommunikáció elméletéről, gyakorlatáról. Tradicionális sokszorosító grafikát, kommunikáció elméletet, képzőművészet tanítását, médiapedagógiát, módszertant tanítottam és tanítok jelenleg is a Nyíregyházi Egyetem osztatlan tanárképzésében és 10 éve „grafikát” a Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium szakmaivizsgázó 13. évfolyamában.

Az alkotó és oktató évek során egyre jobban kikristályosodott számomra, hogy az alkotás-kutatás-oktatás egy komplex egész. Megerősödött bennem, hogy azokat a gyakorlatokat, technikákat, elméleti háttérrel tudom, szeretem hitelesen közvetíteni, amelyek bennem is az alkotói folyamathoz kapcsolódnak.

A választott témám, mellyel már a kétezres évek elején is foglalkoztam (fiatalok identitás-alakítása az új technikai médiumok virtuális színpadjain) ma is aktuális, de a hangsúlyok állandóan változnak a reprezentáció, az önreprezentáció, az önkifejezés, a megosztási aktivitás viszonylataiban.

Az önreprezentáció lehetőségeit személyiségünk, testünk, mozgásunk képi-, mozgóképi reprezentálásában látom megvalósulni, kiterjeszteni a közösségi média platformjain. A testünkről készült képek, arcképek felhasználása a leggyakoribb, s az ezredforduló után a technikai médiumok fejlődésével, demokratizálásával a digitális álló- és mozgókép, illetve azok szöveges kiegészítései válnak uralkodóvá az önreprezentációban. Ezek erősen kötődnek a közösségi médiafelületekhez. Egy izgalmas, az önreprezentációval ellentétes irányú folyamat

is kiolvasható a címben felsorolt fogalmakból. Ez a mozgókép reprezentálása (Az állóképekből felépülő mozgóképek visszaírása egy – vagy több – állókép formájába.). A mozgókép, a film, a mozgás, a dinamika megjelenítése az állóképeken egy számomra vissza-visszatérő, inspiráló alkotási tematika, amelyet a diákjaimmal is rendszeresen feldolgozok.

Új képekről és a médiapedagógiáról, médianevelésről:

A médiaelméleti tanulmányok már a 90-es években új típusú képekről, a „*képek szövegek ellen irányuló forradalmáról*” (FLUSSER, 1994: 44.), „*képi fordulatról*”, „*Ikonikus fordulatról*” (MITCHELL, 2010: 171-173), képi manipulációról beszéltek. Ezzel összefüggésben pedig olyan képességek kialakulásáról (illetve azok szükségességéről), mint a „*technoképzelet*” (FLUSSER, 1994: 45-46.), amelyek elengedhetetlenek az új technikai képek értelmezéséhez.

Elemzéseimben megpróbálom bemutatni – a kontextushoz illeszkedően – korunk multimédiás, elsősorban képi kultúráját, ami természetesen csak részben sikerülhet a számtalan megközelítés inercia rendszerében forgolódva a művészet és a média boncasztalán. Arra is kísérletet teszek, hogy az „új képek” olvasásához szükséges „technoképzelet képességcsoport” (és ismeret) ma számba vehető összetevőit körvonalazzam. A társadalom és az értékorientáció változásainak tükrében megvizsgálom a képekhez, azok reprezentációs tartalmához és a valósághoz fűződő viszonyunkat.

Törekedtem arra, hogy felvázoljam a médiapedagógia és médianevelés formálódó útját, nemzetközi és hazai gyakorlatát és irányelveit a bevezetésétől a jelen állapotig. Fő célom az volt, hogy állandó, viszonylag használható pontokat keressek a folyamatosan változó oktatási keretek és nézetek között. A címben megnevezett témák összefüggenek a média, közösségi média alapvető működési mechanizmusaival oly módon, hogy a rohamosan változó technikai ismeretek helyett alternatív, technika „feletti” média és vizuálisnevelési alapelvekre találjak.

Szerettem volna kihasználni azt a tapasztalatot, ami 30 év oktatói munkája során felhalmozódott. Nekem is folyamatosan változott az oktatáshoz fűződő viszonyom (a lexikális tudásról a hangsúly a tanár személyiségének fontosságára esett). A hallgatók figyelmének megragadása, megtartása egyre jobban érdekel, ezért keresem a diákokat motiváló feladatokat,

témákat és próbálom a saját alkotói munkám motivációit a tanításba integrálni. Tapasztalataim szerint, azok a feladatok, amelyeket pályám kezdetén (a 90-es években) adtam a diákjaimnak már csak átalakítással, vagy változtatással alkalmazhatók. Abban hiszek, hogy új típusú, motiváló feladatok szükségesek a kritikus médiafogyasztás, vagy mai kifejezéssel élve a médiakompetencia kialakításához. Figyelembe kell venni a diákok változó igényeit az alkotásra, a reprezentációra, az önreprezentációra, megkeresni a motivációikat és ezek köré szervezni, a feladatokat, projekt jellegű tevékenységeket.

Nem elhanyagolható hozadéka az ilyen igényű feladattervezésnek, ha a hallgatóim, diákjaim (középiskolás és a felsőoktatásban tanuló tanár és alapszakos hallgatók) részéről lelkesedést tapasztalok a feladatok elkészítése során, akkor én is újabb sikereket élek át a feladatok kiadása, megvalósítása, értékelése során. A diákok visszajelzése rendkívül felértékelődött.

A mestermunkámban néhány sikeres projektet és előzmény feladatot, feladateredményt rendeztem csoportokba, mutatok be tablókon, amelyek bevonják a hallgatókat egy egyéni és egyben közösségi alkotói folyamatba, ugyanakkor kapcsolódnak a saját alkotói tevékenységhez és a médiakompetencia kialakításához is.

1. A téma kontextusai: Társadalom, képiség, értékorientáció, motiváció

Freund Tamás az MTA elnöke a 2020 évi Magyar Tudomány Ünnepét megnyitó köszöntőjében a manipuláció ellen emelte fel szavát. Manapság rendkívül nagy az áltudományos nézetek elfogadottsága, mert az online fórumokon bárki bármilyen, az objektivitást nélkülöző nézetet közvetíthet, de annak hitelessége egyre nehezebben ellenőrizhető.

„A jövőben is fontos, sőt egyre fontosabb szerepe lesz a területi bizottságoknak az áltudományok elleni küzdelemben, a tudományos gondolkodás elterjesztésében, ... a tudományok iránt érdeklődő fiatalok megszólításában, véleményük, javaslataik meghallgatásában.”
(FREUND, 2020: 4:48 - 5:10)

Ez a tendencia az azóta eltelt 4 évben elképesztő méreteket öltött. Nap mint nap szembesülünk az álhírek, lájkvadász, torzított információk sokaságával. A szöveges, és képi manipuláció minden formájának terjedése jelen társadalmunk egyik meghatározó jelensége.

Ha néhány fogalommal, tendenciával szeretnénk még jellemezni a ma minket körülvevő világot (a teljesség igénye nélkül), biztosan köztük lenne az említett befolyásolás (manipuláció), de fontos szerepet kap a kiberbiztonság, a digitalizáció, a mesterséges intelligencia és a promtolás, a multifunkcionális kommunikációs eszközök forradalma, az online közösségek és hálózatok, a digitális képek áradata. Figyelemre méltó helyet foglal el az interaktivitás az önreprezentáció, az egocentrizmus, a szelfi, a testalakítás- és ezzel összefüggésben a testreprezentáció szabadsága, illetve szabadságvágya. Természetesen előtérben van a kulturális globalizáció, a globális természeti és társadalmi problémák is, mint a klímaváltozás, a túlfogyasztás, vagy a túlnépesedés stb., amelyeket legfeljebb megemlítek, de dolgozatom terjedelme és szerényebb rálátásom nem teszi lehetővé az elmélyült elemzést. A felsorolt jellemzők sora bizonyára folytatható, de feltétlenül hatással vannak a képző-, iparművészetre, valamint az oktatás-nevelés folyamatos átalakítására, átalakulására, az információ forrásainak átrendeződésére is. Az oktatási vonatkozások közül engem elsősorban a vizuális kultúra – művészeti nevelés és a médianevelés, médiapedagógia foglalkoztat. A következőkben a fogalmak, tendenciák közül tematikai és tantárgyspecifikusan szeretnék hangsúlyokat és kiemeléseket tenni. Be szeretném mutatni, milyen változásokat indítanak el, milyen következményekhez vezetnek.

1.1 Digitalizált kommunikáció, képkorszak:

Mindennapi tevékenységeinket, a kommunikációnkat, a bennünket körülvevő világot a különböző típusú, forrású digitális és analóg, mozgó és állóképek árasztják el. Több szerző a képek korszakának, vagy képkorszaknak is nevezi korunkat, máshol posztmodern kort, vagy poszt-posztmodernről említenek. A posztmodern kifejezés jelentéstartalmában és használatában, időszakában vita van a teoretikusok között. A posztmodern a modern kor utáni időszakot, a modern elutasítását hivatott jelölni, de sem a kezdete (HELLER, 2003: o. n.), sem folyamata, vagy a vége nem egységesen meghatározott. Hol a múlt század második felétől az ezredfordulóig, máshol a mai napig tart. Annyira bizonytalan a meghatározása, hogy Suzi Gablik csak egy biztos tulajdonságát emeli ki: *„Mindaz amit eddig a posztmodern bizonyított az az, hogy valami több is lehet, mint egyszerre csak egy dolog, sőt még a saját ellentéte is.”* (GABLIK, 1997: 177) Ennek tükrében én is képlékenyen kezelem a kategóriát.

Ahogy a 90-es években Vilém Flusser fogalmaz *Képeink* című esszéjében: *„A környező világ színessé vált: a legtöbb felület és alapszín, amelyek között élünk, színes. A plakátfalak, a kirakatdíszletek, a közlekedési táblák, az ernyők, az alsónadrágok, a konzervdobozok, akár csak a bennük a zöltség, az újságok és folyóiratok, filmek és televíziók - mind technicolorot sugároznak. A század első felének szürke előidéjéhez képest ez nem pusztán esztétikai változást jelent. A környező felületek azért sugároznak színesben, mert üzeneteket sugároznak. Jelenleg a bennünket és a világot érő üzenetek legtöbbször sík felületek kisugárzásaként ér bennünket. A környező világ immár nem sorokba, hanem síkokba van kódolva”.* (FLUSSER, 1994: 44) A szerző még nem tapasztalhatta, hogy a digitális eszközök fejlődésével és elterjedésével exponenciálisan nő majd az alkotott, megosztott és sokszorozódó képek áradata. A környezetünk színesedését pedig a Le Monde napilap esetével szemléltethetjük, amely 2004. januárig állt ellen a színes képeknek, majd ezt követően „tarka” számokkal jelentkezett. A mesterséges intelligencia által újrakevert, hamis, „hallucinált” képek pedig a jövőben fogják újabb kép-hullámmal elárasztani az internetet (bár ebben a pillanatban még arányában talán nem olyan jelentős, mint az egyéb digitális képek). (REICHARDT, 2024: 1114) A képek nagyobb hányada a valóság valamilyen képi reprezentációja, amelyek sokasodva, kódokká, üzenetökké válva beékelődnek az egyén és a valóság közé. Képeket nézünk a valóságról a valóság helyett, a napi eseményekről, a háborúról, a természetről, egymásról, vagy saját emlékeinkről is. Ez a közvetítés ugyanakkor el is távolít minket a valóságtól, hiszen karosszékünkben nézhetjük a dróntámadást az ukrán fronton, vagy megismerkedhetünk pl.

egy gyöngyvirágos tölgyes életközösségével a valódi jelenlétünk nélkül. Érzékelésünk, észlelésünk a képek nélkül is közvetett, hiszen ahogy Edward T. Hall idézi F. P. Kilpatrick-ot: „...a világot mint olyant soha nem ragadhatjuk meg, ...csak az érzékszerveinket érő fizikai hatásokat észleljük.” (HALL, 1996: 62)

Ahogy korábban a szövegek is közvetítettek a valóság és az egyén között (időben és térben is), ezt teszik a korábbi és a mai képek is. Ami változott az, hogy most a szövegek a képekkel különböző típusú kapcsolatban, szimbiózisban vannak jelen. Leggyakrabban valamiféle multimédiás kontextusban (lineáris és interaktív), állóképek, mozgóképek hangok, zene, képaláírások. Erre a sokrétű kapcsolatra a későbbiekben, ebben és más fejezetekben (a médianevelés koncepcióiról szóló) még kitérek néhány gondolat erejéig.

A képek térhódítása törvényszerűen hozta magával a vizualitás elsődlegességét, mely a modern és a posztmodern korban következett be, elsősorban a látáscentrikusnak tartott nyugati kultúrában. Korábban a vizualitás szerepe nem volt ennyire domináns. (JAY, 2000: o. n.)

A modern kor technikai fejlődése és a találmányok társadalmi elterjedése tette lehetővé a látás és vizualitás dominanciáját. A könyvnyomtatás, az illusztrált könyvek elterjedése, a távcső, a mikroszkóp optikai képeinek megjelenése, majd az optikai képek rögzítése hozott újabb és újabb forradalmi változásokat a vizuális kommunikációban. A 19. sz. első felétől az optikai, elektronikus, majd a digitális kép egyre nagyobb tömegek számára vált elérhetővé. Néhány beszédes statisztika is ezt támasztja alá. „A XXI. században naponta több képpel találkozunk, mint amennyit az 1800-as években élők nagy része látott egész életében. A közösségi oldalak növekvő népszerűsége még több felhasználót és - ezzel egyenes arányban - még több feltöltött privátképet jelent. A Zephorian oldalán elérhető nyilvános adatokból kiderül, hogy 2019 májusában csak a Facebookra naponta 300 millió(!) képet töltöttek fel.” (Mai Manó Ház 2019 o. n.) Az adatok igazságtartalma, hitelessége persze attól is függ, hogyan definiáljuk, mennyire tágitjuk ki a kép fogalmát. Bele értjük-e a belső, vagy szemléleti képet, a talált képeket, a belelátás jelenségét stb. Ez a képdömping „trend” a képzőművészeket is megihleti. Erik Kessels egyik installációja kapcsán (24 Hours in Photos - 24 óra képekben-) egy BBC-nek adott interjújában így mutatja be művének alapgondolatát: „Amikor letöltöd a képeket a közösségi oldalról, és a szervereden van egymillió fotó, az még nem annyira meglepő, de amikor kinyomtatod és egy térben látod az összeset, na, az már valóban lenyűgöző. Az alapötlet egy fotótenger elkészítése volt, amibe belefulladhatsz, hiszen képtuladagolásban van részünk. Manapság rendkívül gyorsan fájuk a képeket. Régebben valaki

fényképalbumát csak a családja és a barátai láthatták. Most a világon bárki megnézheti a privát fotóinkat, ha rábukkan a neten.” (KESSELS, Mai Manó Ház 2019 o. n.)

1. kép Erik Kessels: 24 Hours in Photos - 24 óra képekben- installáció. Egy nap alatt keletkezett képek, ki-nyomtatott fotótengere, amibe belefulladhatunk. (KESSELS, Mai Manó Ház 2019 o. n.)

1.2 A vizualitás elméletei, képiséglelméletek

A képgyártás ilyen mértékű elterjedése, más társtudományokra is hatással van, „kitermeli” a vizualitás elméletét, filozófiáját minden tudományághoz és művészeti formához, kategóriához. Az elméleti tudományok képek iránti fokozódó érdeklődésén keresztül megjelenik a „felügyelet uralma” (Michael Foucault), mellette a kép, mint a „természet tükre” metafora, illetve a „nyelvi fordulat” (Richárd Rorty). A „világ, mint szöveg” (linguistic turn) hasonlatot a képek hatalomátvételével a „képi fordulat” (Peirce, Goodman) felismerése követi. (MITCHELL, 2010: 171-173) A képek fordulatot hozó, illetve vezető szerepét a különböző tudományok és a társművészetek területén számtalan elméleti szakember bemutatja. Bredechamp is utal arra, hogy a képek elsőbbsége nem pusztán technikai jellegű és nem egyszerűen mennyiségi vonatkozású.

„Ha az archeológia és a művészettörténet történeti képtudományként újították meg hagyományait, ha a filmtudomány az elbeszélés helyett immár a filmek képszerűségét állítja előtérbe, ha a filozófia a kép reflexióját részesíti előnyben, ha az irodalomtudomány írás és kép kölcsönviszonyát elemzi, ha a történettudomány felmenti a képi forrásokat az illusztráció ódiума alól, ha a tudománytörténet a tudományok vizuális feltételeit hangsúlyozza, ha a jogtudomány a jog ikonológiáján dolgozik, ha a matematikában a Bourbaki-csoport ikonoklazzmusával szemben álló kijelentés, a „Seeing is believing” érezteti hatását, ha a biológia

Darwin óta most először tárgyalja a szépséget mint a kiválasztás kritériumát, s ha a természettudományok minden területén fellépő számítógépes vizualizáció elemzés tárgyává válik, mindez azt jelzi, hogy a kutatás területén is végbemegy az a mélyreható s a kultúra egészében érzékelhető fordulat, amelyet a modern képi technikák és a vizuális részvétel vágya hívtak elő.” (BREDEKAMP, 2006: 13.)

Ezekkel a gondolatokkal igazolni látszik a képek súlya, az eddig döntően nyelvi kommunikációt használó területeken is. Ebből következően felvetődik, hogy napjainkra mindkét jelrendszer (szöveg és kép) átalakul, átstrukturálódik. A szövegek és képek újabb típusai jelennek meg (Új szövegek: hipertext, szöveggözhíség, blog, poszt, chat; új képek: AI generált hamis, „hallucinált” képek, rászteres és vektoros képek, orvosi képalkotó eszközök 3D/4D képei, bináris képek stb.), de a legtöbb esetben összefonódásuk, kapcsolatuk, viszonyuk válik fontos jellemzőjükké. A posztmodern után, napjainkra valami dinamikusan változó, nyelvi-vizuális, multimédiás komplex jön létre a különböző képekből és szövegekből. A kép (álló- és mozgóképek) szövegekkel együtt megjelenve, számtalan formációban hordozák az üzenetet, a hatékony kommunikáció, vagy éppen a manipuláció szolgálatában (médiától, műfajtól, tartalomtól és tervezett hatástól függően). A kép és a szöveg kapcsolódási lehetősége és számtalan megjelenési területe a médianevelés egyik legfontosabb kérdésköre.

A képek és szövegek (még leginkább külön vizsgálva a két jelrendszert) változó elsődlegességét, a kommunikáció történeti megközelítésének tekinthetjük, amelyet Flusser Képeink című médiaelméleti esszéjében „forradalomnak” nevez. *„A képnek a szöveg ellen irányuló forradalma zajlik.”* (FLUSSER, 1994: 44.) Flusser különbséget tesz az írás megjelenése előtti és utáni képek között. A képek ebben a történetben először az írásjelek előtti „prealfabetikus” képek, melyek ellen irányuló forradalom teremti meg a lineáris írást. Az írás elleni „harc” terméke egy újabb típusú kép megjelenése, amely eddig nem létező posztalfabetikus képnek nevezhető.

Az első „forradalmi” pillanatot mezopotámiai agyagtáblák piktogramjai őrzik, amely a királyt és a legyőzötteket reprezentálja, majd mellette az információt megismétlő (már a képet és nem közvetlenül a valóságot reprezentáló), sorokba rendezett írásjeleket olvashatja a nyelvi kódot ismerő olvasó. A szöveg ebben az esetben elkülönül a kétdimenziós képtől és „egy dimenzióssá” válik, lineárisan felsorolja a képen megtalálható szimbólumokat. A szö-

veg győzelmét a prealfabetikus képek racionalitáshiánya eredményezi, melyet a szöveg képes áthidalni. A képek esetenként „*a világ ... elé állnak*” és „*az első írnokok képrombólók voltak*” írja Flusser. (FLUSSER, 1994: 44.)

A szövegek és képek írói és olvasói a tudati aktivitásukban is különbözővé váltak. Flusser véleménye szerint a szövegíró-olvasótól a képíró-olvasó (befogadó) tudatszintje eltér, utóbbié komplexebb. „*A 'képírók' számára a világ jelenetek sorából áll. Ezeket kétdimenziós struktúrákban ismerik és élik meg. A 'szövegírók' számára a világ folyamatok sorozatából áll. Ezeket egydimenziós struktúrában ismerik és élik meg.*” (FLUSSER, 1994: 45.) Míg a képek által strukturált tudat számára (imagináció-képertelmezés) a világ a dolgok viszonyrendszere, addig a szövegíróknak a valóság keletkezés, történés (koncepció-szövegértelmezési képesség), az írás elterjedése valójában a történelem kezdete. A szövegek elsődlegességének hanyatlása, a „szövegimádat” vége, pedig a történelmi tudat válsága, ami a 19. századra tehető. Ez a kor az új képiség kialakulása, az „új médiumok” megjelenése.

Az új képiség optikai, analóg képei a fotó és a celluloid film, az elektronikus képeket a hagyományos televízió és a videó képviseli. A digitális képek három típusba sorolhatók. A számítógépek által megjelenített külső forrású „szimulált” képeket pl. a szkennertől digitalizált analóg fotók képviselik. A perifériás eszközzel berajzolt, „szintetizált” képeket rajzpadon, vagy egerrel tudjuk megalkotni. A külső, vizuális forrásoktól független, digitálisan „generált” képek eredete matematikai egyenletek, például Mandelbrot halmazok lehetnek. Ezeket az egyenleteket a gép képes vizualizálni, de ide sorolható a virtuális valóság, a mesterséges intelligencia sajátos mixtúrált vizuális képződményei stb. is. Flusser következtetése szerint az „*új képek alkotói és befogadói olyan tudatszinten állnak, ami egy lépéssel hátrébb van annál, mint amelyiken a szövegeket írták és olvassák, és két lépéssel hátrébb a tradicionális képek alkotásának és befogadásának szintjénél.*” (FLUSSER, 1994: 45.) Ez eredményezheti – legalább is a felvázolt logika mentén – azt, hogy bizonytalanok vagyunk a posztalfabetikus képek olvasásában, hiszen optikai és digitális kódokat kellene dekódolni egy korábbi olvasási készséggel és tudásszinttel, de a tömegkultúra leegyszerűsített olvasatai sem szoktatnak rá minket a rezignáltabb képi gondolkodásra. Korábban Moholy Nagy László, de Flusser is úgy definiálja ezt a képolvasási nehézséget, mint „*képi analfabetizmus*”. (FLUSSER, 1994: 45.) Az új képek értelmezése sokkal komplexebb, mint az írás előtti képeké és azzal az illúzióval is rendelkeznek, hogy objektívek, könnyen olvashatóak. A technikai képek létrehozásának folyamatában a képkészítő mechanizmusok a valóság je-

leit rögzítik (bár ez a legújabb képekre – VR, MI – már nem értelmezhető, de ettől függetlenül az állítás további része igaz), vagyis narratívát, történeteket rögzítenek, szövegeket kódolnak képekké, illetve utótörténetekké. (FLUSSER, 1994.)

A technikai képek kibetűzése nem történhet meg a történeti tudatszinten, mivel azok „mögöttük” állnak, csak akkor sikerülhet, ha „nem a 'képzeletet', vagy a 'konceptiót', hanem a technoképzeletet mozgósítjuk” (FLUSSER, 1994: 45-46.). Ez a komplex képesség (technoképzelet) az, aminek kifejlesztése/fejlesztése elengedhetetlen a posztalfabetikus képek (és a hozzájuk kapcsolódó változatos szövegek) olvasásához, amelynek csak része lehet a ma divatosan használt digitális kompetencia készség és képességegyüttese, hiszen az csak a digitális képekre és problémamegoldásra vonatkozik. Ezen a területen lenne elengedhetetlen a médiapedagógia-médianevelés-médiaoktatás szerepe, mert a leírt kompetencia csak a képek készítés eszközeinek, struktúrájának, saját médianyelvezetének készség szintű ismerete segítségével fejleszthető. Véleményem szerint a technoképzelet mai értelmezésében olyan komplex képesség (kompetencia), amely nem csak az új típusú képek olvasását foglalja magába, hanem a már említett új típusú szövegek értelmezését, valamint a szövegek (tárgan értelmezett írott, hangzó), képekkel való változatos kapcsolódási lehetőségeinek felismerését, dekódolását, kódolását is.

1.2.1 Kettősség

A posztmodern (vagy az utáni) képi világ jellemzője, hogy az embert körülvevő valóságról elérhető elméleti tudás egy jelentős része már nem megragadható, megszerezhető a tapasztalat útján. Az új képek és „kép-szöveg komplexek” olvasásának előfeltétele, hogy tudatosuljon az érzékelt valóság és reprezentációinak, az ezekről való tudásunk nagymértékű különbözősége. Az érzékszerveinken keresztül megtapasztalható (látható tapintható, ízlelhető stb.) térbeli valóság és ahhoz kapcsolódó fogalmaink teljes mértékben eltérnek attól a térre vonatkozó óriási tudáshalmaztól, amelyet az emberiség (és nagy gondolkodói) megléte óta felhalmozott. A posztmodern tudomány térre vonatkozó elméleteinek bemutatásához Kállai János Einstein relativitás elméletéhez kapcsolódó gondolatait idézi:

„Freud kortársa, A. Einstein munkássága a fizika operacionalizálhatóbb tényeire épül. A térrel és idővel kapcsolatos számításai, a relativitás elvének kifejtése, a mindennapi emberi

érzékelés lehetőségeit messze meghaladó koncepciója – Kopernikusz, Freud munkáihoz hasonlóan – alapvetően változtatta meg az emberek magukról és a világról alkotott felfogását.” (KÁLLAI at al., 1998: 44)

A mai ember térszemléletében jelen van a korábbi korszakok archaikus, mitologikus, keresztény, a modern, a reneszánsz térszemlélete, tértudata, de azok a newtoni-, Descartes-féle, Faraday-Maxwell-féle, Einstein-féle és más jelentős gondolkodók koncepciói is a média jóvoltából, amelyek az átlagostól eltérő matematikai, fizika, csillagászati, filozófiai ismereteket igényelnének a teljeskörű megértésükhöz. Az érzékelt tér és a „tudott” tér a következőképpen ragadható meg. *„Az egyik a korábban említett archaikus, megtekinthető, kézzel tapintható, emberi léptékkal mérhető, reális élményekkel átszőtt tapasztalás, a másik egy logikailag felépített, lényegét tekintve érzékektől mentes absztraktum, melynek megalkotása során úgyszólván elfelejtjük azokat a konkrét élményeket, melyek alapján Euklidesz megformálta tételeit.” (KÁLLAI at al., 1998: 44)* A tapasztalhatóság és az ehhez kötődő tudás kettőssége, szétválasztódása a vizualitás minden területén jelen van.

Hasonló kettősséget mutat be Erwin Panofsky a perspektíva mint „szimbolikus forma” című esszéjében az érzékelt „pszichofizikai” és az ábrázolt „matematikai” tér összefüggésében. Véleménye szerint a térábrázolás szimbolikus, korszemlélet szerinti jellegét támasztja alá, hogy az érzékszerveinkkel felfogható pszichofizikai tér szubjektív, véges (hiszen érzékszerveinknek korlátai vannak), inhomogén, viszonylagos (fönt-lent, elől-hátul, jobb-bal) értékeit, a szerkesztéssel ábrázolt, homogén, végtelen mesterséges tér elemeivé kell átalakítani. Erre a különböző korokban, korszakokban, kultúrákban más-más megoldást találtak, így válnak ezek a megoldások, a térábrázolás konvenciói stílusmozzanattá, a korra jellemző szimbolikus formává. (PANOFSKY 1984:170-249)

1.2.2 Széttöredezettség

Ahogy a modernben a teljességre törekvés általánosságát figyelhetjük meg (reneszánsz polihisztorok, stílushomogenitás a művészetben), a posztmodern korra megnövekedett információtömeg a széttöredezettséget, az egyes területeken specialisták megjelenését eredményezi. A széttöredezettség mellett az eltárgyasodás, az elidegenedés is egymást váltó posztmodern jellemzők, válaszok a modern kor tudásfelfogására, létértelmezésére és művészetfelfogására. A „posztmodern állapot” kifejezés Lyotard-tól származik és mind a mai napig vitatott kategória. A tanulmányokban bizonytalan, hogy a posztmodern a modern kor utáni,

vagy azt lezáró periódus. (LYOTARD, 1993) Napjainkra, a posztmodern után „*az elidegenedés nem kielégítő fogalom a kortárs szubjektum problematikájának leírására, mert azt felváltja a széttöredezettség tapasztalata, ezt pedig az ego, az individuum végének is tekinthetjük.*” (HAUSMANN, 2020: 70) Bizonyos értelemben az individuum végét jelenti, de ennek némiképp ellentmondóan és ezzel egyidőben annak vágyát is felkelti, amit a szelfi jelenségének bemutatásánál még részletesebben kívánok kifejtetni.

A posztmodern kultúra „*a világ széttöredezettségének felismerésével éppen a dolgok felületes pásztázásának gyakorlatával megy szembe, és a részproblémákra, tematikai és politikai kérdésekre koncentrál. Vagyis megoldásokat keres a világnak az eddig megoldatlan és az általános diskurzusokból hiányzó, addig marginalizált problémáira.*” (HAUSMANN, 2020: 71)

Lytard megközelítése szerint a nagy narratívát (metanarratívát) váltja fel a széttöredezettség, a rövid narratívák sokasága. (LYOTARD, 1993) Más részről nem tudunk, nem akarunk elmélyülni egy-egy témában, így mozaikokból építjük tudásunkat, kommunikációnkat, alkotásainkat, kisajátítjuk a már korábban megalkotott valóság elemeit, hogy kombinációjukból hozzunk létre újat (montázs, mesterséges intelligencia, appropriation art). Ez az alkotás, az új létrehozásának talán alacsonyabb státusú mechanizmusa és kevés hatékonysággal eredményezi az originális tartalom létrejöttét. Jan Bialostocki kategorizálja az új melléknév jelentéseit a művészet relációjában, a „Régi és új a művészettörténetben” című alapvető művében. Ahol az új lehet „ismeretlen”, „eltérő”, „egy ciklusban a következő”, „még nem használt”, és „originális”. Ahogy írja: „'Originális, újító jellegű, egy korábban nem létező egyiséget képező' egy 'még egyáltalán nem, vagy ilyen összefüggésben még nem alkalmazott elemet tartalmazó'. Az így felfogott 'új' a hagyományossal állítható szembe, mely változatlanul ismétli az eddig alkalmazott struktúrákat és elemeket. Ezt a jelentést nevezhetjük 'kreatív'-nak” (BIALOSTOCKI, 1982: 78) Aktuálisan ez az oka annak, hogy jelenleg a mesterséges intelligencia által létrehozott produktumok látszatra originálisnak tűnnek, de az M.I. alkotási módszerének ismeretében csak a kor képiségre jellemző töredezettséget produkálja, semmiképpen nem originalitást.

1.2.3 Kisajátítás, appropriation art

A „kisajátítás” művészeti (*appropriation art*) és köznap kontextusban is értelmezve olyan alkotói módszer, amelyben már létező képek, tárgyak, ötletek, más művészek művei kerülnek felhasználásra olyan módon, hogy azok új jelentést, új értelmezést, új kontextust kapnak. A módszer nem újkeletű, de a kortárs művészet is szívesen alkalmazza, melyet az irányzatoktól függően újrahasznosításként, bizonyos értelemben parafrázisként is jellemezhetünk. A pop art művészeti irányzat képviselői képeket, tárgyakat, ötleteket, módszereket is kisajátítottak, hogy a fogyasztói társadalom kritikáját ezeken keresztül fogalmazzák meg. Gondolhatunk itt Andy Warhol hírességek fotóit felhasználó szitanyomat sorozataira, vagy az áruházakban is megvásárolható Brillo-dobozokra, Christo műveiben (pl.: a Reichstag becsomagolása) a csomagolás gesztusának kisajátítására, esetleg Claes Oldenburg „puha szobrászátára” (puha hamburger), amelyek valódi eredetijük humoros karikatúrái.

A kisajátítás gesztusa számos általánosítható problémakört vet fel a mű és művész, művészet és alkotás, eredeti és hamisított vagy másolat, illetve szerzőség, művészi szabadság meghatározása témakörökben. Hol van a határ a kisajátított mű és az eredeti másolata között, ki a szerzője a kisajátítás módszerével készült műnek?

György Péter a kisajátítás hatásmechanizmusait a globális reklámparban látja uralkodó technológiának, ahol képeket, szövegeket, művészettörténeti hagyományokat, képzőművészeti témákat és formákat, sőt magát a személyiséget is „*elrabolják*” (átírják), s a művelettel a Pénz nyelvére fordítják le a művészeti koncepciót (pl.: Edward Hopper: Hivatal éjjel c. képének kisajátítása a Hennessy reklámjában, de témáit felhasználta Hitchcock és David Lynch is). A „*reklám kisajátító technikájának lényege a legkülönbözőbb képek bonyolult és a profit szempontjából szándékolatlan vonatkozási síkjainak elvétele, háttérbe szorítása, s egy bizonyos értelmezés roppant körmönfont erőltetése. A kisajátítás eredményeként a társadalmi valóság bármilyen reprezentációja immár a Pénz igazgatta hatalmi mátrixba illeszkedve kerül elénk.*” (GYÖRGY, 1998: 47)

A kisajátítás technikájának univerzális alkalmazását igazolja, hogy az ellenkező irányú folyamat is gyakori. Az az eset, amikor egy reklámfotót használnak fel a műalkotás létrehozásához, melyet György Péter a „reklámfotó művészeti visszarablásának” nevez (pl.: Jeff Koons: Luxory and Degradation).

A 80-as, 90-es évek, de a 2011-es (Unhate) Benetton-kampányai esetében a kisajátító művész, Olivier Toscani nem marad a névtelenség homályában, átlépi, túlhaladja a kommersz

reklámközeg, a tömegmédia, a fogyasztói kultúra kereteit. Plakátjai limitált szériában, nyílt politikai és társadalmi szerepvállalás mellett, országspecifikusan jelennek meg, így a magas kultúra közegének, a művészeti kontextusnak is megfelel.

1.2.4 A montázs elve

A montázs már az analóg fotográfia és a film megjelenésével és elterjedésével a felhasználói figyelem középpontjába kerül. A montázs a múlt század második felére egyre tágabb értelmezésben, különböző művészeti ágakban jelenik meg (képzőművészet, zene, irodalom). A montázs széleskörű de szorosan a filmművészethez kötődő, abban kiteljesedő értelmezését Erdély Miklós *„kiterjesztett montázs-elv”*-nek aposztrofálja Montázs-éhség című filmelméleti írásában. *„A fentiek alapján legalábbis annyi bizonyosnak látszik, hogy a montázs benne van a levegőben.”* (ERDÉLY, 1995: 100) A „montázs-elv” lényege, hogy nem csak az említett médiumokkal történő alkotói folyamatok sajátos alkotási módszere a montázs, hanem az emberi elmében lejátszódó, a valóság különböző szintű percepciói és reprezentációi is montážsnak tekinthetők. Bár azzal is egyetérthetünk, amit Beke László állapít meg – aki egy nagy gondolkodók között zajló vita konklúziói alapján beszél a montážsról –, hogy a fogalom indokolatlan kitágítása a meghatározását veszélyezteti. *„Helyesen ismerték fel a vita résztvevői, hogy a montážsnak fontos mozzanata a 'nem összetartozó dolgoknak a feltűnő, meglepő találkozása' (Hankiss), de ebből még nem következik, hogy ahol kontrasztal, szembeállításal, sőt mellérendeléssel találkozunk, az máris montážzsá válik. (Montážs-e a komikum? Vagy egy házaspár? Vagy a kompozíció – mely per definitionem egy műalkotás részének egymás mellé tételét jelenti?)”* (BEKE, 1997: 37, 38)

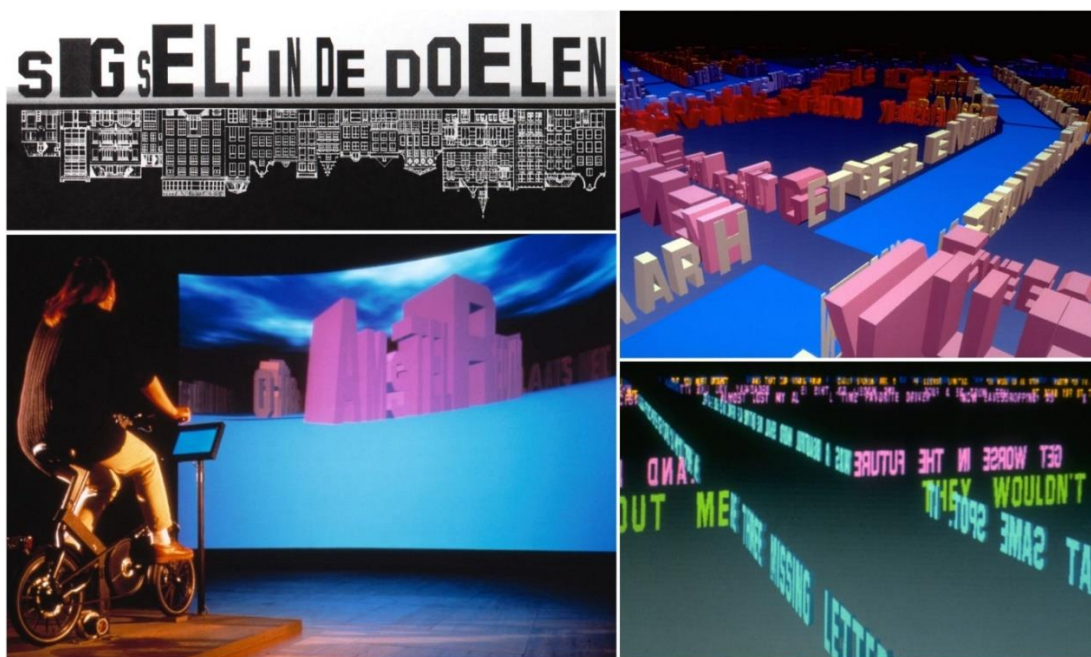
A definíció tehát a kontextustól függ. Bizonyos értelemben minden értelmezhető montážs-ként, és egész életük során látórendszerünkkel, annak irányításával egyfajta látványmontážst, „belső montážst” készítünk (a látóközpont szemléleti képeinek megalkotásakor szelektálunk, redukálunk, komponálunk). Ugyanakkor a montážs egy kiemelési metóduis is. Ahogy Viktor Sklovszkij fogalmaz: *„Az ember montážsszerűen látja a világot, vagyis azt emeljük ki a világból, amire szükségünk van, azt, amire rá vagyunk hangolva. A többi háttérbe szorul.”* (SKLOVSZKIJ, 1999: 105)

Napjaink digitális képi világa inkább ezt az értelmezést támogatja (a képalkotás szabadságával és a digitális, anyagtalan megjelenési formájával). A képeket szabadon manipuláljuk,

ötvözzük tudatosan, vagy véletlenszerű képmontázst, látványmontázst (3 dimenzióban) „alkotunk” az interneten történő szörföléskor, céltalan böngészéskor, a számítógépes játékok lineáris, vagy interaktív használatakor, illetve ezt tesszük/tettük a televízió csatornáinak változtatásain keresztül ezt megelőzően.

Az egyre népszerűbb kiegészített valóság a virtuális- és a valódi valóság „szinkronizált” összekeverésével teremti meg a montázs újszerű formáit. Számos interaktív, montázsra épülő alkotást találunk a művészet területén is.

Jeffrey Shaw és Dirk Groeneveld korai installációja, az „Olvasható város” (Legible City 1989.¹) a valódi és egy fiktív tér összekapcsolásából konstruált világot hoz létre. A valódi térben egy szobakerékpár adja a mozgás illúzióját, miközben a haladás érzetét képernyőre vetítve, egy választott, valódi város (Amsterdam, Karlsruhe, Manhattan) alaprajzára, virtuálisan felépített betűrengetegben kerekezés biztosítja. A digitális, épület méretű betűket olvasva egy személyes szöveget és látványkollázst alkotunk. A betűknek, szavaknak saját jelentést adva, az adott város egyedi és egyszeri kódolását végezhetjük el, újrateremtve a várost, a kirándulást, a felfedezést, vagy az olvasás reprezentációját. (SHOW, 2023: o. n.)

2. kép Jeffrey Shaw: Legible City 1989. A város látvány és szövegolvasata, egyszeri, szubjektív, interaktív montázs. (SHAW, 2023: o. n.)

¹ Az eredeti kiállítás: Artec '89 - Artec Pavilion, World Design Exposition, the Sirotori site, Nagoya, Japan 1989/07/31 - 08/04 Később többek között ki volt állítva az Ars Electronica '89, Brucknerhaus, Linzben, Auszriában, vagy 1999 –ben a Perspektíva: Nemzetközi médiaművészeti és médiatörténeti kiállítás, Műcsarnok, Budapest.

1.2.5 Illúzió-manipuláció

A képi kultúra korra, korokra jellemző elméleti megközelítésében folyamatosan jelen van az illúzió változó szerepének kérdésköre. Az illúzió vizsgálata nem csak a művészettörténetben betöltött szerepére vonatkozik, hanem a különböző tudományok (pl. természettudományok), vagy a médiaelmélet is vizsgálja, alátámasztva a mai kor vizualitásának esszenciális szerepét. Ahogy Gombrich és Gregory írja a széleskörűen értelmezett illúzió fogalmi kontextusáról a tudományos és művészeti szempontú megközelítést is demonstrálva. *„Az illúzió a legrégibbi korok óta a művészet legfőbb éltető ereje.” ... „Igazi tudományos kérdés azonban, hogy bizonyos helyzetekben miért vezetik félre az embert és az állatot érzékszervei. Az illúziók nem véletlen variációi az idegrendszernek: sok közülük olyan tévedés, amely bizonyos rendszerességet mutat, megmérhető, és hatásosan demonstrálható. Éppen az illúzióknak ez a hatásossága termékenyíti meg a művészetet.”* (GOMBRICH & GREGORY, 1982: 7)

Az illúzió inspiráló eszköze lehet a művészetnek, de a közösségi média is kisajátítja ezt az eredményes technikát a saját céljainak eléréséhez. Az általam fókuszba helyezett médiában központi szerepet tölt be, hiszen a manipuláció és stimuláció széleskörű közege a vizualitás, a nyelv és a hang is. Mindegyik területnek külön-külön is megvan a maga érzékszervének megfelelő megtévesztő ingere, de az illúziók együttes hatása (képek és hangok) még hatékonyabban működik. Az illúzió és a manipuláció szorosan összekapcsolódó fogalmak. Az érzéki csalódás (illúzió) során az agyunk félreértelmezi az egyes érzékszerveken keresztül érkező információt (ingert), és ennek következtében, az agy megfelelő központjában a valóságtól eltérő érzet keletkezik. A manipuláció mint befolyásolási technika egyik eszköze az illúzió, amelynek ezesetben meghatározott célja van. A cél lehet mások viselkedésének, érzelmeinek vagy gondolkodásának, cselekvéseinek befolyásolása, megváltoztatása, úgy, hogy a másik fél nem tudja, hogy befolyásolják. Természetesen befolyásolás sikeressége, mértéke sok más tényezőtől (személyiség típus, pillanatnyi hangulat, a témához való viszonyulás stb.), hatástól, érzelmi kötődéstől is függ, amelyeket itt nincs lehetősége kifejtteni.

1.2.6 A néző

A posztmodern újabb perspektívákat hozott az új képekhez köthető vizualitás elméleteiben. A képek, a képiség kutatása mellett a vizsgálatok tárgyává válik a néző is. A nézői perspektíva változatos szerepekben jelenik meg. A kiállítások nézője, a mozi nézője (Az apparátus),

a különféle manipulációk célpontja. A koronként változó nézői szerepekre, illetve az érzékelés történeti változására irányítja a figyelmet Jonathan Crary a megfigyelő módszerei című könyvében. (CRARY, 1995, 2007) Arra tesz kísérletet, hogy a néző szerepét elkülönítse a korábban használt Panofsky-féle, szubjektumot szándékosan mellőző, művészettörténeti narratívájú látásrendszeri modellből. Bár a Crary által, a nézőnek tulajdonított jelentős szerepet némelyek vitatják, de a tömegmédia szempontjából fontos, hogy hangsúlyozza a figyelem és figyelemelvonás jelenségét, a figyelem válságát, a hatalom szerepét és ezek jelentőségét a látástörténetben. *„A modernitás egyik kritikus aspektusának tekinthetjük a figyelem folyamatos válságát: a kapitalizmus belső átalakulásai következtében új határok felé tolódik ki a figyelemelvonás azáltal, hogy szakadatlanul újabb és újabb termékek jelennek meg, a stimuláció újabb forrásai tárulnak fel, s az információ özöne zúdul az emberre, melyre aztán a tőke úgy reagál, hogy az érzékelés irányításának és szabályozásának új módszereit találja fel.”* (CRARY, 1995: 18; 2007: o. n.)

A tanulmány írásakor még nem volt tapasztalható az az adatsdömping, amelyet a digitális hálózatok (lassan átvéve a televízió szerepét) öntenek a társadalomra (vagy a társadalom önt magára), amelyen keresztül eddig példátlan figyelemelvonás, figyelem lekötés valósul meg. Lényeges szempont a média részéről a figyelemelvonás, de a néző oldaláról szemlélve az egyén is figyelmet akar, minden áron. Gondoljunk a divatos kihívás videókra (challenge), amelyek egy másik személy által már megvalósított cselekvés megismétlése, vagy a most felkapott TikTok párbajokra, amelyekkel népszerűségtől függően lehet pénzt is keresni. A néző ma, ilyen megközelítésben passzivitásából aktív felhasználóvá lép elő. A közösségi hálózatok felhasználója nem csupán adatokat keres, hanem egy valóságot is beszippantó párhuzamos virtuális életet és kommunikációt él meg. Az eddig látó és halló néző-felhasználónak az új technológia az egész testének figyelmét követeli. Ha Jonathan Crary és Walter Benjámín szerint a görcső alá vett modernizmus és a posztmodern „látványosság társadalma” sokkolta a nézőt, akkor az egész testet foglalkoztató digitális technológiák használata vajon hova vezethet? A virtuális valóság, a szimulátorok, a kiegészített valóságok és telejelenlét bevonják, kizárják, vagy kiegészítik a testet, annak protézisévé válnak. Crary szerint is változik az érzékelés: *„A virtuális valóság megjelenésével (és Croneneberg látomásában [sic!] Cronenberg) összekeverednek, összekuszálódnak az érzéki és a mozgás ingerek, és egyetlen stimulációs síkot alkotnak, ahol az, amit valaha a test szubjektív koordinátáinak hittek, végérvényesen felbomlik, szintézisnek még a lehetőségét is eltörölve.”* (CRARY, 1995: 26; 2007: o. n.)

„Új képességeinket” a z-generáció megnyilvánulásaiból detektálhatjuk. A néző-felhasználó figyelmét képes a korábbinál jobban megosztani, gyorsan változtatni annak irányát, de hatékonysága inkább csak globalitásában értelmezhető. Ezek a folyamatok, jelenségek a virtuális világok és VR test bemutatásánál is szerephez jutnak.

1.2.7 Szelfi és értékválság

A virtuális valóság, a drága technológiát igénylő – még nem mindenki számára elérhető –, megtapasztalható vizualitás mellett a digitális képtípusok és a képdömping hatásai bőven adnak lehetőséget a vizsgálódásra.

Tapasztalatainkból, de a korábban leírt megállapításokból is következik, hogy a 21. század egyik legnépszerűbb képtípusa a hétköznapi vizuális kommunikációban alkalmazott szelfi. Populárisává válását a digitális eszközök demokratizálódása, a nézői-felhasználói figyelem irányításának igénye mellett a társadalmi értékrend változásai és – ezzel összefüggésben – az egyén társadalmi státuszának reprezentálása (önreprezentáció), pozicionálása, szocializációja is erősen befolyásolták. A nem túl friss szám adatok alapján a „*Google közlése szerint 2014-ben csak az androidos telefonhasználók átlagosan napi 93 millió szelfit küldtek el, osztottak meg*”. (ORBÁN, 2022: 44)

Evidenciának tűnik, de a technikai fejlődés, a digitális képalkotás lehetősége, a fényképező okoseszközbe való integrálása elengedhetetlen előfeltétele a mai, szinte bárki számára elérhető képalkotásnak (még ha ennek igénye sokkal korábbra tehető is). A közösségi médiában történő fotómegosztás életünk és önmagunk láthatóságát teszi lehetővé a felhasználói közösség számára. A közösségi média identitáskísérleti színpadokat teremtett, amelyek önmagunk reprezentálásának nagyobb szabadságfokot biztosítanak, mint korábban. Mindezt a visszafordíthatóság lehetőségének illúziójával, az identitáskísérletek súlytalanságának ígéretével. Megmutathatjuk egy kevésbé, vagy erősebben korlátozott célközönségnek életünk számunkra fontos, vagy érdeklődésre számot tartó pillanatait, vizuális lenyomatait. Megosztott képeinkkel hatással lehetünk mások érzelmeire, cselekvéseire, amelyekről lájkok, vagy hozzászólások formájában kapunk visszajelzést. Megmutathatjuk életünk helyszíneit, tárgyait, személyeit, amelyek valójában minket reprezentálnak. Ezekből az építőkövekből kreáljuk meg azt a digitális „brendet”, mely reményeink szerint valódi identitásunk része, illetve a rólunk alkotott képet a valóságban pozitív irányban árnyalja. Erving Goffman kanadai szociológus magyar nyelven is megjelent kutatásai szerint az élet színház és abban való megje-

lenésük egyfajta színjáték. Szerepünk megformálása attól függ, hogy kinek adjuk elő magunkat. Megjelenésünk megalkotásakor pozitív színben akarunk feltűnni mások előtt, imázsunk mégsem tér el jelentősen a valódi identitásunktól – bár erre lehetőség lenne, viszont talán nem lenne kifizetődő –. Goffman bevezeti a „homlokzat” fogalmát, amely magába foglalja az önreprezentáció akaratlagos, vagy akaratlanul használt kifejezőkészletét, a környezeti és személyes jellemzőket. (GOFFMAN, 1999) Ezeket még a reprezentációról szóló részben bővebben kifejtem. A benyomásformálás eszközeinek online és offline hordozói a képek és szövegek, melyek pozitív tulajdonságainkat emelik ki a kommunikációban. *„Ám nem véletlen, hogy azt a kommunikációt, melynek során a beszélő nyíltan dicséri saját magát, szinte csak pejoratív kifejezésekkel leírni: dicsekvés, hencegés, felvágás, kérkedés, vagy a ma divatos szóval: önfényezés.”* (MANNHARDT, 2025: 727) A képi kommunikációra is hasonlóan jellemző a leírt jelenség és következménye képpen a korábban pozitívnak szánt információ az ellenkező előjelű hatást váltja ki a dekódolóból. Mannhardt András Irene Scopelliti kutatócsoportjának kísérleteit és konklúzióit bemutatva azt emeli ki, hogy az önfényezők rosszul becsülik fel az üzenet befogadóinak érzelmeit. Sokan esnek abba a hibába, hogy a saját érzelmeiket a másokra is érvényesnek vélik, pedig ez általában nem teljesül. Egy „empátiás hézag” jelenik meg. Hatásosabb, ha az önreklám helyett a pozitívumok fokozatosan, mintegy véletlenül tudódnak ki. E „veszélyektől” függetlenül az önreprezentáció műfaja általános a társadalomban akár digitális, akár analóg formában. Az önreprezentáció népszerűsége az egyén társadalomban betöltött szerepéről, az egyén és a társadalom viszonyáról is árulkodik. Michele Borba szerint korunkra egyre jobban jellemző az egocentrizmus és az empátia hiánya. *„A kutatások szerint a mai tizenévesek feleannyira képesek együttérezni másokkal, mint harminc évvel ezelőtti társaik.”* (BORBA, 2018: 1) Hankiss Elemér Proletár reneszánsz című művében érzékletesen mutatja be korunk egyéni és társadalmi értékeiben bekövetkező változásokat egy óvatosan megalkotott analógián keresztül, melyet a 15-16. századi reneszánsz és a késő 20. sz. között vél felfedezni. A mai életszínvonalat a reneszánsz nemesisurak is megirigyelhetnék (proletár reneszánsz, hiszen a szegényebb réteg is fűtött, víz-öblítéses illemhellyel, fürdőszobával, hintó-kényelmű autóval rendelkezik). A reneszánsz eszmék térhódítása és azok a tömegkultúra részévé válása hosszú folyamat, de ebben az igazi nagy robbanás az utóbbi évtizedekben zajlik növekvő dinamikával (25 évvel a könyv megjelenése után). Hankiss szándéka szerint a két kor fogalmainak, alapértékeinek, magatartásformáinak szembeállítása szemléletes módon mutatja be a drámai civilizációs váltást. Az általa „új” értékeknek nevezett megállapítások megerősítik az egyéni boldogulás elsődlegességét a társadalom kohéziójával szemben. Talán annyiban árnyalnám az összevetést, hogy

az „új értékek” korábban is léteztek, nem újak, csak az értékrend egyensúlya tolódott el radikálisan az „örömértékek” felé. Hiszen a Bibliában is így szerepel: „*Szeresd felebarátodat, mint magadat.*” (MÓZES III. 19:18 és MÁTÉ 22:39). Az értékorientációjában történő változások tendenciái alapján, a társadalmat összetartó értékek felől az egyén számára fontos hedonisztikus, „örömértékek” felé billennek el a „klasszikus”, értékpárok. Ahogy Borba is jellemez: „*A modern kultúra többre értékeli az „Én”-t a „Mi”-nél.*” (BORBA, 2018: 8)

A hagyományos kultúra emberének energiáit, idejét a megélhetésért való küzdelem kötötte le. Jobban ki volt szolgáltatva a társadalomnak, az ideológiáknak, ami a takarékosabb életet, a vágyak korlátozását kényszerítette ki. Ma viszont az önmegvalósítás, az én előtérbe helyezése, a fogyasztás, vágyak kiélése a sikeres ember célkitűzése. (HANKISS, 1999: 27)

HAGYOMÁNYOS (a társadalom kohézióját segítő értékek)	HEDONISZTIKUS (ÚJ) örömértékek, az egyén boldogulásáért
Szeresd felebarátodat!	Szeresd önmagad!
Aldozd föl önmagad!	Valósítsd meg önmagad!
Korlátozd vágyaidat!	Éld ki szabadon vágyaidat!
Légy becsületes!	Légy sikeres!
Homlokod verítékével keresd meg a kenyered!	Keresd a könnyű gyors sikert!
Dolgozz!	Élvezd az életet!
Élj Takarékosan!	Fogyassz!
Becsüld meg azt, amid van!	Szerezz minél többet!
Teljesítsd kötelességedet!	Védd meg jogaidat!
Engedelmeskedj!	Légy független, autonóm!
Fogadd el azt a helyet és sorsot, amely kiszabott neked!	Törj ki az adott keretek közül! Hódítsd meg a világot!
Hallgass az idősebbekre!	Keresd az újat!
A tisztas szegénység: erény!	A gazdagság az igazi siker!
Törődj az elesettekkel!	Mindenki a maga szerencsájének kovácsa.
Az élet szenvedés!	Az élet jó! Az élet nagyszerű kaland!
Az élet célja az üdvösség!	Az élet célja a boldogság!
Gondolj a halálra, az örökkévalóságra!	Az élettel törődj! Egyszer élünk.
Bűnös vagy!	Ártatlan vagy!

1. táblázat Az értékorientáció változásait reprezentáló értékpárok, magatartásforma párok párhuzamba állítása (HANKISS, 1999: 26)

Az értékek szerinti sikereinket a közösségi oldalakon is megosztjuk, „ismerőseink” elismerését várva. A szelfi képalkotó gesztusában a saját kis sikertörténeteinket a szóbeliséget meghaladó tömörséggel sűrítjük bele, amelyek szinte csak a megosztás tényével együtt tölti be funkcióját. Az önportré mikro narratívájában mi válunk főszereplővé (hőssé, sztárrá), minket mutat a kamera úgy, ahogy mi szeretnénk a képet megkomponálni. A szelfi diadalútja a kornak, a kor értékrendjének lenyomata, amelyek a közösségi médiába feltöltve a korábban már említett brand-ünk, digitális és ezzel a valódi identitásunk meghatározó kiterjesztésévé, illetve részévé válik.

Ahogy az értékek hangsúlya, a szelfit készítő kamera is saját magunkra irányul, tehát jelenleg ez a tökéletes, dokumentatív jellegű képalkotó műfaj (vagy mozgóképes változata a dróni). A szelfi olyan kép, amely kommunikációra, cselekvésre, véleménynyilvánításra ösztönöz.

Az okoseszközökkel, a különböző képfeldolgozó applikációkkal, szűrőkkel az alakítás igénye is adott, ahol az utólagos szerkesztés közelíti a képet az énídeálhoz, valamint felcsillantja annak lehetőségét, hogy a vágyai szerint élje meg személyiségét és a „valóságot”. Ezen túl a szerepjátzásra visszautalva, az online platformok azt is megengedik, hogy másnak mutakozzunk, mint a valóságban. Megszépülve lehetünk modellek, alkotói státuszban művészek, tehetőbbek, mint a valóságban, vagy csak megmutathatjuk a világnak rejtett értékeinket.

Egy 2015-ös Telenor reklám beszédes szlogenje még többet mond a megosztás szabadságáról. „Ha nem posztolod, meg sem történt”. A hozzá kapcsolt képpel együtt még fordít az állításon egyet. A képen éppen szelfit készítő vidám fiatalok egy meg nem történt nyaralás dokumentumát készítik egy pálmafás poszter előtt. Hamis valóságot gyártanak, hogy ki posztolhassák, és ha kiposztolták, akkor az létezővé válik, megtörtént. Valamit biztosan átélnek a szelfigyártó fiatalok, talán egy mulatságos pillanatot, de nem a pálmafás nyaralást. Az esemény átélése a posztoláshoz képezt a háttérbe szorult. Ez számos további, pszichológiai vonatkozású kérdést felvet. Pl.: Hogyan hat ez a hazugság, becsapás a különböző személyiségekre? Mennyire változtat a személyiségünkön? Felvetődik-e a személyiségünk hitelessége mások és a saját szemükben? Ez a jelenség talán el is távolít minket a digitális személyiségünkől, így az önazonosság is kérdésessé válik.

Számtalan kutatás vizsgálta a szelfizés kapcsolatát a különböző személyiség típusokkal. A vizsgálatok többsége összefüggést mutatott a narcisztikus személy jellemzői és a szelfikészítés, valamint elsősorban a szelfi megosztási tevékenységével. *A „közösségi média lehetővé teszi a narcisztikus személyiséggel azonosított magatartásformák megélését.”* (KEPE, 2020: 125)

A kutatók olyan statisztikai adatokkal támasztották alá a megállapításokat, amelyek a megosztás elsődlegességét, vagy a szelfin megjelenő ideális kép eléréséhez a valóságban történő alakítástól sem riadtak vissza. A nárcisztikus személyiségek komoly figyelmet fordítanak a kinézetükre, hiszen a külvilág pozitív visszajelzéseire éheznek. *„Ezt szemlélteti, hogy 2019-ben az Egyesült Államokban végzett arcplasztikai beavatkozások 55 százalékára azért került sor, mert az alanyok vonzóbbnak szerettek volna feltűnni a szelfiken.”* (KEPE, 2020: 84) Olvashatjuk Kepe Nóra doktori disszertációjában. Az azonban kevésbé bizonyítható, hogy a nárcisztikus személyiség jegyek kialakulásában, vagy felerősödésében tölt-e be szerepet a közösségi média, mert nem mindegy, hogy tünetként tekintünk a jelenségre, vagy kiváltó okként.

1.2.8 Szociális fordulat

A hétköznapi fotográfiák tömegtermelése, a szelfik és lélektani vonatkozásaik bemutatásának lezárásaként, valamint a mestermunka önreprezentációhoz kapcsolódó projektjeihez, meg kell említenünk a művészek és nem-művészek kollaboratív együttműködésének irányzatát, amelyet a társadalomban és művészetben is megjelenő szociális fordulatként jellemezhetünk.

A szociális fordulat nem csupán a vizuális paradigmaváltások („nyelvi fordulat”, „képi fordulat”) sorában a következő. Inkább szól az alapjaiban változó megítélésű, közönséggel kollaboráló kortárs képzőművészeti irányzatokról (90-es évektől), amelyek szociális irányultsága egyre hangsúlyosabb. A művészet és a kultúra fókusza egyes művészeti irányzatokban az interakcióra, közösségi részvételre és társadalmi kapcsolatokra helyeződik át. A művészek a „hagyományos” alkotások helyett és mellett társadalmi helyzeteket generálnak, melyekben a közönség aktív résztvevő, alkotóvá válik. A szociális fordulat és az eddig bemutatott digitális képkultúra közötti összefüggés, a kortárs vizuális kultúra és társadalmi dinamika egyik legérdekesebb és legkomplexebb területe. A két fogalom szorosan kapcsolódik egymáshoz, különösen a média, a művészet és a társadalomelmélet kontextusában. A digitális képek nem csupán reprezentálnak, hanem kommunikálnak, kapcsolatokat építenek (lájk, story, filter), a társadalmi interakció aktív eszközei. Ez a funkció összhangban van a szociális fordulat hangsúlyával, hiszen nem a kép mint tárgy a fontos, hanem a kapcsolat, amit általa létrejön. A kortárs művészetben a közösségi média, mint a projekt közös platformja jelenik meg. Ebben az esetben a művek nem fizikai tárgyak,

hanem interakciók, események, diskurzusok (hashtag-kampányok, TikTok performanszok). Kulcskérdés, hogy a média-közegekben ki kapja meg az áhított figyelmet (a láthatóságot algoritmusok és a népszerűség szabályozzák), aki nem feltétlenül az értéket teremtő művész – és mivel mindenki képkészítő –, így problematikussá válik a képértelmezés és a vizuális kritikai gondolkodás is. A képek átértékelődnek a digitálisan is aktív társadalmi mozgalmakban (mint a #BlackLivesMatter, vagy a #MeToo), mert nem csupán esztétikai objektumok, hanem a társadalmi cselekvés eszközei, elindítói (sajátos képkultúra alakul ki).

Claire Bishop a korábban, etikai alapon megközelített kollaboratív művészet esztétikai szempontok alapján történő elemzését javasolja (a műkritika etikai fordulata). Ez tenné lehetővé az alkotás objektívebb megítélését és nem a szerző kiléte (művész-e, vagy sem) döntené el az értékét. A közönséggel kollaboráló alkotó (névleg) lemond a szerzőségről, így az esztétikai kritériumokat kevésbé teljesítik, szemben pl.: a művész, művésszel való együttműködésében, ahol a *„stratégia komplex esztétikai jelleggel bíró műveket eredményezhet”*. (SOMOGYI, 2007: o. n.) Az autoritásról és ezzel az esztétikumról lemondó mű Bishop szerint *„nem eredményezi a világra való rálátásunk megváltozását, megrendülését, nem kínál számunkra új megfontolásokat, elvész a jóakarat etikai útvesztőjében.”* (SOMOGYI, 2007: o. n.)

A művész az ilyen típusú együttműködésben valójában nem mond le a szerzőségről, csak háttérbe szorítja azt, a közösségnek nyújtandó „alkotói” élménynek alárendelve. Hiszen a kreatív együttműködés résztvevőinek személye, azok tevékenységei, a garancia, mind a facilitátor művész döntései (Pl. a ready-made-k sem kizárólagosan a művész keze nyomát viselik, pedig nem is kollaboratív alkotások) és felelősége. Megoldás az lehet, ha a nézőt, az értelmezőt és az alkotót is a diskurzus különböző kompetenciájú résztvevőjének tételezzük, hiszen a populáris vagy tömegkultúra termékeinek beemelése a művészetbe már természetessé vált, miért kellene kizárni a tömegkultúra más tényezőit.

2. Reprezentáció és önreprezentáció

2.1 Általában a reprezentációról

Számtalan tanulmányt olvashatunk a reprezentációról és annak végtelen számú kontextusáról. Találkozhatunk a reprezentációval a művészetben, a politikában, a filozófiában, a matematikában, társadalomtudományokban, irodalomban, zenében, teológiában stb. de hétköznapi életünk minden területén jelentős helyet foglal el. Fontos, mégis igaz, bár végletesen fogalmaz a mottó, a dolgozat elején, hogy minden reprezentáció hamis. Az említettek mellett a reprezentáció a digitális média működésének is alapja, a közösségi média nyelvezetének lényegi tulajdonsága. A médiaelmélet és a reprezentáció relációjában önmagunk, mások, csoportok, vagy gondolatok, eszmék megjelenítésének lehetősége. A különböző virtuális platformokon összetett személyiségünk különböző aspektusait (kinézetünket, mozgásunkat, gondolatainkat, ízlésünket, világnézetünket, műveltségünket, érdeklődésünket, érzékenységek, preferenciáinkat stb.) csak közvetett formában (képek, szövegek, hangok, mozgóképek) képviseltethetjük. Ebben a képviselésben legtöbbször, szándékaink szerint pozitív képet alkotunk magunkról, illetve az információk szelektálásával, kiemelésével hangsúlyokat teremtünk.

A médiareprezentáció gyakran vizsgálat területe a média által történő reprezentáció. Az, hogy a különböző médiumokban az egyes társadalmi csoportok, a nemek, az életkor, a szexuális irányultság, politikai nézetek hogyan vannak bemutatva, milyen mértékű az objektivitás, illetve mennyire befolyásolja a fogyasztó célcsoport (néző, hallgató) véleményalkotását, azaz mennyire manipulatív.

Az én nézőpontom fókuszában inkább az alkotás felőli megközelítés van, legyen az a hétköznapi önreprezentáció a közösségi médiában, vagy a művészet kontextusában való értelmezés. Természetesen minden megközelítés árnyalja a média és a reprezentáció értelmezését. Az általam választott irányt a korábbi tanulmányaim, elsajátított szemléletem, az évtizedek során a médianevelésben, médiapedagógiában és a tanárképzésben szerzett gyakorlati szaktudásom, a diákok motivációja és a saját alkotói tevékenységem tapasztalatai alakították ki.

A testünk és személyiségünk, kinézetünk és az önmagunkról való tudás mindig is összefonódott az emberiség kultúrtörténetében. Az emberi test reprezentálásának igénye énképünk

fontos részévé vált, a megküzdési stratégiáink sikerének záloga. A mozgásunk, testtartásunk is jellemez bennünket, de ennek reprezentálása az állóképeken még különböző technikákat igényelt, a mozgóképen ugyanez teljesebb, hitelesebb lehet. A mozgókép és a mozgókép demokratizálása tette lehetővé a közösségi médiában tömegek számára a tágabb értelemben használt mozgóképi reprezentációt. Ahogyan a médialátványok szerves részét képezik a mozgóképek, úgy válik érdekes játéklehetőséggé (átlagos felhasználók és művészek motivációjává) a két vizuális nyelv (az állókép és mozgókép), a két médianyelv együttes használata és egymásba való kölcsönös átfordítása (Az állóképen reprezentált mozgókép és a mozgóképen bemutatott állókép).

A következőkben a test, illetve saját testünk reprezentációját, a mozgás, valamint a mozgókép reprezentálását vizsgálom az önreprezentáció és az alkotás kontextusában.

2.2. A test felszabadításának illúziója, a test reprezentációja

A TESTRŐL: Az emberi test, mint a modern- és posztmodern kor képzőművészeti és társadalmi diskurzusainak központi témája, egyre jobban felértékelődik.

A filozófia társadalmi és művészeti térnyerésével az egyik hangsúlyos téma a test és a szabadság összefüggései. A téma hangsúlya azért növekszik, mert a korábban bemutatott társadalmi és értékrendi változások is a szabadságaink kiteljesítése felé hatnak, s ezekre, az életünket egyre erőteljesebben befolyásoló média kínálja a megoldásokat, a különféle szabadságok ígéretével.

Szellemünk (Lelkünk) és a testünk viszonya, egyensúlya az emberiség filozófiatörténetében folyamatosan változik, egymást különböző mértékben korlátozza. Hol a test a szellem szabadságának visszafogója, hol a szellem a test börtöne. György Péter szerint: „Foucault ítéletének megvalósulását látjuk: 'a lélek a test börtöne' csupán.” (GYÖRGY, 1995: 167) A szellem korábbi irányító szerepből inkább fegyelmező tényezővé, börtönné válik. A testtel kapcsolatos szemléletváltás hátterében Sturcz János szerint is Michel Foucault és Julia Kristeva gondolatai a meghatározóak. *„Az ezredvégen ugyanis a test képe alapvetően megváltozott, mind a tudományban, mind a művészetben. Kilépett a klasszikus akt idealizáló-esztétizáló, a testet kívülről és távolról, szoborszerű egészként értelmező szemléletéből, s egy illúzióktól és idealizálástól mentes fizikai testkép felé mozdult el, ... a test anyagsága, mulandósága lepleződött le.”* (STURCZ, 2006: 9.)

A test felszabadítására tett kísérletek újra és újra napirendre kerülnek elméleti és gyakorlati síkon is. A felszabadítás relatív, viszonylagos autonómiája elsősorban a reprezentáció, ön-representáció területén valósulhat meg, akár a közösségi médiát, akár a kortárs képzőművészetet, médiaművészetet vizsgáljuk.

A valódi, illetve részben valódi függetlenség, szabadság hátterét, esszenciáját vizsgálja Heller Ágnes az autonómiáról írt gondolataiban.

„A viszonylagos autonómia azt jelenti, hogy a személy, mint személy bizonyos fokig szabad, de nem teljesen az. Az abszolút heteronómia azt jelenti, hogy a személyt, mint személyt teljesen rajta kívül álló tényezők határozzák meg. A viszonylagos heteronómia azt jelenti, hogy a személy, mint személy bizonyos, rajta kívül álló kényszereknek vagy hatalmaknak van alávetve. A viszonylagos heteronómia előfeltételezi a viszonylagos autonómiát és viszont, míg az abszolút autonómia az abszolút és viszonylagos heteronómiát egyaránt kizárja. Az abszolút autonómia azt jelenti, hogy a személy teljesen szabad erkölcsi alany.” (HELLER, 1994: 78-79.)

Az idézet segít megértenünk az autonómia mibenlétét és azt, hogy az ember folyamatosan törekszik annak elérésére, de ez csak elméletben teljesezhet ki, a valóságban relatív marad.

Ezzel összefüggésben György Péter, Fehér Ferenc és Heller Ágnes Biopolitika című művéből idézett zárogondolata kitűzi az emberi lét egyik fő feladatát a test szabadságával kapcsolatban. „'... azt az állandó feladatot állítja elénk, hogy újólá megfogalmazzuk és újra és újra megvédjük szabadságainkat'... A hiteles személyiség, az egyediség semmihez sem hasonlítható tapasztalatának rögzítése, illetve a tapasztalat érvényességének fenntartása – e védelem részét jelenti.” (GYÖRGY, 1995: 177) Ezen szabadságok közé sorolható a testünk szabadsága, egyéniségünk, egyediségünk egyik értéke.

A fizikai valóságban, a test felszabadításának, azaz a szellem börtönéből, a béklyókból való kiszabadulásnak egyik első lépése a bőr díszítése (festés, tetoválás), vagy a test betakarása (az öltözködés), de vannak más jellegű felszabadítási kísérletek is. A századforduló reformirányzatainak mozgásművészetében, a táncművész Isadora Duncan a természetesség jegyében, a fesztelen és meztelen táncban, az euritmiában, a szabad mozgás átélésében vélte szabaddá tenni testét és ezáltal szellemét. Ide sorolható a szexualitás, nemi identitás szabadsága is, mely a XX. század második felére szintén a test felszabadításának eszközévé vált. A művészet sok esetben előtte jár a hétköznapiak „forradalmainak”, hiszen kevésbé kötik a társadalomban kialakult tabuk.

A posztmodern művészetben számtalan kreatív kísérletet, megoldást találunk a test és a szellem felszabadítására, egyben a reprezentációk irányára is. Az emberi test, vagy testrész reprezentálhat valamit, vagy az emberi testet reprezentáló anyagok jelennek meg a műben, de építhet az alkotás a nézőben meglévő konvenciókra, sztereotípiákra, azok lerombolására. Hol „*a széles publikum fejében létező reprezentációs minták felől közelítünk a művészethez*” (SZÖVÉNYI, 2002: on.), mint Damien Hirst létezéssel kapcsolatos szobrászati, installációs témáiban, ahol kreatív, mégis hagyományos médium közvetíti a testtel kapcsolatos gondolatokat. Más esetben az emberi test (néha a saját test) nem, mint tárgy, hanem mint médium, anyag, eszköz közvetíti a test szabadságának gondolatát. „*Az egyik alkotó saját testét használja és tetovált bőrdarabjait teszi vitrinbe, a másik állatok húsából állít elő méretazonos emberi testrészeket. A Taxidermia dizájnjaért is felelős Szöllősi Géza grafikus és Baji Miklós Zoltán performanszművész ... a látogatók tolerenciahatárát teszteli.*” (VINCZE, 2010: o. n.) Ahogy a közös kiállításuk megnyitóján Szombathy Bálint műkritikus részéről elhangzott: „*BMZ-nél maga a lélek az anyag, amivel dolgozik, a test pedig csak egy zárvány, ami körülvesszi a Lelket*”. (SZOMBATHY, 2010 o. n.) Íme, egy példa a test számtalan társadalmi, szakrális szerepének megítéléséhez, aminek bemutatása e tanulmány keretein túlmutat.

Más alkotóknál a testről készített kép reprezentálja az emberi testet, illetve az ehhez fűződő viszonyunkat. Daniele Buetti svájci képzőművész videóalkotásában² (Daniele Buetti: „Only you” – „The second” című kiállítás Ludwig Múzeum) közelről mutatott testrészekre írt fogyasztói cikkek márkaneveire (Nikon, Canon) „lehel csókokat” egy szájjal. Az ismételt intim szituáció, a közelről, centiméterekekről mutatott testrészek érzéki viszonyt sejtetnek. Nem titkoltnak a reklám manipulatív eszközeit használja arra, hogy nézőben bizalmas, sőt erotikus hangulatot ébresszen, ami kötődéssé változhat a bemutatott márkák iránt. Ez a gesztus túlmutat a reklámetika határain, miközben egyfajta ironiát is megfogalmaz a fogyasztói kultúráról. Számtalan kérdést vet fel a mű a nézőben. Vajon kinek a testrészeit látjuk? Kinek a testét reprezentálják a videofilm képei? Az alkotóé, egy általános alanyé, esetleg a nézőé? Kinek a viszonyát jeleníti meg az alkotás, az alkotó és a márkák, az alkotó és önmaga, a társadalom és a márkák, néző és a társadalom? Mindegyik esetben mást reprezentálnak a műalkotásban megjelenő test képei. Az alkotás ilyen módon nyitott, a befogadó állapota, státusza, előzetes ismeretei révén szinte végtelen olvasatot enged a reprezentáció területén.

² Daniele Buetti: „Only you” – „The second”: Idő alapú művészet Hollandiából című kiállítás Ludwig Múzeumban 1999. szeptember 16. – október 17. között. A MonteVideo / TBA - Netherlands Media Art Institute által rendezett nagyszabású vándorkiállítás utolsó állomása Budapest. online: <https://www.ludwigmuseum.hu/kiallitas/second-idoalapu-muveszet-hollandiabol> (utolsó megtekintés: 2025. 06.20.)

Ugyan ezen a kiállításon találkozhattunk egy másik önreprezentációs lehetőséggel is. Bill Spinhoven: *Én/Szem (I/Eye)* című interaktív videó installációja esetében a monitoron egy minket, a kiállításra belépő nézőt követő szemet találunk. A monitor méretű szem a teremben tartózkodó látogatót követi. A néző nem menekülhet a mű elől, vagy inkább a művész szeme elől? A szem talán a művészt reprezentálja, de megidézi az orwelli szituációt is, ahol a hatalom, a megfigyelés, az ellenőrzés, a szabadság korlátozása (de ez esetben a nézőé) kerül a reprezentáció középpontjába.

Számtalan művészi megoldás állhatna még itt a test és szabadság különféle viszonyainak bemutatására a bécsi akcionisták testkínzó rituáléitól a body art-on keresztül, melyek a poszt-modern művészetben megannyi kontextusban megjelennek.

Ha nem a művészet, hanem a hétköznapi kultúrája, akkor a média felületei kerülhetnek előtérbe. A test és szellem felszabadításának paradox helyzetéből ma a modern digitális technológia, a közösségi platformok, szélesebb tömegek számára ígérnek megoldásokat, mint az alkotás a művésznek, illetve a művészet a kiállítás nézőjének.

Ez a felszabadítás csakúgy relatív, viszonylagos autonómia és elsősorban a reprezentáció, önreprezentáció területén valósulhat meg, akár a közösségi médiát, akár a képzőművészetet, médiaművészetet vizsgáljuk.

2.3 A testkép, és képek a testünkről

Örök filozófiai probléma tehát, hogy vajon milyen kapcsolat van az énünk és a testünk között. Ez a kérdés már többször előkerült a leírtak során, más-más kontextusban, más-más hangsúllyal. A filozófiában, ezzel kapcsolatosan gyakran használatos központi fogalom a „megtestesülés”. (KONDOR, 2022: o. n.) Ez az irányzat a fizikai testnek jelentős szerepet (ok-okozati) tulajdonít. A test megtapasztalása lehetséges perceptuálisan, kinesztetikusan, valamint fogalmi és érzelmi úton is. Míg a perceptuális, szenzomotoros tapasztalat a „testséma”, addig testünk fogalmi, érzelmi reprezentációja a „testkép”. Egyes szám első személyű tapasztalat, ha testünk részeit, végtagjainkat, arcunkat megtapintjuk, fájdalmat érezhetünk, ha beütjük, megégetjük, valamint kényelmesen ülünk le egy székre, vagy szűk a ruhánk, mert kihíztuk, esetleg elveszítjük az egyensúlyunkat (testséma). Külső szemlélőként is tekinthetünk a testemre. Láthatom, ahogy mezítláb lépkedek a folyóparti homokban, vagy megláthatom a tükörképemet az autó visszapillantó tükreben. Az arcomat másként látom a

tükörben borotválkozás közben, mint a mások által rólam készített fotókon, vagy a korábban leírt saját kézzel történő tapintás során. Mindegyik egy másik tapasztalat, egy másik reprezentációja saját magunknak. A reprezentációk összessége igen összetett tapasztalat. Hogyan érhetném el, hogy mások is olyannak lássanak, amilyenek én tapasztalom magam? Miért nem esnek egybe ezek a reprezentációk? Esetleg „szebb és jobb” stb. is lehetnék, mint amilyen „vagyok”? Hogy lehetne ezeken a képeken változtatni úgy, hogy mégis igaz maradjon?

Testünk és testképünk, testsémánk formálása tehát velünk született vágyunk, melynek motivációi koronként, kultúránként, egyénenként is változik. Komplex mozgatói a valahova tartozás/csoporthoz tartozás, identitás megfogalmazása, a társadalmi ideálhoz közelítés, társadalmi-, párválasztási sikeresség stb. Testképünk esszenciális összetevője önmagunk képi megfogalmazásának is. A testünkről alkotott képünket egy társadalmilag aktuálisan teremtett (folyamatosan változó) testképhez, ideálhoz és az ebbe illeszkedő énídeálhoz próbáljuk közelíteni, ahhoz illeszteni. A testkép, a testtudattal, a testsémával normál esetben az iskolaelettség idejére alakul ki és segíti a tájékozódást, az önismeretet, önértékelést. A testséma valójában a saját testünk ismerete, mely a belső és külső ingerek, információiból épül fel. Társadalmi, magánéleti sikerességünket kívánjuk maximalizálni ezekkel az identitás elemek csiszolgatásával a valóságban és szociális részvételünk platformjain is. Erre a társadalmilag is elfogadott ideálra (ez társadalmi csoportonként más és más) erős befolyással van a média azon szelete, amelynek fogyasztását az adott társadalmi csoport, korosztály preferálja. Testünk formálása (az általunk ideálisnak tartott formához való közelítése), és egyben a testünkről alkotott kép formálása fizikai valójában csak nehézségek, ráfordítások árán történhet, bár a technológiák fejlődésével ez egyre könnyebb. Sportolással, diétázással, vitaminokkal, plasztikai műtéttel, bőr alatti implantátumokkal, protézisekkel, géntechnológiával, tetoválással, piercinggel, testfestéssel, kozmetikumokkal, sminkkel, ékszerekkel, öltözködéssel különböző mértékű változásokat hozhatunk létre. A változtatások célja, hogy a normák szerint kielégítő képet elérjük és ezzel egyidőben identitásunkat kifejezzük. Azzal a hittel vetődünk fel, hogy egyfajta szabadságot érünk el. Ezzel szemben mindezekre külön-külön iparágak, illetve azokat támogató médiareprezentációk épülnek, melyek különböző idealizált képekkel árasztják el az egyre fiatalabb potenciális vásárló réteget. Egyre több kutatás foglalkozik a digitális média közvetítette tökéletesített, sőt nem valódi képek által gerjesztett fogyasztással, amelynek már nem csak lelki, hanem kimutatható káros biológiai következményei is vannak. Ahogy Kris Perry, a Children and Screens ügyvezető igazgatójának gon-

dolatait tolmácsolja az Élet és Tudomány: „*A lányokat a szépség idealizált képeivel bombázzák, amelyek olyan szépségstandardot hoznak létre, amelyet nagyon nehéz – ha nem lehetetlen – elérni*” (SZEGŐ, 2025: 99)

A befogadás oldaláról tehát tökéletesített, sok esetben hamis, az M.I. használatával pedig nem valóságos eredetű képek sokasága uralja a mai médiát és befolyásolja a fogyasztókat³. Az elérhetetlen ideálok irányába való törekvés, elérhetetlen vágyaink, kialakuló testképzavaraink, fóbiáink az egész életünket meghatározzák.

Az alkotás oldaláról pedig, az egyre egyszerűbben használható applikációk, programok, filterek kísérleti terepe nyílik a testünkről készített képek alakítására, önmagunk-, testünk reprezentálására, virtuális imázsunk ideálshoz közelítésére. Erre a digitális összképre és a valóságos megjelenésünk elemeire, ma egy komplex egészként tekinthetünk. A különböző online játékokat vagy virtuális világokat pedig identitás-kísérleteknek tekinthetjük.

Természetesen a multimédiás megjelenés fontos, szerves részei a rólunk szóló digitális (és analóg) szövegek is. Ezek egy része hipertextuális, hálózatokba rendezett szövegek. A minket bemutató, reprezentáló szövegek kiegészítik, kibővítik a korábban bemutatott testkép és személyiség komplexet. A képek és a velük összekapcsolódó szövegek az egész életünk során zajló objektiváció részei.

Testünk képi és szöveges reprezentációja mellett, egyes platformok különleges lehetőséget kínálnak a virtuális testünk megalkotására. A képi (a rólunk készített képek), a szöveges reprezentáció és ez az illuzórikus térbeli megjelenés (avatár) egyfajta digitális testkiterjesztésként is értelmezhető és a korábban említett helleri autonómia elérésének, szabadságaink újra és újra megfogalmazásának kísérleti eszköze lehet. A szabadságok, mint a test szabadságának újrafogalmazása, újrafogalmazhatóságának lehetőségét tágítja ki a virtuális tér, mely játékos formában új ismereteket, képességeket tárhat fel az alkotó számára. A virtuális test alakításának látszólag könnyebb útja talán ugyanazon érzelmekből, motivációkból táplálkozik, mint a valódi test szabadságának elérése. Bizonyos párhuzamok már korábban megfogalmazódnak a témával foglalkozó szerzők írásaiban. A virtuális testet, mint egy „adatöltözetet” öltjük magunkra a digitális világba való belépéskor, csak úgy, mint a valódi testet is az alkalmakhoz, szándékokhoz, énídeálokhoz igazítjuk az öltözködés, sminkelés során.

³ Az élet minden területén megjelentek az M.I. által készített képek és mozgóképek. A deepfake videók bevalloztan, vagy leplezetlen hamis üzenetei elárasztották a gazdasági és politikai színtereket.

Ez az öltözet is „sablonöltözet”, mint a valóságban vásárolt konfekció, kivéve, ha saját magunk tudjuk elkészíteni, módosítani (és nem a tervezők által felkínált elemeket alkalmazzuk). (CAE, 1997)⁴

A virtuális testet, vagy avatárt az interneten kiépülő virtuális világokban, metaverzumokban, többszereplős interaktív játékokban tudjuk „életre keltetni”. A metaverzumok a modern világ egyik feltörekvő gazdasági ágazata is egyben, nem csupán szórakozás, hiszen az Európai Bizottság virtuális világokra megalkotott stratégiája szerint 2030-ig 800 milliárd Eurós globális növekedést fog biztosítani és milliós nagyságrendű munkahelyet fog teremteni (egészségügyi, oktatási, művészeti, logisztikai szolgáltatások területén). (EURÓPAI BIZOTTSÁG, 2023)

Az online virtuális világok története a 90-es években kezdődött. Ilyen volt például a GeoCities, amely 1994 és 2009 között volt elérhető és olyan közösségi hálózatot épített ki, amelynek az érdeklődési kör volt az alapja. A felhasználók számára személyes weboldalak létrehozását és megosztását is támogatta.

A Linden Research által fejlesztett (2003-tól), beszédes nevű „Second Life” (SL), jelenleg is a legnépszerűbb metaverzum, amelyben felfedezhetünk, kommunikálhatunk, ismeretségeket köthetünk, építhetünk, karakterünket alakíthatjuk, közösségi programokat látogathatunk, kereskedhetünk, játszhatunk, tanulhatunk stb. a cyberpunk inspirálta környezetben. Tehát sokféle szabadság ígérését hordozza, a gondolkodás, az információhoz jutás, a bemutatkozás, a kulturális és kommunikációs szabadság terepe is lehet. Az SL-be felölthető (illetve az ott létrehozható) avatárok óriási fejlesztésen mentek keresztül az évek során. Az 50 millió felhasználó egy kliens program segítségével mozgatható virtuális adatöltözeteken keresztül kommunikálhat egymással, hozhat létre szociális hálózatokat. Az SL avatár lehet egy próbaként használt sablonöltözet (alapavatár látogatóknak), vagy a gyakorlott felhasználók által, illetve számára, apró részletekig kidolgozott saját karakter. Ez az alapavatár lehet férfi és nő is, de teljesen személyre szabható, igen változatos forma. Bár a karakter szabadon alakítható, fejleszthető, öltöztethető a felhasználó által, de természetesen nem független a valódi, sebezhető identitásunktól, hiszen ez az identitás, a valódi test és a személyiség, valamint a virtuális adathalmaz integrálója. Az avatár, a mesterséges test azon kevés dolgok

⁴ A CRITICAL ART ENSEMBLE (CAE) csoportot 1987-ben alakította 5 művész, akik a számítástechnika, video, fotó, szöveg és könyvművészet területén tevékenykednek.

egyike, amely birtokolható a virtuális térben (így eltulajdonítható és a valós identitás is beazonosítható általa). A virtuális világ és az avatárok fontos kritériuma a korábban már említett illúzió kérdése, a „valóság”, a test és a mozgás illúziójának minél tökéletesebb létrehozása. Korunk vizualitásban, a hétköznapi és művészeti vizualitásban (sőt minden érzékeltünk globális vonatkozásában is) ez a perceptuális ekvivalencia meghatározó szerepet kap. Talán még nem hozta létre ez az új médium a saját nyelvezetét, de kihívásaival a médiapedagógiának foglalkoznia kell. Ilyen kihívás az önmegismerés illúziója, új útjainak ígérete, illetve a cybertér által megteremtett, interaktív felhasználó, aki mint „néző”, igényli a figyelmének teljes, multicSATornás lekötését. A virtuális valóság szemüveggel (fűhallgatóval, mikrofonnal) összekapcsolva, ez a figyelemelvonás már nem a televízió, vagy a mozi apparátusának helyhez kötött hatásmechanizmusa, hanem az egész testet, több érzékszervet foglalkoztató rendszer. A tapasztalatok szerint ezek az aktív, figyelmet lekötő hatások hamar túlterhelik a felhasználó szervezetét. Crary szóhasználatában a túlterheltség következtében *„az idegrendszer fokozatosan elveszíti identitását, és pusztá jelfogóvá válik a nagyobb hatalmi hálózatok közepette”*. (CRARY, 1995: 25, 2007: o. n.)

Ezt a mesterséges testet szemlélhetjük, észlelhetjük, mint adathalmazt, mint objektumot a többi tárgy között, egy harmadik személyben megjelenő testet, de egyes szám első személyben, mint főszereplőt, a nárcizmus, az egocentrizmus támogatóját is. A kétféle nézet, illetve nézőpont kétféle viszonyulást feltételez. A harmadik személy egyfajta kívülállást eredményez még akkor is, ha az avatár teljes mértékben az irányításunk alatt van.

Az egyes szám első személyű nézet már közvetlenebb, aktív kiterjesztése a fizikai testünknek, sőt létünk kiterjesztéseként is értelmezhetjük. Michael Heim szerint, ha létünk kiterjesztéseként tekintünk a virtuális testre, akkor célunk *„hogya testi valónkat halandó létünkön túlra juttassuk”*. (HEIM 1997: 119) Így a test kiterjesztése kiteljesedés, felszabadítás lehet a fizikai test számára.

Egy szélsőséges utópia szerint, fizikai testünket kell teljes mértékben átalakítani, melyet *„... inkább tekinthetjük egy olyan struktúrának, amit megfigyelni és módosítani lehet. Így a test már nem, mint alany, hanem mint tárgy játszik szerepet. Tárgyként pedig mérete megnövelhető, gyorsítható, valami evolúción túli dologgá válik. A testet az ember újraalakítja, újra-fogalmazza.”* (GERBEL & WEIBEL 1992: 233)

A gondolat mentén, végeredményben mai értelemben vett fizikai testünk feleslegessé válik, mert nem hatékony, csak bizonyos határok között terhelhető. Könnyen elfárad, teljesítményét az állapota, a kora is befolyásolja. Az ember-gép interfész kiemelkedően fontossá, a nő és férfi test egyesülése pedig feleslegessé válik. A jövőben a test és a technológia sokkal szerveesebb egésznek fog alkotni. „*A technológia már nem csupán ráillesztett, hanem beültetett dolog. ...a technológia 'idegen-tudatosságot' nyújt, ami történelmen túli, embert meghaladó, és földön kívüli. ...A Földtől távol a test jelenlegi jellemzői hátráltató tényezők, így a stratégia a test kiürítése ...lesz. ... Az üres test jobb otthont ad a technológiai alkatrészeknek.*” (GERBEL & WEIBEL 1992: 233) A „pán-planetáris fiziológia” elmélete szerint, a lehetséges cél egy olyan test létrehozása, mely alkalmazkodásra képes. Egy moduláris felépítésű, kiürített, víztelenített test, ahol mindig rendelkezésre áll megfelelő mennyiségű pótalkatrész, akkor a születés és halál – legalábbis műszakilag – nem létezik. A meghibásodott modult kell csupán kicserélni a további működéshez. Ez a javítható test a végletekig tud alkalmazkodni, így halhatatlanná válik. „*A gépek hálózatába kapcsolt testet át kell lépni, (elaltatni, érzésteleníteni), hogy az igazi gép-ember hibrid szimbiózist elérjük... Mikro-robotokkal gyarmatosítva a testet, megnövelhető annak védelme is.*” (GERBEL & WEIBEL 1992: 233)

Az ember-gép kapcsolat számos variációja azóta már valóság, nem utópia (okoseszközök, implantátumok, mikrocipek). A teleoperációs rendszerekkel kivetített emberi jelenlét, távérzékelés, távvezérlés, távorvoslás stb. által az elektronikus tér a cselekvés helyszínévé, vagy inkább, médiumává vált. Ugyanakkor, bár nagy digitális adatlábnnyommal vagyunk jelen és ezzel támadási célponttá válunk, adataink elérését képesek vagyunk korlátozni, vagy másnak is tudunk mutatkozni a virtuális térben. Az emberi találkozások minősége ezért beszűkülhet, választhatóvá válik, „*nem kell szemtől szembe állnunk a virtuális társadalom többi tagjával*”. (HEIM 1997: 133) Ebben az esetben digitális jelenlétünk intenzitása változó, hiszen sokszor csak adattestünk közvetítésével vagyunk jelen és ebből hiányzik valódi személyiségünk sebezhetősége.

A Critical Art Ensemble csoport írásában még azt is kétségbe vonja, hogy a néző külső, passzív szemlélőből, aktív résztvevővé válik a virtuális térben. A cybertér valóban értelmezhető úgy, mint egy háromdimenziós szimbólum, vagy utalásrendszer. Ilyen megközelítésben már egy illusztrált szöveg is korlátozza az olvasó értelmezését, fantáziáját. A hálózati kommunikációban és térben a képzelet terepe még inkább korlátok közé szorított: szinte a passzív befogadás víziója felel meg a viszonyoknak a leginkább. (CAE, 1997) Ezek a megállapítások

talán a ma elérhető technológiákat nem tudták még figyelembe venni, viszont azt jól előre vetítették, hogy az elnyomó apparátusnak és a marketing gépezetnek kiváló célpontja lehet a minden adatunkat részletesen eltároló adattest. *„Az adattest másik funkciója: még pontosabb demográfiai adatokkal látni el a kereskedőket, hogy megtervezhessék és kialakíthassák célcsoportjaikat. A páncapitalizmus már régen letudta a termelés problémáit azzal, hogy a szükségletek gazdaságát a vágyak gazdaságává alakította, a kereskedők remek módszereket dolgoztak ki arra, hogy mesterséges vágyakat gerjesszenek olyan termékek iránt, amikre nincs szükség. Az adattest bepillantást enged nekik a fölös jövedelemmel rendelkezők fogyasztási szerkezetébe, vásárlóerejébe és „életmódjaik választékába”.* (CAE, 1997: 162)

Az adattesten keresztül valódi énünk, életünk is a különböző manipulációk támadási pontjává válik. Ez megerősíti a médiapedagógia, a médianevelés szükségességét ezen a területen is. A digitális adattest fókuszba helyezése, potenciális veszélyeinek feltárása, annak tudatosítása elengedhetetlen feladata a médiapedagógiának és minden más diszciplínának is.

2.4 A mozgás, mozdulat, gesztus reprezentációi

A mozgás reprezentációja összefüggésben van saját személyiségünkkel, a mozgásunkkal, a testünkkel, annak alakításával, de a szabadság egyfajta átélésével és illúziójával, valamint örök vágyunkkal, a mozgás, az idő, a történés ábrázolásának kísérleteivel is. A történés, az idő múlása, a mozgás illúziója a mozgóképen, vagy a digitális technológiával támogatva a virtuális valóságban csúcsosodik ki. S végül egy alkotásra motiváló paradoxon is ehhez a témához kapcsolható. A mozgás mozgóképi reprezentációjának állóképen való megjelenítése (a reprezentáció reprezentációja).

Az önreprezentáció témájára visszautalva megállapíthatjuk, hogy a testünkről alkotott képhez hozzá tartozik a mozgásunk, a testtartásunk (és ennek reprezentációi) is. Ezek is jellemzésünk részei. Környezetünk mozdulatainkkal együtt ismer minket, amit a virtuális térben kevésbé tudunk reprezentálni (2D-ben és 3D-ben). Bár a képeken ez bizonyos mértékben megjelenhet, de nem lehet teljes az állóképek általi reprezentáció, szükség van a rólunk készített mozgóképekre is. Mozdulatainkat meghatározza alkatunk, egészségünk, szokásaink, pillanatnyi állapotunk és kedvünk is, de nagyon fontos eleme a korábban említett testséma.

Ezek biztosítják testünk, testrészeink ismeretét (testtudat), mozgásunk koordinálását, idegrendszeri irányítását, az egyensúlyunk állandó megtartását.

A mozgás és a test, valamint ezek reprezentációs kontextusai sokkal komplexebb, a jelen kort szignifikánsan érintő téma. A korábban említett tudatos testformálásban, alakításában is jelentős szerepet játszik az általunk végzett rendszeres, intenzív mozgás, de annak ellenkezője (a mozgásszegény életmód) is nyomot hagy a testünkön.

A testmozgáson, mozdulaton túl, a mozgásra, a mobilitásra általában tekintve a mai globális társadalom egyik jellemzőjét tudhatjuk benne. Nem csak egyénileg, hanem az utazás, helyváltoztatás tekintetében is. Az utazás a közlekedési eszközök fejlődésével egyre hatékonyabbá válik. A viktoriánus kortól a vonat, a személyautó és a repülés is megváltoztatta a térhez és időhöz való viszonyunkat. A világ fokozatosan felgyorsul és ezzel újabb szabadság kiteljesedésének ígérete jelenik meg, ez a mozgás szabadsága.

A felgyorsult globális világról Pikó Bettina a következőket írja tanulmányában. *„A mozgás állandósulttá válása a fogyasztói kultúra által övezett posztmodern világ jellegzetessége. A technikai fejlődésnek is ennek szolgálatába kell állnia. Az Internet és a mobiltelefonok állandó elérhetőséget biztosítanak, nehogy bárki bármiről is lemaradjon, s emiatt kimaradjon valami fontos eseményből. Az elérhetőség az egyén fontosságának tudatát táplálja, s mivel minden gyors mozgásban van, a lehetőségek könnyen kicsúsznak az ember kezéből, ha a modern világ e kritériumának nem tud megfelelni.”* (PIKÓ, 2009: o. n.)

Némi ellentmondást érezhetünk a virtuális világban történő mozgásaink során. *„A virtuális világ összeköttetései révén állandóan mozgásban maradhatunk, még hozzá úgy, hogy gyakorlatilag ki sem mozdulunk otthonról.”* (PIKÓ, 2009: o. n.)

A mozgás, mozdulat, dinamika, történet reprezentálása az emberiséggel egyidős vágy, melynek ábrázolástörténetében újabb és újabb eszközök és módszerek jelennek meg. A mozgásábrázolás konvenciói hasonlóan a korra jellemző stílusmozzanatok, mint ahogy azt Panofsky leírta és összefoglalta térábrázolási konvenciókként, a perspektíva mint szimbolikus forma című tanulmányában. Másként utalt a mozgásra, történésre a barlangrajzok készítője, mint a barokk festők mozgalmas kompozíciói, a futuristák kronofotográfiát alapul vett, egybeszerkesztett mozgásfázisai, vagy az op-art alkotók mozgásillúziót megjelenítő művei. A filmek és animációk, vagy a virtuális valóság mozgóképei bizonyára a mozgásillúziókeltés skálájának dinamikus végpontján helyezhetők el. Ha készítenénk egy ilyen statikus-dinami-

kus skálát a mozgásábrázolások rendszerezéséhez, általánosan érvényes lenne az a paradoxon, amelyet Penrose fogalmaz meg Gregory & Gombich könyvében: „*hogyan lehet a mozgást egy eredendően statikus közegben ábrázolni. A művészetnek megvan az az egyedülálló tulajdonsága, hogy megállítja az idők menetét, s mégis megajándékoz a mozgás illúziójával.*” (GREGORY & GOMBICH, 1982: 273)

Ez a kijelentés, a könyv születésekor a művészet (művészek) kontextusában volt elhelyezve, de a mai technikai lehetőségek ismeretében a hétköznapi képalkotásra is igaz.

Ugyanitt olvasható a kubisták mozgás-koncepciója is. E szerint a témát, látványt körüljáró néző mozgása is sűrítethető a képek statikus kompozíciójában. Ez esetben a néző, a megfigyelő folyamatos mozgásának következményeit reprezentálják a képen megjelenő kompozíciós elemek. Arra is akad példa Picasso képein, hogy mindkét mozgás reprezentációi keverednek, tehát „*magába foglalja mind a megfigyelő, mind a megfigyelt mozgását.*” (GREGORY & GOMBICH, 1982: 276)

Hangsúlyoznom szükséges, hogy nem kívánok történeti áttekintést tenni, sem teljességre törekvő rendszerezést készíteni a mozgásábrázolás konvencióihoz, hanem a mai képeinkben használatos, elsősorban a médiában megjelenő, a médiapedagógiában feldolgozható mozgásreprezentációkat vizsgálom.

A kép dinamikáját állókép esetén alapvetően meghatározza a képmező választott formátuma (vízszintes-, függőleges téglalap, négyzet, kör, háromszög, vagy amorf), felosztása (felezett, átlós, sávós felosztású), optikai súlyviszonyai (kiegyensúlyozott, vagy kiegyensúlyozatlan), illetve a kulturálisan beidegzett irányok (emelkedő, lejtő). Az optikai súlyviszonyokat a képelemek elrendezése, minősége, ritmusa, aritmiája, kapcsolódása (alatt-fölött, előtt-mögött, kívül-belül) befolyásolja. Így természetesen beszélhetünk statikus, vagy dinamikus képről, ami a mozgás ábrázolását, annak hatásosságát a képértelmezés, képolvasás alapszintjén erősen meghatározza.

A mozgás egyszerű reprezentációi lehetnek konkrét mozdulatábrázolások egy dinamikus kompozícióban. Ezek tematikus megjelenítése egyetlen mozdulat, képsorozat formájában (pl. képregény), vagy egy jellemző gesztus kiemelésében is realizálódhat. Hasonló hatást ér el a kép, ha ezek a mozgásfázisok egy képre szerkesztve, a fázisok sűrítéseként jelennek meg (kronofotográfia, futurista képszerkesztés). A mozgás képzetét, érzetét keltheti a képelemek súlyviszonyainak kiegyensúlyozott dinamikája, amely a színek, a formák és minőségek

szintjén is megvalósulhatnak. Virtuális mozgások formájában is megjelenhet a mozgás képze-
zete, tehát a reprezentáció a valódi mozgás illúziójaként válik érzetté a tudatunkban (op-art).
A virtuális mozgásokat a vonalak, foltok ritmusa (monoton, változó, pulzáló) hozza létre és
a tudatunk értelmezi valódi mozgásként.

Bizonyos kiegyensúlyozatlan kompozíciók értelmezéséhez a tudatunk, narratív gondolko-
dásunk is aktívan hozzájárulhat. Megjelenhet az idő, a történés és a mozgás ábrázolása az
értelmezés narratíváin keresztül is, amikor az „elrontott” egyensúlyt a tudatunk állítja helyre
úgy, hogy kiegészíti, tovább gondolja az elkezdett vizuális „történetet”. Bálányos Huba ezt
„*virtuális beavatkozásra készítő elemeknek*” nevezi. (BÁLVÁNYOS, 2003: 68) A virtuális
beavatkozást előidézhetik a kiegyensúlyozatlan optikai súlyviszonyok, súlyponteltolódás
miatt dőlő formák a képen, kiegyensúlyozatlan kontraszt (karakter, forma szín), kiegyensú-
lyozatlan minőségviszonylatok is. (BÁLVÁNYOS, 2003: 68)

A képelemek alapvető kommunikációs megközelítésről visszatérve a közösségi médiához,
egy mozdulat egy képen számtalan dolgot kifejezhet és reprezentálhat. Attól függően, hogy
milyen a mozdulat jellege, a környezet, a szereplők, és milyen kontextusban jelenik meg. A
sokféle jelentésből nehéz kiválasztani azt, ami az adott helyzetben a legvalószínűbb olvasata.
(Ezt kompenzálják a képekkel összekapcsolt szövegek, amelyek ráirányítják a figyelmet a
kép kiválasztott jelentéstartalmára.)

Nelson Goodman szemiotikai megközelítésében a "reprezentáció" (representation) és a "ki-
fejezés" (expression) két élesen elkülönülő fogalom, amelyet nehéz következetesen hasz-
nálni. Goodman pontos és szigorú nyelvfilozófiai rendszerben tárgyalja ezeket, amelynek
kifejtésére itt nem vállalkozom, de a megértést segítheti, ha Goodman szavait idézem. Az
„*eltérés mindenesetre megközelítően abban áll, hogy tárgyakat vagy eseményeket reprezen-
tálunk, érzelmeket vagy más sajátosságokat viszont kifejezünk.*” (GOODMAN, 1995: 44) A
reprezentáció valamilyen tárgy, személy, vagy jelenet ábrázolása, jelölése. Ekkor a kép, va-
lamit ábrázol vagy megmutat, függetlenül attól, hogy hasonlít-e rá vagy sem. A kifejezés
viszont nem egy tárgyra mutat, hanem egy fogalmat, érzelmet, stílust vagy minőséget testesít
meg. Nem valamit mutat meg, hanem valamilyennek mutatja, például szomorúnak, szenvedé-
lyesnek, groteszknek.

Egy mozdulat kifejezhet érzelmet, cselekvést és reprezentálhat egy kulturálisan meghatáro-
zott jelentést, lehet szimbolikája, narratívája, utalhat a kép szereplőinek kapcsolatára és ter-
mészetesen meghatározhatja a kép dinamikáját a korábban leírtak alapján. Egy mozdulat

kifejezhet örömet (pl. karok kitárása), fájdalmat (mint egy összegörnyedt test), dühöt (ökölbe szorított kéz), félelmet (védekező testtartás). Egy ember térdre rogyása lehet a kétségbeesés vagy áhítat jele is, a kontextusától függően. Egy mozdulat utalhat valamilyen konkrét tevékenységre, tehát reprezentálhat futást, táncot, harcot, ölelést, munkát. Ilyen összefüggésben a kép félre is értelmezhető, hiszen a mi kultúránkban elsajátított konvenciók szerint értelmezzük. Amit mi a szeretet jeleként azonosítunk, az lehet például harc is. Klasszikus példával szemlélítve ezt a téves megítélést, felidézhetjük az állatvilágban a hím zsiráfok harcát. A zsiráfok úgy küzdenek, hogy a nyakukat ostorszerűen összezsapják, de a küzdelem közben róluk készült fotókon, az összetekert nyakú zsiráfokat sokan ölelésként értelmezik (ezeknek a mozdulatoknak a brutalitását csak a mozgóképek adják vissza igazán). Egy táncoló figura mozdulata úgy fejezhet ki cselekvést, hogy általa leolvasható a mozgás és a ritmus, így annak érzékeltetésére szolgálhat.

A mozdulatok szimbolikája a legizgalmasabb kulturális reprezentáció. Bizonyos mozdulatok kulturálisan rögzítettek lehetnek és a közösség jelképes jelentéssel ruházza fel azokat. Egy felemelt ököl a forradalom vagy ellenállás szimbóluma lehet, míg egy nyitott tenyér a békét vagy áldást is jelezhet egyes kultúrákban. Természetesen a gesztusnyelv ily módon nem lehet nemzetközi, amely számtalan elemző publikáció témája.

Egy képen ábrázolt mozdulat egy elképzelt narratívát is megjeleníthet. Így a mozdulat egy történet részét is képezheti, előrevetítheti a következő eseményt, vagy éppen visszautalhat egy korábbira. Ha valaki eldob valamit egy képen, az lehet elengedés, harag vagy döntés vizuális kifejezése. Egy mozdulat két vagy több szereplő között fennálló kapcsolatot is jelezhet (ölelés, eltaszítás, kézfogás). Például egy kézen fogott pár a szeretetet, vagy az összetartozást reprezentálhatja. A mozdulat lehet a képalkotó eszköze egy formai játékhoz is, például egy dinamikus testtartás a kompozíció ritmusát adhatja. A barokk festészetben gyakori a tengelye körül megcsavarodó test, ami drámaiságot és mozgást fejez ki.

A mozdulatok, gesztusok tehát a sokféle, kulturálisan, szubkulturálisan is erősen meghatározott jelentése még azonos kultúrán belül is bizonytalanul olvasható. Az online (és offline) közösségekben így az identitást is erősíti. Az összetartozási és kommunikációs céllal használt gesztusok így gyakoriak a közösségi médiában, hiszen ez kísérleti színtere a használatuknak Facebook, Instagram stb. Ezek a fórumok olyan demokratikusnak tűnő lehetőségeket kínálnak a közösségi lét megélésére, a bemutatkozásra, az önbemutatásra, amelyek korábban sokkal korlátozottabbak voltak.

3. kép Gesztusok a közösségi médiából Forrás: Hallgatói Facebook-montázs 2023

A közösségi médiában látható önbemutakozások megfejtése nehéz feladat, de ez a képolvasási művelet újabb nehézségekkel jár, sőt lehetetlenné is válhat, ha régi korok képeinek (gesztusainak) dekódolására szánjuk el magunkat. Az új médiumok korát megelőzően is találunk a közösségi média gesztusüzeneteihez meglepően hasonló példákat, de nem ismerhetjük tökéletesen a kor, és a korabeli közösség ábrázolási konvencióit. Vajon képesek vagyunk értelmezni - mai képolvasási kompetenciánkkal - például az ókori Palmürában⁵ talált óriási földalatti temetkezési komplexumok fülkelezáró sírportréit? Ugyan ezek nem sík képek, hanem domborművek, de zavarba ejtő hasonlóságuk a közösségi média profilképeivel összehasonlításra ösztönöz. A 150 kamrából álló, egyenként több száz sírt magába foglaló építményt Yarhai, Elahbel fia építtette (Palmüra, i. sz. 108) családja örök lakhelyéül ("Örök-kévalóság háza"), s minden egyes sírfülkét 40X55cm-es méretű, faragott mészkőlapok zárnak le. A Római Birodalom területén gyakori volt a sírkő, vagy sztélé (cippus) állítása. „*A sírkőállítás szokását – alkalmazkodva a megszálló hatalom nyelvi, kulturális, rituális elvárásaihoz – előbb vagy utóbb minden provinciában átveszi a helyi, bennszülött lakosság.*” (T. BÍRÓ, 2011: 63)

Az említett kőtáblákra az ott eltemetett személyek mellképes portréit faragták. Ezek a portrék, a megformált gesztusokon keresztül üzennek valamit a nézőnek, illetve eredetileg a sírokat látogató leszármazottaknak. A domborműveken a gesztusok írott szövegekkel vannak

⁵ Palmüra az ókori Szíria egyik oázisa, a Római Birodalom egyik provinciája i.e. 2000-től i.sz. 300-ig. A Biblia szerint Salamon által építtetett város ma az UNESCO világörökségi listáján is szerepel.

kiegészítve az elhunytáról. A gesztusüzenetek összevethetők a mai közösségi profilképek fotógesztusaival. A formai hasonlóságok megdöbbenetűk, de a kulturális kontextus már nehezen megfejthető.

4. kép Gesztusok a portrékon Palmürából. Jobb oldalon a "palmürai szépség" (WEINGARTEN, 2010: o. n.)

A faragott portrékat mindig szemből ábrázolják, a szemek előre néznek, így a „kép” előtt sétálva olyan érzésünk támad, mintha minket bámulna (Mona Lisa hatás⁶). Az egyéni karakterű alakok tunikát és köpenyt viselnek, a nők e mellett fejpántot, turbánt, fátyolt és ékszereket. (WEINGARTEN, 2010: o. n.) A "palmürai szépség" portréja a korabeli divatot is reprezentálja. Finoman kidolgozott ruhája, arcvonásai, aprólékosan megjelenített ékszerei markáns ellentétben állnak a durva kesztyűszerű kezeivel. Ez a megformálás ráirányítja a figyelmet – a mindegyik portré esetében ugyanez a szabály – az egyértelműen kiemelt kézmozdulatokra. A kezek nagyobbak, mint amelyek a portréhoz arányaiban illenének, s a finom részletek elhagyásával hatékonyan közvetítik az üzenetet (nem mint kezek, hanem mint médium működnek). A kezek helyzetét, az újak tartását és a kezekben tartott tárgyakat, kutatás céljából egy adatbázisban összesítették. A nők kezükben orsót, guzsalyt (marokguzsaly), ritkábban ékszerdobozt, gyapjúgolyót, kulcsot tartanak. Ezek a tárgyak a női tevékenységek sztereotip szimbólumai. A használati tárgyak ábrázolás helye és a gyakorisága okán feltételezhetjük, hogy „a túlvilággal kapcsolatos hiedelmek ikonográfiai lenyomataival van dolgunk.” (T. BÍRÓ, 2011: 64) A szimbólumok olvasását számtalan félreértelmezés is nehezíti. „A palmyrai asszonyok kezében tartott orsót vagy guzsalyt mákgubónak nézték, mivel a mákgubó és a pipacs az Alvilág királynőjének, Persephonének attribútuma, és így feltételezték, hogy az elhunytaknak az Alvilág növényeit adták a kezükbe.” (T. BÍRÓ, 2011: 65)

⁶ Habár a hatás létező optikai jelenség, a kutatók pont a Mona Lisa-nál nem tudták igazolni a hatás meglétét.

A kódokat tehát csak az adott kulturális közegben lehet értelmezni, így ezt a jelenből – ezt teljességében nem ismerve – csak egy kódfejtő játéknak tekinthetjük. Abban viszont biztosak lehetünk, hogy *„jelképekről van szó, mivel a tárgyak mérete kizárja a tényleges munkafolyamatra való utalást: az orsók és guzsalyok a használatban levő marokguzsalyoknál és orsóknál jóval kisebbek. A palmyrai sírkövek előkelő asszonyai valószínűleg nem fontak, de életük bizonyos eseményeinél rituális szerepet kaphatott az orsó és guzsaly. Ilyen szertartás lehetett az esküvő és a temetés.”* (T. BÍRÓ, 2011: 67)

A kód az említett blog írója szerint is feltörhetetlen, az eltelt idő és kultúra teljes ismerete hiányában nincs valódi esély a megfejtések ellenőrzésére.

Néhány megfejtési kísérletet tehetünk a mai gesztuskonvenciókkal összevetve. A portrékon, a nők többsége az egyik kezét az álla, vagy a kulcscsontja felé emeli, kissé szemérmesen. Ez a mozdulat talán a hűség gesztusa lehet.

A „jobb tenyér kifelé” gesztus a gonosz elhárítására szolgálhat. Talán valamilyen rituális tevékenységre, imádságra, istenfélő életútra utalhat az adott személy esetében.

A felemelt kezek is változó tartásban, ujjtartásban jelennek meg árnyalva a jelentést.

5. kép Kéztartások és kézben tartott tárgyak a palmürai sírboltokból. (WEINGARTEN, 2010: o. n.)

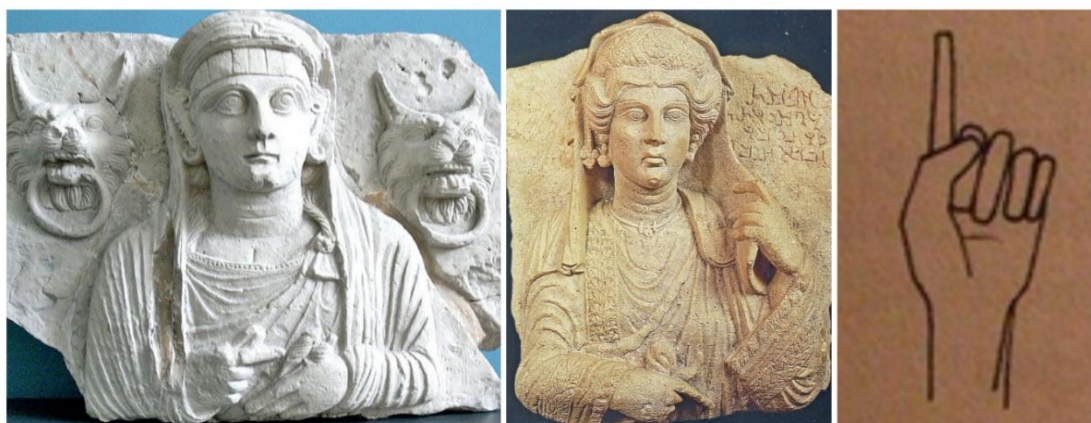
Megvizsgálhatunk néhány mai gesztuspárhuzamot, eljátszva a kódfejtés izgalmas tevékenységét. A gesztusok jelenkori kulturális különbségeit nagyszerűen összefoglalja Allen Pease népszerű tanulmányaiban. Például az arcra helyezett kéz gesztusai a legtöbb mai kultúrában a kritikus állásfoglalást, esetleg unalmat, értékelést és elhatározást jelent, a kéz és az ujjak helyzetétől függően (PEASE, 2006), míg a korábban leírtak szerint a sírportrékon ezek a hűség gesztusai.

6. kép Az arcra helyezett kéz gesztusai (PEASE, 2006: 82, 83) és (WEINGARTEN, 2010: o. n.)

Más esetben az egyik portré kezével a másik kezében tartott tárgyakra mutat. A mutató ujj kinyújtásának egyik jelentése ma is a figyelem, illetve figyelemirányítás eszköze (bár lehet pl.: fenyegetés is). Talán úgy fejthető meg a „néma párbeszéd”, hogy: *"Nézd az orsómat!"* (7. kép), vagy *"Nézd meg az ékszereimet!"* (ha azokra mutat). Egy másik portré a túlméretezett mutatóujjával lefelé, a semmibe, vagy a semmire mutat, azt a bog szerzője a „nézz rám” gesztusként értelmezi. (WEINGARTEN, 2010: o. n.)

A mutatóujj kinyújtása a figyelem irányítása mellett, az *„Isten a tanúm rá!”* (katolikus országokban), máshol „egy”-et, vagy „elnézést” is jelenthet. (PEASE, 2006: 83, 83)

7. kép A mutatóujj gesztusjelentése (WEINGARTEN, 2010: o. n.) és saját rajz

A gesztusok között jelentős arányban fordult elő egy ma is ismert és használt úgynevezett nápolyi gesztus, a „mano cornuta”. (8. ábra) Ebben a gesztusban a balkéz mutató- és kisujjai kinyújtva, a kéz többi ujja hátra hajtva helyezkedik el (valószínűleg a hüvelykujj alatt, ami a domborműveken természetesen nem lehet látni). A gesztus az ókori Minósz király család feleségére utal (akinek titkos nászából Minotaurusz született), de Nápolyban szerencsét hozó ajándékba, amulettként adják a különféle anyagokból készített szarvat idéző kéztartást.

8. kép A híres nápolyi gesztus, a „mano cornuta” (szerencsét hozó, szerencsebűbáj, de eredetileg felszarvazott, az ördög szarva) és az ehhez hasonló gesztusok. (WEINGARTEN, 2010: o. n.) és (PINTEREST) (LACZA, 2025: o. n.)

A Black Sabbath énekese, Ronnie James Dio a „metalvilla” szülőatyja is a „mano cornuta” kézjelet használta fel (a Rock & Roll szimbólumaként). Egyes mediterrán országokban azt jelenti: „Megcsal a feleséged!”. Máltán és Olaszország néhány régiójában a szemmel verés elleni védelmet, Dél-Amerikában a szerencse szimbóluma, de a Texasi Egyetem is jelképeként választotta. A buddhizmusban a negatív energiákat, démonokat elűző gesztus, a wicca újpogány vallásban az agancsos Isten szimbóluma.

A mozdulatok, gesztusok szimbolikájának olvasását, dekódolását erősen befolyásolják a jelen társadalmainak kulturális konvenciói, amelyek önmagukban is bonyolult rendszereket alkotnak (bár némelyek kétségbe vonják azok rendszer jellegét). A régi korok ilyen jellegű üzeneteinek megfejtése pedig a leírtak alapján lehetetlen. A gesztusok tehát reprezentálhatnak kultúrát, annak szimbólumait, szubkultúrát, csoporthoz tartozást (referenciacsoport, aspirációs csoport, vallási-, társadalmi-, nemzetiségi-, szerepet, státuszt), cselekvést, történetet és természetesen önmagunkat. Azon túl, hogy mit reprezentálnak a mozdulatok a képeken azt is elemzés alá vontuk, hogy ki a nézője, közönsége, célcsoportja, így a média működési alapjait, jelenségeit tártuk fel. Ezen keresztül az ábrázolt személyek céljait (milyennek szerettek volna látszani, kinek szól az üzenet?).

A gesztusok világát érdekesnek, motiválónak tartják a diákjaim, így minden évben tematikus alapokra helyezett gesztusszótárt készítették velük. A feladaton keresztül megtapasztalják a gesztusok sokszínűségét a reprezentáció és az érzelmek közvetítésének területén (nyitottságot, érdeklődést, kritikai viszonyulást segítő). A gesztusszótár feladatot a módszertani részben még részletesebben szeretném bemutatni.

9. kép Havasi Tamás: Az olvasó szelleme 2016. (d=50cm CGD print, fotópapír)

Forrás: Saját digitális grafika

10. kép Havasi Tamás: Test-kép jelekkel 2015. (d=50cm CGD print, fotópapír)

Forrás: Saját digitális grafika

2.5 A mozgás reprezentációja mozgóképen

Az állóképen vizsgált információközlés és a reprezentáció lehetőségei a mozgóképen újabb potenciállal egészül ki. A mozgóképhez kapcsolódó diskurzusok napjainkban is változóban vannak. A korábbi filmközpontú (művészfilm, műfajfilm) megközelítés egyre jobban kiszélesedik és befogadja a mozgókép mai, újszerű formáit, amelyek a fogyasztási szokásokkal

(mobilvideó, streaming szolgáltatások, TikTok stb.), újabb eszközökkel jelennek meg.⁷ A 90-es években a változás fókuszában a filmhez képest pozicionált videó és a televízió volt, melyet Peternák Miklós úgy ragadott meg, hogy a film az „élő kép”, a videó pedig „maga a valóság”. (PETERNÁK, 1993: 4) Ehhez képest a mai videó már egy megosztható digitális kommunikációs médium, vagy a film egy interaktív, választható narratívájú mozgókép, esetleg többszériás sorozat, de nehezen illeszthetők a sorba a rövid TikTok videók, a játékok és szimulátorok real-time valóság-szimuláló mozgóképsorai. Folytathatnánk a sort – a teljesség igénye nélkül – a time-lapse animációkkal, a reality-k, webkamerák világával, a virtuális valósággal, vagy a telefonapplikációk animációival, a rövidnarratívájú videóinstallációk mozgóképeivel.

Az új szemléletű megközelítést az alapokkal érdemes elkezdni.

A mozgókép eredendően az állóképek törvényszerűségein alapul, hiszen az állóképek egymásutániságából épül fel. A mozgóképes gondolkodás a ma élő generációk szemléletébe szervesen beépült, mégis szükség van arra, hogy a médiaoktatáson keresztül megalapozzuk, tudatosítsuk működési jellegzetességeit, törvényszerűségeit (pl.: optikai és mozgóképes játékok készítésén keresztül). Fontosnak tartom, hogy a képek fogyasztóinak, használóinak, alkotóinak médiakompetenciáját a médiaoktatással növeljük, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy megfelelő szabadsággal forduljanak ehhez a változatos képtípushoz. Ennek alapelveit a későbbi fejezetekben fejtem ki részletesebben. Vannak vizuális szakemberek, akik a változó képiségben elveszíteni vélnek bizonyos hagyományos értékeket, ahogy a Bálványos-féle könyvben olvashatjuk, de szerintem a megfelelő edukáció új, még ismeretlen utakat nyithat a médiahasználatban. Így olvashatjuk: „*a mozgó képnek az álló képnél 'tökéletesebb' illúzióját kínálva az ily módon minden korábbinál szuggesztívebben valószerű képpel együtt eladja a képkészítő világképét is. A mozgó kép valóban újféle, mégpedig jókor született képiség az újféle esztétikai minőségek objektívációihoz, hiszen új művészeti ág is született általa. Mégis, a tömegmédia (művészi eszközöket is bevető) nyomulása lényegében kiforgatja a mozgó képet teljesebb megismerést kínáló szerepéből. A megismerő alanyokat pedig tömegesen forгатja ki potenciális megismerő esélyeikből azzal, hogy eltereli, leblokkolja az eszmileg szabad egyéni megközelítéseket.*” (BÁLVÁNYOS, 2003: 62)

⁷ A filmes megközelítés nagyon fontos. Az értékteremtő filmek a mai mozgóképáradatban is a csúcspontot képviselik, de az egyéb mozgóképek számossága és a médiapedagógiai megközelítés, a médiatudatosságról formálódó megállapítások miatt jelentős hangsúly kell fektetnünk a mozgókép egyéb válfajaira.

Heller Ágnes is hasonló tendenciákat említ a posztmodern ellenzőinek tollából: „*a kulturális és művészi és ízléshanyatlás, a kommerszialisálódás győzelmét szapulták benne.*” (HELLER 2003: o. n.) Ugyanakkor, ahogy írja, a posztmodernt vizsgálhatjuk, „*mint felszabadulást a modernizmus diktatúrája alól*”. (HELLER, 2003: o. n.)

Az említett demokratizáló folyamatok ilyen hatásai (a tömegmédia nyomulása, leblokkolja a szabad egyéni megközelítést; ízléshanyatlás; kommerszialisálódás) valóban léteznek, de nem szemlélhetjük ennyire egyoldalúan az átalakuló képhasználatot, a „farkast kiáltók” helyett inkább lehetőségként tekintünk az új eszközökre (intelligens óvatossággal).

A mozgóképen a valóság reprezentációja valóban a mozog. Ez optikailag mégis illúziónak tekinthető, hiszen az állóképek gyors egymásutánisága jelenik meg a retinán, úgy, hogy azok egymást írják felül, oltják ki. Tehát a szem tehetetlensége és az utóképhasz következtében jön létre a speciális inger, ami a látóközpontban a mozgókép (és ugyan így a mozgó látvány, csak 3D-ben) érzete ként jelenik meg. A retinán kialakuló kép optikai elemeinek változását érzékeljük (a statikus, vagy más dinamikájú környezethez, vagy a mozgókép háttéréhez viszonyítva). A pontok, vonalak, foltok, színek, tónusok megjelennek, eltűnnek, átalakulnak, növekednek, zsugorodnak, sötétednek, világosodnak, minőségük, mennyiségük, helyük és helyzetük változik meg. Ezeket az időbeni változásokat éljük meg dinamikaként és végeredményben – az agyunk értelmező mechanizmusa következtében – mozgásként, illetve mozgóképként. A néző itt is szubjektív értelmezőként jelenik meg.

„*A mozgás tárgyszerű meghatározása azért szükséges, mert - mint tudjuk - a mozgás tényleges látványával szemben az észlelet milyensége már az alanyon múlik. Tudunk a szemlélő, a megítélő és értelmező alany szubjektivitásáról: más az érzékelő-észlelő irányultsága mondjuk a filmoperatőrnek, a mint egy festőművésznak, de más egy természetbúvárnak is, mint egy köznapis szemlélőnek.*” (BÁLVÁNYOS, 2003: 62)

Miután optikai és kommunikációs szemszögből bemutattam a mozgás mozgóképen való megjelenését és annak szubjektivitását a néző bevonásán keresztül, óhatatlanul is a néző és az alkotó („képolvasó” és „képíró”) kerül a reprezentáció origójába. Mivel a vizsgálódásom tárgya a médiapedagógia és a médianevelés, így a megközelítés is adódik. A fiatalság, az ifjúság, mint az én pedagógiai gyakorlatom alkotó és befogadó alanya vajon milyen mozgóképeket preferál, fogyaszt és alkot? Melyek a reprezentáció szempontjából érdekes, valamint az önreprezentációban gyakran használt mozgóképes műfajok? A rövid narratívájú videók

készítése, gyors, applikációkkal történő szerkesztése, megosztása a nevezett korosztály esetében szinte „népművészetté” vált. Veszít a népszerűségéből a mozi, a nagyjátékfilmek, illetve más funkciókban jelennek meg a rövid, pár másodperces megosztott videók. A mozi, filmnézés idő és szervezés igényes, közösségi tevékenysége mellett a rövid kielégülést nyújtó TikTok videók pörgetése már napi tevékenységgé válik.

A mobiltelefonnal készített filmek - a szabadság mellett - általában sajátos hangulatot, szubjektív megközelítést, a pillanat átélésének illúzióját reprezentálják. Az ilyen filmek megosztása meghosszabbítja a rögzített pillanatok átélését, segít küzdeni a felejtés ellen, ugyanakkor a közösségünkben elismerést, illetve megerősíthet minket státuszunkban.

2.5.1 Preferenciafelméréseim összehasonlítása (mozgókép)

Reflektív tanárként évek óta, folyamatosan monitorozom a diákjaim médiahasználatát (alkotást és fogyasztást, képszerkesztést, tervezést és spontaneitást az alkotásban), érdeklődését, motivációit, így folyamatosan követem a mozgóképhasználatot. A 2015-ben⁸ elkezdett felmérésem (HAVASI, 2015a), bár nem reprezentatív, de alkalmas lehet arra, hogy a tanítványaim preferenciaváltozásait bemutassa. Mivel a kitöltők elemszáma kicsi (bár majd minden diákom kitölti a kérdőíveket, idén 25 fő), így az adataim nagyobb összefüggésben (pl.: korosztályra, generációra vetítve) vizsgálva csak tájékoztató jellegűek lehetnek. A saját pedagógiai munkám szempontjából mégis reprezentatívnak tekintem, nekem sok információt adnak. Itt most néhány releváns kérdést mutatok be a mozgóképpel való összefüggésben, amelyet 2015-ben (34 fő kitöltő, Y generáció tagjai) és 2025-ben (25 fő Z generáció) is megkérdeztem (Képi ábrázolás és néhány vizuáliskultúra tanár szakos hallgatók).

Az alkotás oldaláról, a legutóbbi felmérésem szerint a mobiltelefonnal készített mozgóképek a leggyakoribbak a 21-25 éves korosztály esetében. Az értékorientáció változásai erre a médiumra is hatást gyakorol, hiszen a tematikában itt is népszerűvé vált az önreprezentáció.

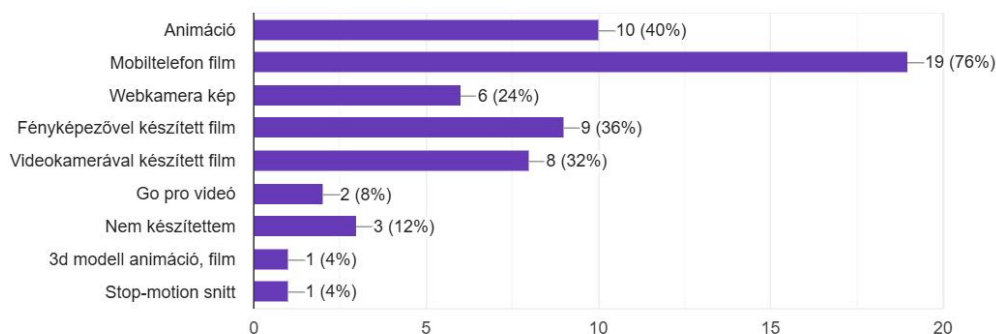
A mozgóképkészítésben a második helyen az animáció áll, amelyet szintén a csoportom majdnem fele készített már. Az eszközhasználatban az okostelefon majdnem kizárólagos.

⁸ 2015-ben végzett kérdőíves felmérés azonos kérdéseinek eredményeihez hasonlítom a 2025-ös adatokat.

A 2014-es válaszokban az animáció volt a leggyakoribb mozgókép típus, majd a fényképezővel készített videó következett és csak a harmadik volt a mobiltelefonnal készített film. Akkor és most is volt olyan, aki nem készített még mozgóképet (ez ma, még kevésbé hihető).

Milyen típusú mozgóképet készítettél már? (többválasztás lehetséges)

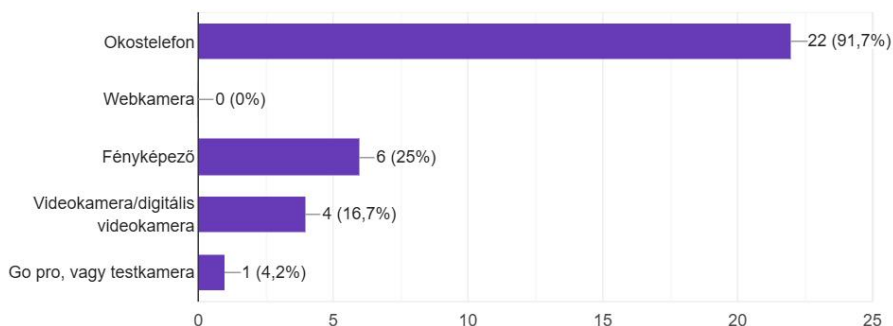
25 válasz

1. ábra A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Mozgókép típusok. Forrás: saját felmérés

Milyen eszközt/eszközöket használsz legszívesebben mozgókép készítésére? (többválasztás lehetséges)

24 válasz

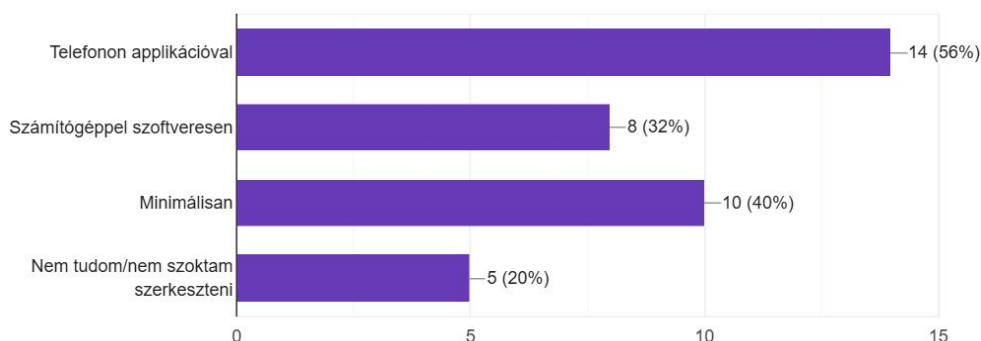

2. ábra A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Eszközhasználat. Forrás: saját felmérés

A videószerkesztés a hallgatók többségének rutin feladat most és 10 évvel ezelőtt is. Viszont a számítógéppel, professzionális szoftverrel (Adobe Premiere) történő editálást felváltotta az okostelefonnal történő videó-utómunka, ami lehet visszalépés is a mozgóképkészítés szabadságfokában, de nem számoltunk az M.I. közreműködésére. A diákok 20%-a (mindkét felmérés szerint) nem alakítja, szerkeszti az adott médium által készített képet.

Tudod-e szerkeszteni a mozgóképet? (többválasztás lehetséges)

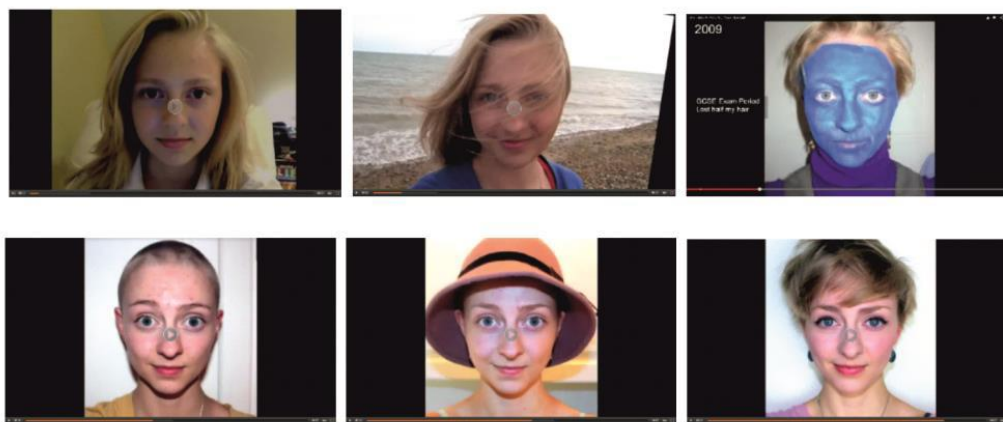
25 válasz

3. ábra A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Mozgóképszerkesztés.

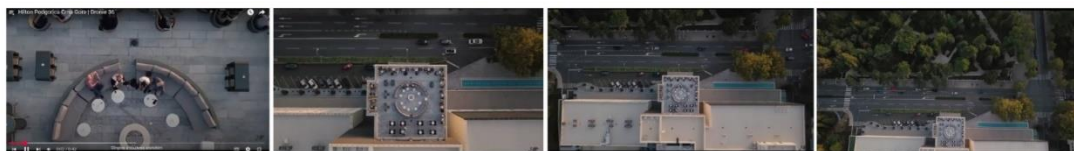
Forrás: saját felmérés

Tematikailag érdekes önreprezentációk a szelfik felhasználásával készült szelfivideó (valójában animáció), mint Rebecca Brown „6 és fél év” videója. A 4 perces videó úgy készült, hogy 6,5 éven keresztül minden nap készített egy szelfit, hogy orvosai tanácsára ezzel dolgozza fel diagnosztizálhatatlan betegségét és fogadja el önmagát. Képek készítése alatt a 14 éves lányból felnőtt nő lett, s a fotóterápia jól működött.

11. kép A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Mozgóképszerkesztés. Forrás: (HAVASI 2015b: 75)

Hasonlóan népszerűek a rövid narratívájú drónokkal készített videófelvevételek, melynek speciális fajtája a dróni (drón-szelfi). A szelfi fotónál jóval látványosabban mutatja a készítő környezetét. Közeledve és távolodva irányítójától, a néző számára egyes szám első személyű, szimulátor szerű képpel segíti az átélést.

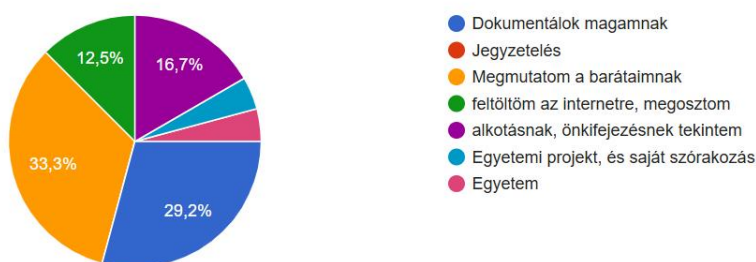

12. kép Drónnal készített szelfivideó Forrás: sajátmontázs.

A különleges hatáskeltést segítenek a szelfezéshez gyártott, forgalmazott szelfi-színpadok is, amelyek pl.:360 fokos szelfi videó készítését teszik lehetővé egy kötött sínen mozgó kamerával, vagy mobiltelefonnal.

Milyen céllal készítet?

24 válasz

4. ábra A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Mozgóképkészítés motivációi.

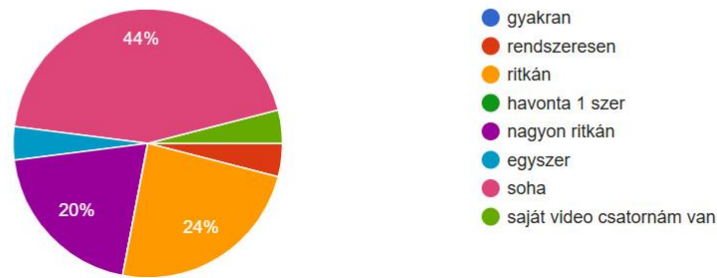
Forrás: saját felmérés

A készítés motivációit a felmérések alapján korábban az alkotás, önkifejezés mozgatta, legutóbb, pedig a barátokkal való szembesítés és dokumentálás a jellemzőbb, az alkotás a harmadik helyre szorult. Ezt persze befolyásolja a választási lehetőségek értelmezése, de a hallgatók művészeti irányultsága, motiváltsága is. Sem a dokumentálás, sem az alkotás nem mond ellent a mai képiségnek és az értékorientáció változásainak. A jegyzetelés, vagy iskolai feladatra használt mozgóképek a korábbi felmérésben jóval hangsúlyosabb volt (min25%).

A saját videók megosztása a 2014-es felméréshez képest alig módosult. Akkor több mint a fele soha nem osztott meg videót, míg a mostani felmérés 44%-t mutat, de hozzáadva az egyszeri és a ritkán megosztókat, 2% az, aki rendszeresen megoszt, illetve saját Youtube csatornája van, de ez pontosan megegyezik a korábbi felmérés adataival. Többször tapasztaltam, hogy a VKI hallgatói nagyobb részt szívesebben választják az önkifejezés hagyományosabb, manuális formáit.

Osztottál meg már videót az interneten (sajátot)?

25 válasz

5. ábra A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Videómegosztás alakulása. Forrás: saját felmérés

A fogyasztás oldaláról megvizsgálva:

A filmes műfajok közül a rövidfilmek és a videóklippek mellett a reklámok a legnépszerűbbek, míg tízéve a videóklippek a mozifilmek követték (most csak a 6. helyre sorolódott) és a rövidfilmek csak a negyedik helyen szerepeltek. Ez is mutatja, hogy az egészestés filmek inkább háttérbe szorulnak a rövidnarratívájú mozgóképekkel szemben. Fontos megemlíteni, hogy ezekből a felmérésekből értesülök olyan preferenciális kategóriákról, mint AMV, DMV, CMV elnevezésű klipek („Anime Music Video”, „Dance Music Video”, esetleg „Doujin Music Video” „Cosplay Music Video”, „Cartoon Music Video”) melyek nagy népszerűségnek örvendenek a szerepjáték és a keleti kultúra kedvelőinek körében. A drónvideók egyik új műfajával, az FPV Urbex-el is így találkoztam, amely az FPV (First Person View) drónvideózást ötvözi az urbex-szel (Urban Exploration), vagyis elhagyatott, lepusztult, gyakran tiltott vagy veszélyes helyszínek (pl. gyárak, hűtőtornyok, silók, kórházak, bunker-komplexumok) felfedezésével.⁹

A médiumok új lehetőségeiről – a mozgókép tekintetében – a hallgatóink szerényebben tájékozottak. 80 %-uk nem néz televízió csatornákat az interneten (esetleg sportot és sorozatokat). 68%-uk nem hallott mobiltelefonnal forgatott filmről, bár ketten példát is tudtak mondani rá. A műfaj ugyan nem olyan gyakori, de a mobiltelefon használatának rendkívüli szabadsága és költséghatékonysága inspirálja a művészeket. Ilyen a 2018-ban készült Tébolyult című pszichotriller (Steven Soderbergh), vagy a Night fishing (PARKing CHANce, 2011) dél-koreai fantasy-horror rövidfilm, melyet teljes egészében iPhone 4-gyel rögzítettek. A

⁹ A FPV drónokkal látványos, egysíntes repülések, szűk helyeken való átrepülés, hirtelen gyorsítás/lassítás felvételei készíthetők el. Ezek kisméretű, gyors, akrobatikus drónok, a pilóta nézetből irányíthatók (VR-szerű szemüvegben látja a pilóta, amit a drón lát).

Kft együttesnek is létezik egy ilyen 4 mobiltelefonnal forgatott klipje (Miénk az utca¹⁰), vagy Tereskova Magyarország¹¹ című klipfeldolgozása is mobilfilm. Rendszeresen rendeznek Magyarországon is mobiltelefonfilm fesztiválokat is, ahol amatőr és profi alkotók is pályáznak. Az értékelés szempontjai között fontos szerepet kap a sajátos képi világ, az eszközből adódó nagyobb mozgási szabadság, spontaneitás (szemben a hagyományos filmek szerkesztett képiségével). Hamarabb találunk párhuzamot, gondolati rokonságot az Erdély Miklós féle kísérleti filmes kategóriákkal, mint a „szabad film” (minimális tervezéssel, ötletszerű felvételekkel készül, mint pl. Szirtes András filmes naplója) (ERDÉLY, 1995: 236–237). A digitális filmkészítés és az internet hálózat tette lehetővé az interaktív film műfajának létrehozását. Az ilyen típusú filmek narratívájába bizonyos pontokon beépítik a választás lehetőségét, amellyel alternatív cselekményvezetést hozhat létre a néző (szemben a korábbi lineáris filmszerkezettel). Itt utalnék vissza Jeffrey Shaw alkotására, illetve a montázs-elvről szóló gondolatok univerzalizására.

2.6 A mozgókép reprezentálása állóképen

A mozgókép azt is lehetővé tette, hogy az állóképre is másként tekintsünk. Az állóképeken megjelenhetnek a mozgóképekre való utalások, vagy konkrét, filmre hivatkozó szimbólumok. A filmek állóképen való reprezentálása művészeti és elméleti szempontból egy izgalmas és összetett téma, amelyben a mozgókép időbelisége és a fotó vagy állókép időn kívülisége, időtlensége találkozik. A mozgóképet tágran értelmezve (tehát a film mellett a különféle technikai eszközök, installációk mozgóképeit, animációit is beleértve), reprezentálása az állóképen azt jelenti, hogy egy mozgóképes műből egyetlen képkockát, vagy jellemző képet emelünk ki, esetleg a filmmel való pontos hasonlóságot elvetve, szimbolikájára, hangulatára, tartalmára teszünk utalást, hogy az vizuálisan, esztétikailag, narratívájában önálló jelentést hordozzon.

Attól függően, milyen céllal és milyen formában jelenik meg a film állóképként, az technikailag és szimbolikájában is változatos lehet. Itt érdemes szétválasztani a kötött narratívájú filmeket, amelyeknek egy végig követhető, egyszálon, vagy többszálon futó története van,

¹⁰ KFT: Miénk az utca című számának videoklipje a 2006-os kapolcsi Mobiltelefon Filmfesztiválra készült. A Szent László Gimnázium médiaszakos diákjai forgatták és vágták. online: <https://www.youtube.com/watch?v=BuE0NQugOMc> (utolsó megtekintés 2025. 07. 12.)

¹¹ Tereskova Magyarország című mobilviseő klipje online: <https://www.youtube.com/watch?v=slmGSEXqIdE> (utolsó megtekintés 2025. 07. 12.)

amely történet, illetve a képi világa megidézhető egy állóképen. Azok a filmek, amelyek ilyen határozott narratívával nem rendelkeznek, ott nem a történet válik főszereplővé, hanem a képi változás, a mozgókép vizuális hatásai, illetve a sajátos filmnyelv (gondolhatunk akár a műfajfilmekre, akár a művészfilmekre, kísérleti filmekre, de a hétköznapi privát videókra és a közösségi média számtalan mozgókép típusára). A megjelenítés technikailag lehet egy kép (filmből származó állókép), lehet képsorozat, képernyőfotók, képmontázs, vagy utalhat a sajátos filmnyelvi eszközökre, mint plánozás, nagyítás, bemozdulás, kocsizás, daruzás, átélézés, plánok stb.

A filmből kiemelt egyedi filmkocka („film still”, filmes állókép) reprezentálhat filmjelenetet, vagy egész filmet is, esetleg egy hangulatot is megidézhet. Művészi kontextusban megjelenhet kiállításon, vagy pl. egy művészkönyvben is. Ezek gyakran nagyfelbontású, gondosan kiválasztott képek, amelyek esztétikai, narratív, vagy szimbolikus értéket hordoznak.

Ikonikus alkotások Cindy Sherman olyan filmes állóképei, amelyek esetében úgy érezzük, hogy valamelyik film noir jelenetet emelt ki egy létező filmből, de ezek a képek nemlétező filmeket reprezentálnak – és főszereplőjük is ő maga –. Ezek az alkotások vizuális jeleiben magukba sűrítik a megidézett filmet, de természetesen mégsem azok.

A hétköznapi használatban, promóciós céllal, például plakátokon, újságcikkekben, webportálokon is megjelenhet ez a megoldás, nem csak művészeti kontextusban. A film still lehet hivatalos (a produkció által közzétett), vagy nem hivatalos (screenshot), melyeknek céljai eltérőek. Az előbbi lehet a marketing része, a screenshot, vagy képernyőfotó egyszerű kép-kivágás a filmből és nem feltétlenül professzionális minőségű. Sokszor használják az interneten mémek alapjául, elemzésekhez, vagy kritikákhoz. Ide sorolható egy határterület, a „cinemagráf”, vagy mozgó állókép, ami olyan animált állókép, amelynek csak egy kis részlete mozog (pl. csak a füst, vagy csak a haj). Bár nem teljesen állókép, vizuálisan nagyon hasonló hatást kelt, mivel majdnem teljes terjedelmében statikus, de egy eleme végtelenített, egyszerű mozgást végez. Ez a minimál hatás teszi érdekessé.

Hasonló hatású filmes esszéket (Essayistic film stills / Visual film essays) készít Kogonada amerikai filmrendező. Az „Eyes of Hitchcock” című, minimális mozdulatokkal operáló rövidfilm, amely Hitchcock filmek jelenetekből válogatott örült, eszelős gyilkosok és áldozatok tekinteteinek pszichotikus hangulatát sugározza, így reprezentálva a rendező filmjeinek kulcsingereit.

Egyes kiállításokon, könyvekben eredeti filmszalagokból nagyítanak ki egy-egy képkockát. A „frame enlargement”, azaz képkocka-nagyítás célja a film esztétikájának, vagy a sajátos filmnyelv elemzésének bemutatása.

A filmek állóképen való reprezentálásának sajátos műfaja a storyboard, vagy képes forgatókönyv, ami bár nem filmkocka, hanem legtöbbször előzetes rajzolt vagy fotózott állókép, a film jeleneteit vizuálisan mégis megidézi, felvázolja a készítők számára. Más esetekben a storyboard lehet csak filmterv, a film megvalósulása nélkül. Művészi igénnyel kivitelezve, önálló műalkotások is lehetnek. Az alkotási folyamat iránya lehet forgatókönyv visszairás, ami utólag, egy film alapos megfigyelése után készül el. Ehhez a műfajhoz közeli, bár másik médium a képregény, amelynek nyelvi elemei között számos filmből származó található (plánózás). Ezek mindegyike izgalmas alkotási-, médiapedagógiai projektek problémafelvételei lehetnek.

A kisajátítás művészeti irányzata (Appropriation art) a „filmet is kisajátította”. A filmből kiragadott jeleneteket, képkockákat újra értelmezheti, manipulálhatja, hangsúlyokat teremthet, dekontextualizálhatja.

Egyes alkotók a filmvetítések közben készítenek fotókat a filmről, nem egyszerű screenshotokat, hanem analóg, vagy digitális kamerával rögzített, művészi szándékú dokumentáció. Hiroshi Sugimoto *Theaters* című sorozatában, mozitermeket és filmvetítéseket, autósmozikat örökített meg. Ezeket a reprezentációkat Film photography, vagy Screen photography kategóriába sorolják. „Nagy formátumú fényképezőgépét és az éppen futó film vetítőjét fényforrásként használva Sugimoto teljes mozifilmeket örökített meg egyetlen állóképben. Minden egyes egész estés film eredménye egy világító fehér doboz volt, amely finoman megjelenítette az összes lefényképezett tér építészeti részleteit. 'Az volt az álmom, hogy 170.000 fényképet rögzítsek egyetlen filmkockán. A kép, ami az agyamban élt, egy sötét mozi ragyogó fehér vászna volt. A több mint 170.000 expozíció által létrehozott fény valami félelmetes és isteni megtestesülése vagy megnyilvánulása lenne.’ –olvashatjuk a Damiani gondozásában 2016-ban megjelent Hiroshi Sugimoto: *Theaters* című könyvének előszavában.” (BAKI, 2023: o. n.) (13. és 14. kép)

13. kép Hiroshi Sugimoto: Movie Theatre-Trylon Theatre, NYC, 1976. fotó (MAI MANÓ HÁZ, 2013)

14. kép Movie Theatre, Canton Palace, Ohio, 1980. fotó (MAI MANÓ HÁZ, 2013: o. n.)

Érdekes futurisztikus hatást keltenek a digitálisan manipulált filmkockák művészeti kontextusba helyezve (Glitch art). Hasonló témára én is rátaláltam a kétezres évek elején, de nem tudtam, hogy ilyen népszerű lesz később. A „Hiba művészet” a képben vizuálisan megjelenő digitális, vagy analóg hibákat, zavarokat keres, vagy idéz elő és esztétikai célból használja fel. Ezek a „hibák” lehetnek olyan technikai rendellenességek, mint a képfájlok sérülései (például JPEG vagy PNG fájl megsérülése), videók digitális torzulásai, zajai, vagy a szalagok átmágnesezéséből adódó nem valódi színek megjelenése, hardveres vagy szoftveres meghibásodások (például képernyőzaj, pixelhibák), hibás adatfeldolgozás vagy az adatok szándékos manipulálása. A Glitch art gyakran kísérleti és konceptuális művészetként jelenik meg. Ismert képviselői Nick Brizz, vagy Rosa Menkman, akik videókból származó manipulált képkockákat készítenek úgy, hogy szándékosan tönkreteszik a mozgókép tömörítési algoritmusát, így elmosódott, hibás áttűnéseket hoznak létre. (15. és 16. kép).

15. kép Nick Brizz: Ismeretlen változások 2016. digitális kép

Forrás: Desistfilm, 2016.05.01.

16. kép Rosa Menkman: A fájlformátumok nyelve, 2009–10.

Forrás: Artnews. com (2023. március 27. 3:54pm)

2.6.1 Az én motivációim a diákjaim motivációja

A technikai képek mindig is érdekelték, vagy inkább úgy fogalmazok, hogy egyetemi tanulmányaim során a bűvöletükbe estem. Eredetileg a klasszikus sokszorosító grafika, illetve annak mívessége, a különböző anyagok mechanikus alakítás, a grafika késleltetett vizuális élménye vonzott. Jött a mozgóképek (de nem a klasszikus film) és valami más típusú, új tapasztalatot szereztem róla a művészfilmek, kísérleti filmek, a celluloid szuper 8-as animáció készítés, videófilm forgatása, installációk, digitalizálás, a – már akkor is – letűnt kor filmvetítési, technológiáinak megismerése során. Az akkori (90-es évek vége) digitális technológia nem volt képes azokat az izgalmas, adott médiumra jellemző (pl.: szuper 8-as film, vagy egy mechanikusan befolyásolt polaroid fénykép) képi hatásokat utánózni, produkálni. Érdekes vizuális hatásokat eredményezett, a különböző eszközök képfajtájának átkódolása egy másik médium nyelvezetére. A videofilmek digitalizálása, vagy a celluloid film vetítőernyőről, esetleg falról történő felvételének elektronikus (videó), illetve digitális képpé alakítása. A régi talált családi, vagy ismeretlen felvételek lejátszásának hangulata is belém ivódott. Meg

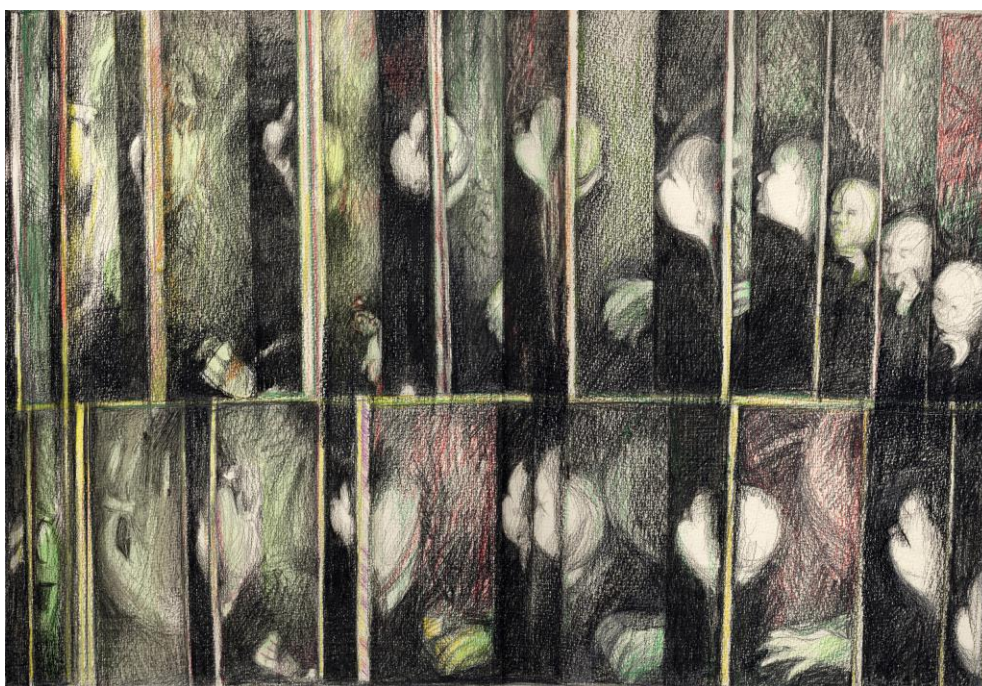
akartam örökíteni az ezekből a vizuális élményekből táplálkozó „látomásaimat”, ötleteimet azokkal a klasszikus képkészítési technikákkal, amelyekkel magabiztosan bántam és valahogy az anyagszerűség a megvalósítást is örömtelivé tette. Így születtek az egyedi rajz és klasszikus, sokszorosító technikával készült képeim, amelyek az eredeti filmsnitteknek új narratívát adott. A gyorsan pergő képeket megállítottam, papírra átírva, egyazon időben láthatóak lettek a mozdulatok fázisai. Ezekkel együtt az amatőr, privát felvételek hibái, helytelen expozíciói, vagy a vetítés, digitalizálás, során történt torzításai. Egy alkalommal a véletlen is tapasztalatokhoz segített. Egy videószalagra átvett, fekete-fehér, celluloid felvétel a villamoson utazva átalakultak (átmágneseződött? azóta sem derült ki), átszíneződtek, mire a digitalizálásra sor került. A hamis színek olyan futurisztikus hatást kölcsönöztek a képeknek, hogy csodájára jártak a csoporttársaim is. Az órai vetítéseken Erdély Miklós filmeket néztünk (Álommásolatok, Partita) és riportfilmet Nam June Paik videóművészről, aki kombinált mágnesekkel manipulálta a televízió képét a képernyőre helyezve. Mai napig minden évben elmesélem a diákjaimnak, a kommunikáció, vagy a médiapedagógia tárgy keretében, hogy otthon óriási vehemenciával végeztem el a saját tévéken a kísérletet és mutattam a családnak a számomra gyönyörű, manipulált tévéképet (tényleg szép volt). A bemutatómat beárnyékolta, hogy a mágnes eltávolítása után a színes karikákkal teleszótt képet egy hétig néztük, mert nem tűnt el és minden nap meghallgattam, hogy „ezért kár volt Budapestre mennem”. A mágneses kísérletet többször elvégeztük a Vizuális Kultúra Intézet képcsöves tévéjén. Így vált az én „Aha” élményem, a diákjaim élményévé is. Természetesen ez csak egy a 28 év alatt átranzszformált élmények közül. Ez egy oda-vissza működő folyamattá nőtt, mert kaptam már - a média élmények hatásának következtében - diákomtól olyan talált celluloid felvételeket, amelyeket én használtam fel később az alkotáshoz (17-21. kép). Ilyen a Bukfenc című mű eredeti, egyetlen gurulóátfordulást ábrázoló 2 mp-es felvétele (a szalag többi része túlexponált, hibás, ez szintén megjelenik a kész filmreprezentáción is), amit ő talált egy kuka mellett Franciaországban (17. kép).

Természetesen hatással voltak rám azok a videóinstallációk, amiket kiállítva láttam, például a korábban már említett „The second” című kiállításon a Ludwig Múzeumban (Peter Bogers, Steina Vasulka, Fiona Tan, Bill Spinhoven), vagy a Műcsarnok Perspektíva kiállításán (pl.: Jeffrey Shaw).

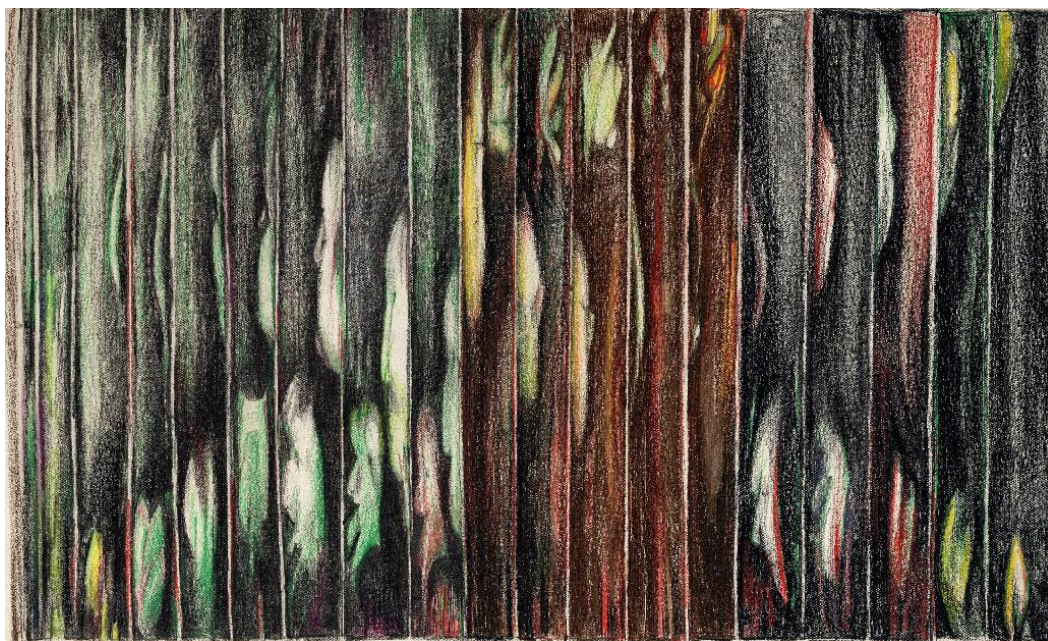
Ezek az élmények évtizedekre szolgáltattak témát a klasszikus és a digitális alkotásaimhoz, amelyekhez ma is vissza-vissza térek.

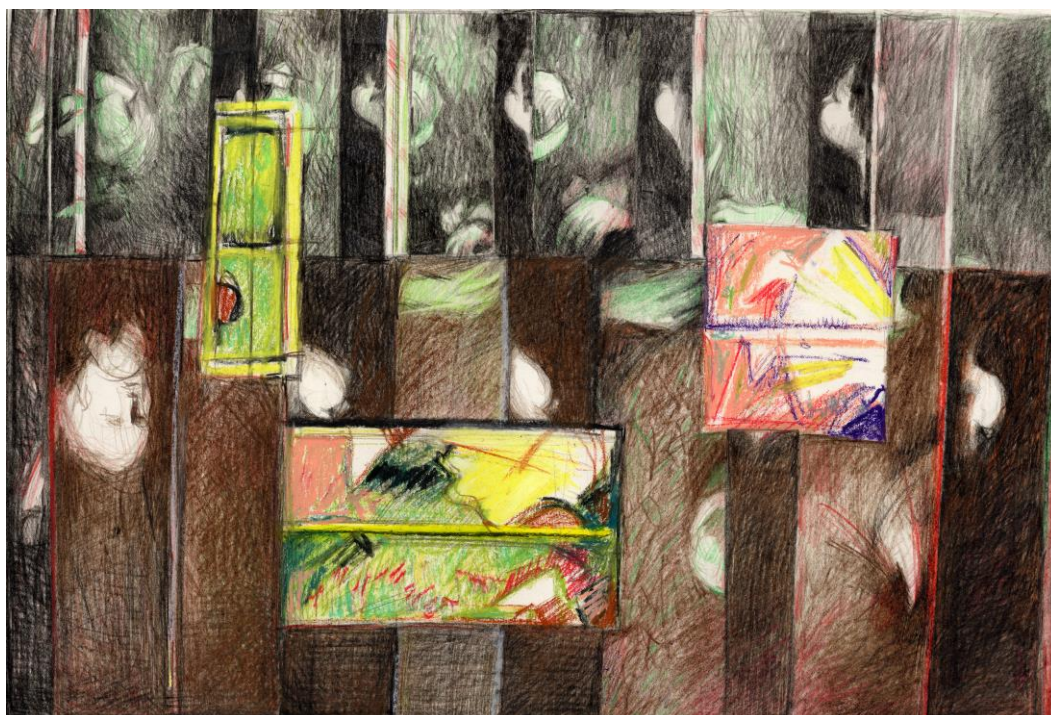
17. kép Havasi Tamás: Bukfenc 2002. olajpasztell, 50x70cm. Glitch artal is rokonítható, illetve storyboardot idéző filmreprezentáció, amelynek eredetije egy talált szuper 8-as filmfelvétel erről az egyetlen mozdulatról
(Saját munka)

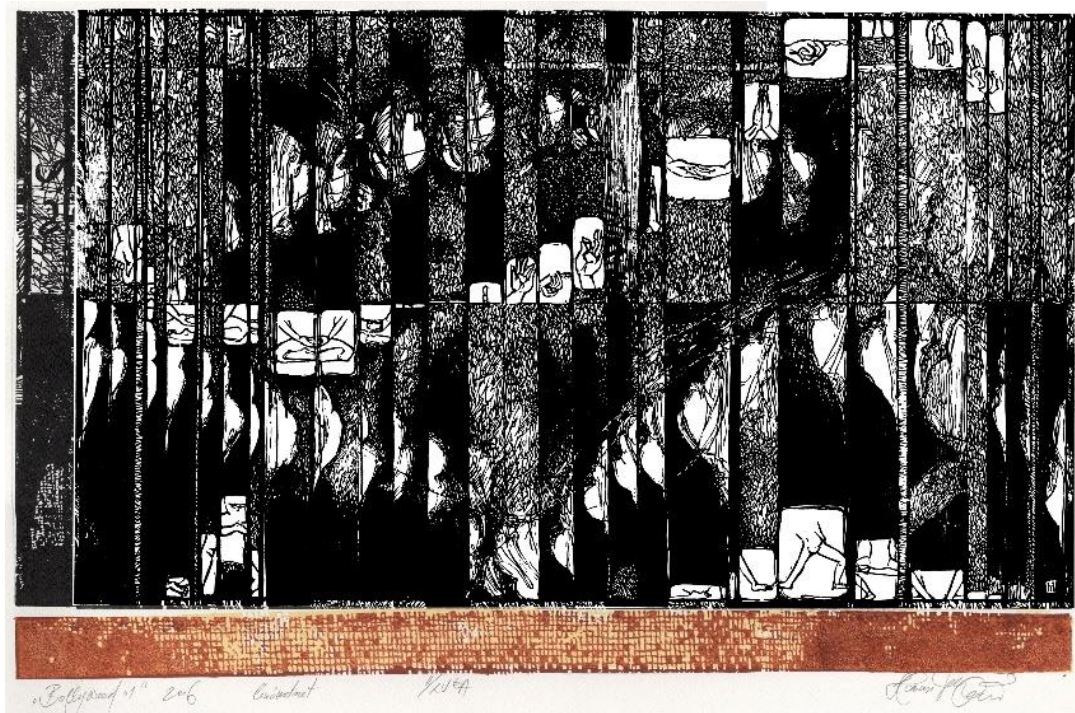
18. kép Havasi Tamás: Mozgás-ív 2002. ceruzarajz, 50x70cm. Szintén storyboardot idéző, de valójában egy fej elfordításáról készített filmsnitt, a kompozíciónak és a sűrítés koncepciójának alárendelt megfagyasztott, kikockázott reprezentációja. (Saját munka)

19. kép Havasi Tamás: Filmrajz 11. 2002. ceruzarajz, 50x70cm. Itt már a filmszerűség csak nyomokban van jelen, főszerepet kap a mozgalmasság, a torzítás, a pillanat sűrítése. A formák már nem felismerhetők. (Saját munka)

20. kép Havasi Tamás: Filmrajz 2. 2002. ceruzarajz, 50x70cm. Ez a glitch arttal is rokonítható filmreprezentáció az előző képek valamilyen kombinációja. A kép a képben motívumot alkalmazza, ahol a korábbi műveket is megidézi, vagy eszünkbe juttatja a videóeditáló programok videósávjait, átlukasztott (kikulcsolt) rétegeit. (Saját munka)

21. kép Havasi Tamás: Bollywood 01. 2006. linómetszet, 50x70 cm. A tömörített filmsnittek között, mintegy másik rétegen, vagy éppen a képkockák közötti kulcskockaként megjelenő Buddha kéz- és lábtartásai a keleti hangulatot hivatottak megjeleníteni. Mintha egy ellenőrző feladatot kapott volna a filmreprezentáció felett.

(Saját munka)

3. A médianevelés koncepciói (a motiváció, fiatalok igényei, projekt)

3.1 A médianevelés nemzetközi, hazai, elméleti keretei

Bár evidencia lehet, de néhány fogalom kontextusát szükséges tisztázni, a médianevelés és oktatás kereteinek, irányainak, céljainak meghatározásához, hiszen ezt teszik a szakemberek a nemzetközi egyeztetéseken is a téma megjelenése óta. Ilyen fogalmak a média, médianevelés, médiapedagógia, médiaoktatás, oktatási média, médiaműveltség, médiatudatosság, médiakompetencia.

A „média” angolszász kifejezés, amely a kommunikációban az üzenet közvetítőjét, közvetítő közegét jelenti. A nyelvünkben eredetileg a tömegműedium (mass media) jelentést, vagy a technikai eszközt takart, de a modern, posztmodern kor a fogalom kitágítását, újra definiálását igényelte (így annak nevelési, oktatási vonatkozásai is módosultak). Már a 90-es évek médiaelméletében megfogalmazódik ez az igény. Ahogy Beke László írja:

„A médium nem egyszerűen 'kifejezési eszköz', hanem sokkal több annál; nem pusztán formai oldal, hanem egyszerre 'forma' és 'tartalom': adott esetben lehet 'téma', 'anyag', 'technika', 'megoldás', 'műfaj', 'stílus' stb. ... minden, ami demonstráció eszköze vagy tárgya lehet.” (BEKE, 1997: 84)

A média szerepe, annak megítélése a társadalomban, kultúrában állandó változásban van (elsősorban a technikai fejlődés és annak demokratizálódásának hatására). Más pozitív és negatív hatásokat fogalmaztak meg a fotózás, vagy a televíziózás „hőskorában”, mint a számítógép és az internet megjelenésekor, vagy a közösségi média és a Mesterséges Intelligencia térhódítása kapcsán. Ebből következően változtak az elvárások a médianeveléssel, médiapedagógiával és médiaoktatással szemben, módosultak az elérendő célok, a társadalom, az oktatáspolitikai, a családok, a diákok igényei és a médiaoktatásban-nevelésben alkalmazott stratégiák is.

Marshall McLuhan híressé vált iniciális mondatában, mi szerint *„A médium maga az üzenet”* (MCLUHAN, 1964: 9) még az üzenet médium általi determináltságával foglalkozott. Ugyanakkor már ő is felismerte, hogy a választott médium erősen befolyásolja az üzenet tartalmát, nem egyszerűen közvetítő közeg. Ez a kommunikációelméleti megközelítés is előrelépés volt a korábbi szemlélettel szemben, amely a tartalommal foglalkozott és a közvetítő

közegnek, anyagnak, hordozónak nem tulajdonított ilyen jelentős szerepet (tradicionális médiumok). A média számtalan módon befolyásoló (szabadidő eltöltése, fogyasztói magatartás, társadalmi elvárások, minták közvetítése, nézetek terjesztése stb.) hatásától való félelem, az ezen hatásoknak ellenálló fogyasztói attitűd kialakítását sürgette.

„A technikai fejlődésnek csak részben kiszámíthatóak a következményei. Marshall McLuhan szerint a technika, és ezzel összefüggésben a tömegkommunikáció rohamos fejlődésének olyan hatása van a társadalomra, mint egy operációnak, amelyet fertőtlenítés nélkül hajtának végre: 'a hatás nem csak a vágás körzetében érzékelhető – az egész szervezetet érinti'.” (BODÓCZKY, 1999: 12) A hasonlat szerint a beavatkozás pozitív hatásaira összpontosítva (pl.: az információ átadás) figyelmen kívül maradhat a társadalomra, vagy az egyén szocializációjára, szellemi, érzelmi fejlődésére gyakorolt közvetett hatások sokasága. *„Az 50-60-as években a nézőt 'tabula rasa'-ként fogtuk fel – egy üres lapként, amelyre a tömegmédia megírhatta erőteljes üzeneteit. Az oktatási program tehát az oltás volt – 'hogyan megvédjük gyermekeinket és kulturális értékeink folytonosságát a média legrosszabb túlkapásaitól'.”* (UNESCO, Toulouse-i Konferencia, 1990)

A 70-es, 80-as évek elején az esztétikai kérdésekről inkább az ideológiai kérdések felé mozdult el a médiaértelmezés. Hogyan szerveződik és kinek az érdekeit szolgálja a média? Hogyan reprezentálják az egyes médiumok a valóságot? Az kinek a „valósága”? A kritikusan tájékozott műveltség fejlesztése lett a cél, nem pedig a finoman csiszolt esztétikai megítélés.

A 90-es években ismerik fel, hogy a fogyasztó egyben médiaüzenetek alkotója is. A nevelési cél tehát az, hogy a néző képes legyen feldolgozni a tömegmédia üzeneteit, ugyanakkor személyes és társadalmi szempontból egyaránt releváns, hiteles tartalmat is létrehozasson.

Ne felejtsük el, hogy ezek a gondolatok a médianevelésről akkor születtek, amikor a legnépszerűbb, legnagyobb hatású tömegmédium a televízió volt, ami mára az újabb felnövekvő generációk (Z generáció) esetében szinte elhanyagolhatóvá válik az internet, a streaming szolgáltatások és a közösségi média hatásaihoz mérve.

A nemzetközi egyezmények nem csak megfogalmazzák, hanem hangsúlyozzák a médianeveléssel szembeni elvárások folyamatos felülvizsgálatát.

Az UNESCO szakemberei korán felismerik, hogy nemzetközi együttműködés keretei között működő, átfogó médiaoktatási programok létrehozását kell támogatnia (az óvodától az egye-

temig, illetve a felnőttképzésben), „*amelyek célja olyan ismeretek, készségek és attitűd fejlesztése, amelyek ösztönzik a kritikai tudatosságot és ennek következtében a kompetencia fejlődését az elektronikus és a nyomtatott médiumok fogyasztói körében. Ideális esetben az ilyen programoknak foglalkozniuk kell a médiatermékek elemzésével, a média kreatív kifejezési eszközként való felhasználásával, valamint hatékonyan kell használni és részt venni a rendelkezésre álló médiacsatornákon.*” (UNESCO, grünwaldi dekrétum, 1982)

Középpontba kerül a (média-) fogyasztó, aki a médianevelés eredményeként érti, olvasni képes a különböző médiumok nyelvezetét. Értő befogadóként, így – némi naivitással feltételezve, hogy lépést tudunk tartani a médiastratégiák fejlődésével – a fogyasztó védetté válik a média káros hatásai ellen. Ha a tanítás-tanulási folyamatok során bepillantást engedünk a színpalak mögé, és láttatjuk, milyen eszközökkel, milyen módon, milyen céllal működnek a különböző médiumok, érthetővé válnak a médiaszövegek, a rálátás folytán a média szuggesztív hatása is gyengül. (Hozzá kell tennünk, hogy a befolyásolás technológiai mindig egy lépéssel a befogadók előtt járnak.) Ahogy Bodóczy István fogalmaz: a médianevelés nem szakképzés, „*nem a 'média alkotók', hanem a 'befogadók', a 'használók', a közönség nevelését jelenti*”. (BODÓCZKY, 1999:12)

Ezt a nézetet képviseli a Magyarországon a 90-es évek végén, 2000-es évek elején megjelent médiatankönyvek jó része. Az egyik médiaismeret tankönyv hasonlóan jellemez a bevezetőjében: „*...elsősorban nem a médiára vonatkozó információkat, ismereteket szeretnénk közölni a diákokkal (azt sok esetben maguktól úgy is jobban tudják), hanem a média üzeneteinek tudatos felhasználóivá, 'fogyasztóivá' szeretnénk őket nevelni*”. (O’SULLIVAN & DUTTON, 2002: 8)

Az UNESCO grünwaldi nyilatkozatában ösztönözte a médiaoktatás előmozdítását az iskolarendszerekben, és a család szerepére is kitért. „*Az iskola és a család közös felelőssége, hogy felkészítse a fiatalokat a képek, szavak és hangok világában való életre. A gyerekeknek és a felnőtteknek képesnek kell lenniük írni-olvasni mindhárom szimbolikus jelrendszerben, és ehhez az oktatási prioritások némi átértékelése szükséges. Egy ilyen újraértékelés eredményeképpen a nyelvtanítás és a kommunikáció integrált megközelítése jön létre.*” (UNESCO, grünwaldi dekrétum, 1982)

A 90-ben szervezett Toulouse-i Konferencián már iránymutatást adtak a speciális tantervek és oktatási-tanulási anyagok kidolgozásához. Itt vetődött fel először a „médiaműveltség” fogalma, amely a „médiaoktatást” és a „médiatudatosság” kifejezést váltotta fel. „*De bárminek*

is nevezzük, a 'médiaműveltség' fogalma magában foglalja a tömegmédia-rendszerek szerkezetének, gazdaságának és funkcióinak ismereteit a társadalomban, valamint a tömegmédia üzeneteinek esztétikai és ideológiai tartalmának „olvasásához” szükséges elemző készségeket.” (UNESCO, Toulouse-i Konferencia, 1990) A médiaműveltség kifejezés tehát tartalmazza azt a mentális asszociációs folyamatot is, amely az olvasni tudáson, azaz az információ „olvasásának” és feldolgozásának képességén alapszik, valamint a társadalmi részvételhez és a kultúrához is erősen kötődik. Hiszen hogyan válhatna bárki is cselekvőképes, aktív, teljes értékű állampolgárrá egy demokratikus társadalomban, ha a média befolyásolja, manipulálja? A médiaműveltség magas fokú elsajátításán valójában a demokrácia jövője múlhat. A médiaműveltség komplexebb, mint pusztán rádió-, tévé-, film-, illetve nyomtatott tartalom értelmezőképessége, a fogyasztói társadalmi, gazdasági, kulturális, politikai valóság megértése, sőt saját valóság megalkotása a médiaszövegek egyéni olvasata útján. A médiavalóság megértésén túl, az abban való tevékeny, társadalmi részvétel és a médiaszövegekre való reflektálás képessége is fontos szerephez jut a médiaoktatásban.

A nemzeti kormányoknak média oktatókat kell képezni, továbbképzési programokat (tankönyveket, óraterveket, videókat, oktatási eszközöket) kell létrehozni minden oktatással foglalkozó szakembernek. Nem karrierközpontú médiaalkotókat (újságírókat, műsorszolgáltatókat), hanem a médiatudomány értő közvetítőit kell szolgálatba állítani. Ezzel párhuzamosan piac által vezérelt kommunikációs csatornákat kell létrehozni (nem állami monopóliumokat). Az állam által irányított általános és középfokú oktatásban történő médianevelés-oktatás (EU) hatékony alternatívája lehet a szülői nevelés, illetve az egyházak csoportos médiaoktatása (USA), ha a közoktatás nem állami irányítás alatt van.

Az itt bemutatott irányelvek alapján a világ országait 4 kategóriába sorolták be a médiaoktatás állapotát tekintetbe véve (UNESCO, Toulouse-i Konferencia, 1990):

1. Országok szilárd alapokon nyugvó médiaoktatással (van nemzeti tanterv, tanár, tankönyv, oktatáspolitikai is fontosnak tartja), mint Anglia, Skócia, Ausztrália, a legtöbb európai ország, Kanada.
2. Olyan országok tartoznak ebbe a kategóriába, ahol a médiaoktatás egyenetlen. Van nemzeti tanterv, de nincsenek tankönyvek, oktatási anyagok. Vagy vannak érdeklődő tanárok, de nincsenek oktatási politikai, vagy tantervi keretek. Példa: Ausztria, Írország, Olaszország, India, Fülöp-szigetek.

3. A médiaoktatás (szándékosan vagy az állami iskolarendszer elhanyagolása miatt) az iskolán kívüli intézményekre korlátozódik (egyházak, ifjúsági programok, női csoportok) az Egyesült Államokban és számos harmadik világbeli országban.
4. A közelmúltbeli politikai és társadalmi változások (a piacvezérelt kommunikációs rendszerekre való áttérés) következtében éppen beinduló médiaoktatás jellemző a Szovjetunió és a keleti blokk országaira.

Ezek alapján a 90-es évek Magyarországot az utolsó kategóriába helyezhetjük el.

Az 1999-es Bécsi UNESCO Konferencia eredménye képpen radikálisan megváltozott a média és a médiaoktatás értelmezése. A különböző médiumok (sajtó, mozi, rádió és televízió) helyett a médiaértelmezés középpontjába a digitálisan és elektronikusan is megjelenő álló- és mozgóképek, szavak, szövegek, hangok, jelek (médiaszövegek, médianyelvek), tehát médiakategóriák kerültek. A különböző képzések fókuszában a médiaszövegek elemzése, kritikus reflexiója és létrehozásának képességei mellett, a médiaszövegek forrásainak azonosítása (politikai, társadalmi, kereskedelmi, kulturális érdekei és összefüggései) kerül. Hangsúlyt kell fektetni arra, hogy képesek legyünk a megfelelő médium kiválasztására a saját üzeneteink vagy történeteink, kultúránk kommunikálásához és a célközönség eléréséhez, hiszen az információhoz való jog és a szólásszabadság a demokrácia fenntartásához elengedhetetlen alapjog. A leghatékonyabb az volna, ha a médiaoktatás az országok nemzeti tanterveibe (formális és informális oktatásba) is belekerülne. (UNESCO 29. Konferencia, Bécs, 1999.)

A bécsi ajánlások a magyar közoktatásban akkor teljesültek is, hiszen a Mozgóképkultúra- és médiaismeret önálló műveltségterületként, tantárgyként meg is jelent az aktuális Nemzeti Alaptantervben (NAT 2012), ugyanakkor szükség lenne egy nemzetközi platform létrehozására, amely a kevés számú hazai szakember látókörét szélesíthetné a témában.

3.1.1 Néhány gondolati kiegészítés Hartai László, Boda Edit, Bodóczy István, Lars Qvortrup említésével

A magyarországi médiaoktatás nagyívű átszervezését Hartai László a „Mozgóképkultúra- és médiaoktatás közoktatási integrációs program”-ban (1996–98) vázolja fel. A program célja a mozgóképkultúra- és médiaoktatás beillesztése a magyar közoktatási rendszerbe. A projekt széleskörű elfogadottságát mutatta, hogy az Oktatási Minisztérium, az NKA, az MMA és a Soros

Alapítvány közösen támogatta. A programot több egymásra épülő alprogram alkotta, amelyek lefedték az oktatás minden szintjét és aspektusát. Kiterjedt a tanárképzéstől a tanártovábbképzésen át, a tantervi programokra, taneszközökre, tankönyvekre, regionális médiaoktatási központok létrehozására, a monitoringra (Kontroll Alprogram), a követelmények és értékelési szempontok kidolgozására és az információs hálózatokra is. Elképzelése szerint a mozgóképkultúra és médiaismeret önálló, a közoktatásban is helyet kapó műveltségi terület, illetve tantárgy, amely a diákokat segíti eligazodni a vizuális és digitális média világában. Konceptiója, hogy egyszerre épít az elméleti tudásra (filmtörténet, médiaelmélet) és a gyakorlati kompetenciákra (filmnyelvi kifejezés, kritikai médiaértés), miközben nagy hangsúlyt fektet a kreatív médiapedagógiára¹². Hartai szerint a médiaoktatás célja nem csupán technikai ismeretek átadása, hanem a tudatos, értelmező befogadás és az aktív, reflektált médiarészvétel kialakítása. (HARTAI, 1998)

Sajnos, ma már ez az integrációs program szervezett formában nem működik, de eredeti célkitűzései hatást gyakoroltak a közoktatásra. Szerepel a középiskolai tantervben és választható érettségi tárgy, amihez tankönyv, tanári segédkönyv, szöveggyűjtemény is létezik. Több egyetemen működik film- és médiatudományi képzés, tanártovábbképzés (ELTE, SZTE), a Regionális Médiaoktatási Központok és moderátor-képzés viszont már nem aktív.

Muszáj megjegyeznünk: A jelenleg érvényben lévő Nemzeti Alaptantervből (NAT 2020), és az új Kerettantervből - a korábbi NAT-ban külön tantárgyként kezelt- Mozgóképkultúra és médiaismeret kikerült az általános iskolai tantárgyak köréből (11-12. évfolyamon megmaradt, illetve új tárgyként a Digitális kultúra 5-8 és 9-10. évfolyamon fogadott be tananyagokat). A médiatartalmak (technikai médiumok, fotó, mozgókép, film, posztmodern képiség stb.) az új tantervben és tankönyvekben modulokként, tantárgyakba integrálva (pl.: Vizuális kultúra) jelennek meg. Ez az átalakítás *„átgondolatlanak tűnik. Amikor a különböző médiumoknak a legintenzívebb kapcsolatban lévő korosztály oktatási, nevelési lehetőségei az önálló tárgy megszűnésével beszűkülnek.”* (HAVASI, 2016: 32)

¹² A kreatív médiapedagógia olyan oktatási megközelítés, amely a diákokat nem csupán médiafogyasztóként, hanem aktív alkotóként is kezeli. Lényege, hogy a tanulók saját médiaalkotások készítésén keresztül – például rövidfilm, videó, digitális történetmesélés, fotósorozat, blog vagy podcast – ismerkednek meg a mozgókép és a média nyelvvel, működésével és hatásmechanizmusával. A tevékenységek fontos eleme a reflektálás, tehát a diákok nemcsak létrehozzák, de elemzik is saját és mások munkáit – ezáltal fejlődik kritikai médiatudatosságuk.

Az általános iskolai médiaoktatás átalakítása kapcsán érdemes megemlíteni Boda Edit médianevelési koncepcióját, ami ugyan nem egy minden részletében kodifikált, önálló program, mint a Hartai Lászlóé, de munkáiból (Médiakalauz I-IV.) és szemléletéből egyértelműen kirajzolódik egy markáns pedagógiai elgondolás. Hasonlóan fontosnak tartja a kritikai médiatudatosság fejlesztését, a befogadó és alkotó szerep egyensúlyát, viszont egy-két elemében – a 2020-as tantervi változások tükrében – mégis eltér az előbbitől. Első sorban az életkori sajátosságokra épülő fejlesztést hangsúlyozza. A médianevelésnek – Boda Edit szerint – nem lehet egységes módszertana minden korosztályra, hanem differenciált szemlélet szükséges, azaz tartalmilag és metodikailag másként kell közelíteni alsó tagozaton (pl. képek olvasása, mesék képi világa) és másként a középiskolában (pl. médiamanipuláció, reklámkritika, médiaetika, hírérték). A cél nála sem a technikai képzés, hanem egyfajta „médiáértő állampolgár” nevelése, aki tudatosan fogyaszt, kérdez, alkot – és nemcsak reagál, hanem értelmez is. (BODA 1992, SZÍJÁRTÓ 2007)

Ez a korosztály életkori sajátosságait méltányoló szemlélet rövidülhet meg a tantárgyi keretek megszűnésével, illetve most a pedagógusokon múlik ennek figyelembe vétele.

Ma úgy gondolom, hogy ez a visszalépésnek tűnő helyzet új lehetőségeket is teremthet a médianevelés számára. A komplexitás kényszere mellett -hiszen a befogadó tantárgy szűkebb keretei nem tesznek mást lehetővé, mint komplex, sokrétű, szerteágazó feladat és tananyagtervezést-, valami régebben vágyott általános célkitűzés is megvalósulhat.

A művészeti nevelés távlati céljai Bodóczy István szerint egyre távolabb kerülnek attól, hogy minden terület részévé váljon, illetve az általános műveltség része legyen. A médiaismeret, a médianevelés esetében (amely részben a vizuális műveltség részhalmaza), a modulus integráción keresztül megvalósulni látszik, hogy több diszciplína részévé váljon. A Mester halála című írásában így fogalmaz:

„Hiába sűrűsödnek világszerte azok a kijelentések, miszerint a kreativitás fejlesztése (amire a művészi nevelésnek legjobb lehetősége lenne) ma az iskolák legfőbb feladata, a művészet egyre kevésbé része az általános műveltségnek, az iskolai nevelésnek. Az egyre inkább csak egy a választható szakmák közül. Magyarországon egyre nő a művészeti szakközépiskolák száma (már 18 van belőlük!), sőt a szelekció már az általános iskolákban megkezdődik: művészeti tagozatos osztályokban tanulhatnak rajzolni, festeni a 'kiválasztottak'. Ez a látszólag jótékony tehetséggondozás sajnos csak tovább fokozza a tömeges kulturálatlanságot. Ahe-

lyett, hogy arra törekedne a közoktatás, hogy mindenki színvonalas vizuális művészeti nevelésben részesüljön, olyan szelekciót erősít, ami által a művészeti nevelés a közoktatásban csak a tehetségesnek nyilvánított tanulók kiváltságává válik.” (BODÓCZKY, 2001: o. n.)

A korábbi tanterv önálló tantárgyi keretei sem voltak biztosítékai a sikernek: „*Bár a média-nevelés külön tantárgyat kapott, hatékonysága igencsak kétséges, ha a médiával csak azokon az órákon foglalkoznak majd.*” (BODÓCZKY, 2009: o. n.)

Az oktatási kereteken túl a médianevelés és -oktatás globális törekvéseinek célkeresztjében alapvetően az áll, hogy a gyerekeket, fiatalokat (és ha lehetőség van rá, felnőtteket, szülőket) „*...meg kell tanítani mind a hagyományos médiumok, mind pedig az új információs és kommunikációs technológiák minden lehetőségére, mivel ezek nélkülözhetetlenek az oktatásban, az egész életet átható tanulásban és a mindennapi életben. Másrészt ki kell építeni a védelmüket a médiumok ártalmas tartalmaival szemben. Ezt a kettősséget a médiaoktatóknak mindig szem előtt kell tartaniuk. Azt sem szabad elfelejteni, hogy a gyerekek esetenként magasabb szintű médiakompetenciával rendelkeznek, mint tanáraik, s igen gyakran eléggé sajátos módszerekkel dekódolják a médiumok üzeneteit. Valójában furcsa paradoxonnal állunk szemben: a gyerekek és a fiatalok nagy szakértelemmel rendelkeznek a médiumok birodalmában, ugyanakkor a média tartalmával szembeni védelmükre mégis szükség van.*” (TOMPA & NOVAIS, 2001: o. n.)

Követve a korábban bemutatott nemzetközi irányelveket, a Nemzeti Alaptanterv biztosította keretek között és az iskolán kívüli lehetőségek bevonásával is, a mai szóhasználattal *médiakompetenciát* kell kialakítani. Azaz gyarapítani szükséges a médiumokhoz kötődő tudást, fejleszteni a megértés és a funkcionális médiahasználat képességeit, a kritikus hozzáállást, az információérelés útjainak ismeretét és - a korábbiakat kiegészítendő - kreatív, nagy szabadságfokú alkotó médiahasználatot. Ez az önkifejezés és önreprezentáció lehetőségén túl a médiaüzenetek mélyebb megértést is szolgálja.

A fejezet elején említett, meghatározandó fogalmak közül még néhányra adós maradtam. Az oktatás és a média közötti összefüggések, a sokféle kapcsolódási lehetőségek feltárásához, meghatározásához egy Dán Neveléstudományi Egyetem (Aarhusi Egyetem) professzor emeritusának, Lars Qvortrupnak oktatásszociológiai megközelítését tolmácsolom.

A médiapedagógia, az oktatás és a média alapvetően három módon kapcsolható össze.

1. *A média oktatása* a tömegtájékoztatás és annak eszközeivel kapcsolatos ismeretek átadása, oktatása. Célja megtanítani a diákoknak a kommunikációval és a tömegtájékoztatással való kapcsolat felhasználói és alkotói oldalát.
2. *A média-szocializáció* egy adott médiumnak a társadalmi keretek között, szocializációs kontextusban megvalósuló oktatása, melyben a diákok gyakorlott média-felhasználók lesznek. Ez a hazai keretek között a médianeveléssel azonosítható. A média, mint közvetítő segítheti a társadalmi szocializációt, mert a tanár-diák interakció (alá és fölé rendelő viszony) nem mindig szimulálja a valódi szociális kapcsolatokat. A média lehet a szocializáció eszköze, és célja is.
3. A harmadik kapcsolódási lehetőség az *oktatási média*, azaz a média oktatási célokra, a tanításban, a tanításért való felhasználása (pl.: szemléltetés). Ebben a kontextusban a média minden diszciplína auditív, nyelvi és vizuális ismereteit átszövi. A média oktatási célokra való használatának eredménye, hogy egy személy, vagy csoport számára tudást és/vagy képességeket tegyen hatékonyan elérhetővé, tehát alkalmazásával növekszik az oktatási kommunikáció hatékonysága. Ebben kulcsszerepet kap a figyelem megragadása és fenntartása.

Qvortrup egy paradoxonra hívja fel a figyelmet, a médiafogyasztással kapcsolatban. *„A média a befolyásoláson keresztül szeretne a gyerekekből szabad polgárokat nevelni. Másképpen fogalmazva, a tanárok a médiát használják a gyerekek befolyásolására azért, hogy csökkentsék a médiától való befolyásolhatóságukat. Legyenek kritikus médiafogyasztók: ne váljanak az újsághirdetések, televízió reklámok, vagy internet „áldozataivá”, lássanak át a trükkökön a kommunikációs hatások elsajátítása révén.”* (QVORTRUP, 2006: o. n.)

A paradox metódus a gyakorlatban működik. A megoldás az, hogy figyelmen kívül kell hagyni, illetve az eredményekre kell koncentrálni. Talán az egészségügyi metafora itt is segíti az értelmezést, mint McLuhan és Bodóczy esetében. Korábban is, de a pandémia alatt biztosan sokan megtanulták, hogy a vírusfertőzések egyik megelőzési módja az oltás (legyenített kórokozó). A médiapedagógia területére alkalmazva, a befolyásolást a tüzetesebb odafigyeléssel, a kritikával lehet gyengíteni, illetve a médiaszándék mögé kell látni.

3.2 Állandóságok keresése a folyamatosan változó média területén

A robbanásszerű technikai fejlődés, információs forradalom következtében megjelenő posztmodern képáradat, a képek és az eszközök használati trendjei újabb és újabb tudás,

készségek, képességek elsajátítását teszi szükségessé. A különböző generációknak egyre nehezebb követni a változásokat. Mivel digitális bevándorlóként saját magam is megtapasztalom ezeket a nehézségeket, mindig is törekedtem arra, hogy a „trendi” ismeretek és a „technológiai hype” nyomása alól valamiféle állandó, mégis hasznos tartalmak megkeresésével szabaduljak ki, hogy ezt adhassam tovább a diákjaimnak. Az évek tapasztalataiból az szűrhető le, hogy bizonyos, eszközfüggetlen tematikák jól alkalmazhatók a médiakompetencia fejlesztésében. A továbbiakban bemutatott témák átszőhetik a vizuális kultúra óra feladatait, de más tanórák, iskolán kívüli tanítási-, tanulási tevékenységeket is. Nem mellesleg a javasolt tartalmak beépítésével a korábban említett, vizuális- és médianevelés távlati célkitűzései felé is tehetünk egy lépést, több diszciplína általános műveltségi részévé válhatna a művészeti- és médiaismeret (mivel a médiaismeret több tárgyban modulként jelenik meg).

A tantárgyaktól és technikától független tematikákat már Bodóczy István is említi, mint a „*médianevelés előzményei a tanórákon*”, ... „*ami mintegy 'előkészíti a talajt' a médiapedagógia számára.*” (BODÓCZKY, 1999: 21)

A „médianevelés előzményei” helyett a „médiakompetencia megalapozása” kifejezés talán jobban lefedi az általam kibővített tematikát (10 fejlesztési terület).

Az új digitális képek értelmezése, olvasása elengedhetetlen bázisa a médianyelvek dekódolásának, kódolásának. Ugyanakkor minden tantárgynak, diszciplínának vannak vizuális ismeretei, minden területen fontos a *képolvasás (1)* képességének fejlesztése, legyen az térképek, grafikonok, nyelvtankönyvek ábrái, folyamatábrák, piktogramok, szimbólumok olvasása. A képeket a tudományterületek vonatkozásában, a posztmodern képiség esetében, a bevezető fejezetekben már részletesen körbejártam. Ha a manuális-, talált képeken, vagy technikai képeken túllépünk, tágabban értelmezve a látványokat is a „képek” körébe sorolhatjuk. Az értelmezés szempontjából a sík képek a 3 dimenzióval (és nem annak látszatával), az ahhoz kapcsolódó valódi térbeliséggel bővülnek, így a *látványolvasás* képességét is bizonyos értelemben a képolvasás képességéhez sorolhatjuk.

A képekkel való kommunikáció vizsgálata, a képek értelmezése bármilyen mélyreható is, nem lehet teljes a *képeknek a szövegekkel való interakciója (2)*, annak vizsgálata nélkül (a képek lehetnek mozgóképek is, a szövegek pedig leírt és beszélt formában is társulhatnak a képhez). Ez annál is inkább igaz, hiszen a posztmodern képiségben mindhárom információ-tároló, átadó stratégia jelen van a szóbeliség, a képiség és az írásbeliség. Ezeket kialakulásuk okán másodlagos (vagyis posztalfabetikus) szóbeliségnek, a képiségnek és az írásbeliségnek tekinthetjük, amelyek új grammatikával, kontextusokkal, médiumokkal is rendelkeznek és az új platformokon új közösségeket is létrehozhatnak. (NYÍRI, 2001) Az új képek legtöbbször

szövegekkel együtt jelennek meg egymás értelmezését támogatva, befolyásolva, módosítva, pontosítva, kiegészítve, behatárolva a jelentéstartományt, megteremtve az üzenet szűkebb, tágabb kontextusát. A képek és a szövegek egymás mellett való megjelenése, azok egymásra hatása az egyik legizgalmasabb médiaelméleti tematika. A kétféle kommunikációs nyelv történetiségükben is összefonódott és soha sem volt közömbös az egymásra gyakorolt hatása. Az egymás mellé kerülő képek és szövegek megerősíthetik az „olvasóra” gyakorolt hatást, ugyanakkor kiegészítő jelentést adhatnak, módosíthatják egymás jelentését, hangulatát, a képi, illetve szöveges üzenet tartalmát, vagy egymás mellé kerülve egy harmadik, összeadódó, új minőséget teremthetnek. A médiaoktatás-nevelés során, ebben elmélyülve a kommunikációs eszköztár újabb, hatékonyabb kellékekkel bővíthet, ugyanakkor a hatásmechanizmus megismerésével a médianyelvek olvasása is gördülékenyebbé válik.

Megfordítva a gondolatot a hatások gyakorlati ismerete nélkül a *manipuláció, a befolyásolás, az álhírek, konteók* (3) célpontjává válunk, ahogy azt a téma társadalmi kontextusairól szóló fejezetben is említettem. Természetesen a manipuláció, a befolyásolás már nem egyszerűen a képek és szövegek hatásairól szól, hanem arról is, hogy milyen „állapotban”, lelki felkészültségben ér minket az információ, a figyelem (önkéntelen, szándékos) milyen formája jellemző ránk az adott pillanatban. Az is árnyalja a hatást, hogy a manipuláló képi és nyelvi-szöveges információ mennyire hihető, mennyire azonos, vág egybe a saját ismereteinkkel, véleményünkkel, mennyire találjuk hitelesnek az információ forrását. Egy a Science-ben megjelent tanulmány szerint az álhírek sokkal gyorsabban terjednek a közösségi médiában, mint a valós információk. A kutatócsoport a Twitter-en 2006 és 2017 között terjesztett összes ellenőrzött igaz és hamis hírt megvizsgálta (kb. 126 000 történetet, amelyeket 3 millió ember osztott meg, több mint 4,5 millió alkalommal). Az álhírek lényegesen messzebbre, gyorsabban és szélesebb körben terjedt el, mint az igaz információ (leggyorsabban a hamis politikai hírek, majd a terrorizmusról, természeti katasztrófákról, tudományról, városi legendákról vagy pénzügyi információkról szóló hamis hírek terjedtek). Az álhíreket megosztók előnyben részesítették az újdonságot és a kiváltott erőteljes, sokszor negatív érzelmeket (amelyek a hamis hírek hordoztak inkább), mint az igaz történetek közvetítette kevésbé intenzív érzéseket, várakozást, szomorúságot, örömet, bizalmat. (VOSOUGHI-ROY, 2018) A most terjedő M.I.-vel készített deepfake videók, reklámok, álhírek szélsőséges hatása az lehet, hogy már az igaz tartalmú híreket sem hisszük el. Szükséges tehát ennek a technológiának (illetve a technológiának a biztos beazonosításának) a szigorú szabályozása a beláthatatlan következmények miatt is.

Addig is az objektív értékítélet kialakítására nagyobb hangsúlyt kell fektetni a médianevelés során, de mindez, a kritikus attitűd része és a többi diszciplína hasonló érdeke.

A média információinak helyes olvasása erősen függ a *kontextus és a nézőpont (4)* vizsgálatától. Alapvető kommunikációs ismeret, hogy az üzenet megfejtéséhez ismerni kell a kódot és az üzenet kontextusát. A kontextust, azaz a „valóság azon darabját”, amelyre az üzenet ténylegesen vonatkozik. Ennek a valóságnak a része az a nézőpont, amelyet az üzenet megformálója képvisel. A nézőpont értelmezhető csupán vizuálisan (szemmagasság, „madártávlat”, „békaperspektíva”, normál-, döntött-, alsó-, felső-, szubjektív kameraállás stb.), de tágabb értelemben is vizsgálható (nyelvi, idegennyelvi, irodalmi, társadalmi, földrajzi stb. értelemben), ahol az üzenet reprezentációs kontextusai képezik a vizsgálat tárgyát. Az üzenet olvasója kellő ismeret és empátia segítségével az üzenet nézőpontját is megismerheti. Ha a nézőpontot sikerül megismerni, akár *szituációs játékokon, szerepjátékokon (5)* keresztül megfejtethetjük, gyakorolhatjuk az üzenet feladójának motivációit, az üzenet kontextusait. Ezek a tevékenységek a médianyelvek hatékony olvasásán túl segítenek meghatározni a szóban forgó médium karakterét és fejlesztik a kooperatív képességeket, szociális kompetenciákat is. Mások üzenetének reprezentálásán keresztül gyakorolva, önmagunk reprezentálása, az önreprezentáció is hatékonyabb lehet.

Ha nem az üzenet feladójának szerepébe képzeljük magunkat, hanem arra a kérdésre keresünk a választ, hogy kinek szól az üzenet, akkor a *célcsoportot (6)* állítjuk a vizsgálat középpontjába. A célcsoport terminológia itt nem csupán a marketing területén használt kifejezés, hanem a kommunikációs folyamatban tágabban értelmezhető fogalom. A célcsoport ilyen kontextusban meghatározza a neki szóló üzenetek tartalmát, stílusát, megformálását, az üzenethordozó médiumot, amelyek kielégítik, tervezett reakcióra, válaszra ösztönzik a célzott felhasználót, megfelelnek a fogyasztói igényeknek. A célcsoportra, reprezentációra, nézőpontra, szerepekre építve a médiatechnológiák feletti médiakategóriák is megközelíthetővé, megérthetővé válhatnak.

A posztmodern képiség korábban bemutatott jellemzői között szerepelt a *montázs (7)* széleskörű, képi, térbeli látványokra vonatkoztatott, illetve auditív, verbális értelmezése. A montázs ilyen kitágított gyakorlati felhasználásából származó tapasztalatok mélyebb megértését biztosítják a különböző médianyelveknek.

Azt a globális tapasztalatot, amelyet Paul Virilio *Az eltűnés esztétikája* című művében „érzékszervi tömeghatásnak” nevez, a külön-külön működő, de az agy megfelelő központjában összegződő általános érzet kialakulásának tudatosításával lehet megszerezni. „*Az uralkodó*

eszme ugyanis az, hogy meg kell kérdőjelezni az érzékek elkülönülését általában, de kiváltképpen egyedenként; érzékszervi tömeghatást kell elérni.” (VIRILIO, 1992: 30)

Az érzékszerveink által felfogott és az agyban tudatosuló *globális érzet* (8) (pl.: a térérzet, térélmény, ami csakúgy tartalmazza a látószervünkkel felfogott, látott teret, mint a tapintott, hallott stb. teret), - melyben a látás vezető érzékletünk - komplexitásának megértése, számtalan feladaton keresztül élményszerűen megvalósítható. A látás és ahhoz társuló, társítható érzetek, valamint ezek kapcsolatának vizsgálata szintén a tágabb értelemben vett médianevelés-oktatás technikai eszköz független területe. Érdekes kitekintés tehető e témában a színesztézia jelenségére is, ahol a különböző érzetek összekapcsolása sajátos, érzet-együtttest eredményez (színes számok, ízes szavak stb.). Ehhez a jelenséghez számos képzőművész, zenész, irodalmár köthető. Bár más kontextusban említett, de ide is érthető Virilio gondolata: *„A hiány végletesen felfokozza az érzékelést. (Gondoljunk a vakra, aki egy virág színét az illatáról ismeri fel, vagy Heinére, aki - mint mondta - képekben érzékelte a zenét, s Paganini hegedűjének minden hangjára kínai árnyjátékot látott, mintha az érzékei pályát tévesztettek volna, ahogyan a Firenzei éjszakákban elbeszéli.)*” (VIRILIO, 1992: 30)

A történet, a mozgás, az idő vizuális megjelenítése, képi reprezentációja (9), ábrázolásának vizsgálata, a vizuális történetmesélés, képi narratíva gyakorlati képességének kialakítása az információ kódolásának-dekódolásának hatékony módja a digitális világban. Valójában a vizuális történetmesélés az emberiség egyetemes, örök igénye, nem a mai kor terméke, de a változó képiség újabb és újabb lehetőségeket teremt. Ez a képesség alapozza meg a mozgóképes és a multimediális gondolkodást. A képsorozatokkal megjelenített történet, vagy a mozgásfázisokkal kódolt időreprezentáció, a képek vizuális dinamikája által megvalósuló narratíva mind a vizuális történetmesélés eszköze. A képregény, a fotóregény a kronofotográfia egymásra vetített mozgásfázis-képei az idő, a mozgás és a történet megragadásának általános érvényű, nem a technikához kötött megvalósításai.

A képek, a zene, az irodalom univerzális kifejezőeszközei (10) is vizsgálat tárgyát képezheti, mint a vizuális nyelvben, a zenében, a versben egyaránt megtalálható ritmus, motívum, hangulat, a szerkezet, kompozíció. Erdély Miklós a montázs és a zene kapcsolatát jellemezve érinti a területet: *„A zenei hangoknak egyes képek felelnek meg, a melódiának kronologikus képsorok.*” (ERDÉLY, 1995: 98) Ezek a kifejezőeszközök a különböző jelrendszerek kapcsolódási pontjai lehetnek, szimultán alkalmazásuk fokozhatja a közvetítendő üzenet dekódolásának hatékonyságát, egy-egy komplex üzenet „olvasói” megértését. Arra is alkalmasak lehetnek, hogy a „közös” kódok segítségével a különböző jelrendszerek üzenettartalmát,

hangulatát objektívebben átfordíthassuk a másik kódjaira. A hangsúlyokat áthelyezve a különböző médiumok nyelvezetére is rávezethetők a témát feldolgozó diákok.

A fejlesztendő területek bizonyára bővíthetők és bővítésre is szorulnak az állandóan változó médiapedagógia és az azt befoglaló kereteket biztosító vizuális nevelés kontextusaiban.

3.3 Médiakompetenciát erősítő oktatási koncepció megjelenése a „Moholy-Nagy Vizuális Modulok – a 21. század képi nyelvének tanítása” elnevezésű projektben

Az előző alfejezetben bemutatott médiakompetenciát erősítő tematikákra építve (2016-ban), egy MTA-ELTE pedagógiai kutatócsoport keretein belül, lehetőségem volt kidolgozni egy oktatási koncepciót a Nyíregyházi Egyetem Eötvös József Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium vizuális kultúrát tanító tanárai számára. (KÁRPÁTI, MTA – ELTE, 2016 - 2021). A középiskolai korosztály 9-10-11. évfolyamát érintő iskolakísérletben a három évfolyam médiatartalmát 3 téma köré szerveztük, amelyek kézikönyv formájában a kutatócsoport projektjének honlapján online publikáció formájában elérhető (KÁRPÁTI, MTA – ELTE, 2016 -2021). A 9. évfolyamon a vizuális kultúra óra tevékenységeibe hangsúlyosan a képi kommunikáció, a kép olvasás, látványolvasás kerültek előtérbe. A kamasz korosztály gondolkodásmódja és képi világa paralel a fotó, illetve a digitális képek pszeudo képi valóságával, melynek megfogalmazására, kritikai szemléletmódjára ez a korcsoport a legfogékonyabb. A digitális képek elemzésén, készítésén, a műbefogadás és képalkotás élményének átélésén keresztül a vizuális nyelvi műveltség fejlődése érhető el, melynek részét képezi a valóságérzékenység, esztétikai ítéloképeség, esztétikai műveltség, kritikai készség és a befolyásolás, a képi manipuláció megértése is. A képértelmezés rétegeinek (ikonológiai, ikonográfiai, szemiotikai, antropológiai) feltárása, a képkészítés motivációinak megfigyeltése a mélyebb megértést szolgálják.

A 10. évfolyamon a szöveggel és a képpel, mint információhordozó jelrendszerekkel, azok működésével, használatával, összehasonlításával foglalkoztak a diákok. A tanév alkotási gyakorlatai során a képek és a szövegek összekapcsolási lehetőségeivel, azok változatos egymásra hatásával foglalkoznak. Különböző alkotások elemzésén keresztül korunk vizuális jelrendszereinek, a digitális médiumoknak, közösségi médiának a „kép és szöveg” művészi kontextusban történő alkalmazásának működési törvényszerűségeihez viszi közelebb a diákokat, valamint növeli a közlésbiztonságot. A programban fókuszba kerültek az egymáshoz

kapcsolódó képi és nyelvi jelrendszerek fejlődése, „harca” (FLUSSER,1994: 44) a néző-pontja, illetve a montázs lehetőségei mellett a funkcionális írástudás (KOLTAY, 2011 o. n.) képességének fejlesztése is.

A 11. kísérleti évfolyam tartalmai a mozgóképes gondolkodás fejlesztéséhez kapcsolhatók, valamint a mediatizált közlésmód és virtualitás témakörei, gyakorlatorientált feladatai is részét képezték. A mozgóképek különböző formáin, a médiaművészet és az online tér jellemzőin keresztül a kortárs művészet, a digitális médiumokat alkalmazó alkotói folyamatok metódusaiba, médiumaiba, technikai, tartalmi, filozófiai, etikai problémáiba nyerhettek betekintést a diákok. A tanév feladatain keresztül feldolgozták a digitális, digitalizált, analóg mozgóképek, filmek, kísérleti mozgóképek és animációk művészi és hétköznapi, privát formáit és kontextusait. A posztmodern mozgóképet, mint „képfajtát” vizsgálták annak rövid narratíváján keresztül, valamint a közösségi médiában való hangsúlyos megjelenésével, mely az okostelefonok elterjedésével, a „korlátlan” hálózati megjelenéssel és korunk értékrendjének átalakulásával is szoros összefüggést mutat. *„A gyerekek tömegkultúráról és tömegmédiáról folytatott beszélgetése erősen kötődik a nyelvi fejlődési, szövegértési és kifejezési készséghez. ... a tudósok megállapították, hogy a filmnézési és -megvitatási tevékenység elősegíti, hogy a diákok széles körű diskurzus keretében a beszéd és a megosztás magas szintjét éri el.”* (HOBBS & MOORE, 2015: 31)

A nyelvi, vizuális nyelvi, mozgóképi, közösségi médiával foglalkozó, elsősorban vizuális orientációjú gyakorlatokon keresztül, a diákok bizonyítottan kompetensebbé váltak a tudatos, kreatív részvételre az online és offline kommunikációban a vizsgált kontroll osztályhoz képest. Fejlődő képességeiket jog- és adattudatossággal felvértezve, a veszélyek és a függőségek, valamint a befolyásolás elkerülésével tudják majd hasznosítani.

3.4 Jól működő párhuzamos motivációk

A médianevelés és oktatás különböző értelmezéseinek és koncepcióinak bemutatása után, ehhez kapcsolódva néhány személyes tapasztalatot is érdemes megemlíteni. A kulcs a hatékony tanuláshoz a motiváció és a tanár személyisége lehet sok más összetevő és körülmény mellett.

A hiteles és sikeres oktatás a média és a vizualitás területén úgy képzelhető el, ha a pedagógus egyszemélyben alkotó is. Nem feltétlenül hivatásos képzőművésznek, vagy médiaművésznek, de az alkotási folyamatokat, motivációkat, alkotást mozgató erőket és a „flow élményt”¹³ ismerő alkotó személyiségnek kell lennie. A másik, és ez előbbivel szorosan összefüggő, alapvető pedagógusi attitűd a következetesség, hitelesség, reflektivitás, ami már a nevelést, a példaadást támogatja a szakmai felkészültség mellett.

Egyre többször jut eszembe Balogh Jenő ismert definíciója: *„A módszer nem más, mint a személyiség megtestesülése a tanításban.”* (SZÚCS, 2015. o. n.)

A mondat sokrétű értelmezéséből egyre inkább kiemelkedik számomra (és a hallgatóimnak is ezt tolmácsolom) annak a pedagógus személyiségnek a fontossága, amely a tanítás-oktatás-nevelés folyamataiba saját motivációit, önmagának/ban elfogadott módszereit, magyarázatait és természetesen multidiszciplináris tudását transzformálja. Ami engem motivál, azt könnyebben, lelkesebben, mélyebben tudom átadni a tanítás-tanulás folyamata során. A tanítás és tanulás ebben a kontextusban egy oda-vissza irányú folyamat, amelyben a tanári és tanulói szerepek is váltakozhatnak, mint egy párbeszéd során. Az ilyen módon „közös”, vagy „párhuzamos” motivációk alakították feladatokká, majd komplexebb, projekt jellegű tevékenységekké az kreatív folyamatokat, vagyis adaptáltam az oktatási lehetőségekhez a saját alkotói tevékenységem gondolatmenetét, lépéseit. Megkerestem (minden évben felmértem egy kérdőívvel), hogyan hangolhatom össze a diákok és a saját motivációimat, valamint a különböző médiumokkal kapcsolatos ismereteket. Ezek a „feladatok” és azok előzményei képezik a mestermunkaként kiállított önreprezentációs projektek dokumentációit.

4. A hallgatókkal megvalósított projektek

A mestermunkámban két projekt és azok előzményfeladatai kerülnek bemutatásra, amelyekről itt csak röviden, koncepcionálisan teszek említést a korábban leírtakhoz szervesen kapcsolódva. Az előzményfeladatok és a projektek azokhoz a kiválasztott területekhez köthetők,

¹³ A vizuális tevékenységek – mint a rajzolás, festés, tervezés vagy bármilyen kreatív alkotás a különböző új médiumokkal is – ideális feltételeket teremthetnek a flow állapot megtapasztalásához. A flow élmény során a diák teljesen elmerül a feladatban, elveszíti az időérékét, motivált és örömet lel a tevékenységben. A vizuális nevelés ilyen módon nemcsak a művészeti készségek fejlesztését szolgálja, hanem elősegíti a koncentrációt, mély figyelmet, a kreativitást, örömteli tanulást, az önkifejezést és a belső motiváció kialakulását is.

amelyeket a korábbi fejezetben a „médianevelés”, és a „médianevelés előzményeiként”, illetve a „médiakompetencia”, a „médiaműveltség megalapozásaként” kategorizáltam és technikai eszközöket igényelnek, vagy a technológiától függetlenül is működnek. Ilyen volt a tíz fejlesztendő terület, mint a *képolvasás (1)*, a *képeknek a szövegekkel való interakciója (2)*, *manipuláció, a befolyásolás, az álhírek, konteók (3)*, a *kontextus és a nézőpont (4)*, a *szituációs játékokon, szerepjátékok (5)*, a *célcsoport (6)*, a *montázs (7)*, a *globális érzet (8)*, a *történet, a mozgás, az idő vizuális megjelenítése, képi reprezentációja (9)*, a *képek, a zene, az irodalom univerzális kifejezőeszközei (10)*. Egy-egy feladatnál több terület is érintett volt. A képregényes feladatok esetében a képolvasás, a kép és szöveg integrációja, a nézőpont változása, a történetmesélés idő reprezentációja, a zenére készített képregény a képi, zenei, irodalmi kifejezőeszközök ismereteit is alkalmazták a diákok. A művészkönyv megmozgatta a diákok a kép és szöveg kapcsolódásán túl a kontextus és a nézőpont, vagy a célcsoport fejlesztendő területeit. A gesztusszótár választott tematikái érintik a befolyásolás, szerepjáték, képolvasás, vagy a kép- és szövegalkalmazási, olvasási készségeit. A storyboard-animáció részfeladatai is igen komplexen fejlesztik a kép és szöveghez, idő, történés, mozgás ábrázolásához, illetve reprezentálásához, képi zenei, irodalmi kifejezőeszközök összehangolásához kapcsolódó képességcsoportokat.

A két „Szelf(i) inspirációs” projektben megvalósuló képességfejlesztés szintén átfogóan, interdiszciplinárisan érinti ezeket a területeket.

A „Szabad az asszociáció” című projekt bevezető órája kifejezetten a kép és a szöveg kapcsolódási lehetőségeit tárgyalja, ehhez még egy célzott, tematikus gyűjtőmunka és annak prezentálása is kapcsolódik. A következő etapban egy képrészletet és egy szöveget kaptak tőlem, ami engem reprezentál, szó szerint és átvitt értelemben is. A képrészlet egy nagyobb mű része, amelyen kilenc szkennelt önarcképet lehet felfedezni (a kapott részlet egy teljes és 3 töredékes arcot jelenít meg). A szöveg egy általam kedvelt filozófiai mű részlet a lélek-ről (Hamvas Béla). Ezen két információ alapján új, a hallgatót reprezentáló művet kell létrehozni, bármilyen analóg, vagy digitális eszközzel, bármilyen műfajban. Kitétel az önreprezentáció, a kép és szöveg valamilyen integrációja a korábban tanultak alapján.

Az „Emlékem” című projekt szintén az önreprezentálás vizuális formájával foglalkozik, de egy emlék leírásával indul. A kép és a szöveg itt más kontextusban, a szöveg által inspirált képalkotásban, vagy valamiféle vizualizációban jelenik meg. A projekt fontos eleme, hogy valamelyik M.I. alkalmazást kell kipróbálni úgy, hogy a promptok finomításával olyan képet

kell létrehozni, ami a lehető legközelebb van az adott emlékhöz. A szerzőség szerepével is foglalkozva az M.I. által létrehozott kép nem lehet a projekt végeredmény, hanem egy utolsó fázisban még tovább kell alakítani, vagy újraalkotni az M.I. produktumát. Az utolsó prezentációs alkalommal a munkafolyamatot, az emléket, a promptokat, az M.I. produktumait és a végeredményt is bemutatták a diákok. Én is bemutattam az általam korábban készített műsorozatot, amely több kiállításon is szerepelt, mint „kép és szöveg”, az inspirációs emlék leírása és az M.I-i is felhasználó produktum, valamint a mű analóg továbbélései.

A két projekt végeredményeit egy Moodle mappában azonosítás nélkül feltöltöttem és a következő évfolyam már ezekből a képekből válogatott, inspirálódott. Érdekes, hogy a 76 alkotásból kevesebb, mint 10 művet választottak az első látásra szimpátia alapján. Ahogy leírták: „Rögtön eszembe jutott róla valami”. A kiválasztott képeket átalakították és szöveget is írtak, vagy kerestek hozzá. Kértem azt is, hogy írják le a képválasztásuk okát.

Ezzel a záróaktussal a két projekt egy többszörösen összekapcsolt láncolattá vált, a közösségi média működésének analógiája alapján. A kollaboráció többszörösen is megvalósult. Az én munkáim inspirációként, premisszaként volt jelen a diákok alkotói folyamatában, ahol párosmunka (kép és szöveg prezentáció készítés gyűjtőmunka), egyéni munka és olyan közös alkotási folyamat is megjelent, amelyben nem volt valódi ismertség, csak képek által reprezentált valóság, személyiség, gondolatok. A projektekben több, korábban ismertetett médiaműveltségi fejlesztendő terület is megjelent. Egyértelműen megmutatkozik a képolvasás, valamint a kép és szöveg változatos kapcsolódási formái. Ezen keresztül az irodalom, különösen a vers kifejezőeszközei, a kép és a vers különböző reprezentálási lehetőségei, illetve az önreprezentáció is előtérbe került. Közvetve a befolyásolás témája is megjelent, például az M.I.-vel való közös alkotás tapasztalatain keresztül. Fontos fejlesztési terület volt még a kontextus és a nézőpont értelmezése. Egyes megoldásokban a szerepjáték kapott hangsúlyt, például egy motorozás emlékének ábrázolásában, vagy egy lovnak beöltözött önarckép megjelenítésével. További visszatérő téma volt az idő múlásának megjelenítése, valamint a mozgás, történés képi megfogalmazása és ezek reprezentációja.

5. Összegzés

Disszertációmban korunk egyre inkább képiségre épülő világáról, és az ebben végbemenő komplex változásokról – mint a képi fordulat, a szociális fordulat – szerettem volna egy objektivitásra törekvő, de természetszerűleg szubjektív képet nyújtani. A vizsgálódásom középpontjában a képfilozófiák, a reprezentáció és az önreprezentáció jelentőségének növekedése áll, a média által teremtett alternatív valóság kontextusában. A mai társadalmi, kulturális környezetben és a digitális médiatérben, ahol a képek – és virtuális „adattestünk” –, mint reprezentációk, a jelentésképzés elsődleges hordozóiként jelennek meg, ott „szabadságainkat” újradefiniálhatjuk, szabadságvágyainkat kielégíteni véljük. Ugyanakkor a társadalmilag negatív hatású értékorientáció hangsúlyeltolódásai a képiségben is mélyreható változásokat indikál.

Ezek a kardinális kérdések különösen fontosak a médianevelés és a médiakompetencia kialakítása, fejlesztése szempontjából. Kutatásomban részletesen foglalkoztam a médiaműveltség fogalmával, összetételével, annak társadalmi relevanciájával, valamint a médiapedagógia hazai és nemzetközi irányelveivel. Kiemelten kezeltem a tanulók kritikai gondolkodásának fejlesztését, valamint azt, hogyan segíthetik az oktatási programok a tudatos médiahasználat fejlesztését és ezen keresztül az aktív, alkotó, befogadó attitűdjének kialakítását, hogy ezáltal kevésbé befolyásolható, médiatudatos állampolgárrá válhassanak.

A kibontott témák origójába azt a három évtizede oktatásban jelen lévő, folyamatos megújulásra törekvő vizuáliskultúra-, mozgókép- és médiatanárt, (emellett biológia és környezetvédelem tanárt is) és nem utolsósorban alkotó művészt helyeztem, aki a fiatalság több korosztályának képi világával, médiahasználati szokásaival behatóan foglalkozik. Tanári és művészi tevékenységem során arra törekszem, hogy a diákok saját képi önkifejezési útjuk megtalálásához hatékony támogatást kapjanak, miközben én magam is tanulok tőlük: friss látásmódjuk, kérdéseik és válaszaik engem is folyamatos önreflexióra készítenek. A leendő vizuáliskultúra tanároknak pedig szeretném megmutatni ezt, az alkotás és az oktatás egymást támogató egységét és az így elsajátítandó reflektív szemléletet.

A mestermunka feladatainak megtervezésében különösen nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy ez az elméleti háttér és a gyakorlati megvalósítás szervesen kapcsolódjanak. Ezek, valamint a leendő tanár személyiségének egyéni kibontása állnak a pedagógiai célkitűzéseim középpontjában.

A gondosan kiválasztott, a médiakompetencia hatékony fejlesztését célzó feladatok nem csupán a technikai ismeretek átadását szolgálják, hanem összefüggéseket tárnak fel, a kreatív gondolkodást, a problémamegoldást, ötletein hatékony képviselését és az önkifejezést is ösztönzik. A bemutatott feladatok, projektek nem csupán társadalmilag, vagy médiaorientáltan fontos témákat dolgoznak fel, hanem olyan alkotási utvonalakat javasolnak – az alkotási szabadság megőrzése mellett –, amelyeket a saját alkotói folyamataimból merítettem, univerzálisan használható, figyelembe véve a korosztály képalkotási igényeit, preferenciáit, motivációját. A végig járt feladat- és projektutak, tevékenységek, a technológiák megismerése és a kontrollált felhasználás biztosítják a tervezés és az alkotás analóg és digitális eszköztárának bővítését, ötvözését és a problémamegoldás-orientált szemléletet.

A projektalapú megközelítés lehetőséget ad a differenciált fejlesztésre, a tanulók egyéni érdeklődésének figyelembevételére, miközben elősegíti az önálló és együttműködő tanulási formák kialakulását is. A tanulók nem csupán médiaértelmezőként, hanem médiaalkotóként is fejlődnek, ezáltal válva tudatosabbá a digitális világban való létezésben.

Sajnálatos módon az általános iskolai „Mozgóképfelismerés és médiaismeret” tantárgy kikerült a Nemzeti Alaptantervből, ami komoly visszalépést jelent a médiatudatosság fejlesztése terén.

Ugyanakkor be kell látnunk, hogy a megfelelő számú, felkészült szaktanárok hiányában a tantárgy működése korábban sem volt optimális. Az új „Digitális kultúra” tantárgy részben pótolni igyekszik az így keletkezett űrt, különösen a digitális kompetencia területén. Azonban így az analóg, optikai és elektronikus médiumok, illetve a mozgóképes kifejezésformák csak a „Vizuális kultúra” és a „Technika és tervezés” tárgyak keretén belül, töredékesen, részismeretként jelennek meg, az adott pedagógus kompetenciáinak függvényében.

Úgy gondolom, hogy ebben a fragmentált helyzetben még nagyobb jelentősége van annak, hogy a pedagógusok kreatívan, interdiszciplinárisan gondolkodjanak. A vizuális nevelés, a médiaműveltség és a digitális eszközhasználat szinergiája hatalmas lehetőségeket rejt magában – ezek tudatos kihasználásával olyan tanulási környezetet teremthetünk, amely támogatja a diákokat abban, hogy értő, érzékeny és felelősségteljes tagjai legyenek a kortárs vizuális és médiatársadalomnak.

Köszönetnyilvánítás:

Köszönöm a doktori értekezés elkészítéséhez nyújtott biztatást és segítséget az egykori és jelenlegi témavezetőimnek, MAG habil. Bodóczy István Munkácsy Mihály-díjas képzőművésznek és Dr. Orosz Csaba DLA-nak.

Hálásan köszönöm a disszertáció megírásához nélkülözhetetlen segítséget Dr. Jankáné prof. dr. habil. Puskás Bernadettnek.

Köszönöm a családomnak a türelmet, figyelmet és a támogatást.

Irodalomjegyzék

- BAKI, 2023 BAKI László (2023): *Fotótörténet – Hiroshi Sugimoto: Filmszínházak (1976–)*, Punkt online fotográfiai folyóirat 2023. 09. 14. online: <https://punkt.hu/2023/09/14/fototortenet-hiroshi-sugimoto-filmszinhazak-1976/> (utolsó megtekintés: 2025. 06. 15.)
- BAUDRY, 1999. BAUDRY Jean-Louis (1999): *Az apparátus, A valóság érzetének metapszichológiai megközelítése*, Metropolisz folyóirat nyár, 1999. 11. 23.
- BÁLVÁNYOS, 2003 BÁLVÁNYOS Huba-SÁNTA László (2003): *Vizuális megismerés, kommunikáció*, Balassi Kiadó 2003
- BEKE, 1997 BEKE László (1997): *Médium/elmélet*, Tanulmányok 1972-1992 Balassi Kiadó – BAE Tartóshullám – Intermédia Budapest
- BIALOSTOCKI, 1982 BIALOSTOCKI Jan (1982): *Régi és új a művészettörténetben* Corvina Kiadó Budapest, 77-97
- BODA 1992 Boda Edit (1992): „Médiafogyasztók Klubja” in: *Iskolakultúra* 1992/8 szám online: <https://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/28531/28249> (utolsó megtekintés: 2025. 02. 15.)
- BODÓCZKY, 1999 BODÓCZKY István (1999): Bevezető. In: *Médianevelés a közoktatásban Segédanyagok a mozgóképkultúra és médiaismeret tanításához* Szerkesztette: Rézművesné Nagy Ildikó, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pedagógiai Intézet Miskolc, 1999 (p. 5.) Pedagógiai Intézet 1999. ISBN 963 03 7679 2
- BODÓCZKY, 1999 BODÓCZKY István (1999): A médianevelés szerepe és lehetőségei a közoktatásban. In: *Médianevelés a közoktatásban Segédanyagok a mozgóképkultúra és médiaismeret tanításához* (pp. 6 -28). Szerkesztette: Rézművesné Nagy Ildikó, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pedagógiai Intézet 1999. ISBN 963 03 7679 2
- BODÓCZKY, 2001 BODÓCZKY István (2001): A Mester halála. In: *Élet és Irodalom* XLV. ÉVFOLYAM, 41. SZÁM, 2001. október 12. online: <https://www.es.hu/old/0141/agora.htm> (utolsó megtekintés: 2025. 02. 15.)
- BODÓCZKY, 2009 BODÓCZKY István 2009: A rajz, vizuális kultúra tantárgy helyzete és fejlesztési feladatai, *OFI, Tudástár / A tanulás és tanítás helyzete / Tantárgyak helyzete* online: <https://ofi.hu/tudastar/tantargyak-helyzete/rajz-vizualis-kultura>, 2009. jún. 17. (utolsó megtekintés: 2025. 02. 15.)
- BORBA, 2018 BORBA Michele E.d.D (2018): *Szelfimánia*, Miért sikeresebbek az empatikus gyerekek az énközpontú világban? Szülők könyvtára
- BREDEKAMP, 2006 BREDEKAMP Horst (2006): Fordulópontok, Az iconic turn ismertetőjegyei és igényei. In: *A kép a médiaművészet korában* Láthatatlan Múzeum (sorozatszerkesztő: Házas Nikoletta, Nagy Edina, Seregi Tamás) L'Harmattan Kiadó. Bp.
- CAE, 1997 CRITICAL ART ENSEMBLE (1997): Utópista ígéretek - hálózati tények. In: *Bulldózer Médiaelméleti antológia*, (pp.: 95-104). Média Research Alapítvány, Szerk.: Sugár János, Budapest, 1997,
- CRARY, 1999 CRARY Jonathan (1999): *A megfigyelő módszerei*, Osiris Kiadó Budapest

- CRARY, 1995, 2007 Jonathan CRARY (1995): Az érzékelés modernizálása. In: *Gondolat-Jel* 1995.5, Cyberszkóp Köz-Hely Egyesület 10-27 online 2007: <https://www.epitesz-forum.hu/print/jonathan-crary-az-erzekeles-modernizalasa> (utolsó megtekintés: 2025. 05. 28.)
- DANTO, 1995 DANTO Arthur C. (1995): *Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet?* Atlantisz, Budapest, 1997
- EURÓPAI BIZOTTSÁG, 2023 EURÓPAI BIZOTTSÁG, (Strasbourg, 2023. július 11.): *Towards the next technological transition: Commission presents EU strategy to lead on Web 4.0 and virtual worlds* (Virtual Worlds fit for people; Virtuális világok az emberek számára), online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3718 és magyar nyelven: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/hu/policies/virtual-worlds> (2023.)
- ERDÉLY, 1995 ERDÉLY Miklós (1995): *A filmről* (Filmelméleti írások, forgatókönyvek, filmtervek, kritikák) Válogatott írások II., Balassi Kiadó- BAE Tartóshullám- Intermedia
- FLUSSER, 1994 FLUSSER Vilém (1994), Képeink. In: *Médiatörténeti szöveggyűjtemény I.* (szerk: Peternák M.) MKF Intermédia Tsz. Barabás Ilona Kkt. Bp. 1994. 44-46.
- FREUND, 2020 FREUND Tamás MTA elnöke a 2020 évi Magyar Tudomány Ünnepét megnyitó köszöntője. online: <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=bBU6SSF1VUU> (utolsó megtekintés: 2025. 04. 28.)
- GABLIK, 1997 GABLIK Suzi (1997): Kudarcot vallott-e a modernizmus? In: *Pompeji, folyóirat* (pp. 168-184). Szeged 1997/ 8. évfolyam 4.,
- GERBEL & WEIBEL, 1992 GERBEL K. G., WEIBEL P. (1992) A felesleges test. In: *Die Welt von Innen - Endo und nano, Ars Electronica '92* Linz
- GOFFMAN, 1999 GOFFMANN Erving (1999) *Az én bemutatása a mindennapi életben* Thalassa Alapítvány és Pólya Kiadó, Budapest (A fordítás alapjául szolgáló kiadás: Erving Goffman: *The Presentation of Self in Everyday Life*. Doubleday Anchor Books, Doubleday & Company Inc. Garden City, New York, 1959.)
- GOODMAN, 2012 GOODMAN Nelson (2012): Két fejezet a Művészet Nyelveiből. Ford. Habermann M. Gusztáv. In: Horányi Özséb (szerk.) *A sokarcú kép*. Budapest, Typotex Kiadó, 2012, 41-103.
- GREGORY & GOMBRICH, 1982, R.L. GREGORY, E. H. GOMBRICH (1982): *Illúzió a természetben és a művészetben*, Gondolat Kiadó, Budapest, 1982
- GYÖRGY, 1995 GYÖRGY Péter (1995) *Művészet és média találkozása a boncasztalon* Kulturtrade Kiadó Kft., Budapest 1995
- HALL, 1996 HALL Edward T. (1996): *Rejtett dimenziók*, Háttér Kiadó Budapest
- HANKISS, 1999 HANKISS Elemér (1999): *Proletár reneszánsz* Helikon Kiadó Budapest
- HARTAI, 1998 HARTAI László (1998): Mozgóképf- és médiaoktatás közoktatási integrációs programja 1996–98 In: *Iskolakultúra* 1998 6-7 melléklet online: <https://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/18867/18657> (utolsó megtekintés: 2025. 03. 12.)

- HAVASI, 2015a HAVASI Tamás: Fiatalok digitális mozgóképei. In: *Tanulmányok a levelező és részismereti tanárképzés tantárgypedagógiai tartalmi megújításáért –ének-zene, zenepedagógia, rajz – és vizuális kultúra* (pp. 217-260). (sorozatszerkesztő: Maticsák Sándor) szerzők: Bíró I.F. at al. Debreceni Egyetemi Kiadó 2015
- HAVASI, 2015b HAVASI Tamás: A fiatalok digitális mozgóképei (jegyzetfejezet). In: Gaul Emil, Havasi Tamás, Orosz Csaba, *A FIATALOK DIGITÁLIS KÉPI VILÁGA* (pp. 59-100). Nyíregyházi Főiskola, 2015. SZAKTÁRNET projekt, TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1 kutatás keretében ISBN 978-963-473-839-8
- HAVASI, 2016 HAVASI Tamás-OROSZ Csaba-TÓTH Tibor (2016): *Pedagógiai program: MOHOLY-NAGY VIZUÁLIS MODULOK – a 21. század képi nyelvének tanítása 2. modul: VIZUÁLIS MÉDIA KOMMUNIKÁCIÓ* online: chrome-extension://efaidnbmnnnbpcjpcglclefindmkaj/https://vizualiskultura.elte.hu/sites/default/files/announcement/2._modul_pedagogiai_program_havasi_orosz_toth_2016.12.12.pdf (utolsó megtekintés: 2025. 03. 12.)
- HAVASI, 2024 HAVASI Tamás (2024): Gesztusok, identitás, önreprezentáció térben és időben-gesztusszótár időutazóknak. In: *Kimozdulások, Interdiszciplináris tanulmányok III.* Nyíregyházi Egyetem Szerk.: Ajtay-Horváth Magda, Tukacs Tamás 2024
- HAUSMANN, 2020 HAUSMANN Cecília (2020) *Feldaraboltság, magunkra záródás: a posztmodern állapot és az ezen való túllépés otthonos és idegen aspektusai*, Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadó online: chrome-extension://efaidnbmnnnbpcjpcglclefindmkaj/https://epa.oszk.hu/00900/00979/00445/pdf/EPA00979_erdelyi_muzeum_2020_04_066-076.pdf (utolsó megtekintés: 2025. 05. 28.)
- HEIM, 1997 HEIM Michael (1997), *A virtuális valóság metafizikája* (formázott, lektorálásra és szerkesztésre előkészített kézirat), Latin Betűk Kiadó, Debrecen, 1997.
- HELLER, 1994 HELLER Ágnes (1994): *Általános etika*, Cserépfalvi, Budapest 1994
- HELLER, 2003 HELLER Ágnes (2003): Mi a posztmodern - húsz év után. In: *Alföld*, 54. évf. 3. sz. (2003. február), *Alföld* című folyóirat első internetes archívuma online: <http://epa.oszk.hu/00000/00002/00081/heller.htm> (utolsó megt.: 2025. 06. 07.)
- HOBBS & MOORE ,2015 HOBBS R.-MOORE D. C. (2015): *A médiaműveltség felfedezése*, Wolters Kluwer Kft. Budapest
- KÁLLAI at al., 1998 KÁLLAI János-KARÁDI Kázmér-TÉNYI Tamás: *A térélmény kultúrtörténete és pszichopatológiája*, KARDOS Katalin (szerk.) 1998: Tertia Kiadó, 1998
- KÁRPÁTI, MTA - ELTE 2016 -2021 MTA-ELTE Vizuális Kultúra Szakmódszertani Kutatócsoport, „Moholy-Nagy Vizuális Modulok – a 21. század képi nyelvének tanítása, 2016–2020” projekthez kapcsolódik. A kutatásokat a Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai Kutatási Programja támogatta. A kutatócsoport vezetője: Kárpáti Andrea DSc, Budapesti Corvinus Egyetem, MKI online: <https://mta.hu/tantargy-pedagogiai-kutatasi-program/mta-elte-vizualis-kultura-szakmodszertani-kutatocsoport-107086>, és <http://vizualiskultura.elte.hu/>, projekthez kapcsolódó kézikönyvek: <https://vizualiskultura.elte.hu/kezikonyvek> (utolsó megtekintés: 2025. 06. 02.)
- KISS-KOZMA – SZÉKELY, 2025 KISS-KOZMA Georgina – SZÉKELY Levente szerk. (2025): *Ifjúság'24 - Jelentés az ifjúságügyről*, Ifjúságkutató Intézet 2025, online: <https://ifjusagkutatoiintezet.hu/kiadvany/ifjusag24-jelentes-az-ifjusagugyrol> (utolsó megtekintés 2025. 06. 05.)

- KEPE, 2020 KEPE Nóra (2020): *A közösségi média önimádó embere, Technológiai emberkép a 21. században* (Doktori értekezés Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Politika-elméleti Doktori Iskola DOI: 10.15774/PPKE.BTK.2020.014.) online: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://real-phd.mtak.hu/1030/1/Kepe_Nora_disszertacio.pdf (utolsó megt. 2025. 06. 15.)
- KESSELS, Mai Manó Ház 2019 Mai Manó Ház (2019): Hány képet töltünk fel egy nap alatt egy képmegosztó oldalra? – Erik KESSELS megmutatta. In: *BLOGÁSZAT*, napi blogjava, közzététel: 2019. június 16., vasárnap online: <https://www.blogaszat.hu/2019/06/hany-kepet-toltunk-fel-egy-nap-alatt.html> (utolsó megtekintés: 2024. 08. 28.)
- KONDOR, 2022 Kondor Zsuzsanna (szerk.) *A megtestesült elme, Fókuszban a test* Akadémia kiadó 2022. ISBN 978 963 454 762 4 online: https://mersz.hu/dokumentum/m937ame_1/ (utolsó megtekintés: 2025. 06. 12.)
- KOLTAY, 2011 KOLTAY Tibor (2011): Kérdések és válaszok az írástudás új formáiról. In: *Anyanyelv-pedagógia szakfolyóirat* 2011/3. szám online: <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=329> (utolsó megtekintés: 2025. 04. 12.)
- KRAUSS, 1995 KRAUSS Rosalind E., *Az avantgard eredetisége, egy posztmodernista ismételés*. In: *Enigma folyóirat*, 1995/2
- LACZA, 2025 LACZA Gergely (2025): Akinek a hangjával a száguldo mozdonyt is meg lehet állítani, *Magyar7* - 26. sz. 2025. január 27., online: <https://ma7.sk/zene/akinek-a-hangjaval-a-szaguldo-mozdonyt-meg-lehet-allitani> (utolsó megt.: 2025. 07. 06.)
- LYOTARD, 1993 LYOTARD Jean-Francois (1993): *A posztmodern állapot*. In: HABERMAS, Jürgen – LYOTARD, Jean-Francois – RORTY, Richard: *A posztmodern állapot*. összeállította Bujalos István, Századvég, Budapest, 1993. 7-145
- MANNHARDT, 2025 MANNHARDT András (2025): Elkalibrált önfényezés. In: *Élet és Tudomány* LXXX. évfolyam, 22. szám, 2025. május 30. 727.
- MECLUHAN, 1964 MECLUHAN Marshall (1964): *Understanding Media The Extensions of Man*. London & New York: McGraw-Hill. 1964.
- MIHÁLY, 2005 MIHÁLY István (2005): *A képernyő játékos homálya*, FILMTETT Erdélyi filmes portál 2005. 03. 15. online: <https://filmtett.ro/cikk/tunodesek-marshall-mcluhan-mediaelmeleterol-negyven-ev-tavlatabol> (utolsó megt.: 2025. 02. 15.)
- MOHOLY-NAGY, 1967. MOHOLY-NAGY László (1967) *Festészet, fényképészet, film* Corvina , Budapest 1967.
- MÓZES, III. 19:18 és MÁTÉ 22:39 Szent Biblia, Mózes III. Könyve, A Léviták egyházi szolgálatáról 19:18 és Újszövetség, Máté Evangéliuma 22:39 (Fordította: Károlyi Gáspár 1908), Budapest 1959.
- ORBÁN, 2022 ORBÁN Katalin (2022): *HAMIS KÉP? SZELFIKULTÚRA, IDENTITÁS, MESTERSÉGES INTELLIGENCIA* online: <https://www.blogaszat.hu/2019/06/hany-kepet-toltunk-fel-egy-nap-alatt.html> (utolsó megtekintés: 2025. 05. 28.)
- NYÍRI, 2001 NYÍRI Kristóf (2001): Az írásbeliségről és néhány médiumról. In: *Társadalmi kommunikáció* szerk.: Béres I. & Horányi Ö. (2001) Budapest, Osiris Kiadó

- O'SULLIVAN, 2002 O'SULLIVAN Tim, DUTTON Brian, RAYNER Philip, *Médiaismeret* Korona Kiadó, Bp., 2002
- OROSZ, 2021 OROSZ Csaba, HAVASI Tamás, GAUL Emil, TÓTH Tibor (2021): *Kézikönyv a vizuális mediakommunikáció tanításához A 9-11. osztály számára*, (Szerkesztette: Tóth Tibor, Sorozatszerkesztő: Kárpáti Andrea) a „Moholy-Nagy Vizuális Modu-
lok – a 21. század képi nyelvének tanítása” című kutatási programhoz; 2. Modul, vizuális média 2021.; ISBN 978-963-508-961-1 online: https://vizualiskultura.elte.hu/sites/default/files/announcement/3_vizualis_mediakomm_kozep_media_2.pdf (utolsó megtekintés: 2025. 03. 12.)
- PANOFSKY, 1984 PANOFSKY, Erwin (1984): *A perspektíva mint szimbolikus forma* Gondolat Kiadó, Budapest
- PEASE, 2006 PEASE, Barbara & PEASE, Allen (2006): *A test-beszéd enciklopédiája* Park Kiadó, Budapest
- PETERNÁK, 1993. PETERNÁK Miklós (1993): *Új képfajtákról* Intermédia–Balassi Kiadó; Bp.
- PIKÓ, 2009 PIKÓ Bettina (2009): *Kultúra, társadalom és lélektan* Lektorálta és az utószót írta: Buda Béla, Akadémiai Kiadó, Budapest ISBN 978 963 454 461 6 online: [https://mersz.hu/keres/A%20globaliz%C3%A1ci%C3%B3%20egyik%20ismert%20teoretikusa%2C%20Bauman%20\(2002\)%20szerint/hivatkozas/m628ktel_17_p1/#m628ktel_17_p1](https://mersz.hu/keres/A%20globaliz%C3%A1ci%C3%B3%20egyik%20ismert%20teoretikusa%2C%20Bauman%20(2002)%20szerint/hivatkozas/m628ktel_17_p1/#m628ktel_17_p1) (utolsó megtekintés: 2025. 06. 28.)
- QVORTRUP, 2006 QVORTRUP, Lars, *Media Pedagogy: Media Education, Media Socialisation and Educational Media*, January 2006. „in medias res” • ISSN: 1604-5104 • Árgang 2 Nr. 1 online: <http://www.mediavidenskab-odense.dk/index.php?id=63> (utolsó megtekintés: 2025. 03. 12.)
- REICHARDT, 2024 REICHARDT, Richárd (2024): *Mesterséges Intelligencia a tudományban*. In: *Élet és Tudomány* 2024 LXXIX. évf. 35. sz. (augusztus 30.) 1114-1115
- SHAW, 2023 SHAW Jeffrey (2023): *Jeffrey Shaw Compendium*, Legible City online: <https://www.jeffreyshawcompendium.com/portfolio/legible-city/> (utolsó megtekintés: 2025. 06. 07.)
- SKLOVSZKIJ, 1999: SKLOVSZKIJ Viktor, (1999): *A montázs. Általános eszmefuttatás*. In: *Mozgóképkultúra és médiaismeret szöveggyűjtemény szerkesztő Gelencsér Gábor*, Korona kiadó 104-108 online: <https://mek.oszk.hu/00100/00125/> (utolsó megtekintés: 2025. 06. 12.)
- SOMOGYI, 2007 SOMOGYI Hajnalka (2007): *Claire Bishop: A SZOCIÁLIS FORDULAT, a kollaboráció és elégedetlenei*, *Exindex*, 2007. november 3. online: <https://exindex.hu/hu/nem-tema/a-szocialis-fordulat/> (utolsó megtekintés: 2025. 06. 12.)
- STURCZ, 2006 STURCZ János (2006): *A heroikus ego lebontása A művész teste, mint metafora a magyar művészetben a nyolcvanas évek közepétől napjainkig*, Magyar Képzőművészeti Egyetem 2006
- SZEGŐ, 2025 SZEGŐ Miklós (2025): *Vigyázz a bőrödre és a pénztárcádra*. In: *Élet és Tudomány* LXXX. évfolyam 4. szám, 2025/4, január 24. p 99.

- SZÍJÁRTÓ 2007 SZÍJÁRTÓ Imre (2007): A filmesztétikától a médiaismeretig: A mozgóképek-tás Magyarországon 1960-2000. In: *Filmkultúra* 2007/1 online: chrome-extension://efaidnbmninnbpcajpcglclefindmkaj/https://www.filmkul-tura.hu/archiv/regi/2007/articles/essays/filmesztetikától_médiaismeretig.pdf meg-tekintés 2025. 03. 05.)
- SZOMBATHY, 2010 SZOMBATHY Bálint (2010) megnyitó szövege: ROHAM Galéria, RO-HAM TV: Első Vér: BMZ és Szöllősi Géza kiállítása. Megnyitó: 2010.11.05. 19.00 online: <https://www.youtube.com/watch?v=wr1fmmhNwEg&t=120s> (utolsó megtekintés 2025. 02. 05.)
- SZÖVÉNYI, (2002) SZÖVÉNYI Anikó (2002), *Damien Hirst Egy pucstó brit*. In: *Exindex* (képzőművészeti folyóirat) szerk.: Beöthy Balázs, 2002. április 1. Kiadó: C3 on-line: <https://exindex.hu/hu/tema/damien-hirst/> (utolsó megtekintés 2025. 02. 05.)
- SZŰCS, 2015 SZŰCS István Miklós (2015): *Balogh Jenő emlékezete* (online publikálva: Szűcs István Miklós honlapján) online: <https://www.5mp.eu/web.php?a=szucsistvan-miklos&o=od5u8TSmJH> (utolsó megtekintés: 2025. 05. 14.)
- T. BÍRÓ, 2011 T. Bíró Mária (2011): A guzsaly és orsó szerepe a római temetkezési kultuszban. In: *Orpheus Nosster* 2011/01 (pp. 63-74). Online: chrome-extension://efaidnbmninnbpcajpcglclefindmkaj/https://epa.oszk.hu/03100/03133/00003/pdf/EPA03133_orpheus_noster_2011_01_063-074.pdf (utolsó megtekintés: 2025. 05. 14.)
- TOMPA – NOVAIS, 2001 TOMPA Klára, NOVAIS Santos Manuela 2001.: Médiaoktatás Eu-rópában. In: *Új pedagógiai szemle*, Világtűkör 2001/12 online: <https:// folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/mediaoktatás-europaban> (utolsó megtekintés: 2025. 03. 07.)
- UNESCO 1982 GRUNWALD DECLARATION ON MEDIA EDUCATION (UNESCO, 1982) online: <chrome-extension://efaidnbmninnbpcajpcglclefindmkaj/https://mi-lobs.pt/wp-content/uploads/2018/06/The-Gr%C3%BCnwald-Declaration-on-Media-Education.pdf> (utolsó megtekintés: 2025. 03. 07.)
- UNESCO 1990 New Directions in Media Education (UNESCO, 1990) An International Confe-rence at the University of Toulouse, France online: <http://www.unesco.ru/rus/pa-ges/bythemes/stasya27012005175355.php> (utolsó megtekintés: 2025. 03. 07.)
- UNESCO 1999 Educating for the Media and the Digital Age – Vienna conference (Bécsi konfe-rencia: „Oktatás a médiáért és a digitális korszakért”) (UNESCO, 1999. április 18. és 20.) online: <chrome-extension://efaidnbmninnbpcajpcglclefindmkaj/https://mi-lobs.pt/wp-content/uploads/2018/06/The-Gr%C3%BCnwald-Declaration-on-Media-Education.pdf> (utolsó megtekintés: 2025. 03. 07.)
- VINCZE, 2010 VINCZE Barbara (2010): *Húsból varrt hús - 18 pluszos kiállítás az emberi test határaitól*. In: *ORIGO* 2010. november 17. 09:39 link: <https://www.origo.hu/kul-tura/2010/11/testbol-varrt-test-elso-ver-kiallitas-a-roham-galeriaban> (utolsó meg-tekintés 2025. 02. 05.)
- VIRILIO, 1992 VIRILIO, Paul (1992): *Az eltűnés esztétikája* (Esthétique de la disparition Editi-ons Balland, Paris 1980), Szerkesztette: Beke László Balassi Kiadó, BAE Tartós-hullám Budapest, 1992 A TARTÓSHULLÁM szerkesztői: Beke László, Csanády Dániel, Szőke Annamária

VOSOUGHI-ROY, 2018 VOSOUGHI, Soroush, ROY, Deb, ARAL, Sinan (2018): The spread of true and false news online” Igaz és hamis hírek terjesztése az interneten. In: *Science* 9 Mar 2018 Vol 359, Issue 6380 (pp. 1146-1151). DOI: 10.1126/science.aap9559 online: <https://www.science.org/doi/10.1126/science.aap9559> (utolsó megtekintés: 2025. 03. 17.)

WARK, 2010 WARK McKenzie (2010): *Hacker kiáltvány*, Noran Libro Kft. Kiadó

WEINGARTEN, 2010 WEINGARTEN, Judith blogja (2010): „Zenobia, Kelet császárnője” online: [Zenobia: Empress of the East: The Secret Language of Palmyra \(judithweingarten.blogspot.com\)](http://judithweingarten.blogspot.com) és <http://judithweingarten.blogspot.com/2010/11/secret-language-of-palmyra.html> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.)

Táblázatok, képek, ábrák jegyzéke és forrása:

Táblázatok:

1. táblázat Az értékorientáció változásait reprezentáló értékpárok, magatartásforma párok párhuzamba állítása. Forrás: (HANKISS, 1999: 26)

Képek:

1. kép Erik Kessels: 24 Hours in Photos - 24 óra képekben- installáció. Egy nap alatt keletkezett képek, kinyomtatott fotótengere, amibe belefoglalhatunk. Forrás: (KESSELS, Mai Manó Ház 2019 o. n.) online: <https://www.blogaszat.hu/2019/06/hany-kepet-toltunk-fel-egy-nap-alatt.html> (utolsó megtekintés: 2024. 08. 28.)
2. kép SHAW Jeffrey (2023): Jeffrey Shaw Compendium, Legible City
Forrás: online: <https://www.jeffreyshawcompendium.com/portfolio/legible-city/> (utolsó megtekintés: 2025. 06. 07.)
3. kép Gesztusok a közösségi médiából Forrás: Hallgatói montázs Facebook profilokból. 2023
4. kép Gesztusok a portrékon Palmürából. Jobb oldalon a "palmürai szépség" Forrás: (WEINGARTEN, 2010: o. n.) online: [Zenobia: Empress of the East: The Secret Language of Palmyra \(judithweingarten.blogspot.com\)](http://judithweingarten.blogspot.com) és <http://judithweingarten.blogspot.com/2010/11/secret-language-of-palmyra.html> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.)
5. kép Kéztartások és kézben tartott tárgyak a palmürai sírboltokból. Forrás: (WEINGARTEN, 2010: o. n.) online: [Zenobia: Empress of the East: The Secret Language of Palmyra \(judithweingarten.blogspot.com\)](http://judithweingarten.blogspot.com) és <http://judithweingarten.blogspot.com/2010/11/secret-language-of-palmyra.html> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.)
6. kép Az arcra helyezett kéz gesztusai Forrás: (PEASE 2006: 82, 83) és (WEINGARTEN, 2010: o. n.) online: [Zenobia: Empress of the East: The Secret Language of Palmyra \(judithweingarten.blogspot.com\)](http://judithweingarten.blogspot.com) és <http://judithweingarten.blogspot.com/2010/11/secret-language-of-palmyra.html> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.)

7. kép A mutatóújj gesztusjelentése Forrás: (WEINGARTEN, 2010: o. n.) online: [Zenobia: Empress of the East: The Secret Language of Palmyra \(judithweingarten.blogspot.com\)](http://judithweingarten.blogspot.com/2010/11/secret-language-of-palmyra.html) és <http://judithweingarten.blogspot.com/2010/11/secret-language-of-palmyra.html> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.) és saját rajz
8. kép A híres nápolyi gesztus, a „mano cornuta” (szerencsét hozó, szerencsebűbáj, de eredetileg felszarvazott, az ördög szarva) és az ehhez hasonló gesztusok. (WEINGARTEN, 2010: o. n.) és (PINTEREST) (LACZA, 2025: o. n.) online: [Zenobia: Empress of the East: The Secret Language of Palmyra \(judithweingarten.blogspot.com\)](http://judithweingarten.blogspot.com) (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.); Pinterest: <https://jp.pinterest.com/pin/syria-palmyra-syria-funerary-portrait-of-an-elegant-upperclass-palmyrene-woman-200230-ad-in-2024--288300813664924126/> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.); (LACZA, 2025: o. n.) <https://ma7.sk/zene/akinek-a-hangjaval-a-szaguldo-mozdonyt-meg-lehet-allitani> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.)
9. kép Havasi Tamás: Az olvasó szelleme 2016. (d=50cm CGD print, fotópapír) Forrás: Saját grafika
10. kép Havasi Tamás: Test-kép jelekkel 2015. (d=50cm CGD print, fotópapír) Forrás: Saját grafika
11. kép A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Mozgóképszerkesztés. Forrás: (HAVASI 2015b: 75), eredeti videó: <https://www.youtube.com/watch?v=eRvk5UQY1Js> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 10.)
12. kép Drónnal készített szelfivideó Forrás: sajátmontázs. Az eredeti, felhasznált videó: <https://www.youtube.com/watch?v=f-tr5piKroY&list=PLoQJAZNPvJovjyQ9QAUmltOdDjuESBtkF&index=5> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 10.)
13. kép Hiroshi Sugimoto: Movie Theatre-Trylon Theatre, NYC, 1976. fotó Forrás: Mai Manó Ház blog: Hiroshi Sugimoto: Filmszínházak 2013. július 11.: https://mamanohaz.blog.hu/2013/07/11/hiroshi_sugimoto_filmszinhazak (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.)
14. kép Movie Theatre, Canton Palace, Ohio, 1980. (MAI MANÓ HÁZ 2013: o. n.) Forrás: Mai Manó Ház blog: Hiroshi Sugimoto: Filmszínházak 2013. július 11.: https://mamanohaz.blog.hu/2013/07/11/hiroshi_sugimoto_filmszinhazak (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.)
15. kép Nick Brizz: Ismeretlen változások 2016. digitális kép Desistfilm, 2016.05.01. Tara Judah: NICK BRIZZ. UNFAMILIAR CHANGES: ACTIVATING GLITCH <https://desistfilm.com/unfamiliar-changes-activating-glitch/> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.)
16. kép Rosa Menkman: A fájlformátumok nyelve, 2009–10. Forrás: Shanti Escalante-De Mattei: Sotheby's Sale of Glitch Art Postponed After Artists Complain About All-Male Sale Artnews.com (2023. március 27. 3:54pm), <https://www.artnews.com/art-news/news/sothebys-sale-glitch-art-postponed-gender-parity-scandal-1234662420/> (utolsó megtekintés: 2025. 07. 06.)
17. kép Havasi Tamás: Bukfenc 2002. olajpasztell, 50X70cm. Glitch artal is rokonítható, illetve storyboardot idéző filmreprezentáció, amelynek eredetije egy talált szuper 8-as filmfelvétel erről az egyetlen mozdulatról (saját munka)
18. kép Havasi Tamás: Mozgás-ív 2002. ceruzarajz, 50X70cm. Szintén storyboardot idéző, de valójában egy fej elfordításáról készített filmsnitt, a kompozíciónak és a sűrítés koncepciójának alárendelt megfagyasztott, kikockázott reprezentációja. (saját munka)

19. kép Havasi Tamás: Filmrajz 11. 2002. ceruzarajz, 50X70cm. Itt már a filmszerűség csak nyomokban van jelen, főszerepet kap a mozgalmasság, a torzítás, a pillanat sűrítése. A formák már nem felismerhetők. (saját munka)
20. kép Havasi Tamás: Filmrajz 2. 2002. ceruzarajz, 50X70cm. Ez a glitch artal is rokonítható filmrepresentáció az előző képek valamilyen kombinációja. A kép a képben motívumot alkalmazza, ahol a korábbi műveket is megidézi, vagy eszünkbe juttatja a videóeditáló programok videósávjait, átlukasztott (kikulcsolt) rétegeit. (saját munka)
21. kép Havasi Tamás: Bollywood 01. 2006. linómetszet, 50X70 cm. A tömörített filmsnittek között, mintegy másik rétegen, vagy éppen a képkockák közötti kulcskockaként megjelenő Buddha kéz- és lábtartásai a keleti hangulatot hivatottak megjeleníteni. Mintha egy ellenőrző feladatot kapott volna a filmrepresentáció felett. (saját munka)

Ábrák:

1. ábra A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Mozgókép típusok. Forrás: saját felmérés
2. ábra A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Eszközhasználat. Forrás: saját felmérés
3. ábra A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Mozgóképszerkesztés. Forrás: saját felmérés
4. ábra A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Mozgóképkészítés motivációi. Forrás: saját felmérés
5. ábra A 2025-ös média-preferenciafelmérés Google kérdőív grafikonjai. Videómegosztás alakulása. Forrás: saját felmérés

Szakmai életrajz

Havasi Tamás

grafikusművész, mesteroktató
Nyíregyházi Egyetem, Vizuális kultúra Intézet

Születési hely, idő: Tiszalök, 1972. december 08.

Lakcím: 4300 Nyírbátor, Szentvér utca 9.

Tanulmányok:

1991-ben a Nyíregyházi Krúdy Gyula Gimnázium

Főiskolai oklevelek:

- Rajz-biológia szakos tanár Bessenyei György Tanárképző Főiskola (BGYTF 459/1995)
- Környezetvédelmi szakos tanár Bessenyei György Tanárképző Főiskola (BGYTF 49/1998)

Egyetemi diploma, szakképzettség:

2000-ben a Magyar Iparművészeti Egyetem Tanárképző Tanszék vizuális-környezetkultúra és médiapedagógia (szakirány) szakos középiskolai tanár (PTC000270, 37 1999/2000)

Doktori tanulmányok:

2006- 2009-ig az ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola, abszolutórium (2009)

2022-2024 a Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola Egyéni doktori program, abszolutórium (2024)

- Nyelvismeret:**
- Angol, középfokú államilag elismert C és nemzetközi nyelvvizsga
 - Orosz, középfokú államilag elismert szóbeli nyelvvizsga

Munkahely:

1996-2025 Nyíregyházi Egyetem, Vizuális Kultúra Intézet (korábban: Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Nyíregyházi Főiskola, Rajz Tanszék). Laboráns, tanársegéd, adjunktus, 2006-2011 főiskolai docens, 2012-től művésztanár, jelenleg mesteroktató beosztásban. 2009-2013 között a Vizuális Kultúra Intézet, Intézetigazgató helyettese.

2015-2024 Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium, részmunkaidős szaktanár

Korábban (1994-95) reklámgrafikus-óratervező (Svájci-Magyar Technológiai Kft.), ahol karórak számlapját, reklámfeliratait tervezte, és kivitelezte; kollégiumi nevelőtanár (1995-1996), óraadó Magyar Táncművészeti Főiskola táncpedagógusok képzés (2002-2008), határon túli pedagógusképzés (Beregszász 1997- 1998).

Tagságok szakmai szervezetekben:

- Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, (Grafikus szakosztály) 1996-
- Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége (Képgrafika I és II. Sz.) 2007-
- Magyar Tudományos Akadémia DAB SzSzB M-i Szakbizottság Képzőműv. Munkabiz.
- Kisgrafika Barátok Köre Egyesülete
- Barzó Endre Művészeti Társaság
- Felsőoktatási Vizuálisnevelési Kollégium
- HADRON Művészeti Egyesület
- Képgrafikusok Olgyai Viktor Egyesülete (KOVE)

Képzőművészeti tevékenység:

Alkotásaimmal rendszeresen szerepelek regionális, országos és nemzetközi grafikai tárlatokon, ahol több díjjal is jutalmaztak. 29 év alatt több mint 400, kiállításon szerepeltek a munkáim és megtalálhatók számos hazai és külföldi múzeumban. Képzőművészeti (elsősorban grafikai, sokszorosító grafikai) munkáimat érdeklődésem és tanulmányaim (biológia, környezetvédelem, művészet, média, oktatás) erősen befolyásolják. A természet és az emberi test, annak különféle reprezentációi és a különböző technikai médiumok képi világa, azok klasszikus technikai adaptációi, időszervezete, "médiaszövegei" érdekelnek. A virtuális és a reális tér és az ezekben megjelenő test is a munkáim tárgya, motivációja. Az utóbbi időben a digitális képszerkesztés felé fordultam, de mindig fontos volt, hogy a virtuálisból materializálódó, kézzelfogható alkotásokat is létrehozzak.

Művészetelméleti, oktatásméleti munkám:

Kutatási témáimmal részt veszek hazai (ONK) és külföldi (Erasmus program, Finnország, Oulu-i Egyetem) szakmai fórumokon. Témáim a grafika, a (tágra értelmezett) média, az új médiumok virtuális terei, és az azok nyújtotta művészeti-, oktatási lehetőségek. 2016-2020 között részt vettem - a Vizuális Média Modul modulvezetőjeként- az MTA-ELTE Vizuális Kultúra Kutatócsoportjának munkájában (Moholy-Nagy Vizuális Modulok).

Oktatási, oktatásszervezői tevékenységem:

A Vizuális Kultúra Intézet oktatójaként aktívan közreműködtem a kredit rendszer, a bolognai alapszakok és az akkreditált tanári mesterszak kidolgozásában, a tantárgyi programok megfogalmazásában. Jelenleg sokszorosító grafikát, a vizuális kommunikációt, számítógépes grafikát, videó- és animáció készítést, ezek tanítási módszertanát oktatom és a hallgatók tanítási gyakorlatait szervezem. Esetenként közreműködöm, mint külső konzulens a Pécsi Egyetem Művészeti Kara, Tanárképző Tanszékének szagdolgozói kutatómunkájában, értékelésében. A Moholy-Nagy művészeti Egyetemen a tanárképzés záróvizsga-bizottsági munkájában kérdezőként vehettem részt.

Tankönyvek, jegyzetek, oktatási segédanyagok készítésében, szerzőként, grafikusként és lektorként is részt vettem.

Az alkotómunka és az oktatási tevékenységem számtalan ponton összefonódik, befolyásolja, kiegészíti, módosítja egymást. Együtt válnak egységes programmá. Ezért tartom fontosnak a képzőművészeti munkám bemutatása mellett más aktivitásaim részletezését is.

Publikációk, említések listája

Művészetelméleti munkáim, írásos publikációim

Folyóiratcikkek:

1999

- Havasi Tamás: Pál Gyula: az Átjáróutca c. képéről (Néhány gondolat egy műalkotás elemzéséhez); In.: *Pedagógiai műhely*, 1999 XXIV. évfolyam, 4.szám

2000

- Havasi Tamás: A médianevelés és oktatás elmélete és gyakorlati lehetőségei, fontossága (új médiumok); In.: *Pedagógiai műhely*, 2000. XXV. évfolyam, 2.szám
- Havasi Tamás: A médianevelés gyakorlati lehetőségei (új médiumok, animáció); In.: *SZSZBM-i Tudományos Közalapítvány füzetek 13. Életesélyek az ezredfordulón* A „Magyar tudomány napja 1999” alkalmából rendezett SZSZBM-i Tudományos Konferencia anyagának bemutatása, Nyíregyháza 2000. p.118
- Havasi Tamás: Az északi templomépítészeti stílus Indiában (Konarak Szúrja temploma); In.: *SZSZBM-i Tud. Közalapítvány füzetek 14. A vidékfejlesztés szellemi erőforrásainak hasznosítása*, A „Magyar tudomány napja 2000” alkalmából rendezett Tudományos Konf. anyaga, Nyíregyháza 2000. pp.168-169.

2001

- Havasi Tamás: A mogul építészet „nagy korszaka” Indiában (Agra 16-17. sz.); In.: *SZ.SZ.B.M-i Tudományos Közalapítvány füzetek 15. A nyelv szerepe Európa kultúrájában* A „Magyar tudomány napja 2001” SZ.SZ.B.M-i Tudományos Konferencia anyagának bemutatása, Nyíregyháza 2001. pp.173-175.

2002

- Havasi Tamás: Új médiumok a művészetben, a test kiterjesztése” In.: *SZ.SZ.B.M-i Tudományos Közalapítvány füzetek 18. A régiók szerepe, versenyképessége az Európai Unióban* A „Magyar tudomány napja 2002” SZ.SZ.B.M-i Tudományos Konferencia anyagának bemutatása, Nyíregyháza 2002. pp.182-185.

2004

- Havasi Tamás: Romológiai alapismeretek, A roma vizuális kultúra, vizuális nyelv általános és specifikus vonatkozásainak elemzése fejezet NyF. belső jegyzet. Bessenyei Kiadó Nyíregyháza 2004.

2005

- Havasi Tamás: A roma vizuális kultúra, vizuális nyelv általános és specifikus vonatkozásainak elemzése. In.: *Pedagógiai műhely*, 2005. XXX. évfolyam, 3. szám

2007

- Havasi Tamás: *A test kiterjesztése és a mozgás illúziója virtuális környezetben* Bessenyei György Könyvkiadó Nyíregyháza, 2007. (főiskolai jegyzet)

2008

- Havasi Tamás: Médiapedagógia, reformpedagógia, életreform In.: *Pedagógiai műhely*, 2008. XXXII. Évf., 3. szám pp. 44-56
- Havasi Tamás: Képiség, írásbeliség az internet korában, In.: *Iskolakultúra* 2008 11-12 november-december, melléklet pp 14-26; (<http://epa.oszk.hu/00000/00011/00136/pdf/repertorium-2008.pdf>)
<http://www.iskolakultura.hu/ikultura-folyoirat/index.htm>(2010. 12. 01)

2009

- Havasi Tamás: Az elektronikus médiumok hatása a fiatalok szocializációjára (Önreprezentáció lehetőségei az interneten) In.: *Irány.hu* 2009.különszám (pp. 20-21)
- Havasi Tamás: Önreprezentáció az interneten In.: *II. Nyíregyházi Doktorandusz (PhD/DLA) Konferencia* (2008. November 21.) kiadványa, Nyíregyháza 2009. (pp. 109-114.)
- Havasi Tamás: Az internet szerepe a fiatalok identitásának alakításában In.: *Új Pedagógiai szemle* 2009 / 5 -6 (pp.74-87) http://www.pedagogia-online.hu/mpt/index.php?option=com_content&view=article&id=280:az-upsz-uj-szamainak-tartalmabol&catid=70:upsz-szerkeszt-bizottsag&Itemid=9 (2010. 10. 28)

2011

- Havasi Tamás: A művészeti-vizuális nevelési projekt mint a tanítási stratégia választható eleme In.: *Mesterfüzetek II.*, Szaktudományi és metodikai háttér tanulmányok MA-mesterképzéshez (szerk: Pethő József) Bessenyei Könyvkiadó Nyíregyháza, 2011 (pp.159-173) ISBN 978-963-9909-32-8
- Havasi Tamás: Vizuális megismerés, vizuális kommunikáció, vizuális kultúra (A vizuális nyelv általános és specifikus vonatkozásainak feltárása, elemzése, a roma etnikai sajátosságok In.: Aranyosi Zs at al.: *Bevezetés a magyarországi cigány tárgy-,környezet-, és vizuális kultúra témakörébe*; Bessenyei Könyvkiadó Nyíregyháza 2011 (pp. 29-41.) Jegyzet: ISBN 978-615-5097-14-0
- Havasi Tamás: Országunk csodái gyermekek ex librisein, in: *Kisgrafika* 2011/4. (p.8)

2012

- Havasi Tamás: A virtuális tér, mint reprezentációs színpad hatása a fiatalok identitásának alakítására (ön-reprezentáció az interneten) In.: *V. Nyíregyházi Doktorandusz (PhD/DLA) Konferencia* (2011. dec. 7.) kiadványa, Szerk.: Prof. Dr. Kerekes Benedek, Prof. Dr. Gát György, Nyíregyház 2012. (pp.87-90)
- Havasi Tamás: Projekt módszer a vizuális nevelésben és oktatásban In.: Bun „et al.” (2012) *Projekt módszer, projektoktatás* (szerk: Revákné Marakóczi Ibolya, sorozatszerk: Chrappán Magdolna) RE-PE-T-HA-KÖNYVEK, Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok, Debrecen 2011 (pp.190-252) ISBN 978-963-473-504-5; ISSN 2063-1952 http://repetha.detek.unideb.hu/media/documents/online_projektmdszer_projektoktats.pdf (2019.06.07.)

2015

- Havasi Tamás: A fiatalok digitális mozgóképei (jegyzetfejezet) In.: Gaul Emil, Havasi Tamás, Orosz Csaba: *A fiatalok digitális képi világa* Nyíregyházi Főiskola 2015 SZAKTÁRNET projekt, TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1 kutatás keretében (pp. 59-100) ISBN 978-963-473-839-8
- Havasi Tamás: Fiatalok digitális mozgóképei (tanulmány) Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok, Debrecen 2015 (digitális) In.: Bíró „at al.” (2015): *Tanulmányok a levelező és részismereti tanárképzés tantárgypedagógiai tartalmi megújításáért, (ének-zene, zenepedagógia, rajz– és vizuális kultúra)* Debreceni Egyetemi Kiadó 2015. ISBN 978 963 473 847 3
- Havasi Tamás: „Vízi világ” gyermekszemmel, In.: *Kisgrafika* 2015/4. (p.11 és p.15)

2017

- Havasi Tamás & Orosz Csaba, Tóth Tibor: *PEDAGÓGIAI PROGRAM* (kézikönyv), MOHOLY-NAGY VIZUÁLIS MODULOK – a 21. század képi nyelvének tanítása, 2. modul: VIZUÁLIS MÉDIA KOMMUNIKÁCIÓ, az MTA-ELTE Vizuális Kultúra Szak módszertani Kutatócsoport támogatásával. (pp. 1-48.) <https://drive.google.com/file/d/0BYYC3i69M1fJcC1PLU5ndWJsNEU/view> (2019.06.07.)
- *KÉPMÁS* magazin 2017/03 p. 36. Egy kép többet mond ezer szónál? –riport- (Képernyők és kijelzők...)
- Havasi Tamás & Dr. Orosz Csaba: Bevezetés In.: *Elméleti háttér tanulmány (Komplex Alapprogram MIM VM csoport)* Eszterházy Károly Egyetem, Eger, 2017 (pp. 3-8.)
- Havasi Tamás & Dr. Orosz Csaba: A tanterem üzenete In.: *Elméleti háttér tanulmány (Komplex Alapprogram MIM VM csoport)* Eszterházy Károly Egyetem, Eger, 2017 (pp. 52-56.)
- Havasi Tamás: Vizuális média kommunikáció, szak módszertani kutatás, MTA-ELTE Vizuális Kultúra Kutatócsoport Absztrakt In.: *XVII. ORSZÁGOS NEVELÉSTUDOMÁNYI KONFERENCIA* Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza, 2017. november 09–11.
- Tamás Havasi In.: Artur Mota Miranda: Contemporary international ex-libris artists volume 23. 2017 (pp. 96-99.)

2018

- Gaul Emil, Havasi Tamás, Nagy Imre, Sándor Zsuzsanna: A 21. század képi nyelvének tanítása a Bauhaus magyar mestereinek pedagógiai öröksége nyomán, In.: *Magyar Tudomány* 179. évf. 6. szám; 2018/06 a Magyar Tudományos Akadémia folyóirata; Tematikus összeállítás, Művészetpedagógia, Education through Arts, Vendég szerkesztő: Kárpáti Andrea Akadémiai Kiadó (pp. 800-807) https://mersz.hu/mod/object.php?objazonosito=matud_f8111_i1 (2018-06-01), https://mersz.hu/hivatkozas/matud_f8111#matud_f8111 (2019.06.07.)
- Orosz Csaba - Havasi Tamás - Gaul Emil - Tóth Tibor: Digitális kultúra a kortárs képzőművészetben és a művészetpedagógiában in: *Iskolakultúra* 2018/1-2. <http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/>; <http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/22016> (2024. 12. 21)
- Havasi Tamás & Dr. Orosz Csaba: Bevezetés és A tanterem üzenete In.: Boldizsárné Kovács „at al.” (2018): *Megalapozó tanulmány a művészet alapú iskolai programok fejlesztéséhez* Szerk.: Mező Ferenc (Komplex Alap. EFOP-3.1.2-16-2016-00001) A végzettség nélküli iskola elhagyás prevenciója módszertani fejlesztések által, EKE, Liceum Kiadó Eger, 2018

2021

- Orosz Csaba, Havasi Tamás, Gaul Emil, Tóth Tibor: *Kézikönyv a vizuális médiakommunikáció tanításához a 9-11. osztály számára*, (Szerk.: Tóth Tibor, Sorozatszerk.: Kárpáti Andrea) a „Moholy-Nagy Vizuális Modulok – a 21. század képi nyelvének tanítása” című kutatási programhoz; 2. Modul, vizuális média 2021.; ISBN 978-963-508-961-1
- Havasi Tamás: Vizuális média kommunikáció, szak módszertani kutatás a Nemzeti Alaptantervek tükrében; In.: *Vizuális Kultúra* folyóirat 2021. 1/4. szeptember (pp.54-57) http://vizualiskulturaujsag.hu/wp-content/uploads/2021/07/Vizkult_2021_4.pdf; <http://vizualiskulturaujsag.hu/wp-content/uploads/2021/07/2.%20Havasi.pdf> (2024. 12. 21) ISSN: 2732-2971

2023

- Havasi Tamás: Fiatalok digitális mozgóképei és a médianevelés in: „A VIZUÁLIS NEVELÉS A KÖZMŰVELŐDÉSBEN ÉS AZ OKTATÁSBAN” Egy szakmai konferencia esszenciája, Nyíregyháza 2022. pp. 15-18 „A VIZUÁLIS NEVELÉS SZEREPE A KÖZMŰVELŐDÉSBEN ÉS AZ OKTATÁSBAN” Vizuális nevelési konferencia (Váci Mihály Kulturális Központ 2022 Szeptember 28.) előadásainak összefoglalója. Felelős kiadó: Mészáros Szilárd
- Havasi Tamás: Visszaemlékezés a stúdióra In: Makrai Zsuzsa: *Volt egyszer egy stúdió Nyírbátorban 1971-1999*, (Munkáim: p. 79, 80, 81, 196, 230, A stúdiótagok visszaemlékezései, p.265) A stúdiótagok visszaemlékezései, p.265) Kiadó: Nyírbátor Város Önkormányzata, Nyomda: Imi-Print Kft., Nyíregyháza 2023; ISBN 978-615-01-9338-0
- Havasi Tamás: Szabó Henrietta kollázsai In.: *Atelier XXVI.* évf. 2023. 3-4 sz. Művészeti folyóirat pp. 11-13.

2025

- Havasi Tamás: Gesztusok, identitás, önreprezentáció térben és időben: gesztusszótár időutazóknak In: *KI-MOZDULÁSOK Interdiszciplináris tanulmányok* III. Nyíregyházi Egyetem, 2024 Szerk.: Ajtay-Horváth Magdolna, Tukacs Tamás, IMI Print Kft. pp. 83-98 ISBN 978-615-6032-75-1 MTMT azonosító: 35667917

Lektorálás:

- Horváth Beáta: Mozgókép- és médiaismeret 8. Általános iskola 8. évfolyam, Nemzeti Tankönyvkiadó Bp. 2005. (lector: Havasi Tamás) ISBN 963-19-4975-3

Képzőművészeti munkáim, kiállítások jegyzéke

Munkáimmal az alábbi regionális, országos és nemzetközi pályázatokon szerepeltem

(1993-96) Képzőművészeti kiállítások (amatőrként) Budapest, Szolnok, Nyírbátor, Hajdúböszörmény, Veszprém)

1996. - IV. Nemzetközi Miniart Biennále, Milanovác (Jugoszlávia)

- Nyírbátori Képzőművészeti Stúdió 25 éves jubileumi kiállítása
- Ezüstgerely pályázat Budapest, Testnevelési és Sportmúzeum

1997. - Nemzetközi Ex libris Biennále Rijeka (Horvátország)

- Veszprém, Bakony Balaton (Gizella Napok)
- A Nyírbátori Alkotóház Képzőművészeti Stúdió Országos Millecentenáriumi pályázat, *II. díja*
- Szegedi Nyári Tárlat
- Szerencs Rákóczi vár "Új Évezred küszöbén" című pályázat, *II. díja*
- Nyíregyházi Őszi Tárlat

1998 - Kisgrafika '98 Budapest, Újpest Galéria

- „Nyírbátor város 25 éves “ képzőművészeti pályázat, Nyírbátori Önkormányzat díja
- Kollázs 98' Budapest, Vigadó Galéria, Szekszárd, Művészetek háza
- Debreceni Nyári Tárlat
- Szegi Képzőművészeti kiállítás
- Nyíregyházi Őszi Tárlat
- *Önálló kiállítás:* Nyíregyháza, Kölcsey Ferenc Gimnázium Galériája (március)
- *Önálló kiállítás:* Nyíregyháza, a MÁV Vároterem Galériája (szeptember)
- *Önálló kiállítás:* Nagykálló, Művelődési ház (október 22.)
- *Önálló kiállítás:* Nyírbátori Képzőművészeti Stúdió (december)

1999 - 51.Frankfurti Nemzetközi Könyvvásár, a Magyar Ex librisek (illusztrátorok Társ.) (Németország)

- VIII. Nemzetközi Kisgrafikai és Ex-libris Biennále Ostrow Wielkopolski (Lengyelország)
- Magyar Grotosz '99 Kaposvár, Győr, Szombathely, Budapest, Újpest Galéria
- Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál, Ex libris kiállítása, Budapest Kongresszusi Központ
- 30 éves a Krúdy Gyula Gimnázium, jubileumi kiállítás (április)
- IV. Országos képző-, Iparművészeti- és Fotó pályázat, Kaposvár
- Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Őszi Tárlat (Mátészalka, Nyírbátor)

- 2. Nemzetközi Grafikai Fesztivál, Kolozsvár (Románia)
 - Nemzetközi Grafikai Triennálé Kairó, Gízeh (Egyiptom)
 - *Őnálló kiállítás:* Vásárosnamény, Művelődési ház
 - *Őnálló kiállítás:* Nyíregyháza, Európa ház (Bencs -villa)
- 2000 - XX. Jubileumi Miskolci Grafikai Biennálé
- A debreceni grafika 200 éve c. kiállítása (Debrecen, Déri Múzeum)
 - Nyári Tárlat, Debrecen
 - Bátori Művészek Millenniumi Tárlata (Nyírbátor)
 - VI. Nemzetközi Miniart Biennálé, Milanovác, (Jugoszlávia)
 - „Corpus Regni” kiállítás Budapest, Művészet Malom
 - Nemzetközi Mail Art kiállítás „THE EYE” Kolozsvár (Románia)
 - Nemzetközi Ex-libris kiállítás „HOMAGE TO THE POET” Kolozsvár (Románia)
 - *Őnálló kiállítás:* Debrecen, Arany Bika
 - *Őnálló kiállítás:* Csenger, Helytörténeti Múzeum (Nagy Lajos Imre szobrászművésszel)
- 2001 - Millenniumi ex libris kiállítás Budapest, Csokonai Művelődési Központ
- *Őnálló kiállítás:* „Magyar Kultúra Napja” c. Képzőművészeti Tárlat Nyíregyháza, Bencs Villa
 - Nemzetközi „Ex libris Ioan Slavici” kiállítás Arad (Románia)
 - Nemzetközi „Ex libris Siauliu (Litvánia)
 - IX. Nemzetközi Kisgrafika és Ex-libris biennálé Ostrow Wielkopolski (Lengyelország)
 - Nyírbátor és a zene c. kiállítás (30 éves jubileumi kiállítás) III. díj.
 - III. Nemzetközi Grafikai Fesztivál, Kolozsvár (Románia)
 - Nemzetközi Nyomat Triennálé, Kanagawa Perfectual Gallery (Japán)
 - 10. Nemzetközi Nyomat és Egyedi Rajz k., Taipei Fine Arts Museum (Taiwan)
 - II. Nemzetközi Képző- és Iparművészeti k., Tokaji Galéria és Képzőm. Szalon
 - III. Nemzetközi Ex Libris kiáll., „Régi Nyelvek, a Glagolita” Rijeka (Horvátország)
 - Nemzetközi Kis-metszet Szalon Baia-Mare, Florean Museum (in-house artist) (Románia)
 - *Őnálló kiállítás:* Debrecen, Kenézi Korház
 - *Őnálló kiállítás:* Budapest Csokonai Művelődési Ház
- 2002 - Nemzetközi „Ex libris” kiállítás Glivice, (Lengyelország)
- Nemzetközi „Ex libris 2001” képzőművészeti kiállítás Kaposvár
 - Jótékonyági kiállítás HM Honvéd Kulturális Szolgáltató KHT Nyíregyháza.
 - Barzó Endre Művészeti Társaság kiállítása Nyíregyháza, Nyír-plaza
 - 10 éves a Nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium, jubileumi kiállítás
 - Barzó Endre Művészeti Társaság kiállítása Nyíregyháza, Pál Gyula terem
 - A sri lanka-i Új Év tiszteletére rendezett Mail Art Show Beckenham (Anglia)
 - Nemzetközi Ex libris Biennálé “Della bibliofilia o dell’ amor di libro” Varese 2002. (Ol.)
 - Nyári Tárlat, Debrecen
 - “CornuCopiae” Mail-Artproject Kiállítás Mechelen (Belgium)
 - A MAOE csoportos tárlata Nyíregyháza, Pál Gyula Terem
 - V. Országos Pasztell Biennálé Esztergom
 - „Matricák 2002” II. Nemzetközi Elektrografikai Biennálé Budapest
2003. - X. Nemzetközi Kisgrafikai és Ex-libris Biennálé Ostrow Wielkopolski (Lengyelország)
- Vajai Vármúzeum Rákóczi Szabadságharc tiszteletére rendezett kiállítás (Rajz Tanszék)
 - „30 éves város Nyírbátor” pályázat Nyírbátor, III. díj
 - „Nyíregyháza betelepítésének 250. évfordulója” Pál Gyula Terem
 - „Utazás a szent felé” Mail Art Show New York (USA)
 - VI. Nemzetközi Metszet Kiállítás, Acqui Díj Acqui Terme (Olaszország)
 - VI. Nemzetközi Metszet Kiállítás „Aphrodite álma” Acqui Terme (Olaszország)
 - I. Nemzetközi Ex Libris Biennálé Ankara (Törökország)
 - Nemzetközi Ex Libris Központ 21. Biennálé „Mitológia” Sint-Niklaas (Belgium)
 - Nemzetközi Nyomat Triennálé Várna (Bulgária)

- Ezüst Gerely Pályázat 2003, Budapest
 - A Budapest BM Duna Palota, Nyírbátori művészek bemutatkozása: „újra 30 éves város Nyírbátor”
 - I. Nemzetközi Ex Libris Biennálé Commune di Bodio Lomnago (Olaszország)
 - IV. Nemzetközi Grafikai Triennálé Kairó, Gízeh (Egyiptom)
 - Nemzetközi „Ex libris 2003” képzőművészeti kiállítás Kaposvár
 - I. Nemzetközi Ex Libris Kiállítás „Freedom” Szófia, (Bulgária)
 - IV. Nemzetközi Ex Libris kiáll., „Ember és hal” Rijeka (Horvátország)
 - „Reggeli Draculával” Mail Art Kiállítás Kolozsvár, (Románia)
 - 4. Nemzetközi Grafikai Fesztivál Kolozsvár, (Románia)
 - I. Nemzetközi Grafikai Biennálé Temesvári Nyugati Egyetem Képzőművészeti Kar (Románia)
 - Nemzetközi Grafikai Kiállítás „Symbolical Communication” –Timisoara (Románia)
 - *Önálló kiállítás:* Csurgói Városi Múzeum
2004. - V. Nemzetközi Ex Libris Kiállítás Glivice (Lengyelország)
- Nemzetközi Ex Libris Kiállítás „Sport és kerékpár” Belgrád (Szerbia és Montenegró)
 - Nemzetközi „Ex libris Ioan Slavici” kiállítás Arad (Románia) *különdíj*
 - Debreceni Nyári Tárlat
 - Kisgrafika 2004 Budapest
 - „A nap és a hold” Nemzetközi Ex libris Kiállítás Colón, Buenos Aires (Argentína) *III. díj*
 - „Itthon a hazában, Otthon Európában” 35 éves a Rajz Tanszék Nyíregyháza, Városi Galéria
 - *Önálló kiállítás:* Nyíregyháza Pál Gyula Terem (Kovács Zoltán üvegtervező iparművésszel)
 - Nemzetközi „Ex libris II. Gyula pápa emlékére” kiállítás Albissola Marina, (Olaszország)
 - Nemzetközi Kis-metszet Szalon, Maramures, Baia-Mare, Florean Museum, (Románia,)
 - Nemzetközi Mail Art kiállítás “LANDSCAPE” Baia-Mare, Florean Museum (Románia,)
 - Nemzetközi Mail Art kiállítás, Egyesült Arab Emirátus
 - F.I.S.A.E. 1. Nemzetközi CGD Ex libris Kiállítás 2004. Wels XXX. Kongresszus (Ausztria), Sint-Niklaas (Belgium), Barcelona (Spanyolország), Ankara (Törökország), dicsérő oklevél
 - “Graphium 2004” Nemzetközi Mini Print Szalon Timisoara (Románia)
 - “Ex libris Massimo Battolla, Dante: Isteni színjáték” Ceparana, (Olaszország)
 - “Tribute to the butterfly” Ex libris Kiállítás Guadalupe, (Mexikó)
 - 2004. szeptember, október (Zöld herceg, E-Misszió rövid filmek a hulladékgyűjtésről; animációinak készítése, bemutatása) 10 alkalommal
 - *Önálló kiállítás:* Nyíregyháza, Vásárhelyi Pál ÉVSZ és Gimnázium
 - *Önálló kiállítás:* Nyíregyháza, Eötvös József Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium
2005. – Mail-art and sound project: Visitors from the cosmos Villars (Svédország)
- XX. Jubileumi Nemzetközi Modern Ex libris Kiállítás Malbork (Lengyelország)
 - II. Nemzetközi Ex Libris Biennálé Commune di Bodio Lomnago (Olaszország)
 - Magyar Groteszk 2005 Kaposvár
 - Kisgrafika kiállítás és Találkozó Szeged
 - *Önálló kiállítás:* Nyírbátori Alkotóház és Alapfokú Művészeti Iskola
 - Nemzetközi Nyomat Triennálé Várna, (Bulgária)
 - VI. Nemzetközi Ex libris Kiállítás Glivice (Lengyelország)
 - 5. Nemzetközi Grafikai Fesztivál Kolozsvár, (Románia)
 - Nemzetközi „Ex libris Kiállítás „Uténa festői” Siauliu, (Litvánia)
 - Nemzetközi Mail Art Kiállítás “Black hole” Baia-Mare, Florean Museum (Románia)
 - Nemzetközi Mail Art Project “Psychocard-postcard” Genova (Olaszország)
 - „Iosif Iser” VI. Nemzetközi Kortárs Metszet Biennale Ploiesti (Románia) dicsérő oklevél
 - Nemzetközi Mail Art Kiállítás „Szabadság” Debrecen
 - “Tribute to the snail” Ex libris Kiállítás Guadalupe, (Mexikó) dicsérő oklevél
 - Nemzetközi „Ex libris Kiállítás „Gubernija” Siauliu, (Litvánia)
 - Kiállítás a Nyírbátori Alkotóház és Alapfokú Művészeti Iskola (Farkas Annával)
 - XI. Nemzetközi Kisgrafikai biennálé Ostrow Wielkopolski, (Lengyelország) dicsérő oklevél

2006. - Nyári Tárlat Debrecen

- 2. Nemzetközi CGD (Computer Generated Design) Ex-libris Kiállítás, és a 31. ex libris kongresszus Sint Niklaas (Belgium), Nyon Wels (Switzerland), Ankara (Turkey), Barcelona (Spanyolország) Lausanne (Svájc)
- A nyírbátori Református Templom sekrestyéje Farkas Anna festőművésszel és Nagy Lajos Imre szobrászművésszel (augusztus 1-től szeptember 1-ig)
- V. Nemzetközi Grafikai Triennálé Kairó, Gízeh (Egyiptom)
- 1. Nemzetközi Ex libris Kiállítás („Énekek éneke”) Soncino (Cremona) (Olaszország)
- 1. Nemzetközi Ex libris Kiállítás („Movable types”) (Olaszország)
- Nemzetközi Ex libris Kiállítás „Remo Palmirani Díj” Ortona (Olaszország)
- 75 éves a Kínai Modern Grafika, Nemzetközi Grafikai Kiállítás Shanghai (Kína)
- Nemzetközi Ex libris Kiállítás „E/A Book Rousse 2006” Rousse (Bulgária)
- V. Nemzetközi Grafikai Triennálé Bitola (Makedónia)
- “Graphium 2006” Nemzetközi Mini Print Szalon Timisoara (Románia)
- Kisgrafika 2006 Budapest
- Nemzetközi ex libris kiállítás Siauliai University (Litvánia) dicsérő oklevél
- Nemzetközi Grafikai Kiállítás „Dante Pokla az Isteni színjátékban” Ameglia (Olaszország)

2007. - XXI. Nemzetközi Modern Ex libris Kiállítás Malbork (Lengyelország)

- Nemzetközi Ex libris Kiállítás “200 éve született Wincanty Pol” Gdańsk (Lengyelország)
- III. Nemzetközi Exlibris Biennálé „Opera és Melodráma” Commune di Bodio Lomnago (Olaszország)
- Nemzetközi „Ex libris Ioan Slavici and without frontiers” Triennálé Arad (Románia)
- Nemzetközi Nyomat Triennálé Várna, (Bulgária)
- 3. Nemzetközi Ex libris Biennálé Szófia, (Bulgária)
- XII. Nemzetközi Kisgrafikai biennálé Ostrow Wielkopolski, (Lengyelország)
- Nemzetközi kiállítás "bread-cultural heritage" Balkankult Fd., Belgrád (Serbia & Montenegro)
- “Hét fő kiállítás” csoportos tárlat Lukács Gáborral, Tarnóczi Józseffel, Fekete Ágnessel, Ferenczy Zsolttal, Szepessy Bélával, Orosz Csabával Balmazújváros
- „Szent László a lovagkirály” c. kisgrafikai kiállítás Budapest (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár)
- „Matricák 2007” Kisméretű elektrográfiák Nemzetközi Biennáléja Budapest
- Nemzetközi Ex libris Kiállítás „COBAEZ XX Anniversary 2007” Zacatecas (Mexikó), *dicsérő oklevél*
- II. Nemzetközi Ex Libris Biennálé Ankara (Törökország)
- VII. Nemzetközi Ex libris Kiállítás Glivice (Lengyelország)
- „Iosif Iser” VII. Nemzetközi Kortárs Metszet Biennale Ploiesti (Románia)
- „Templomépítő Báthoriak” konferencia kiállítás, Ref. Templom sekrestye
- III. Nemzetközi Ex Libris Biennálé “2 be eu” – Rousse 2007 (Bulgária)
- „HÓDOLAT A MESTERNEK” IV. Nemzetközi Mail-Art kiállítás Debrecen, Nagyvárad, Nagybánya (Magyarország, Románia)
- International Charitable Exhibition Modern Art Donetsk (Ukraina)

2008. - Nemzetközi Ex libris Kiállítás “Gregory from Sanok and Renaissance” Sanok, Krakko, Vence, Nagyvárad, Lemberg (Lengyel., Ukrajna, Románia, Olaszország)

- 3. FISAE Nemzetközi CGD Ex-Libris Kiállítás 2008 Sint-Niklaas, Ghent (Belgium), Nyon (Svájc), Istanbul (Törökország), Frederikshavn
- „Nyírbátor város 35 éves” képzőművészeti pályázat I. díj
- Nemzetközi Ex libris Kiállítás Új Belgrád (Szerbia)
- A Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének kiállítása Budapest, Hegyvidék Galéria.
- Nemzetközi Ex libris kiállítás „GDANSK LIONS” Gdańsk (Lengyelország)
- 32. Nemzetközi Ex libris kiállítás Beijing FISAE Kongresszus 2008 (Kína)
- Nemzetközi Ex libris kiállítás "Il Bosco Stregato", "Sleeping Beauty" Bosia (Olaszország)
- Nemzetközi Ex libris „120 éves a Liuben Karavelov Regionális könyvtár” Rousse (Bulgária)
- Nemzetközi Ex libris kiállítás “Világítótorny” (Szerbia)
- “Printmaking Today” Kortárs Művésznyomat Szemle, Montesilvano PE (Olaszország)

- 1. Nemzetközi Nyomat Kiállítás Yunnan Tartományi Múzeum, Kunming (Kína)
- 2. Nemzetközi Ex libris Triennálé "Zene" Lefkas (Görögország)
- Nemzetközi Ex libris kiállítás "T. Kosciuszko" Nemzeti Múzeum, Wroclaw (Lengyelország)
- Nemzetközi Ex libris Biennálé "De Libera Universitate" Varese (Olaszország)
- Kisgrafika 2008 Budapest
- 1 Nemzetközi Kisgrafika és Ex libris kiállítás "Art and the mountain" Milánó (Olaszország)
- 13. Nemzetközi Print Kiállítás "Transfer and transmission" National Taiwan Museum of Fine Art, Taipei (Taiwan)
- Marcelland és Spanyolnátha: Edmond Rostand 2008. december 13. „orrszörnyíró” kéпкиállítás

- 2009 - Nemzetközi Ex libris kiállítás "Province of Novara (1859 – 2009)" (Olaszország)
- Nemzetközi Ex libris kiállítás "Myths and Legends" Xylon Argentina, Buenos Aires
 - VI. Nemzetközi Metszet Ex libris Kiállítás "Monferrato: between history and legend" Acqui Terme (Olaszország)
 - IX. Nemzetközi Metszet Biennale 2009 "Premio Acqui" Acqui Terme (Olaszország) *26 kiválasztott között*
 - 6. Nemzetközi Kis Metszet Kiállítás meghívott művészeknek, Cremona 2009 (Olaszország)
 - 7. Országos Groteszk Triennálé 2009 Kaposvár
 - Nemzetközi Kisnyomat Kiállítás, Nemzetközi Exlibris Center Sint-Niklaas (Belgium)
 - Nemzetközi Ex Libris Kiállítás és 1. Inter-Amerikai Ex Libris Kongresszus San Miguel de Allende, Guanajuato, (Mexikó)
 - 15. Nemzetközi Nyomat Triennálé Várna, (Bulgária)
 - 3. Mail Art kiállítás: „A kommunikáció művészete” Gallery RFD Swainsboro, Georgia, (USA)
 - KBK 50 jubileumi grafikai mappa és KBK 50 jubileumi kiállítás
 - XIII. Nemzetközi Kisgrafikai biennálé Ostrow Wielkopolski, (Lengyelország)
 - XXII. Nemzetközi Modern Ex libris Kiállítás Malbork (Lengyelország)
 - Guanlan Nemzetközi Print Biennial, Shenzhen, (China)
 - "Symbolical Communication" "csomó", Gallery 1 design Faculty of Arts and Design, Timisoara (Románia)
 - "XXI.sz-i mesék" a MKISZ kiállítása Pécs, Gebauer Galéria
 - 1. Nemzetközi Animallife Found. Exlibris Szalon „dogs” Santa Rosa-La Pampa (Argentina)
 - Csoportos képzőművészeti tárlat március 15-e alkalmából Csenger, Helytörténeti Múzeum
 - Csoportos kiállítás (Vizuális Kultúra Intézet oktatói) a Kelet-Magyarországi Régióközpont, Brüsszel Hollandia
 - Nemzetközi Művészeti kiáll. "God Tammuz, Myth of the Seasons " Bosia (CN, Olaszország)
 - Nemzetközi Mail-Art, „Nightmare” Maryville University, Morton J M Alap. Galéria, St Louis (USA, Missouri)
 - 15. Nemzetközi Ex libris Kiáll. „Marine life” ba-li township, Taipei County (Taiwan) *Különdíj*
 - Nemzetközi Ex libris Kiállítás 2009 Méliusz Könyvtár, Debrecen
 - Nemzetközi Kis-metszet Szalon, Maramures, Baia-Mare, Florean Museum, (Románia,)
 - Nemzetközi Ex libris kiállítás „Liuben Karavelov Regionális könyvtár” Rousse (Bulgária)
 - V. Nemzetközi Grafikai Triennálé Bitola (Makedónia)
 - Kisgrafikai kiállítás a Grafikai Triennálé társrendezvénye Bitola (Makedónia)
 - Nemzetközi „Grafikai Mesterek Kiállítása” XXXII. FISAE Chengdu (Sichuan Province, China) *a 32 között*
 - 2. Nemzetközi Nyomatkiállítás "Prints for Peace" Monterrey, NL Mexikó
 - VII. Nemzetközi Ex libris k. „Kosciuszko 2009” Nemzeti Múzeum, Wroclaw (Lengyelország)
 - 10. Vizuális Módszertani Napok, Kaposvári Egyetem nov. Oktatói kiállítás Vaszari Képtár
 - „Iosif Iser” VIII. Nemzetközi Kortárs Metszet Biennale Ploiesti (Románia)
 - 1. Nemzetközi Grafikai Verseny Vojvodina, Novi Sad, Prometej Gallery, Panchevo (Serbia)
 - I. Nemzetközi Ex libris kiállítás Somma Lombardo (VA, Olaszország)
 - I. Nemzetközi Kisgrafika Biennálé „The Belovezhskaya Pushcha – 2009” (Fehéroroszország)
 - Nemzetközi Grafikai Verseny „The Spirit of Gdańsk Architecture” Gdańsk (Lengyelország)

- 2010 - V. Nemzetközi Ex libris k. "The celestial sphere" Biblioteca di Bodio Lomnago (Olaszország)
- 1. Nemzetközi Mini Print Kiállítás Kiev (CHP central house of painter; és gallery BWA), (Ukrajna), Tarnobzheh, galleria TDK (Poland),; és Kielcach (Poland), *különdíj*
 - Nemzetközi Mail Art kiállítás "Kichen" Maramures, Baia-Mare, Florean Museum (Románia,)
 - 1. Nemzetközi Ex libris kiállítás - North CYPRUS (Törökország-Ciprus)
 - I. Székelyföldi Grafikai Biennálé és Szemle Lázarea, Harghita, Székely Nemzeti Múzeum (Románia) *díjra jelöltek közé választva.*
 - "Ars Maris Foundation" meghívásos Grafikai Kiállítás Cluj-Napoca (20 meghívott közül 1 Magyar), egy Modern Művészeti Gyűjtemény alapítása céljából Reghin városban. (Románia)
 - A MKISZ kiállítása Kortárs Magyar Grafika az újvidéki Mamuzics Galériába 2010 május
 - VII. Nemzetközi Ex libris Biennálé "Tribute to the donkey" Guadalupe, Zacatecas (Mexikó)
 - Nemzetközi Ex libris kiáll. „ex musicis” Rousse (Bulgária), Bukarest (Románia) *Különdíj*
 - VIII. Nemzetközi Ex libris Kiállítás Glivice (Lengyelország)
 - 1. Nemzetközi Ex libris és Kisgrafikai kiállítás Guangzhou, Guangdong, (Kína)
 - 13. Nemzeti és Nemzetközi meghívásos Kisgrafika és Ex libris Kiállítás Peking, (Kína)
 - 33. Nemzetközi Ex libris kiállítás és FISAE Kongresszus Isztambul (Törökország)
 - 14. Nemzetközi Print Kiállítás National Taiwan Museum of Fine Art Taipei (Taiwan)
 - Nemzetközi Kis-metszet Szalon, Maramures, Baia-Mare, Florean Museum, (Románia)
 - 3. Nemzetközi Ex libris Biennálé "Duna" Pancevo (Szerbia)
 - 4. Nemzetközi Kisgrafikai kiállítás „Solidarity of Nations” Gdansk (Lengyelország)
 - „Szindbád” a VKI tanárainak kiállítása, Pál Gyula Teremben a „Hang, szó, kép” keretében
 - Nemzetközi Ex libris kiállítás „Eros and Thanatos” Jussy (GE) Svájc
 - DEG Német Exlibris kongresszus „The book-adequat exlibris” Berlin (Németország)
 - 1st International Erotic Ex libris Exhibition ZiAn Graphic Print Art Gallery, Beijing (Kína)
 - Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Őszi Tárlat Nyíregyháza, Jósza András Múzeum
 - Nemzetközi Ex Libris Kiállítás „Union League Club” New York (USA)
 - Nemzetközi Ex Libris Kiállítás Arizonai Egyetem (USA)
 - Nemzetközi Ex Libris Kiállítás Boston Public Library (USA)
 - 2. Nemzetközi Nyomatkiállítás "Penang Print", Penang, (Malájzia) és Hatyai, (Thailand)
 - Nemzetközi Kisnyomat Kiállítás, Nemzetközi Exlibris Center Sint-Niklaas (Belgium)
- 2011 - International Miniature Graphic Art Exh. „Island of unwanted things” Timisoara (Románia)
- 16. Nemzetközi Nyomat Biennálé Várna, (Bulgária)
 - XXIII. Nemzetközi Modern Ex libris Kiállítás Malbork (Lengyelország)
 - Barabás Miklós Céh ex libris kiállítása a Szabók bástyájában, Kolozsvár (Románia)
 - Alkalmigrafika és ex libris kiállítás „A KBK szegedi csoportja 50 éves” Szeged
 - International Charitable Exhibition Modern Art Donetsk (Ukraina)
 - Csoportos kiállítás a megyei művészek számára Városi Galéria, Nyíregyháza
 - Európai Unió: egység és sokféleség - nyílt nemzetközi mail art kiállítás, Debrecen
 - Nemzetközi Ex libris kiállítás "Jan Brito" Rennes (Franciaország)
 - X. Nemzetközi Metszet Biennale 2011 "Premio Acqui" Acqui Terme (Olaszország)
 - „ELEVEN” csoport alakuló kiállítás szeptember 8., Pál Gyula Terem, Nyíregyháza
 - Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Őszi Tárlat Nyíregyháza, Jósza András Múzeum
 - DAB Akadémiai bizottság kiállítása és televíziós vitája Nyíregyháza, Jósza András Múzeum
 - VII. Nemzetközi Ex libris kiállítás „Danube the river of Europe” Ruse (Bulgária) *Különdíj*
 - 4. Nemzetközi Nyomatkiállítás "Prints for Peace" Monterrey, NL (Mexikó)
- 2012
- XXI. Miskolci Téli Tárlat (Miskolci Galéria)
 - 16 grafikám kiállítása a Museum of Modern Fine art, Minsk (Belarus)
 - VIII. Nemzetközi Ex libris kiállítás „Ex History” Ruse (Bulgária)
 - Kiállítás a Városi Galéria és a Jósza András Múzeum anyagából 28 alkotó Nyíregyháza
 - Nemzetközi Ex libris kiállítás Benedek Elek Könyvtár, Debrecen
 - I. Nemzetközi Kisgrafika és Ex libris Biennálé „The Belovezhskaya Pushcha – 2009” válogatott anyaga kiállítva Brest-ben, HERMITAGE” Hotel (Fehéroroszország)

- „ELEVEN” csoport RÉTEGEK c. kiállítása augusztus 20., Pál Gyula Terem, Nyíregyháza
 - VII. Nemzetközi Grafikai Triennálé Bitola (Makedónia)
 - 6th Fu Xian Zhai Nemzetközi Exlibris Meghívásos verseny Shanghai (Kína)
 - FISAE XXXIV. Nemzetközi Ex-Libris Kongresszus és Kiállítás Naantali (Finnország)
 - 2. Nemzetközi Ex libris és Kisgrafikai kiállítás Guangzhou, Guangdong, (Kína)
 - Nemzetközi Ex libris kiállítás “Kommunizmus” Panchevo (Szerbia)
 - 6. Nemzetközi Ex libris és Kisgrafikai kiállítás „SPORT” Gdansk (Lengyelország)
 - „Szindbád nyomában” DAB Akadémiai biz. és a NYF VKI oktatóik Pál Gyula Terem, Nyh.
 - Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Őszi Tárlat Nyíregyháza, Jósza András Múzeum
 - VIII. Nemzetközi Exl. kiáll. “Kosciuszko 2012” Nemzeti Múzeum, Wroclaw (Lengyelország)
- kiemelt alkotás*
- 2013 - Nemzetközi Kisnyomat Kiállítás 2013, Nemzetközi Exlibris Center Sint-Niklaas (Belgium)
- KBK kiállítás (8 grafika) Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár február 6.
 - 17. Nemzetközi Nyomat Biennálé Várna, (Bulgária)
 - Nemzetközi Ex libris Kiállítás “Tribute to the fifteen letter-Las quince letras” Guadalupe, Zacatecas (Mexikó)
 - „Vonalak alakzatai” Képző- és Iparművészek Szöv. tárlata Nemzeti Táncszínház Budapest
 - „ELEVEN” csoport kiállítása Pál Gyula Terem, Nyíregyháza (művészkönyv, papírszobor)
 - The 8th International Review of Woodcutter's and Linoleum Print Ex-Libris named After Pawel Steller Katowice 2012 (Lengyelország)
 - Kisgrafika Barátok Köre kiállítása a H13 Galériában (1 tabló 7 grafika) Diák és Vállalkozás-fejlesztési Központ Budapest
 - *Önálló kiállítás:* „IDŐ – KÉPEK / TÉR – KÉPEK” c. május 14. a NYF, Könyvtár Galéria
 - 84. Ünnepi Könyvhét nyíregyházi rendezvénysorozat ex libris stand kiállítása a Kossuth tér
 - Nemzetközi Ex libris kiállítás “Bor és szőlő” Vojvodina (Szerbia)
 - 10. "Iosif Iser" Nemzetközi kortárs Print Biennálé Ploiesti (Románia)
 - A MAGYAR EX LIBRIS 100 ÉVE című kiállítás kőbányai Artotékában (Bálint Ferenc, Bordás Ferenc, Kass János, Kós Károly, König Róbert, Köhegyi Gyula, Stettner Béla stb társ.)
 - *Önálló kiállítás:* „IDŐ – KÉPEK / TÉR – KÉPEK” címmel június 22. a Múzeumok Éjszakája nyitóprogramja a Báthori István Múzeumban
 - „ELEVEN” csoport kiállítása „Szín-Játék” augusztus 31., Pál Gyula Terem, Nyíregyháza
 - International Charity Exhibition Contemporary Art Donetsk (Ukraina)
 - A kutatók éjszakája rendezvényen a MINI c. oktatói kiállítás résztvevője
 - VII. Nemzetközi fametsző Művésztelep kiállítása Nyíregyháza, Városi Galéria
 - Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Őszi Tárlat Nyíregyháza, Jósza András Múzeum
 - “Australian Bookplate Design Award for 2013” Melbourne, Ausztrália
2014. - A MAGYAR EX LIBRIS 100 ÉVE című kiállítás Pápa, Jókai Mór Városi Könyvtár
- FISAE XXXV. Nemzetközi Ex-Libris Kongresszus és Kiállítás Tarragona, (Spanyolország)
 - “Miniprint Paraná International 2014” Paraná (Argentina)
 - 6. Nemzetközi Nyomatkiállítás “Prints for Peace” Monterrey, NL Mexikó
 - 5. Nemzetközi Ex libris kiállítás “Money” Historical Archive Gallery Panchevo nov. (Szerbia)
 - X. Nemzetközi Ex libris Kiállítás Glivice okt. (Lengyelország)
 - Nemzetközi Ex libris és Kisgrafikai kiállítás 2014 Guangzhou (Kína)
 - X. Nemzetközi kiállítás “T.Kosciuszko 2014” Nemzeti Múzeum, Wroclaw (Lengyelország)
 - Nemzetközi Ex libris kiállítás Largo Art Galéria, Várna (Bulgária)
 - IV. Kisképek Nemzetközi Kiállítása a szabadkai Szabadegyetem Galériájában (Szerbia)
 - IV. Kisképek Nemzetközi Kiállítása Topolya (Szerbia)
 - 8th Fu Xian Zhai Nemzetközi meghívásos Exlibris-verseny Shanghai (Kína)
 - Nemzetközi Ex libris kiáll. „Primo Premio EX LIBRIS Grafica Italiana 2014”.(Olaszország)
 - Eleven Csoport SZÍN-JÁTEK c. kiállítása Sesztina Galéria Debrecen
 - Első független Brainstroming Art esemény, SPONTÁN EGYÜTTÁLLÁS című gerilla kiállítást 2014. október 21. az Orionidák csillaghullás és a villanykörte feltalálásának napja. HELY-SZÍN: Simai úti lőtér, Nyíregyháza
 - Eleven Csoport „Figura-Tabu” c. kiállítása Pál Gyula Terem Nyíregyháza

- Nemzetközi Kisgrafikai Biennálé 2015. Ex Libris Centrum Sint-Niklaas (Belgium)
- Nemzetközi grafikai projekt: Small Print 13x18 "The Dialogue with the Digital" Galeria „Atut”, Końskie (Lengyelország)

2015 - IV. Kisképek Nemzetközi Kiállítása Zenta (Szerbia)

- Az Artemio Alisio Múzeum a "Miniprint Paraná International 2014" Paraná (Argentina)
- Nemzetközi Ex libris verseny „Ex Libris EXPO MILANO 2015” Milánó, (Olaszország)
- XXV. Nemzetközi Modern Ex libris Kiállítás Malbork (Lengyelország)
- 3. „Brest Print” Nemzetközi Kisgrafikai Triennálé „World and war” Brest (Fehéroroszország)
- The 9th International Review of Woodcutter's and Linoleum Print Ex-Libris named After Pawel Steller Katowice 2014 (Lengyelország)
- Csoportos kiállítás „A nyírbátori öreg tölgy védetté nyilvánítása” alkalmából a Református templom sekrestyéjében. 2015. 05.
- Csoportos kiáll. „60 éves a Magyar Nemzeti Múzeum Báthori István Múzeuma” 2015-05-15
- Nemzetközi grafikai projekt: Small Print 13x18 "The Dialogue with the Digital" Galeria „Winda”, Kielce, Galeria „Łaźnia” Radom, Galeria Sztuki „Zielona” -BWA, Busko-Zdrój (Lo.)
- International Biennial Papermade Art Work Exhibition, Comune di Schio, Ufficio Cultura, Palazzo Fogazzaro (Olaszország) (gyűjteményébe a nr. 811 szám. Schio Municipal Collection)
- DIPLOMATIC ART Project 2015 2nd edition, Bastionul Theresia – November 25th to December 13th, 2015 Timișoara (Romania) (meghívásos kiállítás, 3 kiállított kép: Test-kép 1-2-3)
- I. Nemzetközi Ex libris Kiállítás Szabadka (Szerbia)
- Kiállítás a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából, "Metria és szimmetria" címmel, Nyíregyházi Főiskola, november 2-14-ig (Test-kép 3)
- SzSzB Megyei Őszi Tárlat Nyíregyháza, Jósza András Múzeum (Test-kép 1-2)
- XI. Nemzetközi Ex libris kiállítás „EX LIBRIS - EX HEREDITATE” Ruse (Bulgária)

2016 - XI. Nemzetközi Ex libris Versen „Minutes” Gliwice (Lengyelország)

- JELEN-LEVŐK című csop. kiállítás a Magyar Kultúra Napja, Nyíregyházi Városi Galéria
- I. Nemzetközi Ex libris Kiállítás ART GALLERY, Topolya (Szerbia)
- „Ex libris és képkultúra” c. kiállítás, és az azonos című könyv kötet bemutatója (Vasné dr. Tóth Kornélia) 2016. 02. 24 – 04. 9-ig Országos Széchényi Könyvtár Budapest
- FISAE XXXVI. Nemzetközi Ex-Libris Kongresszus és Kiállítás, Vologda (Oroszország)
- Nemzetközi Ex libris Kiállítás „Alice in Wonderland” Bosia (Olaszország)
- „Miniprint Parana International 2016” Parana (Argentina)
- IV. Székelyföldi Grafikai Biennálé Sepsiszentgyörgy (Románia) (Test-kép jelekkel)
- XII. Nemzetközi Ex libris kiállítás „EX VINO - EX VERITAS” Ruse (Bulgária)
- Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Őszi Tárlat Nyíregyháza, Jósza András Múzeum (56 emlékévk)
- 3. Nemzetközi grafikai projekt: Small Print 13x18 "The Dialogue with the Digital" (meghívásos 4 kisgrafika) Galeria „Atut”, Kónskie (Lengyelország) 2016. dec. 14-
- Szabadkai Képző- és Iparművészek Egyesülete II. Nemzetközi Ex libris Kiállítás (Szerbia)

2017 - 3. Nemzetközi grafikai projekt: 13x18 "The Dialogue with the Digital" Galeria „Łaźnia” Radom, Galery BWA, Sandomierz (Lengyelország)

- 6th Guanlan International Print Biennial, Guanlan, Longhua New District, Shenzhen (Kína)
- Nemzetközi Ex libris Kiállítás "Mitológia" Guadalupe, Zacatecas (Mexikó)
- I. Hatvani Kisgrafikai Tárlat. Hatvani Galéria, Hatvan
- X. Nemzetközi kisgrafikai kiállítás "T.Kosciuszko 2017" Nemzeti Múzeum, Wrocław (Lo.)
- Az Ex libris és képkultúra c. könyv másodbemutatója, kiállítással egybekötve a Pest-Budai Árveterezházban, 2017. 04. 08.-án. (Együtt a KBK Országos találkozója.) Budapest
- The 10th International Review of Woodcutter's and Linoleum Print Ex-Libris named After Pawel Steller Katowice 2016 (Lengyelország)
- Nemzetközi Ex libris Kiáll. "The Enchanted Wood", „The Jungle book” Bosia (Olaszország)
- XIII. Nemzetközi Ex libris kiállítás „EX LIBRIS - EX LIBERTAS” Ruse (Bulgária)
- Nemzetközi Ex libris Kiállítás "FIRST PRIZE EX LIBRIS ITALIAN'S GRAPHIC ART" National Italian Engravers Association, Vigonza (Padova p., Olaszország)

- Nemzetközi Ex libris kiállítás "Kobiety-Kwiaty-Kobiety" (woman-flowers-woman) Lech (Leszek) Grochulski Magángyűjteménye Czeszochowa (Lengyelország) (Good Tammuz)
- Nyírbátori képzőművészek kiállítása (Farkas A., Küzmös E., Havasi T.) 25. Báthory Napok Szilágysomlyó, Polgármesteri Hivatal nagyterem szept. 22 – okt.13-ig (Románia)
- "Graphium 2017" 4. Nemzetközi Mini Print Biennial Timisoara (Románia)
- VII "CONTRATALLA" Nemzetközi Ex libris Biennial „WINE” Tarragona, (Spanyolország)
- Szabadkai Képző- és Iparművészek Egyesülete III. Nemzetközi Ex libris Kiállítása (Szerbia)
- 9. Nemzetközi Ex libris Verseny Biblioteca Bodio Lomnago 2017-2018 „COMICS AND CARTOONS to celebrate the 90th birthday of Mickey Mouse” Bodio Lomnago, (Olaszország)

2018 - Nemzetközi Kollektív Ex libris kiállítás "City Radowsko - Biblioteca city" Lech (Leszek) Grochulski Magángyűjteménye Radowsko (Lengyelország) 2018 február 8.

- Nemzetközi Ex libris kiállítás Lech (Leszek) Grochulski Magángyűjteménye Muzeum Regionale, Radowsko (Lengyelország) 2018 március 14
- Nemzetközi Ex libris kiállítás "Gade Mater" Lech (Leszek) Grochulski Magángyűjteménye Czeszochowa (Lengyelország) 2018 március 21.
- Hadron Művészeti Egyesület "SZMOG" című kiállítása Nyíregyházi Galéria Pál Gyula terme. A Magyar Kultúra napja alkalmából január 22.
- Nyírbátori képzőművészek közös kiállítása (Farkas Anna, Havasi Tamás, Krivánik József, Küzmös Enikő) A Magyar Kultúra napja alkalmából január 22. Nyírbátor
- Nemzetközi grafikai kiállítás „APÁTSÁGOK MAGYARORSZÁG FÖLDJÉN" Torrita di Siena, (Olaszország)
- Nemzetközi grafikai kiállítás „ San Galgano Apátsága és Erema di Monte Siepi " Bogliasco (GE), (Olaszország)

2019 - 20th Nemzetközi Nyomat Biennálé Várna, (Bulgária)

- Nemzetközi Kisgrafikai és Ex libris kiállítás "Bursa Memory 2019, History and Cultural Traces of Bursa" 58th - International Bursa Festival Bursa, (Törökország) 2019. 06. 12.-07. 12.
- Országos Ex libris Pályázat „Ki látott engem?" Ady Endre 100, Vámospércs Városi Önk.
- XIV. Nemzetközi Ex libris kiállítás „EX LIBRIS - EX CINEMA" Ruse (Bulgária) "Lyuben Karavelov" Regional library, Graphic room
- „KBK 60" Nemzetközi Kisgrafikai és Ex libris kiállítás (október 8.) Budapest, Szeged, Pápa
- Nemzetközi ex libris verseny Museum of Italian Graphic Arts, Vigonza (Padova) Olaszország
- MAOE "Dimenziók" kiállítás október 5., helyszín: Reök Palota, Szeged
- Szabadkai Képző- és Iparművészek Egyesülete IV. Nemzetközi Ex libris Kiállítása (Szerbia)
- Városi EXPO Nyírbátori alkotóművészek 2019. 09. 19-22.
- Nemzetközi Ex-libris Verseny Cyprus & Poland 2019 Eastern Mediterranean University, Famagusta, Észak-Ciprus és University of Silesia Katowice, Lengyelország
- Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Őszi Tárlat, 1 kiállított grafika (Kiskertemben) 2019. szeptember 13. – 2019. október 13. MVMK (Váci Mihály Kulturális Központ), Nyíregyháza
- „Százézer Költő Változásért" Pálinkaház, Sóstói Múzeumfalu, HADRON Művészeti Egyesület, kiállításával 2019. október 18. (3 pasztell: Bukfenc 1-2, Ásni jó...)

2020 - 3. Hatvani Kisgrafikai Tárlat. Hatvani Galéria, Hatvan

- IX. Nemzetközi Kisgrafikai Kiállítás „The Bee. Great – Small Hero" Oleśnica, Poland
- Kapcsolódások című kortárs képző- és iparművészeti kiállítás, válogatás az elmúlt 15 év alatt a városban és megyében élő alkotóktól vásárolt műtárgyak, (06. 30) Jós András Múzeum Nyh.
- SzSzB Megyei Őszi Tárlat, 1 kiállított grafika (Átrétegződés 70X100cm) 2020. szeptember 21. – 2020. október 20. MVMK (Váci Mihály Kulturális Központ), Nyíregyháza
- ARTISTS FOR CHANGE - Hungary, Nyíregyháza 2020 Hadron Art Association, 100 Thousand Poets for Change, „ALKOSS A GYERMEKNEK" Offline és online kiállítás. December

2021 - Nemzetközi Ex libris válogatás 2004-2014 "275 éve született T.Kosciuszko" 2021. 02. 1-28. Nemzeti Múzeum, Alsó-sziléziai Könyvtár, Pod Plafonem Galéria Wrocław (Lengyelország)

- Nemzetközi Ex libris kiállítás “Napóleon” (Bonaparte Napóleon halálának 200. évfordulója alkalmából) Montefiascone Museo della Stampa (december 15-február), Castigliona in Teverina Museo del Vino (március 28-április 5.), Chieri a cura del Comune di Chieri (április 10-18), Canino a cura della Associazione Culturale Luciano Bonaparte Principe di Canino (május 3-10.), Castiglione Fiorentino Medagliere Napoleonico (június 1-30), Bagnoregio Museo Taruffi a cura della Ass.Auto Storiche (július 3-18), Montefiascone Museo della Stampa a cura della Associazione Pro Montefiascone (augusztus 1-15.) Olaszország *Különdíj* (Napóleon kalapja)
- Nemzetközi Ex libris kiállítás „Unikornis” A történelem és a kulturális örökség szimbóluma. Trakai sziget, Trakai Penninsula kastély (Litvánia)
- IX Nemzetközi Kisgrafikai Kiállítás „Bicycle & Nature” Oleśnica (Lengyelország)
- Meghívásos Nemzetközi metszetkiállítás “Churches outside the city walls of Montepulciano”. Munkám: Madonna della Querce sanctuary templom, “Zarándoklat” c. Kiállítás: Poliziana Fortress, 2021. május 8-tól. A metszetek az “Istituto per la valorizzazione delle abbazie storiche della Toscana”, állandó gyűjteményébe kerül (3 példány). Montepulciano (Olaszország)
- „Horizont” országos képzőművészeti pályázat MAOE, Szeged, Röck Palota
- Nyári Tárlat Nyíregyházi Városi Galéria július 7- augusztus 7-ig.
- „Trakai 700” („Trakai 1321–2021”) nemzetközi pályázat, (július 29.) Trakai Történeti Múzeum (Litvánia)
- I. Szolnoki Grafikai Szimpózium, a Szolnoki Művésztelep - Kert Galéria 2021.07.29 – 08.30.
- Nemzetközi Ex libris Pályázat, Largo Art Galéria szeptember 22-október 22. Varna (Bulgária) Jordan Petkov nevére szóló grafika *II. díj*
- “PRIMO PREMIO EX LIBRIS GRAFICA ITALIANA 2021” Da Peraga Castle of Vigonza nov 1-dec. (Padova, Olaszország) *Különdíj*
- Nemzetközi Ex libris és kisgrafikai Pályázat, “Dante 2021 – Places and figures of Tuscia and Orvieto in the Divine Comedy” Bolsena és más városok (Olaszország) *Különdíj*
- Nemzetközi Ex libris Pályázat „A Népkör 150 éves évfordulója,, Szabadka (Szerbia)
- Nemzetközi Ex libris kiállítás “Napóleon” (Bonaparte Napóleon halálának 200. évfordulója alkalmából) Bagnoregio Museo Taruffi a cura della Ass. Auto Storiche (09. 12 -) (2 rézkarc: Napóleon kalapja, Napóleon Őrangyala) Bagnoregio (Olaszország)
- Nyíregyházi Őszi Tárlat M.V.M.K. október 8 (2 digitális grafika: Rétegek mögött 1-2)
- Nyíregyházi fametsző művésztelep tárlata Városi Galéria október 15. (6 ex libris: Csapat, Kedvencek, Emese, Dr. Monok István, Együtt, Sipos Imre cukrász...)
- Nemzetközi Ex libris YUNUS EMRE “A DERVIS” Verseny Necmettin Erbakan University, Faculty of Fine Arts and Architecture, Meram / Konya / Törökország
- Nemzetközi Ex libris Pályázat és Kiállítás „Szecesszió /építészet,festészet,iparművészet/ és Szabadka,, Városi Múzeumba, Szabadkai Kortárs Galéria Szabadka (Szerbia)

2022 - Nyíregyházi fametsző művésztelep 2021 tárlata Városi Galéria 01. 15. (5 ex libris)

- „KOVE 60/60”A Képgrafikusok Olgyai Viktor Egyesülete, Hatvani Galéria (4 grafika: „Köd előtttem...”, „... köd utánam”, „Hangya a szívérványon”, „Test-Képek 2”) 2022-02-12 – 03-11.
- A Nemzetközi YUNUS EMRE “A DERVIS” Ex libris Verseny anyagából az Ankara İşkur Nyomda 2022-2023-as asztali naptárat állított össze promóciós céllal. Ebben 2023 január hónap mellett jelenik meg a grafikám. (megjelenés: 2022 február 18.)
- "Tavaszi tárlat" SzSzB M-i képző- és iparművészek tárlata Nyíregyházi Városi Galéria
- „Barázdák” „KOVE 60/60 válogatás”A Képgrafikusok Olgyai Viktor Egyesületének kiállítása a Kulturális és Művészeti Központ, Eger. 2022. május, Szemadám György festőművész, író
- XI. International exhibition of exlibris and small graphich "Birds of the World. Sky Wanderers" Oleśnica, Nemzeti Könyvtár, május-június (Lengyelország)
- Ex Libris Tervezőverseny, Kiállítás, Konferencia és Centenárium Ünnepség, American Society of Bookplate Collectors & Designers (ASBC&D) and Fédération Internationale des Sociétés d'Amateurs d'Ex Libris (FISAE) XXXIX. Kongresszus, Oakland, American Bookbinders Museum, San Francisco, California 2022
- Nemzetközi Ex libris és kisgrafikai Pályázat, “Dante 2021 – Places and figures of Tuscia and Orvieto in the Divine Comedy” Orvieto (Olaszország)
- IV. Hatvani kisgrafikai Biennále 2022. május 14. Hatvan, Hatvani Galéria

- A KOVE csoportos kiállítása Bartók 1 Galéria, Budapesti (Június)
- XVIII. Nemzetközi Kisgrafika Kiáll., Városi Múzeum, Ostrow Wielkopolski (Lengyelország)
- 3. Nemzetközi Kisgrafikai Kiállítás és Verseny "Hommage à trois" (Molière 400, Novalis 250, Ichiyō Higuchi 150) International Association «Duana de les Arts» (AIDA) Barcelona, Spanyolország *Különdíj* (Finalistes)
- „In between” HADRON kiállítás 2022. 07. 07-08.07. kurátor: Maciej Majewski, BWA Galéria Rzeszów (Lengyelország)
- 3. Nemzetközi Ex Libris Pályázat "Emir Kusturica" Vajdasági Ex libris Társaság (Dušan Salatić) Hercegovina Múzeum, Trebinje, Novi Sad (Szerbia) *Különdíj*
- 5. Nemzetközi Ex Libris Pályázat, Isztambuli Ex-Libris Múzeum, Isztambul (Törökország)
- „TERMÉSZETES-NATÜRLICH” a nyíregyházi Hadron Művészeti Egyesület és a Kunstverein Iserlohn közös kiállítása. Pál Gula Terem (augusztus 27-szeptember 27)
- FISAE XXXIX Világkongresszus. American Society of Bookplate Collectors & Designers (ASBC&D) and Fédération Internationale des Sociétés d'Amateurs d'Ex Libris, 2022. Szeptember 11-18., American Bookbinders Museum (Jack London tér, San Francisco Öböl, Oakland) San Francisco, California USA
- „Művészeti Híd - Art Bridge” Nemzetközi kiállításon (“The cross-border culture art space” HUSKROUA/1702/3.1/00/52 project keretében) 2022.10.05, Nyíregyházi Egyetem könyvtára
- „Szakrális motívumok a művészetben” című Nemzetközi Ex libris kiállítás, Lech (Leszek) Grochulski Magángyűjteménye, 2022. 10. 17. – 11. 30., kurátor: Anna Boraczynska, Dr.W. Bięganskiego Nemzeti Könyvtár (Biblioteka Główna,), Czestochowa (Lengyelország)

2023 - „James Joyce: Ulysses” Ex Libris Competition, American Society of Bookplate Collectors & Designers (Life and death) 2023. 06. San Francisco, California USA

- Nemzetközi grafikai kiállítás “Irodalom a művészetben, művészet az irodalomban” Lech Grochulski gyűjteménye május 9. Błesno, Czestochowa, Lengyelország
- 28. Nemzetközi Kortárs Exlibris Biennálé, Malborki Kastélymúzeum 2023. június-október
- Online kiállítás a Linocut Printmakers Group tagjainak. Téma: „Bird” február 28-
<http://www.linogallery.org>, Bird/Linocut Printmakers Exhibition (linogallery.org)
- Meghívásos Nemzetközi metszetkiállítás “Galileo Chini” A Toszkán Bibliográfiai Társaság, Montecatini Terme önkormányzata, Rotary International szervezése. A metszetek a Toszkán Bibliográfiai Társaság, Montecatini Terme önkormányzata tulajdonába kerülnek. Kiállítás: 2023 június Montecatini Terme (Olaszország)
- Meghívásos Nemzetközi metszetkiállítás “Termálfürdők Toszkánában” A Toszkán Bibliográfiai Társaság, Montecatini Terme önkormányzata, Rotary International szervezése. A metszetek a Toszkán Bibliográfiai Társaság, Montecatini Terme önkormányzata tulajdonába kerülnek. Kiállítás: 2023 június Montecatini Terme (Olaszország)
- Nemzetközi Ex libris Pályázat, Largo Art Galéria, Varna (Bulgária) (Connection -Jordan Petkov-, Kusturica’s universe 2., The Miser) Kontakt sz.: Milena Dimitrova
- XI Nemzetközi Ex libris Kiállítás, Contratalla Art, Tarragona, Spanyolország
- „Deep Surface” a HADRON Művészeti Egyesület kiállítása 2023. július 14-31-ig Dębica, MOK Művészeti Galériában (Lengyelország)
- XIX. Nemzetközi Ex libris pályázat „EX LIBRIS - EX DILEMMA” Lyuben Karavelov Regional Library, Ruse (Bulgária) Küldött munkák: Under water, Prey and predator Okt. 27.
- 4. Nemzetközi Kisgrafikai Kiállítás és Verseny "Hommage à trois" (Willa Cather, Federico García Lorca or Wisława Szymborska) 2023 okt., (szervező: Joan-Lluís De Yebra) International Association «Duana de les Arts» (AIDA) Barcelona, Spanyolország
- Nemzetközi metszetkiállítás “Termálfürdők Toszkánában” (Le Terme in Toscana). A Toszkán Bibliográfiai Társ., Montecatini Terme önk. 2023. szeptember 9. Sant’Albinó (Olaszország)
- Utazókiállítás válogatás az „5. Nemzetközi Ex libris Pályázat, Largo Art Galéria, Varna (Bulgária)” anyagából (Connection -Jordan Petkov) 2023. szeptember Kontakt sz.: Nelly Valcheva 1. helyszín: Center for Contemporary Art and Library in Burgas (Bulgária)
- Hanoi Miniprint a Vietnami Képzőművészeti Egyetem Nyomtatás és Grafikai Tervezés Tan széke által szervezett kiállítás (2023. 10.24- 11.05-ig) Hoan Kiem kerület, Hanoi, Vietnám (szervező: Quỳn Vũ văn, Haku Life, ngoc nguyen my)

- "PRIMO PREMIO EX LIBRIS GRAFICA ITALIANA 2023" szervező: Associazione Nazionale Incisori Italiani. Da Peraga Castle of Vigonza nov 1-dec. (Padova, Olaszország) 1. díj
- "EX LIBRIS SANT ANTONIO GRAFICA ITALIANA 2023" szervező: Associazione Nazionale Incisori Italiani. Da Peraga Castle of Vigonza nov 1-dec. (Padova, Olaszország) 2. díj
- „Segundo Mini Print Internacional Pergamino 2023” 2023 okt., Centro Cultural Registrarte, Pergamino, Buenos Aires (Argentina)
- Nemzetközi grafikai kiállítás "Irodalom a művészetben, művészet az irodalomban" Lech Grochulski gyűjteménye október 13. Nemzeti Könyvtár Radomsko, Lengyelország
- Nemzetközi kisgrafikai Kiállítás "Dante 2021" 2023. 10. 19-21. Zehntscheuer Betzingen Terem, Reutlingen (Németország)
- "TOLLBAN MONDVA" Csoportos kiállítás a golyóstoll emlékének tiszteletére. KOVE szervezés. 2023-11-25 től 12-10. Sipeki Fotóstúdió és Galéria, Nyíregyháza

- 2024 - Válogatás az „5. Nemzetközi Ex libris Pályázat, Largo Art Galéria, Varna (Bulgária)” anyagából (Connection -Jordan Petkov) City Art Gallery "Peter Persengiev", 2024-01-18-tól 02-13-ig. Novi Pazar (Szerbia)
- Online portfólió publikálása az Olasz Metszők Országos Szövetsége (Associazione Nazionale Incisori Italiani) által 2023-ban díjazott alkotók számára. Szerkesztő: Francesco Anacreonte <https://www.facebook.com/photo/?fbid=778703480955697&set=pcb.778712940954751>
 - Beválogatás az Olasz Metszők Országos Szövetsége 2021-es díjazottakat tartalmazó katalógusába és kiállítás. Helyszín: Da Peraga Castle of Vigonza nov 1-dec. (Padova, Olaszország), kurátor: Francesco Anacreonte 2024-01-28
 - "TOLLBAN MONDVA" Csoportos kiállítás: „Golyóstoll” KOVE szervezés. 2024-02-02 től 03-06. Váczi Gyula Alapfokú Művészeti Iskola Galériája, Salgótarján
 - 2024. február 2-án Nyírbátori Városi Galéria megnyitja. Az egykori Alkotóház három kiállítással és a "Volt egyszer egy Stúdió Nyírbátorban 1971-1999" című könyv bemutatja. A kiállításon: grafikák, a könyvben életrajz, visszaemlékezés, grafika, tűzzománcok szerepelnek.
 - A Deutsche Ex libris Gesellschaft (DEG, Német Ex libris Egyesület) nemzetközi pályázata exlibrisművészet és kisgrafikák népszerűsítésére, a DEG Éves Konferenciája 2024 alkalmából a beválogatott munkák a DEG archívumába. Mönchengladbach, Németország (április 25-28)
 - Nemzetközi Kisgrafikai Kiállítás "Nature" (április) M13 Print Studio Bangkok, Thailand
 - TRACCIA Válogatás a Nyíregyházi Nemzetközi Fametsző Művésztelep gyűjteményéből, BARTÓK 1 Galéria (Budapest) márc 27-ápr. 15.
 - Utazókiállítás válogatás az „5. Nemzetközi Ex libris Pályázat, Largo Art Galéria, Varna (Bulgária)” anyagából (Connection -Jordan Petkov) Nemzeti Művészeti Iskola Kazanlak, Bulgária
 - Hatvani Kisgrafikai Biennálé 2024-05-11. (Hatvan). *Antoon Vermeulen-díj*
 - Hajdúböszörmény Mester és tanítványok (Szepessy Béla és tanítványai) Hajdúsági Galéria, Hajdúböszörmény, Megnyitja: Képiro Agnes 2024-05-10-től május 31-ig.
 - "TOLLBAN MONDVA" EGER Csoportos kiállítás. KOVE szervezés. 2024-05-21 től Bartakovics Béla Közösségi ház, Eger (2 tollrajz: Ártér, Viselkedj!)
 - A HADRON kiállítás (07-10), Gaeria de arta U.A.P. Baia Mare (Nagybánya), Románia
 - Szolnoki Grafikai Szimpózium 07. 29-08. 17. Helyszín: Szolnoki Művésztelep Grafikai Stúd.
 - A HADRON kiállítás (07-05- 09-30) Iserlohn/Németország, Chorzów/Lengyelország, és Almelo/Hollandia művészeivel, Németországban a Sparkasse épületében. Németország, Iserlohn
 - Mallorca "Ex-libris for Peace" XL. FISAE Nemzetközi Konferencia 2024-10-10 – 10-06 Mallorca de Palma
 - A HADRON Művészeti Egyesület kiállítása. szeptember 5-től. Triphé Galéria, Róma
 - "Kultúrtörténet ex libriseken. Válogatás Vasné dr. Tóth Kornélia művelődéstörténész gyűjteményéből" (Szeptember 7-október 10.) Ajka Városi Múzeum és Fotógalériában Ajka
 - Hatvani Kisgrafikai Biennálé anyagának kiállítása a Hatvani Városháza Galériájában szeptember 25-október 18. Arany diplomás alkotás a városháza falán - Hatvani Hírlap
 - KOVE Salgótarján "Válogatás a IV. Szolnoki Grafikai Szimpózium anyagából" 2024-09-27. Váczi Gyula Alapfokú Művészeti Iskola Galériája, Salgótarján

- Kutatók Éjszakája, a NYE Vizuális Kultúra Intézet oktatóinak csoportos kiállítása "Megfoghatatlan forma" címmel október (kiállító és szervező) Helyszín: Nyíregyházi Egyetem Vizuális Kultúra Intézet, Megjelenés ideje: 2024.10.09 - 2024.10.23.
- FÉNY – A Szolnoki Képzőművészeti Társaság éves nagykiállítása Aba-Novák Agóra és a Szolnoki Galéria 2024. október 19-december 13. (Self(ie) representation I., II.)
- Szabadkai Népkör Magyar Művelődési Központ, "Zöld szemmel" Környezetvédelmi témájú Ex libris grafikai verseny 2024. október 15. Szabadka, Szerbia *Különdíj*
- XIV International Competition for a Ex Libris, GLIWICE-CIESZYN 2024. Municipal Public Library in -Gliwice and the University of Silesia in Katowice Lengyelország
- "Premio Dante 2021: Characters and places of Tuscia and Orvieto in the Divine Comedy" (október 3-18.) E.S.A.D. - T.A.L.M. (Art and Design College g.) Le Mans (Franciaország).
- "Maxnifier V" International Printmaking Exhibition 2024 kurátor: Metasit Bunaikbuth at Thailand Creative & Design Center(TCDC) nov 12-dec.15. Bangkok, Tajföld
- KOVE kiállítás, válogatás a IV. Grafikai Szimpózium anyagából, Debrecen Medgyessy Ferenc Gimnázium, (megnyitó: 2024-12-04, megnyitja: Prof. dr. habil Szepessy Béla)

- 2025 - VIII. INTERNATIONAL COMPETITION OF EX-LIBRIS 2024 "Bridges of Trakai Diplomacy: visits, embassies, memories" Trakai, Litvánia 2024-12- Trakai Island Castle, Panevėžys County G. Petkevičaitė-Bitė Public Library, Anykščiai District L. and S. Didžiuliai Public Library, Elektrėnai, Vievis, Utena, Trakai Public Library. *1. helyezés "klasszikus grafika kategória"*
- KOVE kiállítás, válogatás a IV. Szolnoki Grafikai Szimpózium anyagából, Debreceni Tóth Árpád Gimnázium (megnyitó: 2025-01-16) 2025-01-16-tól 02-28-ig
 - „Gyűjtés – hobbi – ex libris. Válogatás Vasné dr. Tóth Kornélia művelődéstörténész könyvjeggyűjteményéből” című ex libris kiállítás, Magyar Kultúra Napja. A KBK szervezés. A H13 Kultponthban (1085 Budapest, Horánszky u. 13.) január 22-én 18 óra. (jan. 22-feb. 11.)
 - XIV. Nyíregyházi Nemzetközi Fametsző Művészt., Alvégesi Művelődési Ház Nyíregyháza
 - Nyíregyházi Nemzetközi Fametsző Művésztelep "Évgyűrűk 20" című kiállítás. Bácskai Művelődési Központ galériája, Baja január 21-március 3. Megnyitó: N. Kovács Zita
 - Pállya Celesztin Nemzetközi Mail Art P. 02 14 – 03 08. megnyitja Szunyogh András az MMA rendes tagja, Újpest Galéria Bp. és Kirakat Műhelygaléria, Nagymaros
 - 6. Nemzetközi Ex libris Pályázat, Largo Art Galéria, 2025-06- Varna (Bulgária)
 - KOVE kiállítás Csíkszereda KOVE, válogatás a IV. Szolnoki Grafikai Szimpózium anyagából (megnyitó: 2025-03-27, megnyitja: Siklód Ferenc grafikusművész) 2025-04-10-ig
 - „JÖVETMENET KOVE” csoportos kiállítás Marosvásárhely, Bernády ház (megnyitó: 2025-04-23, 2025-05-13-ig Románia)
 - A magyar költészet napjához kapcsolódóan "Könyv – irodalom – ex libris" Válogatás Vasné dr. Tóth Kornélia művelődéstörténész könyvjeggyűjteményéből. Törökbálinti Falumúzeum 2025. április 12-május 2. Megnyitó: Antalné Tari Zsuzsanna építész, a KBK ügyvezetője.
 - 2. Nemzetközi Ex-libris Kongresszus és 6. Nemzetközi Ex-libris Verseny szervező: Istinye University, Selçuk Ecza Deposu, Bozlu Art Project and Istanbul Ex-libris Society, időpont: 2025. Augusztu 20-24 Szervvező: Prof. Dr. Hasip Pektas President of the Congress Organization Committee and Istanbul Ex-libris Society. Head of Visual Communication Design Dep. Faculty of Communication, Istinye University. (*Különdíj-Honorable Certificate*)
 - Tollban mondva országos pályázat Eötvös József Főiskola Kortárs Galériája (6500 Baja, Szegedi út 2.) megnyitó: 2025. június 18. 17 óra (szeptember 8-ig) *II. díj*
 - 19. Nemzetközi kisgrafikai Kiállítás Ostrów Wielkopolski 2025
 - Pállya Celesztin Mail Art anyaga kiáll. Punktum Galéria, Budakeszi
 - Nemzetközi Ex libris pályázat „EX LIBRIS - EX AVIATION” Lyuben Karavelov Regional Library, Ruse (Bulgária)
 - 29. Nemzetközi Kortárs Exlibris Biennálé, Malborki Kastélymúzeum 2025. szeptember 27.
 - 2. Nemzetközi kisgrafikai és rajzbiennálé 2025 IBMB, Bitola, Észak-Macedónia

Díjak:

2025

- VIII INTERNATIONAL COMPETITION OF EX-LIBRIS 2024 “Bridges of Trakai Diplomacy: visits, embassies, memories“ Trakai, Litvánia 2025

I. helyezés “klasszikus grafika kategória”

- 2. Nemzetközi Ex-libris Kongresszus és 6. Nemzetközi Ex-libris Verseny szervező: Istinye University, Selçuk Ecza Deposu, Bozlu Art Project and Istanbul Ex-libris Society, időpont: 2025. Augusztu 20-24 Szervvező: Prof. Dr. Hasip Pektas President of the Congress Organization Committee and Istanbul Ex-libris Society. Head of Visual Communication Design Dep. Faculty of Communication, Istinye University. *Különdíj-Honorable Certificate*

- Tollban mondva országos pályázat Eötvös József Főiskola Kortárs Galériája (6500 Baja, Szegedi út 2.) megnyitó: 2025. június 18. 17 óra (szeptember 8-ig) *II. díj*

2024

- Hatvani Kisgrafikai Biennálé 2024-05-11. Kurátor: Tompa Z. Mihály, galériavezető (Hatvan).

Antoon Vermeylen-díj

Szabadkai Nép kör Magyar Művelődési Központ, ” Zöld szemmel” Környezetvédelmi témájú Ex libris grafikai verseny 2024. október 15. Szabadka, Szerbia *Különdíj*

2023

- “PRIMO PREMIO EX LIBRIS GRAFICA ITALIANA 2023” szervező: Associazione Nazionale Incisori Italiani. Da Peraga Castle of Vigonza nov 22-dec. (Padova, Olaszország) *I. díj*

- “EX LIBRIS SANT ANTONIO GRAFICA ITALIANA 2023” szervező: Associazione Nazionale Incisori Italiani. Da Peraga Castle of Vigonza nov 1-dec. (Padova, Olaszország)

2. díj

2022

- 3. Nemzetközi Ex Libris Pályázaton "Emir Kusturica" Vajdasági Ex libris Társaság (Ex Libris Association of Vojvodina) 2022 Szeptember 24., Sremski Karlovci Cultural Centre és a Hercegovina Múzeum, Trebinje, Novi Sad (Szerbia) *Különdíj*

- 3. Nemzetközi Kisgrafikai Kiállítás és Verseny "Hommage à trois" (Molière 400 éve született) International Association «Duana de les Arts» (AIDA) szept 21. Barcelona, Spanyolország

Különdíj (Finalistes)

2021

- Nemzetközi Ex libris kiállítás “Napóleon” (Bonaparte Napóleon halálának 200. évfordulója alkalmából) Montefiascone Museo della Stampa (december 15-február) Olaszország

Különdíj

- Nemzetközi Ex libris Pályázat, Largo Art Galéria szeptember 22-október 22. Varna (Bulgária) Jordan Petkov nevére szóló grafika *II. díj*

- “PRIMO PREMIO EX LIBRIS GRAFICA ITALIANA 2021” Da Peraga Castle of Vigonza nov-dec. (Padova, Olaszország) *Különdíj*

- Nemzetközi Ex libris és kisgrafikai Pályázat, “Dante 2021 – Places and figures of Tuscia and Orvieto in the Divine Comedy “ Bolsena és más városok (Olaszország) *Különdíj*

- "Tudományért-Művészetért" egyetemi kitüntetés (Nyíregyházi Egyetem november)

2019

- XI. Ex Libris kiállítás, Interetno Fesztivál 2019 keretében, Szabadkai Nép kör, Szabadegyetem Galériája (Szerbia) Mint a Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium tanára.

Az eredményes grafikai felkészítő munkáért különdíj.

2017

- IX. Ex Libris kiállítás, Interetno Fesztivál 2017 keretében, Szabadkai Nép kör, Szabadegyetem Galériája (Szerbia) Mint a Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium és a Nyíregyházi Egyetem, Vizuális Kultúra Intézet oktatója. *Az eredményes grafikai felkészítő munkáért különdíj.*

2016

- Nemzetközi Ex libris Kiállítás “The Enchanted Wood”, „Alice in Wonderland” Bosia (Olaszország) *Az eredményes grafikai felkészítő munkáért Különdíj.*

- 2012
- VIII. Nemzetközi Ex libris kiállítás "Tadeusz Kosciuszko 2012" Nemzeti Múzeum, Wrocław (Lengyelország) *kiemelt alkotás Különdíj:*
- 2011
- VII. Nemzetközi Ex libris kiállítás „Danube the river of Europe” Ruse (Bulgária) *Különdíj*
- 2010
- I. Nemzetközi Mini Print Kiállítás Kiev (Ukrajna) *Különdíj*
- Nemzetközi Ex libris kiállítás „ex musicis” Rouse (Bulgária) *Különdíj*
- 2009
- 15. Nemzetközi Ex libris Kiállítás „Marine life” ba-li township, Taipei County (Taiwan) *Különdíj*
- 2008
- „Nyírbátor város 35 éves” képzőművészeti pályázat *I. díj*
- A Bölcsészettudományi Főiskolai *Kar Kiváló Oktatója* (Nyíregyházi Főiskola 2008)
2004.
- Argentína, Buenos Aires „A nap és a hold” Nemzetközi Ex libris Biennálé *III. díj*
- F.I.S.A.E. 1. Nemzetközi CGD Ex libris Kiállítás és Wels XXX. Kongresszus (Ausztria), Sint-- Niklaas (Belgium), Barcelona (Spanyolország), Ankara (Törökország) tárlatsorozatán *Különdíj*
2001.
- Nyírbátor és a zene c. kiállítás (30 éves jubileumi kiállítás) *III. díj.*
2001.
- Nemzetközi Kis-metszet Szalon Maramures, Baia-Mare, Florean Museum (in-house artist) (Románia)
1998.
„Nyírbátor város 25 éves” képzőművészeti pályázat, *Nyírbátori Önkormányzat díja*
1997.
- A Nyírbátori Alkotóház és Képzőművészeti Stúdió, Országos Millecentenáriumi pályázat *II. díj*
1997.
- Szerencs Rákóczi vár "Új Évezred küszöbén" című pályázat, *II. díja*

Diákkiállításokon részvétel felkészítőként:

- 2016
- Nemzetközi Ex libris Kiállítás "The Enchanted Wood", „Alice in Wonderland” Bosia (Olaszország) *Kiválasztott iskola a Nyíregyházi Művészeti Szakközépiskola 6 diák* (Belme Anikó, Petruska Nikolett, Támba Vince Kálmán, Füzesi Teodóra, Gavallér Petra, Kovács Laura) *kiállított munkája*
<http://www.boscostregato.com/en/blog/winners-2016-alice-in-wonderland.html>
Az eredményes grafikai felkészítő munkáért Havasi Tamás Különdíj.
- XII. Nemzetközi Ex libris kiáll. „EX VINO - EX VERITAS” Ruse (Bulgária) 6 diák szerepelt
- VII "CONTRATALLA" International Bienial Of Ex-Libris dedicated to WINE Tarragona, (Spanyolország) 5 diák szerepelt (1 egyetemi hallgató Horváth Brigitta; 4 középiskolás Belme Anikó, Petruska Nikolett, Támba Vince Kálmán, Füzesi Teodóra)
- 2017
- IX. Nemzetközi Ex Libris kiállítás, Interetno Fesztivál 2017 (november 18) keretében, Szabadkai Népkör, Szabadegyetem Oláh Sándor Körgalériája (Szerbia) Mint a Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium és a Nyíregyházi Egyetem, Vizuális Kultúra Intézet oktatója. Kiállított alkotók (Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium): *Belme Anikó, Torkos Barbara Csenge, Füzesi Teodóra, Petruska Nikolett, Fekete Noémi, Támba Vince Kálmán, Poór Írisz Rita*
Aranypáva díjat kapott diákok: Torkos Barbara Csenge, Belme Anikó
Kiállított alkotók (Nyíregyházi Egyetem, Vizuális Kultúra Intézet): *Barkóczi Fruzsina, Büte Péter, Csala Zsófia, Hinklel Alexandra Kitti, Horváth Hajnalka, Horváth Brigitta, Kiss Nikolett, Kiss Nikolett, Korponai Viktória, Kovács Gergő, Makai Endre, Nagy József, Nagy Klaudia, Kállai Krisztina*
Aranypáva díjat kapott diákok: Nagy Klaudia, Csala Zsófia, Horváth Brigitta-
A felnőtt pályázaton szerepelt: Balogh István, Bacsa László
Havasi Tamás: Az eredményes grafikai felkészítő munkáért különdíj.
- XIII. Nemzetközi Ex libris kiállítás „EX LIBRIS - EX LIBERTAS” Ruse (Bulgária)
Kiállított alkotók: *Belme Anikó, Füzesi Teodóra, Támba Vince Kálmán*
- Nemzetközi Ex libris Kiállítás "Mitológia" Guadalupe, Zacatecas (Mexikó)
Kiállított alkotók (Nyíregyházi Egyetem): *Gresz Dorottya, KovácsDávid*

2018

- Pályázati kiállítás Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium 2018 március 1-23.
Universitas Gyűrűt kapta: Támba Vince Kálmán 13 ZmKm, Kiállítók: Belme Anikó, Fekete Noémi
- 9th International Competition Ex Libris Biblioteca Bodio Lomnago 2017-2018 „COMICS AND CARTOONS to celebrate the 90th birthday of Mickey Mouse” Bodio Lomnago, (Olaszország) *kiállított munka: Horváth Brigitta*

2019

- 20th Nemzetközi Nyomat Biennálé Várna, (Bulgária) Szabó Anett 13 KM
- XIV. Nemzetközi Ex libris kiáll. „Ex Libris - Ex Cinema” Ruse (Bulgária) Csombók Panna 13.
- Pályázati kiállítás Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium 2019 március 1-23. A 13 ZmKm grafika csoport diákjainak felkészítése ANIMÁCO: Csombók Panna 13 KM, Szabó Anett 13 KM

2020

- Nemzetközi víz-jel biennálé Baja *Különdíj: Lebeda Dániel 13 KM*
- ArtHungry Díj *Döntőbe került: Lebeda Dániel 13 KM*

2021

- Iserlon plakátpályázat *kiállított munka: Katona Kitty 13 KM és Dán Alexandra NYE osztatlan tanárszak.*
- Nemzetközi Ex libris Pályázat és Kiállítás „Szecesszió /építészet,festészet,iparművészet/ és Szabadka,, Városi Múzeumba, Oláh Sándor Körgaléria (nov19-dec 3) Szabadka (Szerbia) *kiállított munkák:* (Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium): Antal Sára, Csurej Dorina Zsófia, Dobos Krisztina, Gábor Anett, Holló Ágnes, Ináncsi Henrietta, Jaskó Emese, Róka Barbara

2022

- Pályázati kiállítás Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium 2022 március. A 13 ZmKm grafika csoport diákjainak felkészítése: Jaskó Emese 13 KM: Vándorló palota színezett fametszet
- Iserlohn Nemzetközi Plakát k. (Németország): *Kiemelt: Sűrű Emma* Képkalkotás alapszak
- Károli Gáspár Református Egyetem: II. Kányádi Sándor Kárpát-medencei versillusztrációs verseny. *Borbély Panna Sára tanító szak versillusztráció Bonz minősítést* kapott. Május 28.
- Képzőművészeti pályázat (osztatlan tanárképzésben tanulók részére) szervezése, kiállítás. A kiállítás a 60 éves tanárképzés ünnepi rendezvényeinek (2022 okt. 14.) és a Nyíregyházi Egyetem Nyílt napjának társrendezvénye. A kiállítás megnyitója: 2022. nov. 7.; a kiállítás megtekinthető volt: 2022. nov. 7-12. Díjazott osztatlan tanár szakos hallgatók: *I. díj Négyesi Nóra, II. díj Kovács Norbert Dániel, III. díj Oláh Csenge, Közönség díj Kovács Norbert Dániel*

2023

- Pályázati kiállítás Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium 2023.04.20. A 13 Km grafika csoport diákjának felkészítése grafika, tervezés, *Ladányi Laura 2.díj*; Kiállítók: Istványi Kata 13 KM (művészkönyv), Szalmási Kitty (tányérra készített grafikák), Bakti Erika (arculatterv), Páll Lilien Vivien (arculatterv), Kiss Anna (művészkönyv), Kovács Fanni (arculatterv)
- TDK KIÁLLÍTÁS, (zsűri és felkészítő) *Kovaly Viktória 1. díj, Sós Réka 2. díj* 2023. május 18.
- “Primo Premio EX LIBRIS SANT ANTONIO GRAFICA ITALIANA 2023” Diákoknak kiírt nemzetközi Szent Antal grafikai pályázat. Szervező: Associazione Nazionale Incisori Italiana, Vigonza Peraga kastély, December 11. (Padova, Olaszország). *Dominik Vivien 13 KM 2.díj, Siteri Krisztina Titanilla 13 KM 2.díj*
Kiállított alkotók: Dominik Vivien, Kádár Levente, Siteri Krisztina Titanilla, Veress Jázmin

2024

- Hatvani Kisgrafikai Biennálé 2024-05-11. Kiállított: Siteri Krisztina Titanilla, Veress Jázmin
- A Nemzetközi Nyomat Kiállítás “Nature, Open Printmaking No.2” (2024 05.) M13 Print Studio, Arun Amarin 23 Art Space, Bangkok, Thailand. Kiállított alkotó: Veress Jázmin 13.
- IV. Kányádi Sándor Kárpát-medencei versillusztrációs verseny 2024. 06. 01. *Arany minősítést kapott: Tanyi Zsófia* osztatlan magyartanár; rajz- és vizuáliskultúra-tanár szakos hallgató (Mentor: Havasi Tamás VKI). Helyszín: Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar

2025

- 37. OTDK Részvétel témavezetői elismerő oklevél Eger, 2025. április 25. Hallgató: *Sós Réka*

Előadások konferenciákon:

1998. – nov. 3. A Tudomány napja: „A médianevelés gyakorlati lehetőségei (új médiumok, animáció)” c. előadás. (Nyíregyházi Főiskola)
1999. – november 7. A Tudomány napja: „Az északi templomépítészeti stílus Indiában” c. előadás. (Nyíregyházi Főiskola)
2000. – március rajz tanártovábbképz., viz. nev. szekció. E.a.: „Mozgóképkultúra és médiaismeret tantervi modul” Kertvárosi Á. I. Nyh. – november A Tudomány napja: A mogul építészet „nagy korszaka” Indiában (Agra 16-17.sz.)” c. előadás. (Nyíregyházi Főiskola)
2001. – Rajz tanártovábbképzés: „Mozgóképkultúra és médiaismeret tantervi modul” (nyírbátori Báthori István Általános Iskola)
– A Bátori Iskolaszövetség szakmai tanácskozása (Nyírbátor) a Sz-Sz-B. Megyei Pedagógiai Hetek keretében (rajz szekció)
Előadás: „Médianevelés és előzményei a korszerű vizuális nevelésben”
– november 11. A Tudomány napja: „Havasi Tamás: Új médiumok a művészetben, a test kiterjesztése” c. előadás.
2002. Finnország (Oului Egyetem Kajaani Főiskolai Kar); A Socrates/ Erasmus program keretében.
előadás: „A kortárs magyar grafika” c.
2003. – Rajz tanártovábbképzés a nyíregyházi Kertvárosi Ált. Isk.-ban; Előadás: „Mozgóképkultúra és médiaismeret” szekció
– Média tanártovábbképzés a Nyíregyházi Megyei Pedagógiai Intézetben „A médiapedagógia gyakorlata”-ról.
2005. – Média tanártovábbképzés a Nyíregyházi Kölcsey Művelődési Központban „A médiapedagógia gyakorlata”-ról.
– „Médianevelés, projekt és feladat” előadás az Apáczai Csere János Gyakorló Általános Iskolában.
2006. – Az elektronikus médiumok nyújtotta újszerű tértapasztalás, test kiterjesztés hatása a fiatalság szocializációjára ELTE beszámoló
2007. – nov. 13. A Tudomány napja konferencia: „Az önreprezentáció kérdései az interneten” c. előadás. (Nyíregyházi Főiskola)
2008. – ELTE hallgatói beszámoló; Az elektronikus médiumok nyújtotta újszerű tértapasztalás, test kiterjesztés hatása a fiatalság szocializációjára ELTE beszámoló
– Bessenyei Tehetséggondozó Műhely: „Az önreprezentáció kérdései az interneten” c. előadás. (Nyíregyházi Főiskola)
– II. Nyíregyházi Doktorandusz (PhD/DLA) Konferencia: Önreprezentáció az interneten, 2008. 11. 21. (Nyíregyházi Főiskola)
2009. ÁTHALLÁSOK – keresztanterni vizuális nevelési Konferencia (Egyetemi és főiskolai oktatók transzdiszciplináris vizuális nevelési továbbképzése I.) 2009. március 5 - 6 - 7. előadás: *Az elektronikus médiumok hatása a fiatalság szocializációjára.*
– 10. Vizuális Módszertani Napok, Kaposvári Egyetem nov. 8-nov. 11. előadás: *Az elektronikus médiumok hatása a fiatalság szocializációjára.* (2015-03-17, <http://slideplayer.hu/slide/2146969/>)
– A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE, BTM Vizualis Kultúra Intézet rendezvénye, :november 24.
előadás: KISGRAFIKA AZ ALKALMAZOTT GRAFIKA HATÁRÁN
2010. – “Ábrázolási konvenciók a reneszánszban” Történelmi előadássorozat Nyírbátor, Műv. közp. 2010. 04. 8. (tévelfelvétel)
2011. – TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0001 Workshop előadás a Debreceni Egyetemen (DE konzorciuma RE-PE-T-HA Regionális Pedagógusképző és Továbbképző Hálózat az Észak-Alföldi Régióban) címe: A projekt módszer a vizuális nevelésben és oktatásban
– 3. Bessenyei Tehetséggondozó Műhely: „Az önreprezentáció kérdései az interneten” c. előadás. (Nyíregyházi Főiskola)
- 2011.- RE-PE-T-HA Regionális Pedagógusképző és -Továbbképző Hálózat és Adatbázis az Észak-Alföldi Régióban TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0001 KONFERENCIA a Debreceni Egyetem, a Nyíregyházi Főiskola és a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola közös szervezésében www.repetha.detek.unideb.hu Előadás: A projekt módszer a vizuális nevelésben és oktatásban
– V. Nyíregyházi Doktorandusz (PhD/DLA) Konferencia (2011. 12. 07.) moderátor és előadás: Önreprezentáció az interneten,
- 2014 - A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE NYF: Vizuális Kultúra Intézet rendezvénye, :november 24.
előadás: INTERNET ÉS ÖNREPREZENTÁCIÓ
- 2015 - A TÁMOP „SZAKTÁRNET” c. projekt helyi szakmai konferenciája: Nyíregyházi Főiskola: február 11.
előadás: FIATALOK DIGITÁLIS MOZGÓKÉPEI. Lesz-e „új eszköz” a mai pedagógus-generáció kezében?
- 2017 - XVII. ORSZÁGOS NEVELÉSTUDOMÁNYI KONFERENCIA Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza, 2017. november 09–11.
előadás: Havasi Tamás: VIZUÁLIS MÉDIA KOMMUNIKÁCIÓ, SZAKMÓDSZERTANI KUTATÁS, MTA-ELTE Vizuális Kultúra Kutatócsoport (a kutatócsoport honlapja: <http://vizualiskultura.elte.hu/>), Szimpózium vezető: Prof. dr. habil. Gaul Emil Opponens: Havasi Tamás+ Poszterkiállítás rendezése: Havasi Tamás; Megnyitotta Prof. dr. habil. Gaul Emil
- 2021 - A Magyar Tudomány Ünnepe 2021. november 10. A Vizuális Kultúra Intézet oktatóinak alkotó és kutatómunkájának legújabb eredményei. előadás: Havasi Tamás: Ex libris. Egy műfaj története és saját tapasztalatok
– A Magyar Tudomány és Művészet Ünnepe a Nyíregyházi Egyetemen című tudományos konferencia, 2021. november 9. A rendezvény védnökei: Magyar Tudományos Akadémia, Innovációs és Technológiai Minisztérium, MTA DAB, A „Tudományért–Művészetért” kitüntetettek előadásai: H.T.: Párhuzamos motivációk (párbeszéd a digitális médiumokkal)
- 2022 - Intézeti Művészeti-Tudományos Konferencia, 2022. április 27. Előadás: Havasi Tamás: Szelfi
- 2023 - Vizuális Kultúra Intézet oktatóinak aktuális alkotó és kutatómunkáját bemutató tudományos konferencia, 2023. április 26. előadás Havasi Tamás: Gesztusok, identitás és önreprezentáció (párhuzamok a múltból)
– A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE 2023 A Vizuális Kultúra Intézet oktatóinak és volt hallgatóinak konferenciája "Alkotás-kutatás" címmel. Szervező: Dr. Jankáné prof. dr. habil. Puskás Bernadett egyetemi tanár előadás: Havasi Tamás: A Mesterséges Intelligencia az alkotói folyamatokban. 2023. november 15. 14.00 óra, B 528. terem
- 2024 - Az intézet oktatóinak és volt hallgatóinak művészeti-elméleti tudományos konferenciája. Nyíregyházi Egyetem, B. épület, V. em. 528. terem 2024. április 24. „A textiltől a karcolt madarakig” címmel” Előadás: Havasi Tamás: Metszett, karcolt, firkált madarak
– Konferencia: „KIMOZDULÁSOK” 3. interdiszciplináris konferencia, Nyíregyházi Egyetem, 2024. 04. 18. II. szekció: Utak útke-resések (Történelem, művészetek) Havasi Tamás: Gesztusok, identitás, önreprezentáció térben és időben
- 2025 - Az intézet oktatóinak művészeti-elméleti tudományos konferenciája. „A hős apáca szobrától a modern assemblage-ig” címmel, I-II. szekció. 2025. május 6–7., Nyíregyházi Egyetem, Vizuális Kultúra Intézet, B.ép 528 terem. Szervező: Dr. Jankáné prof. dr. habil. Puskás Bernadett egyetemi tanár; előadás: Havasi Tamás: "Szekértemplomok"

Fontosabb említések, cikkek:

2009

- Exlibris Aboensis 2009/4. (No 68.) Finn kiadvány illusztrációja (50 éves a KBK)(p.10.)
- Kisgrafika 2009/2 5. old (50 éves a KBK konferencia, kiállítás és mappa)
- Kisgrafika 2009/3 2. old (Az ex libris kortárs művészei)
- Kisgrafika 2009/4 10. old, 12. oldal (bulgária Rusze és Ostrow Wielkopolski)
- Spanyolnátha művészeti folyóirat címlapon 2009. január

2010

- Kisgrafika 2010/1 12. old (Finn kiadvány a Exlibris Aboensis 2009. No 68 illusztrációja)
- Főiskolai Tükör: 2010. január „Művészet a média képi világából” (p. 7.)

- 2011
- Kisgrafika 2011/1 13. old (A bulgáriai Rusze kiállításról, kiemelt oklevél)
 - Kisgrafika 2011/2 11. old (A bulgáriai Rusze kiállításról)
 - Kisgrafika 2011/3 5. old (Ötven éves a szegedi kisgrafika barátok köre)
 - Kisgrafika 2011/4 12. old (33. Malborki Nemzetközi ex libris biennáléről)
 - Pedagógiai Műhely XXXII. évf. 2011/1.szám, Sebestyén Zsolt: Kiadvány a mesterképzésért „A mesterfüzet II.” –ről (Szerk.: Pethő József, Nyíregyháza, Bessenyei Kiadó, 2011). (pp. 122 - 124)
- 2012
- Who is Who Magyarországon 10. kiadás 2012.
 - Kisgrafika 2012/1 p.11. és a p.12. (a 7. Ruse-ban rendezett Nemzetközi ex libris biennálé)
 - Kisgrafika 2012/3 2. old és a 12. old (a finnországi FISAE kongresszusról 2012)
 - Kisgrafika 2012/4 11. old. (fehérorosz Bresti Nemzetközi Kisgrafikai Biennálé)
- 2013
- Who is Who Magyarországon 11. kiadás 2012.
 - Kisgrafika 2013/1 7. old. (a KBK kiállítás megnyitósövege Vasné Tóth Kornélia)
 - Józsefváros, a VIII. kerületi önkormányzat lapja XXI. Évf. 3. sz. 2013. február 19.; 19. old. (Kisgrafikai kiállítás a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban)
 - Kelet Magyarország, 2013. 07. 09. IDŐ-KÉPEK, TÉR-KÉPEK a nyírbátori múzeumban p.8.
 - Kisgrafika 2013/3 9. old. (Ürmös Péter: A magyar ex libris 100 éve kiállítás megnyitója)
- 2014
- Kelet Magyarország, 2014. 03. 12. Universitas-gyűű átadása, Zsűritagok nyilatkozata p.8.
 - Kisgrafika 2014/2 2-4. old. (Vasné Tóth Kornélia: Nemzetközi FISAE Kongresszus)
- 2015
- James P. Keenan: BOOKPLATES: THE ART OF THIS CENTURY An Introduction to Contemporary Marks of Ownership, Cambridge Bookplate 2015 (368-370. old.) <http://www.bookplate.org/book-store>
- 2016
- Vasné Tóth Kornélia: *Ex libris és képkultúra Modern magyar ex librisek* OSZK és Kossuth Kiadó 2016
 - Krzysztof Lachowicz: *Ekslibrisy Kosciuszkowskie Muzeum Narodowe we Wroclawiu, Wroclaw 2016* (p.103.)
 - Kisgrafika 2016/2 (Vasné Tóth Kornélia: *Ex libris és képkultúra. Modern magyar ex librisek* pp:2-5)
 - Kisgrafika 2016/2 (Ürmös Péter: *Művésztanár kollégák köszöntése* pp:8-10)
- 2017
- KÉPMÁS magazin 2017/03 p. 36. Egy kép többet mond ezer szónál? (Képernyők és kijelzők tükrében)
 - Kisgrafika 2017/2 (Egyesületi hírek p. 14)
 - Contemporary International Ex-Libris Artists, Artur Mário da Mota Miranda (szerk.) Portugália, 2017. Megjelent 150 számozott példányban (pp. 96-99)
- 2018
- BRITISHPEDIA 2. Kiadás Magyarország sikeres személyiségei Megjelenés: 2018. 06.
- 2019
- Kisgrafika 2019/2 (Egyesületi hírek p. 12) kép: Havasi Tamás linómetszete: KBK 60, Ex libris Vasné Dr. Tóth Kornélia X3 (2018), 110X152
- 2019
- Kisgrafika 2019/2 (Egyesületi hírek p. 12) kép: Havasi Tamás linómetszete: KBK 60, Ex libris Vasné Dr. Tóth Kornélia X3 (2018), 110X152
- 2020
- Kisgrafika 2020/1 (Külföldi hírek p. 12) Vasné Dr. Tóth Kornélia: Nemzetközi ex libris kiállítás Szabadkán
- 2021
- Kisgrafika 2021/1 (Külföldi hírek, pályázatok rovat p. 14 és 16. hátlap) Vasné Dr. Tóth Kornélia: *Ex libris Napoleon* (Bonaparte Napoleon francia tábornok halálának 200. évfordulója

- alkalmából Montefiascone-ban rendezett pályázat és a hátlapon a kiemelt grafika: Napóleon védőangyala rézkarc) <http://www.kisgrafika.hu/ujzag/kisgrafika-2021-1.pdf> (2021. 11. 16)
- Kisgrafika 2021/4 (Külföldi hírek, p. 13) Largo Art Galéria és a Szabadkai Népkör 150 éves
- 2022
- Kisgrafika 2022/1 (Külföldi hírek, p. 13) Szeccesszió kiállítás Szabadka Vasné Dr. Tóth Kornélia
 - Primo Premio Ex Libris Grafica Italiana, 2021 nemzetközi grafikai versenyről, Vasné Dr. Tóth Kornélia (Külföldi hírek, p. 14) Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei hírportál: A magyar tudományt ünnepelték a Nyíregyházi Egyetemen Vasné Dr. Tóth Kornélia
 - Nemzetközi kisgrafikai kiállítás, Oleśnica 2021. <https://biblioteka.olesnica.pl/aktualnosci/index/Ciekawostka-prosto-z-Wegier/idn:463> (2023. 11. 16)
 - Vasné dr. Tóth Kornélia: 2022. május 19. - nemzetikönyvtar OSZK blogja https://nemzetikonyvtar.blog.hu/2022/05/19/kisgrafikai_seregszemle_a_hatvani_galeriaban?fbclid=IwAR3sL-2RcM4_bZOcGk3YjC2g2G13cF5eG-K25KoKNXc-HvIXsy0p9u6UpcA
 - Kisgrafika 2022/3 61. évfolyam Vasné Dr. Tóth Kornélia: Megnyílt a IV. Hatvani Kisgrafikai Biennálé (2022), pp. 3-5)
 - Vasné Dr. Tóth Kornélia: A IV. Hatvani Kisgrafikai Biennálé (2022), Magyar Grafika 2022/3 pp. 60-64) https://mgonline.hu/.../2732/articles_2732_original.pdf... (2022. 07. 20)
 - Kisgrafika 61. évf. 2022/4 (Külföldi hírek, pályázatok p. 13) Vasné dr. Tóth Kornélia: A XXXIX. FISAE-kongresszus kiállításaiából, ill. XVIII. Nemzetközi Kisgrafikai és Ex libris Verseny Ostrów Wielkopolskiban
- 2023
- Nagymaros, Nagymaros Város Önkormányzatának Hivatalos Lapja 2023. 05 05. szám p15. Sodrás Szabó Henrietta festőművész kiállítása (idézet Havasi Tamás grafikusművésztől)
 - Verőcei Tükör, XXXIII. évfolyam 04. szám 2023. április p14. A művelődési ház programajánlata, Május 6., szombat 17 óra: A Gorka Múzeumban Sodrás címmel Szabó Henrietta festőművész kiállítása (idézet Havasi Tamás grafikusművésztől)
 - Exlibris Aboensis 124 - 4/2023, page 30. FIN (A "PRIMO PREMIO EX LIBRIS GRAFICA ITALIANA 2023" szervező: Associazione Nazionale Incisori Italiani. Da Peraga Castle of Vigonza Padova, Olaszország -1. díj- díjazottjairól.)
 - Makrai Zsuzsa: Volt egyszer egy stúdió Nyírbátorban 1971-1999, (p. 79, 80, 81, 196, 230, A stúdiótagok visszaemlékezései, p.265) Kiadó: Nyírbátor Város Önk., Nyomda: Imi-Print Kft., Nyíregyháza 2023
- 2024
- Kisgrafika 2024/1 sz. Magyar vonatkozások a FISAE Newsletterben p. 25. (FISAE Newsletter 321., 329., 330.)
 - Kisgrafika 2024/2 szám Vasné Dr. Tóth Kornélia: Megnyílt a V. Hatvani Kisgrafikai Biennálé (2024), pp. 18-21
 - Kisgrafika szakfolyóirat 2024/3 szám hátlap. A 2024 FISAE Világtalálkozó mallorcai katalógusának magyar vonatkozású ex librisei és a győztes mű p. 28.
 - Kisgrafika 2024/4 szám; Dr. Tebeli Izabella: XL. FISAE Ex Libris Kongresszus Palma de Mallorca p. 16.
- 2025
- Kisgrafika szakfolyóirat 2025/1-2 szám; Ürmös Péter: Kiállítás Vasné dr. Tóth Kornélia ex libris gyűjteményéből Budapesten pp. 4-10.
 - Kisgrafika szakfolyóirat 2025/1-2 szám; Ürmös Péter: Magyar kisgrafika és ex libris Olaszországban In memoriam dott. Gian Carlo Torre pp. 15-17.
 - Kisgrafika szakfolyóirat 2025/1-2 szám; Antalné Tari Zsuzsanna: Ex libris tárlat Vasné dr. Tóth Kornélia gyűjteményéből Törökbálinton pp. 24-28.
 - Lech Leszek Grochulski: Wiersze Moje Życie w kolorach Częstochowa 2025 p 5, 147, 252

Régebbiek (válogatás)

- Ki kicsoda a magyar oktatásban II. kötet (felsőoktatás, felnőttképzés) 2006 (szerk. Radosiczky Imre) FISZ alapítvány (p.204.)
- Ki kicsoda a magyar oktatásban II. kötet (felsőoktatás, felnőttképzés...) 2007 (szerk. Radosiczky Imre) FISZ alapítványas
- Élet és Irodalom, 1999. Október 8. (p. 23.)
- Nordisk Exlibris Tíjdsskrift (Dán exlibris-szaklap) 2005/3. sz. cikke a XX. malbork-i Exlibris Biennálééről
- „Dante az ex librisen” könyv és Tabula Gratulatoria kiadvány ban szereplő Massimo Batolla nevére készített ex librisek magyar alkotói között szerepelnek linómetszeteim 2007 500+300 alkotó, (42 ország) 9 magyar alkotó között (Liguriai Grafikusok Társasága).
- Curierul, (Primáriei Municipiului Cluj-Napoca, Románia) An VI. nr 277 3. julie 2000. (p. 5)
- Kisgrafika, 2001/1 A Rákospalotai Kincskereső Alapítvány millenniumi kiállítása; 2001/4 november;
2002/1 Palásty Lajos: Grafikus a nyírségből: Havasi Tamás (p.8); 2002/2 (p.9),2004/4; 2005/4,
2006/3 (p.3.); 2007/3, Ürmös Péter: Szent László a lovagkirály (p.7.)
Kisgrafika 2008/1 12. old (Hírek –Dante az ex librisen kiadványról)
Kisgrafika 2008/4 (FISAE Kongresszus Peking p.4, Kína; Szerbiai világítótorny kiállításról p.12)
- H. Németh Katalin: A szemmagasság a jó, Tóth Imre Nyomdája Nyíregyháza 2005. (pp.179-184)
- Koroknay Gy: Szabolcs–Szatmár–Bereg-m. képzőművészei 2001-ben In: SzSzB-i Szemle: 2002/1 (p.80)
- Barzó Endre Művészeti Társaság Albuma, Nyíregyháza, 2001. (pp. 17-20.)
- MOME Tanárképző Tanszék kiadvány 2007. (Gaul Emil)

Magyar Képzőművészeti Egyetem
Doktori Iskola

„SZELF(I) INSPIRÁCIÓ”

KÓDOLÁS, DEKÓDOLÁS ÉS KÉPI KOMMUNIKÁCIÓ A RÉSZVÉTEL ALAPÚ AL-
KOTÓI FOLYAMATBAN, KOLLABORÁCIÓS PROJEKT

Mestermunka

a

TEST-, MOZGÁS- ÉS MOZGÓKÉP REPRESENTÁCIÓ, ÖNREPRESENTÁCIÓ
című DLA értekezéshez

Havasi Tamás

2025

Témavezető: Dr. Orosz Csaba DLA

1. Tartalom és koncepció

A mestermunkám két sikeres projektet és a médiapedagógia fejlesztendő területeihez kapcsolódó előzmény feladatokat, feladateredményeket, vizsgaprojektet tartalmaz. Ezeket rendeztem csoportokba, tabló formájában úgy, hogy elkülönüljenek egymástól. A tablók első sorban a koncepciót mutatják be, a feladatok végeredményein keresztül. A szöveges kiegészítések a feladatok, projektek rövid leírásai, illetve a hallgatói produktumok szerves részei. Azt is érzékeltettem, hogy a hallgatók egyénileg, csoportban, vagy párban dolgoztak. Bemutatom, hogyan kapcsolódtak egymás munkáihoz, hogy alakult az a láncszerű, a közösségi média működési elveit modellező alkotói folyamat. Az is kiderül a prezentálásból, hogy hol, milyen szerepet szántam az én alkotásaimnak és hogyan kapcsolódtak az én alkotótevékenységemhez.

Mindegyik bemutatott feladat és projekt a disszertációban leírt új képiséghez, új médiumokhoz, médiakompetenciát, médiaműveltséget megalapozó tevékenységekhez köthető. A disszertációban kiemelt 10 terület jellemzője, hogy nem a technikai eszközöktől függ, hanem akár hagyományos eszközökkel is feldolgozható. Próbáltam olyan kategorizálást találni, amit a gyorsan változó eszközpark kevésbé befolyásol. A tablókon szereplő alkotások, - a dokumentálást is szem előtt tartva - nagyrészen digitális eredetűek. Az említett területek a disszertációból átemelve a következők: a *képolvasás (1)*, a *képeknek a szövegekkel való interakciója (2)*, *manipuláció, a befolyásolás, az álhírek, konteók (3)*, a *kontextus és a nézőpont (4)*, a *situációs játékok, szerepjátékok (5)*, a *célcsoport (6)*, a *montázs (7)*, a *globális érzet (8)*, a *történet, a mozgás, az idő vizuális megjelenítése, képi reprezentációja (9)*, a *képek, a zene, az irodalom univerzális kifejezőeszközei (10)*. Szándékaim szerint ezeket a területeket fejlesztik a bemutatott feladatok, valamint a projektszerű feldolgozások.

2. Előzményfeladatok

A disszertációban több fejezet pedagógiai vonatkozásainak bemutatásánál utaltam olyan feladatokra, projektekre, amelyeket évek, évtizedek óta (folyamatos átalakítással) alkalmazok. Ezeket most a két új projekt vonatkozásában előzményfeladatoknak tekintem. A médiaskommunikációs feladatok a gesztusszótár, animáció és storyboard, digitális montázsvariációk (illúzió, veszélyes, mutáció 1-2), melyeket rövid ismertetés után néhány végeredménnyel együtt tablókon mutatok be.

2.1 Gesztusszótár

A „tematizált gesztusszótár” című feladat kötetlennek tűnik, ezért ismertetésekor az egyik legnépszerűbb. Általában így hangzik: *„Válaszd ki a kommunikáció, a kultúra egyik olyan területét, ahol jelentősége van a testbeszédnek (arcmimika, kézmozdulat, végtagok helyzetei, testtartás, távolságtartás.)! Keress, vagy készíts fotókat a választott terület bemutatásához (legyen az önkéntelen, vagy esetleg szándékos gesztusok csoportja). Írd le, a képek mellé a képen látható gesztust, szótárszerű kialakítással!”* A szótár a gesztusnyelv elemeit értelmezi, a képeket szavakkal írja le, magyarázattal egészíti ki.

A feladatmegoldás közben derül ki, hogy nem is olyan egyszerű a témát, vagy valamilyen rendező elvet találni a szótár elkészítéséhez. A gesztusszótár választott tematikái érintik a befolyásolást, szerepjátékot, képolvasást, vagy a kép- és szövegalkalmazási, olvasási készségeket. Gyakran választják témaként filmsorozatok, rajzfilmkarakterek, politikusok, sportolók, művészek, celebek, családtagok jellegzetes gesztusait. Sokszor egy karakter jellemfejlődését mutatják be ezen keresztül, máskor a testbeszéd időbeni változásait (sokrétű, kontextusfüggő megjelenését) prezentálják. A valós és megjátszott, akaratlagos és önkéntelen gesztusok összehasonlítása kulturálisan, vagy perszónálisan különböző jelentése is jó kutatási téma. A médiás tartalomba jól beilleszthető a szelfi, vagy a reprezentáló, az önreprezentáló tárgyak kiválasztása. Sokan preferálják a háziállatok kommunikációját témaként.

A vizualitáshoz kötődő területen tanulók számára remek gyakorlat a „tematizált gesztusszótár” készítése. A testbeszéd sokszínűségét, kulturális kontextus-függőségét érzékeltető feladat egyidejűleg a képek transzkripció átírásának képességét is fejleszti.

GESZTUSSZÓTÁR

NYÍREGYHÁZI EGYETEM

KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK

FELADAT LEÍRÁSA:

Készítsenek GESZTUSSZÓTÁRT!

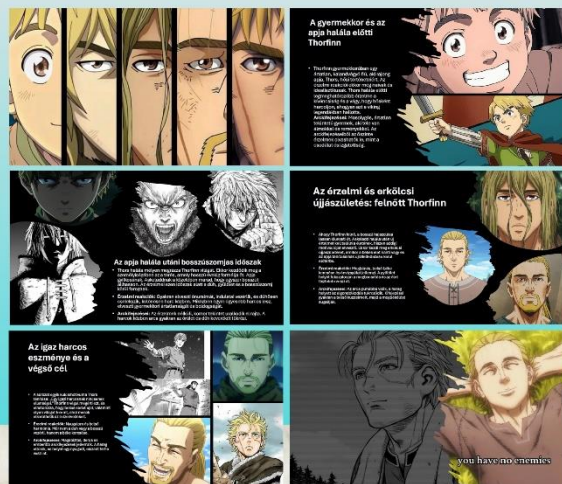
Az emberi kommunikáció legősibb médiuma maga az emberi test, a gesztusaink (önkéntelen, szándékos). „Válasszák ki a kommunikáció, a kultúra egyik területét, ahol jelentősége van a testbeszédnek!” A gesztusokhoz tartozik az arcminika, kézmozdulatok, végtagok helyzetei, testtartás, távolságtartás. A szótár a vizuális nyelvnél a képeket szavakkal írja le, magyarázattal egészíti ki.

A gyűjtemény készülhet saját fotó, vagy talált képek felhasználásával, valamilyen rendező elvet követve.

Válogatott részletek a Nyíregyházi Egyetem hallgatóinak munkáiból

RAJZFILM KARAKTEREK:

Boros Márk Márton: Vinland saga főszereplője

FILMSOROZATOK KARAKTEREI:

Támba Vince: Walter White karakter evolúciója
(Total szívás, bárgyú dráma)

Félgedtség-boldogság:
Szarkaláb, félszálló szemek, kitágult pupillák, felfelé kunkorodó kis szőrmintás száj, szőrtűz, ajkított tenyér, lassú ráncolt homlok, egyenes testtartás

A főszereplő útjának a kezdete, átlagos, de boldog

Gondterheltség
Összeszorított ajkak, legörbült száj, ráncolt homlok, hurokírtás, szűkített vállak, görnyedt testhelyzet

A történet konfliktusa megjelenik Walter élethet, tanácstalan, és tehetetlen.

Szomorúság
Lehiggyszettett ajkak, elengedett felő szemhéj, hurokírtás, szinte csukott szem, érdektelen tekintet, szűkített vállak, felfelé görbülő ajkak

A karaktert megtörték az csemények és a saját eszelkedései, elvesztette reményét.

Megvetés
Szűk, meglehetősen összeszorított, szinte zárt szemhéjak, megfeszült arcizmok, orrmegere

Walter alteregója, Heisenberg születése, a hatalom első íze

Felgyőződéses öröme
Szűk, meglehetősen összeszorított, szinte zárt szemhéjak, megfeszült arcizmok, orrmegere

Téjhatatlansággal és a főszereplőnek, legyőzött mindenkit és az elküldi tettei fényében felfutók

REPREZENTÁLO TÁRGYAK: Kiss Tamás: Egy férfiú megsemmisítése

„MAGÁBA ROSKAD, ÖSSZEOMLIK”

- Cyberpunk világban élő, de a valóságban élő ember
- „Cyberpunk” életmód
- Egy jelenlét verseny: akik a valóságban élnek, azok a valóságban élnek (akik a valóságban élnek, azok a valóságban élnek)
- „Cyberpunk” (a valóságban élő) ember

CÍSPÖRÉ TETI EGY KÉZ ÉS A MÁSIK KÉZ FELÉMLESE MÚTATÓJÁVAL

- A nyugalom kulturális: Hangulatos vagy figyelemfelkeltő
- Utazás vagy percek
- Figyelemfelkeltő vagy intimitás
- Ölet vagy felvilágosítás
- Dominancia vagy megsemmisítés
- Történetmesélés vagy dramatizálás

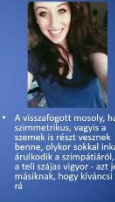
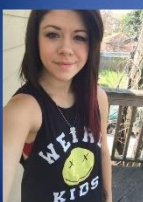
EGY KÖVID TÖRTÉNET, A SZÁMÁBAN LÉHETŐSÉG KÖZÜL

- Szövegalkotás: melyik a valóság, melyik a képzelet
- Képi pont: 0-10
- Csak a képzelet a valóság: a valóság a képzelet
- Képzelt világ: a valóság a képzelet
- Csak a képzelet a valóság: a valóság a képzelet
- Képzelt világ: a valóság a képzelet
- Képzelt világ: a valóság a képzelet
- Képzelt világ: a valóság a képzelet

SZELFIGESZTUSOK (Önreprezentáció): Darvasi Dóra

Visszafogott mosoly vagy vigyor

- A visszafogott mosoly, ha szimmetrikus, vagyis a szemek is részt vesznek benne, olykor sokkal inkább árulkodik a szimpátiáról, mint a teli szájú vigyor, azt jelzi a másiknak, hogy kíváncsi vagy rá

- Felfelé ívelő
- Felfelé ívelő
- Felfelé ívelő

- Kacér mozdulat együttes vagy anélkül
- A felhívott váll, a felrebillentett fej és az oldalpántás nyit szemmel tartalmú gesztus: ez a kombináció gyakran felhívja a figyelmet és a plakátokon is
- A kitérés, melynek tekintet és a biggyesztett száj az anélkül jelei

ÁLLATOK GESZTUSAI (macskák, kutyák, lovak): Jónás László

- Haj hátravetése:

- Felborzolt szőr

KISBABÁK GESZTUSAI: Petrőczki Ákos: P. Farkas és P. Bendegúz

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

2.2 Animáció és storyboard

Az animációval kapcsolatos feladatok csoportja együtt, akár egy projektként is megvalósítható. Nem mindig van arra lehetőség, hogy több alkalommal foglalkozzunk a témával. A storyboard és az animáció külön-külön is hatásos a mozgóképes gondolkodás kialakításában, az idő és történet képi kifejezésében. A feladatok hatékonyan összehangolják a vizuális és auditív kifejezőeszközöket a mondanivalóval, a hangulattal, mint a képi-, zenei-, versritmust. Lényegéből fakadóan a feladat a megismerés és önreprezentáció hatékony eszköze.

Ha lehetőség van rá, akkor a témát a megismeréssel, az élettelen tárgyak életre keltésével kezdjük. Ilyen feladat egy talált, vagy választott *kavics* antropomorfizálása. Először verbálisan (úgy írjuk le, mintha személy lenne), majd vizuálisan jelenítjük meg rajzban, egy-egy cselekvés (ugrál, úszik, alszik), vagy érzelem (bánatos, vidám) közben. Fontos kitétel, hogy ne rajzoljunk szemet, szájat, arcot neki és a karaktert megtartva, csak minimálisan torzíthatjuk, úgy próbáljuk érzékeltetni a témát. A fények, árnyékok, a mozgás és a dinamika megjelenítése jól használható. (Animáció és storyboard 1. tábló)

A korosztály számára kevésbé ismert *rajzfilmfigurák „megmozdítása”*, egy-egy mozdulat felbontása (akcióterv) a kronofotográfia mintájára, szintén érdekes problémát vet fel, miközben a médiaműveltséget (magyar rajzfilmklasszikusok) is gyarapítja. Legtöbbször Gusztáv rajzfilmfiguráját használjuk, mert emberszerű, humoros karakter, de fotó technikával az önreprezentációs megoldás is gyakori. A test, különböző részeinek mozgatása, forgatása (pl.: fej, kar) fontos részfeladat. A műveletek, mozdulatok átgondolásával a természetes mozdulat és a mechanikus mozdítás elkülönítése rutinszerűvé válik. (Animáció és storyboard 1. tábló)

A filmterv, a *storyboard* a mozgóképes, filmes gondolkodást, a tervezés igényét is kialakítja (ha nem éppen a spontaneitás a filmkészítés célja). Az egymás mellé/után kerülő képeken keresztül a montázssal és a nézőponttal is foglalkozhatnak a hallgatók. A filmes eszközökkel, kameramozgásokkal, plánokkal, snittekkel, átélézésekkel nemcsak technikailag találkoznak, hanem azok nézőre gyakorolt hatásával, és mint a kifejezés és önkifejezés eszközével. Ezeken az órákon nem profi filmes szakemberek képzése történik, hanem a médiaműveltség és a tanári kompetenciák vannak a fókuszban. Például a storyboard fontos eszköz lehet a projektoktatásban, az ötletek elfogadtatásában. A storyboard lehet önálló médium is. A megvalósított film nélkül, mint képzőművészeti alkotás is értelmezhető. Egy rövid kisfilm, reklám, vagy hírműsor részlet forgatókönyvének visszaírása nehéz feladat, de ezen keresztül fejleszthető a figyelem, a kitartás, a feladatfókusz is. (Animáció és storyboard 2.

tabló) Egy előre elkészített, üres storyboardot kapnak segítségül és ezzel egyben egy összehasonlítható alapot (mint leendő tanárok).

A gyurmafilm az egyik legkedveltebb animációs feladat. Lehetőség van rövidebb, vagy hosszabb, projektszerű feldolgozásra is. A rövid változatnál tervezés nem előzi meg a forgatást, inkább egy kiindulási pontot határozunk meg (legfeljebb egy alapkoncepciót keressünk) és a forgatás közben találjuk ki a történetet. Ennek az előnye, hogy rögtön a munkába vetjük magunkat és izgalmat teremt az, hogy nem látjuk előre, mi lesz a végeredmény. Az együttgondolkodás oldja a gátlásokat, amely legtöbbször vicces ötleteket eredményez. Talán attól is sikeres ez a kooperatív munka, mert nincsenek elvárások, szabadon kísérletezünk. Inkább a gyors megtapasztalás a cél, egy nagyobb lélegzetvételű munka előtt. A hosszabbik változat valójában arra épül, hogy a próbák után (esetleg többféle technika is kipróbálható: papírkivágás, tárgyanimáció, gyurma stb.) egy tervezett filmet készítünk stábok összeállításával, storyboarddal, koncepcióval, munkamegosztással.

A gyurmafilm alapja, hogy egy egyszerűen formázható anyagból (lehet más anyag is: papír, festék, Lego), mindenki saját figurát, alakzatot készít. A hallgató az állóképek fotózásával „írja” a szereplője történetét (mindenki a saját figuráját mozgatja). A végeredmény egy posztmodern, rövid narratíva, hiszen 24 alakítás a figurán, a filmen 1 másodperc. Hiába rövid, inkább vizualitáson alapuló a történet, mégis le tudjuk zárni az adott idő alatt. Kipróbáljuk a lassú, finom mozgást és a gyors, akár robbanásszerű mozdulatokat, a sietést és a komótos haladást, az átalakulást stb. Az utómunkákat (vágás, hangosítás, feliratozás) mozgókép szerkesztő programmal (A.Premiere) történik, de készítettük mobiltelefonnal, utómunka nélküli filmet is.

A projekt változatban készítettünk már vegyestechnikájú filmet élő szereplőkkel és papírkivágásokkal, pixillációval. Ezek több hetes, jó hangulatú, kollaborációs tevékenységek voltak. Közelebb kerültünk a manipuláció eszközeihez, a „produkció” nézőpontjához, a célközönséghez. A kis figurákon keresztül a szerepjátékot, szituációs helyzetet gyakoroltuk és ha a nyersanyag hossza (képek száma) megengedte, akkor montázst is készítettünk, nem egyszerűen egymásba fűztük azokat. A megjelenített történet egyszerűsége mellett az idő múlását is tudtuk érzékelteni a mozgással, a színekkel, szimbolikával, hangokkal, zenével.

25 éve készítünk ilyen animációs kísérleteket, de nem volt két egyforma film sem, ami számomra is izgalmassá teszi a feladat koordinálását. (Animáció és storyboard 3. tábló)

ANIMÁCIÓ ÉS STORYBOARD 1.

NYÍREGYHÁZI EGYETEM
KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK

KULCSSZAVAK:

Mozgóképes gondolkodás, az idő és történet vizuális kifejezése, a képi, zenei, irodalmi kifejező eszközök összehangolása, ritmus, megszemélyesítés, reprezentáció és önreprezentáció.

FELADAT LEÍRÁSA:

1. KAVICS:

Talált, vagy választott kavics megszemélyesítése, antropomorfizálása.

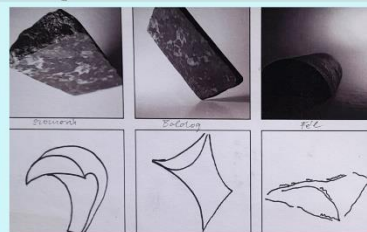
„Írjuk le úgy a kavicsot, mintha egy személy lenne!” (Verbálisan)

„Rajzoljuk le úgy a kavicsot, mintha ugrálna, úszna stb. és érzelmeket is ábrázolhat!”

„Ne rajzoljunk szemet, szájat, arcot, ne torzítsuk! Használjuk a fényeket, árnyékokat, dinamikát a megjelenítéshez!”

Takács Beáta

Vámos Csaba: fotó és rajz

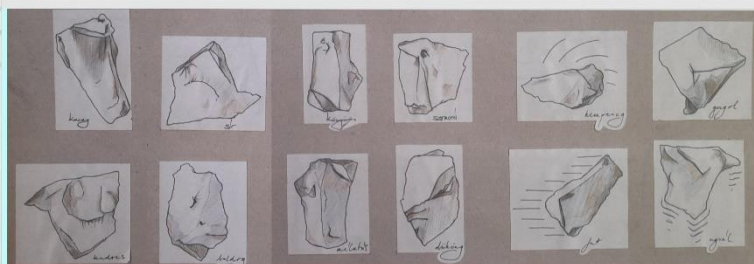
Cseke Petra

Kertész Rita

Nagy Angelika Ágnes

Gregovszki Gábor

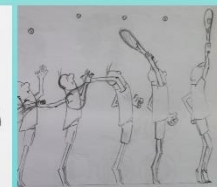
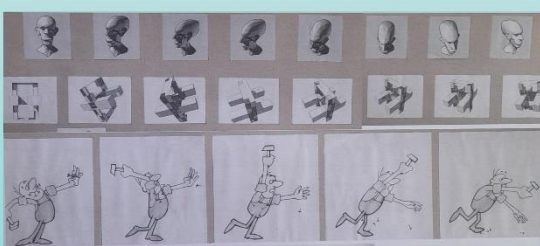
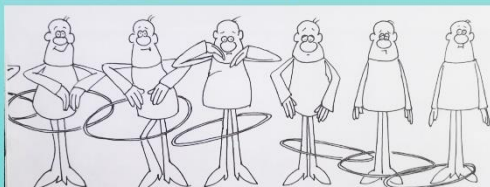
Szűcs Gabriella számítógépes grafikái

2. GUSZTÁV MEGMOZDUL

- Mozgásfázisok
- Tárgyforgatás, fejforgatás
- Médiaműveltség

Hőgye István és
Boros Ignác rajzai

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

ANIMÁCIÓ ÉS STORYBOARD 2.

NYÍREGYHÁZI EGYETEM
KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK

KULCSSZAVAK:

Mozgóképes gondolkodás, az idő és történet vizuális kifejezése, a képi, zenei, irodalmi kifejező eszközök összehangolása, ritmus, megszemélyesítés, reprezentáció és önreprezentáció.

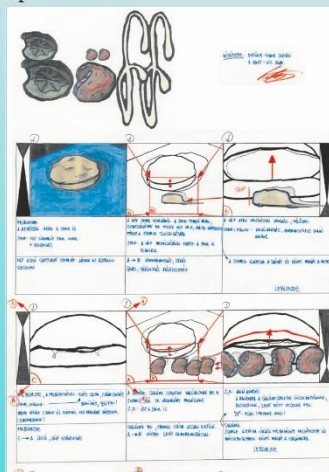
FELADAT LEÍRÁSA:

3. STORYBOARD

- A mozgóképes- , filmes gondolkodás, a tervezés
- A montázs és a nézőpont
- Filmes eszközök, kameramozgások, plánok, snittek, átélézés
- Technikai ismeretek, azok nézőre gyakorolt hatásával,
- A storyboard, mint a kifejezés és önkifejezés eszköze
- A médiumélvesség és a tanári kompetenciák

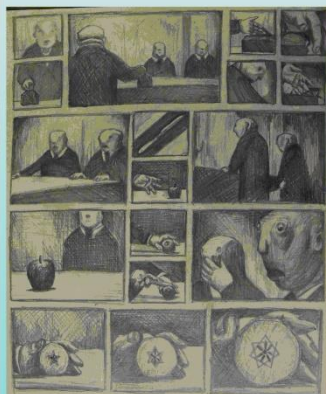
Barta Barbara

Vigh Gábor: Videóklipp forgatókönyv visszairása

Hallgatói filmtervek

- Variációk egy adott képre
- Egy nap állóképekben
- „Utazás“ mobiltelefon film

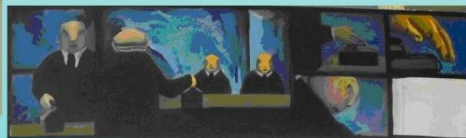

Vigh Gábor:

Videóklipp forgatókönyv visszairása

Nagy Katalin

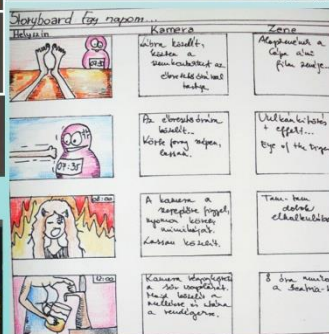

Vigh Gábor:

Egységes kompozíció létrehozása

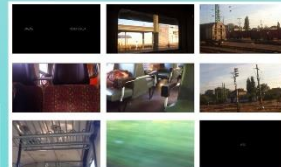

Vigh Gábor:

Péter Csilla:

Utazás című mobilfilm forgatókönyve

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

ANIMÁCIÓ ÉS STORYBOARD 3.

NYÍREGYHÁZI EGYETEM
KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK
Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium

KULCSSZAVAK:

Mozgóképes gondolkodás, az idő és történet vizuális kifejezése, a képi, zenei, irodalmi kifejező eszközök összehangolása, ritmus, megismerés, reprezentáció és önreprezentáció.

FELADAT LEÍRÁSA:

4. GYURMAFILM

- A mozgóképes-, filmes gondolkodás
- Saját karakter, demokratikus történetalkítás, önkifejezés
- A montázs és a nézőpont
- Csoportmunka, munkamegosztás
- Tanári kompetenciák: szervezés, csoportalkítás, reflektív gondolkodás, előrelátás

Fiatalkor digitális képi világa
30 órási továbbképzés

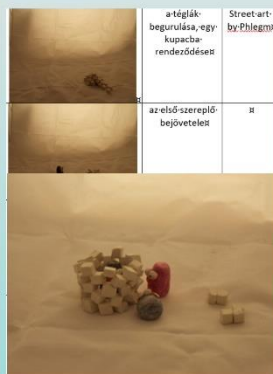

Animációs munka hallgatókkal és középiskolásokkal

Gulyás Cintia: Gyurmafilmterv

Serfőző Nóra: Break dance (utólagos storyboard, részlet)

Siteri Emese Csilla: Igluépítés gyurmafilm

Nagy Klaudia: Betintázza legofilmm

13 KM (2017)

képi	idő	kameramozgás	képalkotás	hang	cselekmény	zene, rajz, zene	szöveg	mozgás
	10mp	szelvény-kamerák	Nagy női plasztika: szelvény	zajos hangok	Várat megvárakozás	zajos hangok		Várat megvárakozás
	10mp	szelvény-kamerák	Kis női plasztika: szelvény	Kameraközvetítés	Hirtelen valószínűleg a szelvény	Hirtelen valószínűleg a szelvény	Nemzet és a szelvény	A kamera a szelvény
	10mp	szelvény-kamerák	Nagy női plasztika: szelvény	Ötlet: szelvény	Parasit egy szelvény	Ötlet: szelvény		A kamera a szelvény

Csombók Panna (2019): Kör gyurmafilm-vegyes technika Nyíregyházi Művészeti Szakgimnázium

Számítógépes grafika 2012:
Kősz gyurmafilm (tanárszak)

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

2.3 Digitális montázsvariációk

ILLÚZIÓ, VESZÉLYES

Bevezetés: Készíts „fotóillúziót / illúzió-fotót” a megadott szempontok szerint! A fotókon kisebb tárgyak valódinak, nagyobbak életnagyságúnak tűnhetnek. A vízszintes padló lehet lejtős, állhat valaki a falon. (A feladatot nem számítógéppel, csak fényképezőgéppel, vagy mobiltelefonnal kell elkészíteni.)

Természetesen itt szó esik az illúzió alapeseteiről (vakfolt, a Herman-rács, a moiré jelenség, kontraszt illúzió, fényintenzitásból adódó tévesztés, téves méretérzékelés, Zöllner-illúzió, Adaptációs illúzió, Ames-szoba), a figyelemről, a művészetben betöltött szerepéről, az utóképhatásról, a többértelmű képekről, az alak és háttér viszonyáról, gestalt pszichológiáról, mimikriáról (mivel biológia és környezetvédelem szakos tanári oklevelem is van).

Az illúzió fotókon kipróbáljuk, hogy két emberalak hogyan állítható össze egy alakká. A kép 90 és 180 fokkal történő elforgatása érdekes hatásokat kelthet a tükröződő felületek fotózásakor. A képeken megjelenő tárgyak tűnhetnek kisebbnek vagy nagyobbaknak a valóságosnál. Egy emberalak eltűnhet a megfelelően választott háttér előtt (textúra, szín), esetleg zavaró festés készítésével. A tükör a képen elhelyezve a fotós mögötti dolgokat mutatja, ezzel lehetetlen helyzetet idézve elő. A feladat segítségével igazolható, hogy nem szükséges számítógépes utómunkálat egy érzéki csalódás, illúzió előidézéséhez, csupán jól megrendezett fotó. Így ezzel a manipuláció, befolyásolás, álhír, nézőpont, célcsoport témák is feldolgozhatók.

A „veszélyes” feladat abban tér el az előzőtől, hogy az illúziót képfeldolgozó programmal (photoshop) saját, ill. letöltött fotókkal kell elkészíteni. Az iskolában, vagy a városban számtalan veszélyes helyzet adódik. Ilyen helyzetet kell előidézni letöltött képek és a saját fotók felhasználásával, úgy, hogy az hihető legyen, valódinak tűnjön. Így az izgalmas és mulatságos feladattal az álhírek, a manipuláció ellen küzdünk.

MUTÁCIÓ 1-2.:

Az álhírekhez, manipulációhoz kapcsolódó feladatsor a „mutáció” fantáziacímet viseli. A feladatsor két fő témára bontható szét. Az első részében, egy állatokból készült montázst kell létrehozni, a második etapban egy természettudományos lap két oldalas cikkét kell megalakítani, aminek főszereplője az állatmontázs. Ez egy játékos fotómanipulációs (Photoshop) gyakorlat, ugyanakkor egy alkalmazott grafikai tervezés, egy adott arculat (National

Geographic folyóirat) alapján készített tördelésen keresztül a tipográfiai gondolkodás fejlesztése. A feladaton keresztül megvalósul a kép és a szöveg együttes alkalmazása, de a manipuláció, a konteók, az álhírek témáját is erősen érinti. Persze van egy kerettörténet (fikció!) is a motiváció felkeltése céljából, miszerint egy kórokozó, egy vírus beépül egy kiválasztott, létező állat genetikai kódjába. Ahol befolyásolja sejtek osztódását, szimbiózisba kerülhet a gazdaállattal/emberrel. Olyan változásokat okoz, hogy a külön fajba tartozó állatok is képesek egymással szaporodni. Ennek következményei, hogy új egyedek (vagy fajok?) alakulnak ki, amelyek kinézetükben megjelenítik szüleik tulajdonságait. Ennek az állatnak a digitális montázsát készítik el a hallgatók, a ma élő állatok fotóinak felhasználásával. (El is nevezik a szüleik neveiből kiindulva az új élőlényt.) A történet szólhatna, az ókori birodalmak mitikus lényeiről is (szfinx, lamassu, kentaur).

A mutáció feladat második egységében a történet úgy folytatódik, hogy lencsevégre kapják a „mutáns lényt” (aminek a montázsát elkészítették korábban). A szenzációs felfedezésről megjelenik egy 2 oldalas cikk a National Geographic folyóiratban, ahol a „felfedező” (az alkotó hallgató) kéri fel, hogy szerkessze meg az állatot bemutató oldalt. Az adott folyóirat formai követelményeihez (betűtípus, szín, betűszín, háttér, vonalak, betűméret – cím, törzsszöveg, képaláírás – reklámok az oldalon, a magazin oldalmagassága: 25cm, szélessége: 17cm, az oldaltér mérete: 25cm x 34cm) mintát kapnak (valódi cikkeket) és az online folyóirat formája is követhető. A szöveg lehet vakszöveg is, de az idén többen, az M.I. segítségével „komoly” cikket írtak, így jövőre már ezzel bővül az alkotási folyamat.

A feladatok során, az álhírek, és hamis fotók analógiájára hozunk létre hihetőnek tűnő képes és szöveges információt, amiről mindenki tudja, hogy nem valós. Belelátva ezek keletkezési, alkotási folyamatába egy tudatosabb, kritikusabb médiafogyasztói attitűd kialakítását segítjük.

DIGITÁLIS MONTÁZSVARIÁCIÓK 1.

Nyíregyházi Egyetem
Képi ábrázolás, vizuáliskultúra tanár

ILLÚZIÓ-FOTÓK:
Két emberalakból,
egy alak összeállítás.
A kép elforgatása 90
és 180 fokkal.

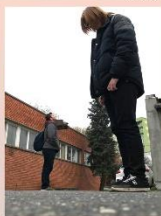
Czeczéné Tóth Mónika

Tar Aleszandra

Kukucska Erika

Petróczi Ákos

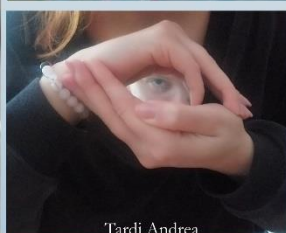
Elforgatás 180 fokkal
Petróczi Ákos

Katona András

Kukucska Erika

Czeczéné Tóth Mónika

Tardi Andrea

Kiss Ábel

ILLÚZIÓ-FOTÓK:
Az eredetitől kisebbnek, vagy
nagyobbak tűnik egy tárgy, élőlény.
Az alak belcolvad a háttérbe.
A tükör megzavarja a térértet

Junácsi Laura

Dékmar Hanna

VESZÉLYES
című feladat:

Balogh Orsolya
Kékedi Levente
Szekeres Viktória
Kiss Bettina
Lantos Katalin

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

DIGITÁLIS MONTÁZSVARIÁCIÓK 2.

Nyíregyházi Egyetem
Képi ábrázolás, vizuáliskultúra tanár

MUTÁCIÓ 1:

Kósa Ágnes: Csírmí

Sasovics Réka: Kecskék

Muci Vivien: Póglya

Veress Jázmin: Csiznyoszi

Petruska Nikolett: Pandúza

Fekete Noémi: Cillányó

Kiss Petra: Tigró

Bodnár Anna: Dalmapaci

MUTÁCIÓ 2:

Feladat: Lencsevégre kaptak egy mutáns lényt.
„Szerkessz meg egy oldalpárt a National Geographic folyóirat formai követelményei szerint!”

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

3. „SZELF(I) INSPIRÁCIÓ 1.”

Alcím: „SZABAD AZ ASSZOCIÁCIÓ”

A PROJEKT RÉSZTVEVŐI:

A Nyíregyházi Egyetem Vizuális Kultúra Intézetének hallgatói (Képi ábrázolás és Vizuális-kultúra tanár szak)

A PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁS:

A médiaműveltséghez és médiakompetenciához a képek és szövegek változatos kapcsolódásának ismerete szükséges. A médiában csak passzívan, befogadóként találkozunk a befolyással, a manipulációs szándékkal, amelyek sok esetben jól válogatott képeken és szövegeken keresztül hatnak ránk. Ahhoz, hogy értő módon álljunk ezekhez az eszközökhöz és befolyásoló tényezőkhöz, nekünk kell alkotóvá válni. Az önreprezentációs eszköztárunk is bővíthető a jól megtervezett feladatokon keresztül.

A PROJEKT CÉLJA:

A „médiaműveltség” és a „médiatudatosság” elsajátítandó képességeinek fejlesztése, a tömegmédia üzeneteinek esztétikai, ideológiai tartalmának olvasásán, elemzésén keresztül. A projekt lehetőséget ad a kép és a szöveg kapcsolódásainak áttekintésére és gyakorlati alkalmazására, valamint a szabad asszociáció képességének fejlesztésére.

A PROJEKT TARTALMA:

A kódolás, dekódolás műveletei és a képi kommunikáció megjelenése a részvétel alapú, láncszerű, egymásba kapcsolódó, egymást inspiráló alkotói folyamatban. Egy adott képből (általam adott, szkennelt önarckép-feldolgozás) és egy általam választott szövegből kiindulva, hoznak létre szabad asszociációval önmagukat reprezentáló műveket (képet, képsorozatot). Ezek a művek valamilyen módon reflektálnak a kiindulópontra. A létrehozott alkotáshoz egy „talált”, vagy alkotott szöveget is kapcsolni kell úgy, hogy a kép és a szöveg más-más módon hasson egymásra (a tanult lehetőségek szerint, vagy újszerűen).

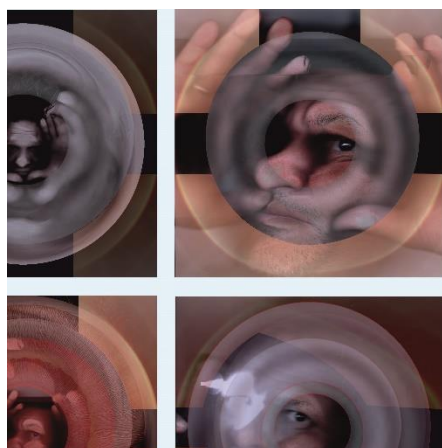
A PROJEKT LEÍRÁSA:

A projekt egy bevezető órával indul, amely a kép és a szöveg kapcsolódási lehetőségeit veszi számba. Az én prezentációm a „*bővítő magyarázó*”, a „*kölcsönös*”, a „*hozzáadó*”, a

„módosító”, ill. az „összeadó”¹⁴ típusokat mutatja be példákon keresztül, de a diákok ezt bővíthetik más lehetőségekkel. Az elméleti ismereteket követően, egy célzott, tematikus gyűjtésként folytatódik a munka (páros, vagy egyéni munkaformában), melyet egy prezentálás zár, ahol a párosok (vagy egyének) előadják és magyarázzák a gyűjtött példákat.

A projekt következő fázisában egy képrészletet és egy szöveget kapnak tőlem a diákok, ami engem reprezentál, szó szerint és átvitt értelemben is. A képrészlet a saját alkotásom, egy nagyobb mű része, amelyen kilenc szkennelt önarcképet lehet felfedezni. A kapott részlet a mű negyedrésze. A kilenc képből egy teljes portré, három töredékes arcot ábrázol. A szöveg egy általam kedvelt filozófiai mű részlete, amely a lélekről szól (Hamvas Béla: Álom). Ezekből kiindulva új, a hallgatót reprezentáló művet kell létrehozni, analóg, vagy digitális eszközzel, tetszőleges műfajban. Kitétel az önreprezentáció és a kép és szöveg integrációja.

A HALLGATÓKNAK KIADOTT ANYAG:

Havasi Tamás: Self(ie) representation 2.
100cm x100cm (9db 30cm x 30cm) részlet
digitális print lenvászon, vakráma

„Az ablak előtt színtelen, lágy, üvegszerű, de végtelenül puha, érzékeny, kocsonyás anyagból készült sajátságos repkedő lények gyűltek össze. Olyan nagyok, mint a pogácsa, kétoldalt szárnyuk van, félig lepkék, félig madarak, nesztelesen szállnak be a szobába. Tudom, hogy ezek a lelkek. A méhész azért nyitotta ki az ablakot, hogy az éjszaka folyamán a ház köré gyűlt lelkeket beeressze.”

Hamvas Béla

(HAMVAS, 2005: 152)

A PROJEKT ÜTEMEZÉSE:

1. A kép és a szöveg téma elméleti háttere
2. Gyűjtőmunka, prezentáció a kép és szöveg témában
3. Tervek az önreprezentációs projekthez
4. Megvalósítás
5. A kész munkák bemutatása
6. A kész munkák tovább alakítása, alkotócsere
7. Moodle feltöltés

¹⁴ 1. „bővítő magyarázó”: például egy műalkotás és a címe (a szöveg a kép jelentését bővíti)

2. „kölcsonős”: a szöveg és a kép egyenrangú, de egymás megértését segíti

3. „hozzáadó”: egy szöveg és az illusztrációja; szöveg inspirálta kép, vagy kép inspirálta szöveg

4. „módosító”: a kép a szöveg értelmezését megváltoztatja -vagy fordítva-, ellenkező előjelűvé is teheti

5. „összeadó”: az önálló szöveg és kép együtt új (magasabb rendű) jelentést hoz létre

A PROJEKT SORÁN MEGVALÓSÍTANDÓ TEVÉKENYSÉGEK:

Beszélgetés: A témáról, a téma fontosságáról, a tapasztalatokról.

Anyaggyűjtés: A „kép és szöveg” témában (internet).

Prezentációkészítés: A „kép és szöveg” gyűjtőmunka prezentációjának elkészítése (páros munkában, egyéni munkában), bemutatása.

Alkotás: Saját parafrázis elkészítése. (órai és tanórán kívüli munka)

Prezentációkészítés: A parafrázis kiválasztása és szövegének bemutatása.

Alkotás, újraalkotás: A parafrázisok továbbadása (ill. egy másik munka kiválasztása), újra-felhasználása. A továbbadott, kiválasztott kép átalakítása, új, jellemző szöveg kiválasztása.

Képi kódrendszerek, kommunikációs aktusok „művészi” alkalmazása a közösségi platformok működésének mintájára. Intuitív, spontán reakciók, komplex művek, kódolt-dekódolt képfolyamok, szövegek, esetleg videók készítése.

Adatbázis létrehozása: Végző produktum bemutatása és feltöltése a Moodle tárhelyre.

A VÉGSŐ PRODUKTUMOK:

A projekt produktumai nagyrészen digitális és analóg fotográfiák, legtöbb esetben szoftveres utómunkálatokkal. Több alkotás megtartotta az eredeti, kiindulási kép kompozícióját, az arctorzítást és több formai hasonlóságot, mivel az eredeti kép parafrázisát akarták elkészíteni (Biro Tímea, Sztacho Roland, Császi Angéla, Prokop Katalin, Sági Evelin Kitty). Azonban voltak olyan megoldások, amelyek inkább a szöveg értelmezésére fektették a hangsúlyt (Kelen Kinga, Brassói Kósa Alexandra, Rontó Rózsa Margaréta). Születtek analóg megoldások is, amelyeknek a fotódokumentációja került feltöltésre, de valódi tárgyakból, drapériából és ablakkeretből lett összeállítva. Pl.: Madar Lili Adrien leírásában részletesen elemzi a kompozíciójának összeállítását és elméleti, filozófiai, szimbolikus kapcsolódását a kiindulópontnak szánt szöveghez és képhez. Balogh Benjámin és Puskás Réka is elvonatkoztatott megoldásokat talált az önreprezentációra a kiindulási ponthoz képest.

Itt jegyzem meg, hogy a projekt nem zárult le a produktumok feltöltésével, mert az „Emlékem” projekt anyagával együtt a végeredmények újra felhasználásra kerültek egy másik évfolyam hallgatói által. Az újra felhasználás leírását az „Emlékem” projekt ismertetése után részletezem.

„SZELF(I) INSPIRÁCIÓ“

SZABAD AZ ASSZOCIÁCIÓ 1.

NYÍREGYHÁZI EGYETEM KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK

A PROJEKT CÉLJA:

A „médiaműveltség” és a „médiatudatosság” képességeinek fejlesztése. A tömegmédia üzeneteinek esztétikai, ideológiai tartalmának olvasása, elemzése. A kép és a szöveg kapcsolódási lehetőségeinek áttekintése és a szabad asszociáció képességeinek fejlesztése.

A PROJEKT TARTALMA:

Kiindulópont egy adott kép (saját szkennelt önarckép-feldolgozás) és egy általam választott szöveg. „Hozzanak létre szabad asszociációval önmagukat reprezentáló műveket (képet, képsorozatot), amely valamilyen módon reflektál erre a kiindulópontra! Párosítsák egy talált, vagy alkotott szöveggel úgy, hogy a kép és a szöveg más-más módon kapcsolódjon egymással (a tanult lehetőségek szerint, vagy újszerűen)!”

Módosító

Készítsd el a képet és a szöveget úgy, hogy a kép és a szöveg kapcsolódjon egymással (a tanult lehetőségek szerint, vagy újszerűen)!”

A PROJEKT ÜTEMEZÉSE:

1. A kép és a szöveg téma elméleti háttere
2. Gyűjtőmunka, prezentáció a kép és szöveg témában
3. Tervek az önreprezentációs projekthez
4. Megvalósítás
5. A kész munkák bemutatása
6. A kész munkák tovább alakítása, alkotócsere.
7. Moodle feltöltés

Válogatott részletek a Nyíregyházi Egyetem hallgatóinak munkáiból

KÉP ÉS SZÖVEG
bevezető órák:
1. Kapcsolódási típusainak megismerése
2. Gyűjtőmunka
3. Prezentációja

A KÉP ÉS A SZÖVEG KAPCSOLATA

1. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

2. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

3. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

4. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

5. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

6. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

7. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

8. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

9. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

10. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

11. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

12. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

13. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

14. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

15. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

16. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

17. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

18. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

19. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

20. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

21. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

22. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

23. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

24. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

25. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

26. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

27. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

28. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

29. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

30. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

31. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

32. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

33. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

34. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

35. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

36. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

37. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

38. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

39. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

40. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

41. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

42. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

43. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

44. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

45. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

46. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

47. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

48. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

49. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

50. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

51. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

52. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

53. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

54. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

55. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

56. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

57. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

58. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

59. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

60. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

61. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

62. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

63. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

64. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

65. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

66. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

67. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

68. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

69. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

70. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

71. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

72. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

73. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

74. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

75. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

76. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

77. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

78. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

79. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

80. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

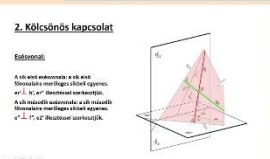
81. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

82. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

83. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

84. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

85. Hozzájárulás a kép és szöveg kapcsolatának megismeréséhez

2. ÖNREPREZENTÁCIÓ, SZABAD ASSZOCIÁCIÓ

KIINDULÓPONTOK
Adott egy kép részlet
és egy szöveg.

„Az ablak előtt színtelen, lágy, üvegszerű, de végtelenül puha, érzékeny, kocsonyás anyagból készült sajátos repkedő lények gyűltek össze. Olyan nagyok, mint a pogácsa, kétoldalt szárnyuk van, félig lepkék, félig madarak, nesztelenül szállnak be a szobába. Tudom, hogy ezek a lelkek. A méhész azért nyitotta ki az ablakot, hogy az éjszaka folyamán a ház köré gyűlt lelkeket beeressze.”

Hannas Béla: Álom

A PROJEKT SORÁN MEGVALÓSÍTANDÓ TEVÉKENYSÉGEK:

- Beszélgetés a témáról, a téma fontosságáról a tapasztalatokról.
- Anyaggyűjtés a „kép és szöveg” témával kapcsolatban az interneten.
- A kép és szöveg gyűjtőmunka prezentációjának elkészítése (páros munka, egyéni munka), bemutatása.
- Saját parafrázis elkészítése.
- A parafrázis kiválasztása és szövegének bemutatása.
- A parafrázisok továbbadása (ill. egy másik munka kiválasztása), újrafelhasználás.
- A továbbadott, kiválasztott kép átalakítása, új, jellemző szöveg keresése.
- Végző produktum bemutatása és feltöltése a Moodle tárhelyre.

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

„SZELF(I) INSPIRÁCIÓ“

SZABAD AZ ASSZOCIÁCIÓ 3.

NYÍREGYHÁZI EGYETEM KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK

ÖNREPREZENTÁCIÓ,
SZABAD ASSZOCIÁCIÓ
Digitális grafikai megoldások

Válogatott részletek
a Nyíregyházi Egyetem hallgatóinak munkáiból.

Balogh Benjámint:
Mesélt hűlés-melencz drapéria

Puskás Réka:
Önarckép Mártonnal

Fly high
While you're still able
In time
Your wings will surely touch
the ground
(When you're uncrowned and
on your way down)

Big shot
Everybody loves you
So what?
Soon enough they'll
all forget your name..."
Celdweller: *Uncrowned*

Kovács Karolina: Tercenitcs

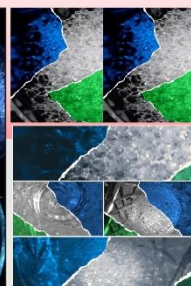
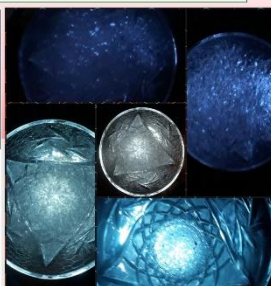
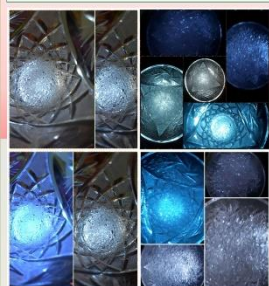

Gánóczy Dalma
„A lelkem, mint pillangók.
A reményesség és a boldogság kéjében
betojlik az aurámat.”

Brasso-Kósa Alexandra:

„Az időtől nem a cicánk jutott eszembe, aki nyáron süretdés után az ablakon repkedő ciliáris lepkéket figyelt, ezért próbáltam egy kicsit álomszerűnek tűnő montázst készíteni. Az időzet olyan, mintha a cicánk gondolatai lennének, ahogy figyeli a ropkázó lényeket, a méhészek pedig mi vagyunk, akik néha beengednek hozzá egy-kettőt, hogy tudjon velük játszani.”

Prokep Katalin:

„A világ látható és láthatatlan részei, mind együttesen alkotják az életünket. Sejtelmek valóság és a valóság mögötti szerzetesfőző valótárságok. Egy ember száz arcát véljük felfedezni, megismerni, s mind a százszor más és más új dolgot akarunk látni benne. Szemünk, csak gondolataink által képes asszociálni, vajon a valóság az amit látok? Vagy bármit el lehet hitetni ami valójában nincs is. Hihetetlen dolog, hogy az elménk mimindenre képes és a modern technika alkalmazásával átéljük képzeletünk titkos határait is.”

Sági Evelin Kitti: Túloldal
Digitális illusztráció, 2500 px * 2500 px (300dpi)
Paint Tool SAI, Wacom Cintiq

„A fényes lepkelények csak fényes lepkelények, az ablaküveg csak ablaküveg, a lelkek túlvilágisága pedig a cím... a képen a figura a méhészt, aki éppen az asznap beengedése szoruló fényes lepkelényeket számlolja az üvegablakon keresztül. A túloldalról ellenőriz a méhészt minket, fényes lepkelényeket.”

Rácz Ildikó

Balogh Benjámint: „Melankolikus”

A kép a melankolikus személyiségű típust jeleníti meg, ahogyan én elképzelem. Jellemző:

- Tükröző, melyet a szívben lévő differenciálegyenlettel fejeztem ki.
- Gyakran komor, negatíván látja a dolgokat (esőcseppek és a negatív kép)
- Betéte forduló, túl érzékeny, ám az érzelmeket széles skálán éli meg.
- Lajális, bűséges, s képes önfeláldozó módon viselkedni („sokréteg” szív)
- Hajlamos az álmodozásra, szereti a tökéletet, az ideált keresni: „10/10”

Rontó Rózsa
Margareta

Orosz Anikó

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

„SZELF(I) INSPIRÁCIÓ“

SZABAD AZ ASSZOCIÁCIÓ 4.

NYÍREGYHÁZI EGYETEM KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK

ÖNREPREZENTÁCIÓ, SZABAD ASSZOCIÁCIÓ Digitális grafikai megoldások

A közösen létrehozott Moodle mappába mindenki feltöltötte az általa készített végeredményt (név nélkül). Mindkét projekt képeit. A következő csoport innen választhatott tetszés szerint és azokat „saját képére“ formálhatta. Az itt bemutatott képek ilyen feldolgozások. A kiindulási pont a másik csoport végeredménye. Szabad asszociációval gördül tovább az alkotási lánc, ahogy az a közösségi médiában történik.

Válogatott részletek a Nyíregyházi Egyetem hallgatóinak munkáiból.

ÉRDEKES:

- Zömében ugyanazt a 10 képet választották a hallgatók.
- A választás indoklása legtöbbször a témával való azonosulás.
- Azt írták: „Rögtön eszembe jutott róla valami.“

Dán Alexandra:

Az érzelmek sokszínűsége

„Villámokat szór ma ránk az ég fenn
Tombol a világ, de bennem szélesed
Van belül, mert átéltem már százszor
Hogy maga után fényt hagyott a zápor
Úgy érzem, magamra hagyott a világ
Attól félek, hogy túl messze van, aki lát
Attól félek, hogy túl messze van, aki vár
Attól félek, hogy túl késő lesz, ha kivár“

Follow The Flow: Szélesed

Dihen Petra:

„A képet a sokrétűsége, érdeklődéssége miatt választottam. Sok hasonlóságot látok a készítője és közöttem, de szeretem a határozottabb formákat is. Néhány dolog a képen legyen az ami valójában. Szeretem a tetoválásokat és Japánt. Erre utal néhány beillesztett kép.“

Lassú Anett

Nem múlnak ők el, kik szívünkben élnek,
Hiába szállnak árnyak, álmok, évek.
Ők itt maradnak bennünk csendesen még,
Hiszen ha nekünk a végelenség,
Juhász Gyula: Consolatio (részlet)

Imre Katalin

„Létezik egy óriási kirakójáték, melynek minden darabja megvan, csak alázatossá, keleti tisztelettel mindenek meg kell keressük a helyét, szerepét.“
Böjte Csaba

„Az én életem is egy kirakójáték, rengeteg tervezést igényel, mindennek keresem a helyét. Próbáltam egy olyan kollázs készíteni, amiben azokat az eseményeket, életképeket jelenítem meg ami az életem része és össze kell illesztenem a darabkáit.“

Homoki Réka

Kelemen Kinga

Gari Márta

Benedek Észter

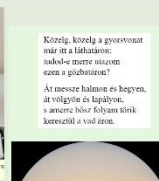
Gari Márta

Máté Éva

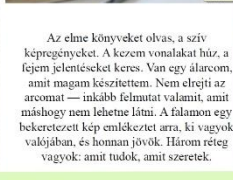
Csend van...

Mond nem szóltak senki sem.
Csend van.
Tegyetek hallgatók.
A magány végtelen, mint az út.
De a szél is van valahol, éjszaka.
Szavaim keresi láthat.
Kerem nem érdekel.
Mégis érezhetlek.
Ahogy a fák leveleit megmozgató levelek.
Mond már bennem létezik.

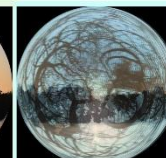

Juhász Péter: Utazás

Kiss László: Másik utazás

Az elme könyveket olvas, a szív képregényeket. A kezem vonalakat húz, a fejem jelentéseket keres. Van egy álarcam, amit magam készítettem. Nem elrejti az arcomat — inkább felmutat valamit, amit mások nem lehetnek látni. A falamon egy bekeretezett kép emlékeztet arra, ki vagyok valójában, és honnan jövök. Három réteg vagyok: amit tudok, amit szeretek.

Kipe Boglárka: Az oroszlanárvas erdei útján.

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

4. „SZELF(I) INSPIRÁCIÓ 2.”

Alcím: „EMLÉKEM”

A PROJEKT RÉSZTVEVŐI: A Nyíregyházi Egyetem Vizuális Kultúra Intézetének hallgatói (Képi ábrázolás és Vizuáliskultúra tanár szak)

A PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA:

A médiaműveltséghez és médiakompetenciához nincs elég jártasságunk a képek és szövegek változatos egymásra hatásában, így ebben minél több tapasztalatra kell szert tennünk. A probléma másik eleme, hogy a legújabb technológiákat csak félve próbáljuk ki, így erre valamilyen alkalmakat, lehetőségeket kell biztosítani az oktatási keretek között is, illetve célokat kell meghatározni ezzel kapcsolatban.

Annak a megtapasztalása is nehéz, hogy a Mesterséges Intelligencia (továbbiakban M.I.) által generált képek távol vannak az elképzeléseinktől, ezért az M.I.-nek adott utasításokat finomítani szükséges, valamint határozott stratégia kell a sikeres képgeneráláshoz. Azt várjuk tőle, hogy olyan inspirációkat adjon a saját alkotásainkhoz, amelyek a problémamegoldásban előrelépést eredményezhetnek. Egy alkotó és M.I. együttműködés akkor lehet eredményes, ha a lánc utolsó lépése az emberi alkotás.

A PROJEKT CÉLJA:

Megszerezzük a képek és szövegek olvasásához, írásához elengedhetetlenül szükséges jártasságokat, készségeket, képességeket, kompetenciákat.

A közvetlen cél a képek és szövegek segítette önreprezentáció, a legújabb digitális alkalmazások használatával. A alkotáson keresztül a tudatos, értelmező befogadói attitűd és aktív, reflektált médiarésztvétel kialakítása is megvalósulhat.

A PROJEKT TARTALMA:

Az „Emlékem” című projekt az önreprezentálás vizuális és verbális alkotói formájával foglalkozik. Az emlék témával személyessé, személyre szabottá szerettem volna tenni a projektet. Az emlék leírásával egy múltbéli, megtörtént esemény emlékképét öntjük szöveges formába. Ebben az esetben a kép (emlékkép) inspirálja a szöveget, amelyet a továbbiakban az

M.I. újra vizualizál. Ezt a generált képet kell a promptok finomításával az emlékekhez közelíteni. Dönteni kell abban, hogy az M.I. produktum melyik része, hogyan fér bele a mi koncepciónkba. A projekt fontos, nem titkolt célja, hogy valamelyik M.I. alkalmazást ki kell kipróbálni a megvalósításhoz. A szerzőség egyenlőre bizonytalan szerepe is felvetődik az M.I. által létrehozott kép kapcsán, hiszen az nem lehet a projekt végeredmény, hanem egy utolsó fázisban még tovább kell alakítani, vagy újraalkotni. Ebben az esetben a technológiától valamilyen ötletet, inspirációt várunk a saját alkotásunkhoz.

A megvalósított projekt közös prezentációval zárult, ahol bemutatásra kerültek a munkafolyamatok, az emlékek, a promptok, az M.I. produktumai és a végeredmény is. Én is bemutattam az általam korábban készített sorozatot, amely több kiállításon is szerepelt, mint „kép és szöveg”, az inspirációs emlék leírása és az M.I-t is felhasználó produktum, valamint a mű analóg továbbélései. A képeken az M.I. képek átalakított hátterek, amelyeket saját fotókkal, szkennelt képekkel, szimbólumokkal egészítettem ki.

A PROJEKT ELMÉLETI HÁTTERE:

A disszertációban bemutatott társadalmi és elsősorban vizuális helyzetkép, az abban zajló médiumokhoz, közösségi médiához kötött folyamatok, jelenségek, egy képeiben és szövegeiben összetett valóságot jelenítenek meg. A „képkorszak” képei átszövik mindennapi tevékenységeinket, új képfajtákat teremtenek, amelyek szövegekkel, hangokkal multimédiás kontextusban, reprezentációs, szimbolikus tartalmakkal vannak jelen. A képek elválasztanak a valóságtól, beékelődnek az egyén és a világ közé, ugyanakkor a digitális világban keletkezett tartalmakat össze is kötik a valósággal. Ebben az online és offline valóság-komplexben – amelyben személyiségünket is reprezentáljuk – a média oktatása, nevelése, vagy inkább annak eredménye a médiakompetencia, médiaműveltség, médiatudatosság szó szerint létkérdés. A képesség-, tudás- és attitűd-együttes magába foglalja a médiumokhoz kötött ismereteket, a különböző típusú képek „olvasási” és „írási” képességét, szimbolikájának, jelentéstartalmának megértését (a kontextusnak megfelelő jelentés kiválasztása), a funkcionális, kreatív médiahasználat képességét, a kritikus attitűdöt. Ezek az összetevők nem csak a vizuális kultúra, a művészetet, vagy a médiapedagógiát érinti, hanem minden diszciplína hétköznapi képértelmezését.

A projekt alapelve, hogy a saját alkotásaimból, mint premisszákból indul ki és az abban alkalmazott alkotói folyamatok analógiájára épül. Az első projektnél („Szabad az asszociáció”) konkrét képrészlet a kiindulópont, az „Emlémem” projekt esetében „csak” az alkotói folyamatok analógiáit használtam fel.

Felvetődik a kérdést, hogy mennyire érezték komfortosnak az M.I. bevonását az intim alkotói folyamatba és mennyiben más ez, mintha valódi alkotóval dolgoznának együtt. A választokat a személyiség és a médiatechnológiák használati kompetenciája is erősen befolyásolta.

A PROJEKT ÜTEMEZÉSE:

A projekttéma és a probléma ismertetése után, az M.I. általános bemutatása következett. Megemlítsre kerültek a felhasználási területei, művészeti alkalmazása, a szerzői jog kérdésének megvitatása is. Az elméleti megközelítés után a leghasználhatóbb képgeneráló programok kipróbálása következett. A hallgatók a kísérletek után a kiválasztott algoritmusnak egyénileg írták le az emléket (prompt formájában). A vizualizáció utasításait folyamatosan finomítva, egyre jobban megpróbálták közelíteni a generált képeket az emlékképhez. A kész munkákat, a szövegeket és az alkotói folyamat lépéseit egy prezentáció keretében mutatták be a hallgatók. A bemutatás után a Moodle adatbázisba feltöltötték a kész végeredményeket, majd a két projekt képes adatbázisát összeolvastottuk, hogy azokból tetszőlegesen újra felhasználható képek legyenek.

A PROJEKT SORÁN MEGVALÓSÍTANDÓ TEVÉKENYSÉGEK:

Beszélgetés a témáról

Prezentáció: M.I. algoritmusok bemutatása, felhasználása, a szerzői jog kérdései¹⁵

Képgeneráló programok kipróbálása

Emlékek leírása, promptok megfogalmazása

¹⁵ Kié az MI alkotása, ki élvez szerzői jogot?

Az MI algoritmus fejlesztői a jogászok szerint biztos nem szereznek semmilyen jogot az MI által létrehozott tartalomra. A végfelhasználó viszont, aki a generált tartalmat saját maga is formálta, a jelenlegi törvényszöveg szerint igen. Ha egy művész az M.I. által generált képre rárajzol, „vagy a programozó MI-vel generálja a szoftver forráskódjának bizonyos elemeit, majd azt egyéni és eredeti módon kiegészíti vagy átírja, akkor szerzőnek minősülhet. ... A mesterséges intelligencia által előállított tartalom tehát akkor élvezhet szerzői jogi oltalmat, ha egyéni-eredeti jellege van, és azt az MI-vel történt előállítás után is formálta még valaki.” (GYÁRTÁSTREND 2024: o.n.)

Alkotás: Az M.I.-vel és a sajátmű létrehozása

Prezentációkészítés: A kész munkák bemutatása

Adatbázis létrehozása (Moodle): Végző produktum bemutatása, feltöltése a Moodle-be

Utolsó lépés: A „Szabad az asszociáció” és az „Emlémem” projekt adatbázisának egyesítése.

Az összevonás eredménye egy közösségi médiához hasonlatos önreprezentációs képgyűjteményt. Az azonosítás nélküli képek közül tetszőlegesen lehet kiválasztani a kiinduló alkotást és azt a saját önreprezentációhoz felhasználni, saját „képre formálni”. Ezt az utolsó feladatot egy másik évfolyam képi ábrázolás csoportja valósította meg úgy, hogy ők talált képként kezelték az adatbázis képeit.

A VÉGSŐ PRODUKTUMOK:

Ebben a projektben eddig 54 alkotás született, ami minden félévben bővül. A projekt végző produktumainak fele digitális, de a várakozással ellentétben sokkal több analóg alkotás született. Azt gondoltam, hogy a mai fiatalok a digitális képalkotást fogják előnybe részesíteni, de a megoldások jelentős hányada mégis analóg munka. Többen, mielőtt megpróbálkoztak volna a képgenerálással, tusrajzot, vagy akvarellt készítettek az emlék felidézéséhez, csak utána kezdtek a digitális munkához (M.I.).

A digitális technikát választók egy része talán a könnyebb, időtakarékosabb megvalósítás reményében maradtak ennél az eszköznél. Az M.I. digitális inspirációi ellenére többen tust, akvarellt, gouachet, akrilt, ceruzát, színesceruzát választottak az alkotáshoz. Ennek az is oka lehet, hogy a személytelen M.I. képeket át akarták alakítani, hiszen az emlék téma is valami intim, egyéni megoldást, önreprezentációt kívánt. Megjelenhet a tradicionális médiumok felé fordulásban az új technológia iránti bizalmatlanság is, ráadásul az ingyenes M.I. algoritmusok, még a technikai megvalósításban is elmaradnak a fizetős verzióktól, vagy a regisztrálás utáni felhasználástól. A digitális montázst, vagy telefonapplikációt választók képminősége is változó volt, talán itt is az időtakarékos megoldás volt motiváló. Azok a módszerek is megjelentek néhány esetben, amelyek a generált képeket analóg technikával, egyszerűen átdolgozták (minimális változtatással, pl.: átszínezés) és így már eredetinek érezték a művet. Arra is akadt példa, hogy az M.I. képet teljesen elutasítsa a hallgató (2 fő) és a végző produktumban - csak a feladat kedvéért - minimálisan jelenítette meg a generált képet.

A téma és a technológia kipróbálása külön-külön is lelkesítette a diákokat. Ugyanezt tapasztaltam az idősebb, levelezős hallgatók esetében is, akik először idegenkedtek a feladattól,

majd a kezdeti kísérletezés után, már aktívan építették be képalkotó (és szövegalkotó) eszköztárukba. A végső produktumhoz csatolt leírásokból az is kiderült, hogy kevesen, mindössze 8 fő próbálkozott korábban az ilyen típusú képgenerálással. Főleg az idősebb levelezős hallgatók közül, néhányan kritikusan számoltak be az M.I.-vel történő együttműködésről. Ők jelentős inspirációt, eredeti ötletet nem kaptak a technológiától, de lehet, hogy az első bizonytalan próbálkozások elvették a kedvüket a további használatától.

Az M.I. által végrehajtott műveletek számtalan változata alkalmazható az alkotói folyamatban, olyanok, amelyeket az ember is el tud végezni, de a végrehajtási idő jelentősen lerövidül. Az M.I. szöveget képes vizualizálni, a sík képekből fotorealisztikus, vagy térbeli alakzatokat készíteni, illetve az állóképeket megmozdítani, fotót retusálni, hangot és képet klónozni stb. Jelen esetben, elsősorban a szöveg alapú képgenerálást alkalmazták a hallgatók.

Összességében néhány stúdiumon túlmutató, kiemelkedő alkotás is született a projekt során. A tanárszakos hallgatók ötleteiből, az M.I.-vel történő - iskolai keretek között is megvalósítható- együttműködés továbbfejleszthető. Erre már több hallgatói kísérlet is történt az iskolai tanítási gyakorlatok során.

A FELADATOT INSPIRÁLÓ SAJÁT MŰ:

A „Mély felszín / Deep surface”¹⁶ című kiállítás koncepciójára készült két alkotás („Ártér 1-2.”) elkészítési folyamatában igénybe vettem az M.I. (Crayon és Midjourney) által generált képeket. A digitális munkák végső formája lenvászatra készült printek (vakrámára feszített). A két mű egyenként 100cmX100cm-es (művenként 9 db 30X30 cm-es print), közöttük a kiindulópontként szolgáló gyermekkori emlék leírása. A kompozíciók ennek a szövegnek vizuális lenyomatai, reprezentációja és egyúttal az M.I-nek prompt formájában adott instrukció.

AZ EMLÉK, MELY MUNKÁM ORIGÓJA:

„Nagyapámmal csónakázunk a kiöntött Tisza árterében. Fekszem a csónak orrában és nézem a víz alatt, az elöntött rétet (füvet és a virágokat), halakat, a ladik által keltett hullámokat. Néha beleérintem a vízbe a kezem, ami a sima vízfelszínen finom hullámokat hoz létre...”

¹⁶ HADRON Művészeti Egyesület csoportos kiállítása, lengyelországi Debica, MOK Művészeti Galéria, 2023 július.

Az emlék vizualizációját a Craiyon és a Midjourney képgeneráló algoritmusok segítségével készítettem el. Gondos válogatás (képek százaiból), színhangolás és elforgatás után ezek adták a kompozíciók alapját. Saját fotók helyett megfelelt a generált kép, hiszen itt most nem a valós helyszín hasonlóságán, hanem az emlék felidézésén, a reprezentáció tökéletességén volt a hangsúly. Új kísérleti terepre találtam, színek, formák idézhették fel a pillanatot. A leírásaim életre keltek, a generált képekből a reprezentáció szempontjából megfelelő környezetet tudtam létrehozni, amit benépesíthettem a szimbólumaimmal. Az ártér vízszintje alatt az áramló, fűszerű struktúrák között, édesvízi halfajok (szinte az összes Tiszában élő halfaj), halászati eszközök, hálók, varsák lettek elrejtve úgy, hogy a felületes szemlélőnek elsőre nem tűnnek fel. A halak és a tárgyak az emlék más-más jelentéstartományát reprezentálják, amelyek csak abból a közelségből vehetők észre, ahonnan a felfedezést én is tettem a ladik orrában hasalva.

A kompozíciók távolról csak növényi struktúrák hatását keltik, ahol a növények zöldje, annak melegebb és hidegebb árnyalatai uralják a képet. A képolvasás narratívája a globális egész felől a részletek felé halad. A képeken feltűnő emberi testrészek (kezek, lábak stb.) a saját, beszkenelt testrészeim. Ezzel a ténnyel és a szkennel közvetlen érintéssel történő digitalizálási formájával fokozni szerettem volna a művek személyességet, a jelennel való kapcsolódást. (A saját emlékemben is a jelen testképpemmel veszek részt.)

Az „Ártér 2” műben erősebb a testrészek víz alatti és vízfelszínen való jelenléte, így a kép nem csak közvetetten, hanem nyilvánvalóan az önreprezentáció körébe tartozik. Itt a 9 elem nézőpontja is változik, így kevésbé meditatív, mint az Ártér 1., inkább dinamikus hatást kelt.

A két alkotás, ill. az M.I.-vel történő együttműködés további munkákat inspirált. A vízínövények szövedéke megjelenik a golyóstoll emlékévének tiszteletére rendezett „A tollban mondván” csoportos tárlat golyóstollal készített anyagában, ami szintén az „Ártér” címet viseli és amely már eltávolodik a digitális képek „anyagtalanság” megjelenésétől. A növényi struktúrák megjelennek a tollrajzok finoman tónusozott fűszálaiban, valamint a kép madárszerű „élőlényében”, de már csak formailag kötődnek azokhoz. Mivel már nem érzékelhető az M.I. generálta forrásképek „digitális íze”, így a szerzőség kérdés sem vitatható. A végleges forma eltávolodott az eredeti „gépi ötletektől”.

A tanárszakosok egy feladatkiegészítést is kaptak. Írjanak új, az M.I. bevonásával tervezett feladatötleteket. Zárásképpen ezek rövidített változatából válogattam.

- A Mesterséges Intelligencia szoftver használatával készíts egy *pozitív utópisztikus jövőképet*, majd erről írd egy esszét, hogy juthat el az emberiség arra a szintre, mit kéne tenni a cél elérése érdekében! (gimnáziumi korosztálynak, Tóth Nikolett)
- A Mesterséges Intelligencia szoftver használatával alkoss egy *új (élő)lényt*, a mai vagy akár kihalt vagy fantázia lények kombinálásával! A létre hozott lényt grafikai programmal, vagy akár manuálisan megfestve illeszd be egy általad választott természeteskörnyezetébe! (felsőtagozatban, Tóth Nikolett)
- Ennél a feladatnál a tanulók párban dolgoznak. A tanulók feladata az lesz, hogy mindenki képzeljen el gondolatban egy tájat, majd egy lapra írja le a lehető legpontosabban a látványt (mit lát, milyen tárgyak, növények vannak a tájban, hol helyezkednek el, milyen távolságra egymástól, mi van a háttérben, mi van az előtérben stb.). A táj verbális leírásait a tanulók kicserélik egymás között. A feladatuk, hogy a leírás alapján készítse el mindenki azt az AI által generált képet, amit a társa leírt. A játék végén a párok megbeszélik, hogy miben hasonlít és miben tér el a generált táj attól a tájtól, ami a lelki szemeik előtt megjelent. (Lós Gáborné Kis Hermina)
- *Fantáziarajz* feladat: a szabadon választott kompozíciókra, variációkra hívnám föl a figyelmet, színes eszközökkel megoldva 5-6. osztályban. A mesterséges intelligencia használatát csak alternatívaként említeném, mivel az iskolában erre nincs lehetőség, és a korosztály nincs annyira tisztában azzal, hogy mit jelent. (Barabásné Kovács Viktória)
- *Tájkép-émlék* ábrázolása, középiskolában az emlék-feladat mintájára. (Barabásné Kovács Viktória)
- Asszociációs játékkal kezdeném, egy *vers*, vagy *egy zenemű szavait* használnánk a képalkotáshoz. Olyan szavakat használnék, amelyek érzéseket, benyomásokat, hangulatokat keltenek és megfelelnek a képgeneráláshoz. Az elkészült képek közül a legkifejezőbbeket felhasználnánk a digitális, vagy manuális alakításhoz. Zenehallgatás: <https://www.misztral.hu/lemezek/Asperges%20me.../40> 2. track; Vers: Edgar Allan Poe: Álom az álomban c verse (középiskola, Benő Tamás)
- *Osztályhangulat, közös képpé generálása*, nem beavatva a diákokat „Hogy vagy?” kérdésre adott válaszok: elvont fogalmak, hangulatfestő szavak felhasználásával.

Esetleg egy neves festő nevének, például Caravaggio kulcsszó hozzáadásával a drámaibb hatás érdekében. (középiskola, Benő Tamás)

- Gondolattérkép segítségével a tanulók egy szó jelentéseit, asszociációit írják össze (pl.: Iskola). Majd egy választott program segítségével tervezék és gondolják el, hogy milyen lesz és milyen legyen a *jövő iskolája*, tanulói, tanárai. Miben fog eltérni a mostanitól? Miért kell, kell-e változtatni rajta? (Bíróné Nagy Edina)
- Nyári szünet után, az M.I. segítségével közös montázs, vagy képsorozat készítése a nyáron szerzett élményekből. Tantermi kiállítás (tabló, montázs) (Kecskeméti Kata)
- A 20. század művészetéhez, Jackson Pollock stílusában lehetne „*action painting*”-get készíteni. Az M.I-nek lehet pontosítani, hogy a meghatározott témához (pl.: érettségi) milyen színeket használjon, milyen hangulat domináljon a képeken, használjon- valamilyen rejtett szimbólumokat? A számítógépes játék után, a képeket felhasználva a diákok a valóságban is kipróbálhatják a csurgatásos festést. A festéket szabadon, absztrakt módon (csurgatva, fröcskölve, visszakaparva) vihetik fel a nagy-méretű papírra, csoportmunkában, egyéni, vagy párosmunkában. (Nagy Dorottya)
- *Molinó terv* készítése. A városokban gyakran láthatunk a felújítás alatt álló épületek előtt kifeszített molinót, ami általában reklámot tartalmaz, de művészi kihasználásra is alkalmas lehet. A tervhez nincs megkötés, javaslat lenne, hogy hozzájuk közel álló dolgokat használjanak kulcsszónak (pl.: a legkedveltebb zenéjük címét, kedvenc könyvük címét, filmszereplőjüket, színeket) és ezekből készítenének terveket, látványterveket az M.I. segítségével. (Lenkovics Livia)
- Az M.I. felhasználása a vizuális kultúra órán, szabadtéri festés alkalmával történne. Egy tanórán kiülünk az *ősz Tiszaparthra*. Megfigyeljük a fényviszonyokat, az élővilágot, a látványt, a hangokat, próbálunk igazán jelen lenni. Mindenki felírja az első 5 szót, amit „magával visz” a Tisza partjáról az osztályterembe. Gyors ceruzavázlatot rajzolhatunk a megélt élményekről, ha maradt még időnk helyben. Következő órán megpróbálunk együtt dolgozni az M.I-vel. Megnézzük az előző alkalommal összeírt címszavak közül melyek a leggyakrabban előfordulók és ezekből adunk instrukciót az M.I-nek. A kapott eredményt átdolgozva, felhasználva mindenki megfesti a saját verzióját, kiegészíti, tovább gondolja, színesíti a ceruzavázlatát. Azt is kipróbálhatjuk, hogy a saját rajzunkat más festő stílusában készíti el az alkalmazás. Végül egy minikiállításon megnézzük, milyen az elkészült alkotások összképe. (Urbánné Gusztafik Ágnes)

5. A mestermunka összegzése

A médiumok, a közösségi média, a digitális platformok gyors változása egy képekben és szövegekben megfogalmazott, alternatív valóságot teremt és kapcsolja össze azt a valós térrel. A dinamikusan változó képesség, a művészetben és az oktatásban is új kihívásokat és új lehetőségeket indukál. A diákok motiváltságának megtartása, a növekvő médiaoktatásra való igény csak kreatív feladattervezéssel követhető. Az álhírek, konteók, deepfake videók terjedése szintén indokolja a médiaműveltség és médiakompetencia folyamatos frissítését, a digitális és analóg eszköztár (és önreprezentációs kelléktár) bővítését. Az itt bemutatott feladatok ezeket a képességeket fejlesztik, ezt a műveltséget kívánják bővíteni. A feladatokat állandóan felülvizsgálva az adott helyzetre és diákokra, korosztályra, hangulatra kell igazítani. A projektek is még a kipróbálás fázisában vannak és évről évre változtatást igényelnek. Az is megfogalmazható tapasztalatként, hogy még nem vagyunk elég kreatívak az új technológiák alkalmazásában (ahogy ezt a gyakorló, vagy kezdő pedagógusok feladatötletei mutatják), de nem is vagyunk elutasítók, nyitottan próbáljuk követni a különböző technológiai és elméleti trendeket a vizualitás területén.

Felhasznált szakirodalom a mestermunkához

- HAMVAS 2005 HAMVAS Béla (2005): *A babérligetkönyv / Hexakümlion*, Medion Kiadó, Budapest 2005
- GYÁRTÁSTREND 2024 Kié az adat és a tartalom? Az MI jogi szemmel In: Gyártás-trend magazin GyártásTrend 2024. február 16. 06:57 online:
<https://gyartastrend.hu/cikk/csabito-a-mesterseges-intelligencia-de-ugyelni-kell-a-jogokra> (utolsó megtekintés 2024. 03. 29.)
- HAVASI, OROSZ, TÓTH 2017 HAVASI Tamás, OROSZ CSaba, TÓTH Tibor (2017): PEDAGÓGIAI PROGRAM (kézikönyv), MOHOLY-NAGY VIZUÁLIS MODULOK – a 21. század képi nyelvének tanítása, 2. modul: VIZUÁLIS MÉDIA KOMMUNIKÁCIÓ, digitális publikáció az MTA-ELTE Vizuális Kultúra Szakmódszertani Kutatócsoport támogatásával. (pp. 1-48.)
- KEPE 2020 Kepe N. (2020): A közösségi média önimádó embere, Technológiai emberkép a 21. században (Doktori értekezés Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Politikaelméleti Doktori Iskola DOI: 10.15774/PPKE.BTK.2020.014.) online: chrome-extension://efaid-nbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://real-phd.mtak.hu/1030/1/Kepe_Nora_disszertacio.pdf (utolsó megtekintés 2024. 03. 29.)
- KISIKÁN 2025 KISIKÁN Debóra (2025): *Színesztézia, a hangok színeinek megjelenése az alkotómunka során*, Diplomamunka, Nyíregyházi Egyetem, Vizuális Kultúra Intézet (Konzulens: Havasi Tamás, grafikusművész, mesteroktató)
- THOMKA 1998 Thomka B. (szerk.) (1998) Narratívák 1. Képelemzés. Budapest, Kijárat Kiadó

„SZELF(I) INSPIRÁCIÓ 2.“

EMLÉKEM 1.

NYÍREGYHÁZI EGYETEM KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK

A PROJEKT CÉLJA:

A képek és szövegek olvasásához, írásához szükséges jártasságok, készségek, képességek, kompetenciák megszerzése. Az önreprezentációval, a képek és szövegek együttes alkalmazásával, a legújabb digitális eszközökkel, a tudatos, értelmező befogadói attitűd és aktív, reflektált médiarészvétel kialakítása.

A PROJEKT TARTALMA:

Az önreprezentálás vizuális és verbális alkotói folyamata került előtérbe. A személyes emlék a téma leírásával szöveges információvá alakult. A képből szöveg, a szövegből az M.I. újra képet hozott létre. Ezt az M.I. képet a promtok finomításával az emlékhöz közelítettük. M.I. alkalmazás kipróbálása, majd az utolsó fázisban továbbalakítás, vagy újraalkotás, önreprezentáció. A technológiától ötleteket, inspirációt vártunk. A munkát közös prezentációval zártuk, ahol bemutatásra kerültek a munkafolyamatok, az emlék, a promtok, az MI produktumai és a végeredmény is. Én is bemutatam az általam készített művet, ami a feladatot inspirálta.

A VÉGEREDMÉNYEK MANUÁLIS MEGOLDÁSOK

Sós Réka egy napfelkeltebe nyúló, tó melletti, éjszakai beszélgetés emlékéit idézte fel. Fontos szerepet játszik a történetben egy hideg ellen nyújtott kék, meleg pulóver és a felkelő nap fénye a tó tükrével.

Használt kulcsszavak: Tó, tükröződés, napfelkelte, türkizkék, hajnal, absztrakt

Az M.I. generálta inspirációs képek és a Photoshoppal alakított képek

Sós Réka:
Naplemente I-II.
akvarell, 49,5x50 cm

Sós Réka:
Naplemente III.
akvarell, 49,5x50 cm

Az által generált képek:

Palánki Hedvig: Hová tűntek a sárgarigók:

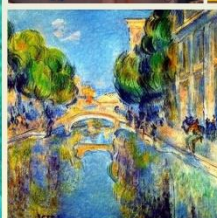
„Kisgyerekként a nagyszülőinknél panelban nyaraltunk. Csak ültünk az erkélyen és nézelődünk, legtöbbször alkonyatkor. Hunyorítva figyeltem az utcavilágítás fénypontjait. Így magas fán egy sárgarigó feszített, ami az este közeledtével kiült a villanyoszlopra cinkelni, és aminél máig emlékszem a hangjára.“
Bal oldalon a kész festmény, jobb oldalon az M.I. által generált képek.

A PROJEKT SORÁN MEGVÁLÓSÍTANDÓ TEVÉKENYSÉGEK:

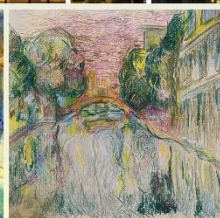
Beszélgetés: a témáról.
Prezentáció: MI algoritmusok bemutatása, felhasználása, szerzői jog.
Képgeneráló programok kipróbálása
Emlékek leírása, promtok megfogalmazása
Alkotás: Az MI-vel és a sajátmű létrehozása
Prezentáció: A kész munkák bemutatása
Adatbázis létrehozása a Moodle tárhelyen

UTOLSÓ LÉPÉSKÉNT:

A „Szabad az asszociáció” és az „Emlékem” projekt adatbázisának egyesítése (közösségi médiához hasonló önreprezentációs képgyűjtemény) A képekből szabad választás után saját, kép és szöveg önreprezentáció készítése. (másik évfolyam képi ábrázolás csoport)

Végh Fruzsina: Római utazásom nyáron (Emlék) Bal oldalon az M.I. alkotása Akvarell ceruza 21X21cm; M.I. kulcsszavak: tevere rome abstract collage

Barabásné Kovács Viktória

„A Homokkeri dűlőben volt a mamám szülője, egész nyáron jártunk ide. Nagyon sok nyárfá, gyümölcsfa volt, a házak előtt régmódi kerekcs kút vagy ivókút volt. Hajdubeszterényről buszra ültünk, majd hosszú földúton jógaközlünk együtt. A természeti táj, kulcsotatibál, kicsi házak, idős emberek. Nagyon jó volt, nagyon meleg volt. Ma is hallom a fülemben a madarak és lovaszekér hangját és kerekcs kútból is hűtünk ki friss vizet. Jó lenne, egyszer még átélni egy ugyanilyen napot.”

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

„SZELF(I) INSPIRÁCIÓ 2.“

EMLÉKEM 2.

NYÍREGYHÁZI EGYETEM KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK

Csikós Erika:

„Párommal pihenés céljából eltöltöttünk pár napot a szarvasi arborétumban. Ez nem volt tipikus Nyaralás. Sétáltunk minden nap az arborétumban, felfedeztük a növényeket, a fákat, madarakat, a természetet. Esetenként ott aludtunk és reggelente a pávák keltek.

A VÉGEREDMÉNYEK DIGITÁLIS MEGOLDÁSOK

A képek áttünéssel, színek módosításával digitálisan készültek. Mintázatként is alkalmazható. A színek tükrözik az általam kedvelt és kellemes hatású színvilágot, illetve próbáltam visszaadni az emlékből leírtakat. A pávák színeit, a természeti környezetet. Megjelenik a pávatoll, fák és a levelek mintázata.

Csikós Erika:

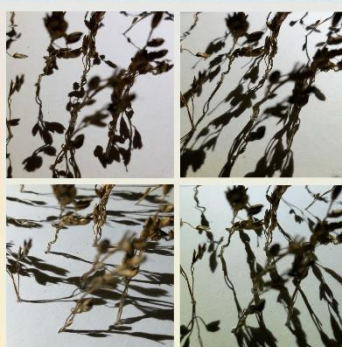
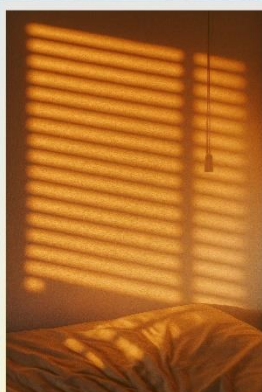
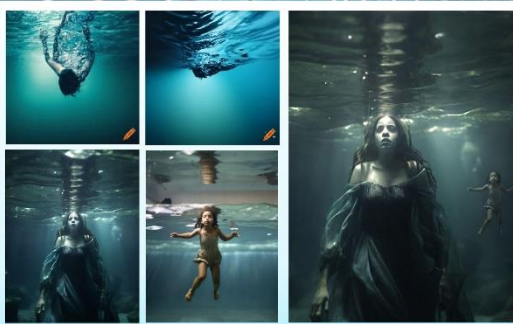
Szerkesztett munkák

Tar Alexandra: Víziszony

„Az általános iskolában, tesi órákon úszni tanultunk. Mindig rettegtem tudat alatt a víztől. Így, amikor 4. osztályban le kell ugrani a 160 cm-es vízbe a deszkáról, nem rajongtam érte. Nem lehetett kifogásom, muszáj volt megtennem. Nem tudtam feljönni a víz alól, a tanár húzott ki. Mindenki rajtam kacagott. Végül a tanár mindenkit kiszidott. Azóta is ki nem állhatom a vizet, de legalább a lábam már leér.”

Az elkészített mű a félelmet reprezentálja. Kiskori énem látható a háttérben, ahogy küzd a víztől való félelemmel, amely arc formájában jelenik meg mögötte. Mindeközben a középpontban lévő felnőtt énemre tekint, aki még mindig fél a víztől, de már megbarátkozott azzal, hogy soha nem fog megtanulni úszni.

Havasi Panna Flóra: Árnyékok
digitális fotó, 50x50 cm, és mp4-digitális videó (9 mp)

Emlék: „Kisgyermekkoromban, elalvás előtt szerettem nézni az úton elhaladó autók fényét, ahogy elsuhanak a házunk előtt. Mivel a házunk utcáfronton van, így ezek a fények a falon végigszaladtak, turzultak, majd elűntek. Ma is nyugalommal tölt el, ha erre gondolok.”

Muhi Fruzsina: Tereplovaglás (M.I. + Photoshop)

Szeretek lovagolni. Nagy vágyam, hogy kellő rutinnal tereplovaglásra is tudjak menni egyedül. Az emlékem, hogy Szerbiában sétálgattam egy lóval nyereg nélkül. A keresztanyukám limonádét szűrőszőnyegre tett, a ló tulajdonosa pedig négy lábú segédjéről számolt be nekem, hogy mennyire szelíd.”
PROMT: "show a picture where there is a field, and i'm riding a white horse around a fence. I am a skinny girl, with dark blonde hair. Make it a realistic photograph"

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

„SZELF(I) INSPIRÁCIÓ 2.“

EMLÉKEM 3.

NYÍREGYHÁZI EGYETEM KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK

A FELADATOT INSPIRÁLÓ SAJÁT MŰ:

A „Mély felszín / Deep surface” című kiállításhoz készült két alkotás („Ártér 1-2.”). Az elkészítés folyamatában az M.I. (Midjourney) által generált képeket alakítottam tovább digitális montázssal (halak, hálók, csónak, testrészek). A digitális munkák, lenvászonn printek (vakrámán). A két mű egyenként 100cm x 100cm-es (művenként 9 db 30cm x 30cm-es print), közöttük a kiindulópontként szolgáló gyermekkori emlék leírása.

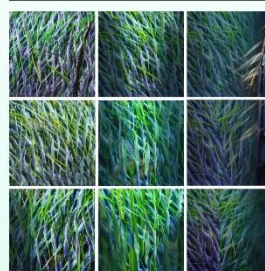
EMLÉK: „Nagyapámmal csónakázunk a kiöntött Tisza árterében. Fekszem a csónak orrában és nézem a víz alatt az elöntött rétet (füvet és a virágokat), halakat, a ladik által keltett hullámokat. Néha beleérintem a vízbe a kezem, ami a sima vízfelszínen hullámokat hoz létre...”

Az M.I. generálta inspirációs képek

A kiállítási enteriőr, az „Ártér 1” és „Ártér 2” közöttük az emlé- és a munkafolyamatra utaló leírás
Forrás: Németh Erika helyszíni fotográfiája

Havasi Tamás: Ártér 1. és Ártér 2. (9 képből álló kompozíciója)
100cm x 100 cm (9db 30cm x 30cm) digitális print, lenvászonn, vakráma, 2023

Tóth Nikolett

Gyöngyvirágos erdő
60cm x 42cm, akril, vászon

„A mamámnál sok gyöngyvirág volt a kerítés tövében, a gyümölcsfa alatt. Sokat voltam mamámnál, mindig vártam a virágok virágzását. Számomra ez a virág és az illata a gyermekkoromat, a mamámat, a nyugalmat, békét jelképezi, ugyanakkor a hideget és a titokzatosságot is.”

Az átszínezett növényi struktúrák közé halak, halászati eszközök vannak elrejtve

Az „Ártér 1” által inspirált tollrajz már eltávolodik a digitális képek „anyagátalan” megjelenésétől.

Gricák Ingrid: Nagyapám

Mobilteléfonoval
Leonardo AI segítségével

Prompt:
colourful, grandfather, sketch, family, tattoo, love
Animetic picture

Huri Krisztina: Vöröstengeter

EMLÉK:

Nyáron a Vörös tengerben nyaraltunk, teljesen lenyűgözött az élővilága, amit szívesen látnék egy művészi, absztrakt képen... a víz alatti növény és állatvilág kreatív módon szerepel, de nem fotószerűen.

Az M.I. generálta inspirációs képek

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

„SZELF(I) INSPIRÁCIÓ 2.“

EMLÉKEM 4.

NYÍREGYHÁZI EGYETEM KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRATANÁR SZAK

A VÉGEREDMÉNYEK MANUÁLIS MEGOLDÁSOK 2.

Az M.I. által generált digitális képekről hagyományos eszközökkel készültek a művek.

Vadász Dzszenifer:
Levegőben I.
akril, 46cm x 70cm

„Tizenhét évesen nekivágtam egy hosszú útnak, amikor először kirepültem Angliába, hogy dolgozzak. Maga az élmény megjelenítése az, hogy milyen érzés, mit látok, mit tapasztalok, amikor felszállunk a géppel. A felszálláskor látom a felhőket, a napot, fényeket és a szántóföldeket”

„A V alakú maszkoló szalaggal szimbolikusán a vadludak repülését szerettem volna érzékelteni és kicsit asszociálni arra, mintha a két szárny közül néznénk ki.”

Az M.I. generálta inspirációs képek

Vadász Dzszenifer: Medencében
akvarell, tempera, 40cm x 56cm

Az M.I. generálta inspirációs képek

„Unokatesóménál voltam, gyerekként fürdőztünk a medencében. Játsoztunk, körbe-körbe úsztunk. Meleg volt, sütött a nap, nem akartuk, hogy vége legyen a játéknak, a napnak jól éreztük magunkat.”

Lenkovics Livia: Őszi gombaszedés akril, 40cm x 30cm
„A családdal gombáznunk voltunk a közeli mezőn, ahol nem találtunk gombát, de nagyon jól feltöltődünk kikapcsolódunk a néhány órási sétában, kikapcsolásban.”

Srebelovszky Orsolya Sára: „Magic garden” akvarell (29,7cm x 42 cm)

„Gyerekként, mindig kint játszottam a kertben. Nem volt nagy kertünk, de egy kisgyereknek, hatalmas volt, pláne, ha az ember megfelelő mennyiségű kreativitással rendelkezik.”

Gricák Ingrid: Szeretet, család ceruzarajz A/4
A kompozíció PixLab, Notebloc alkalmazással

PROMPT:
Egy régi ház kertje, akácfák állnak a kerítés előtt. Nézem, ahogy a fenyő ágakról a leveleken, régi deszkakerítésen, törött betonbusz-kolton.

Urbánné Gusztáfi Ágnes: Nagypapám udvara
90cm x 40cm (fárost, akril pasztell, tempera, ceruza)

Nagypapám udvarának emléke arról még az enyém maradt, hogy volt a „palestán” több lehetőség, ami megszólított, megérintett.

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA

„SZELF(T) INSPIRÁCIÓ 1-2.“

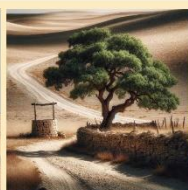
„EMLÉKEM“ ÉS A „SZABAD AZ ASSZOCIÁCIÓ“ FOLYTATÁSA

NYÍREGYHÁZI EGYETEM KÉPI ÁBRÁZOLÁS ÉS VIZUÁLISKULTÚRA TANÁR SZAK

A KÉT PROJEKT KÉPEINEK TOVÁBBALKÉPÍTÉSE EGY MÁSIK ÉVFOLYAM HALLGATÓI ÁLTAL

EGYMÁSRA REFLEKTÁLÓ MŰVEK:

A „Szabad az asszociáció” és az „Emlémem” projekt adatbázisának egyesítése. A közösségi média szabadfelhasználású képhalmazának mintájára az azonosítás nélküli képek tetszőleges felhasználása saját önreprezentációs alkotás (kép és szöveg) létrehozása, egy másik évfolyam képi ábrázolás csoportja megvalósításában.

Barabásné Kovács Viktória: A homokkerti dűlőben
M.I. generálta alapképek

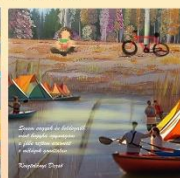
Kipe Boglárka: A dubai sivatagban
digitális montázs

Tóth Krisztián:
Motoros emlék

Barcsi Balázs: „A halál
angyala eljön érted, ha
balcsit szenvedsz és
továbbítja lelked”

Lós Gáborné Kiss Hermina: Gyerekkoromban gyakran nyaraltunk a dunakanyarban. Az üdülőhely hátsó bejárata, ami egy apró vaskapu volt, egy ösvényen át az ártérhez vezetett. Az ártérben sárga virágok nyíltak. Valamilyen hagymás növény volt. Nagyon tetszett az az ösvény, ami a dunaparra vezetett ki.

Szrebelovszky Orsolya Sára: „Magic garden”

Tar Alexandra:

„Emlékszem, ahogy egy nyári délutánon meztelenül guggoltam a fa alatt, a porban firkálva valamit, miközben a hinta mögöttem lassan mozdult a szélben. Minden csendes volt, csak a levelek zizegtek felettem, és úgy éreztem, mintha az egész világ egy pillanatra megállt volna körülöttem.”

Brassói-Kősa Alexandra

Sokakat motiváló cicás képe

Lassú Anett
Juhász Gyula: Consolatio (részlet)

Nem múlnak ők el, kik szívünkben élnek,
Hiába szállnak árnyak, álmok, évek.
Ők itt maradnak bennünk csöndesen még,
Hiszen hazánk nekünk a végtelenség.

Kovács Dorina:

“Hogy immár fakad a szerelem tavasza,
S azt rendeli nekünk, hogy ültessünk derék, szép
Májusfát mihamar: kövessük rendelkezését
S fogadjuk íziben meg parancsát, nosza.”

A tavasz bekövetkeztével a terasz ajtóban
egész nap tudnának ülni a macskák, a
motívumok pedig ezt a hangulatot idézik:)))

Gricák Ingrid: Szeretet, család

Madar Lili Adrián

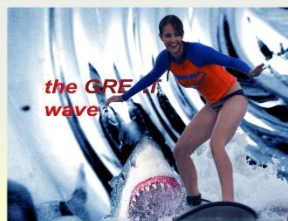

Rutkai Kata:

„Tűz van, minden ég
Forr a vére, mert olyan szép
Az én titkom a tűz, a tűz”

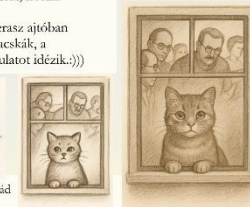

Sztacho Roland: Fotókísérlet 2.

Veress Jázmin:

The great wave

Tóth István: Szeretet, család
és a négy lábú családtagok

Kovács Dorina:
Lajos

A KUTATÓMUNKÁT A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TUDOMÁNYOS TANÁCSA TÁMOGATTA